

ĤIKĀYE-İ ZEN DOST YA DA
ĤIKĀYE-İ MEKR-İ ZENĀN-I 'ACŪZ
(TENKİTLİ METİN, İNCELEME, LŪGATÇE)

FATMA AKMAN

BOĞAZIÇI UNIVERSITY

2012

ĤIKĀYE-İ ZEN DOST OR
ĤIKĀYE-İ MEKR-İ ZENĀN-I ‘ACŪZ
(CRITICAL EDITION, TEXTUAL ANALYSIS, GLOSSARY)

Thesis submitted to the
Institute of Social Sciences
in partial satisfaction of the requirements for the degree of

Master of Arts
in
Turkish Language and Literature

by
Fatma Akman

Boğaziçi University

2012

Thesis Abstract

Fatma Akman, “Hikāye-i Zen Dost or Hikāye-i Meker-i Zenān-ı ‘Acūz
(Critical Edition, Textual Analysis, Glossary)”

Hikāye-i Zen Dost or Hikāye-i Meker-i Zenān-ı ‘Acūz is a short story which was written in the eighteenth century with the genre of inṣa (inṣa prose). The language of the story is very hard to understand because of its style which is inṣa. Despite the difficulty of the language, the theme of the story is quite fun and understandable. The story is about a lecherous man's attempt to seize a woman who can be defined as an object of desire. In general, the story which is considered quite obscene in some parts advances event-driven and it is written with the moral purpose. The main goal of the story is to give a message, "men must be smart" and it reinforces the message with some specific events in the story. Therefore, male and female characters in the story have been fictionalized within the social perceptions of sex and gender and their roles have been determined in this direction. As well as events around the characters, careful use of language and quite conscious word choices make the story more colorful, layered and literary.

In this study, Hikāye-i Zen Dost or Hikāye-i Meker-i Zenān-ı ‘Acūz’s text is to be transliterated with critical edition and examined according to its form and context. In the first chapter, the author of the story and manuscripts used in preparing the text has been described. In the second chapter, a summary of the story, its thematic and structural features and its analysis in the context of the sex and gender have been given. In the third chapter the text is transliterated with critical edition. In the fourth, Arabic and Persian sections and their Turkish translations have been given. In the fifth, the dictionary of the work have been added. In the final the three manuscripts of the story have been added and after that bibliography of work have been given.

Tez Özeti

Fatma Akman, “Hikâye-i Zen Dost ya da Hikâye-i Mekk-i Zenân-ı ‘Acûz

(Tenkitli Metin, İnceleme, Lügatçe)”

Hikâye-i Zen Dost ya da diğer adıyla Hikâye-i Mekk-i Zenân-ı ‘Acûz, 18. yüzyılda inşa tarzında yazılmış kısa, dilinin zorluğuna rağmen konu bakımından oldukça eğlenceli ve anlaşılır bir hikâyedir. Hikâyenin teması, zampara bir adamın arzu nesnesi olan kadını ele geçirme çabası olarak tanımlanabilir. Bazı bölümleri oldukça müstehcen sayılabilecek olan bu hikâye, genel olarak olay odaklıdır ve kıssadan hisse verme amaçlı yazılmıştır. Hikâyenin asıl amacı; “erkek akıllı olmalı” mesajını pekiştirmek ve olmadığı takdirde yaşanabileceklere örnek teşkil etmektir. Bu amaç doğrultusunda hikâyedeki erkek ve kadın karakterlerin, toplumsal cinsiyet ve toplumsal algılar dahilinde kurgulanmış olduklarına ve bu doğrultuda görevlendirildiğine tanık oluruz. Karakterler etrafında örülen olayların yanı sıra, dilin özenle kullanımı ve oldukça bilinçli kelime tercihleri hikâyeyi daha renkli, katmanlı ve edebi kılmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, 18. yüzyılda inşa tarzında yazılmış olan bu hikâyenin tenkitli bir metnini ortaya koymak ve metnin gerek biçim gerekse içerik olarak bir incelemesini sunmaktır. Birinci bölümde tez hazırlanırken öngörülen kurallar, hikâyenin yazarı ve nüshalarının tavsifi üzerinde durulmuş, ikinci bölümde hikâyenin özeti, üslup özellikleri, hikâyenin cinsiyet ve toplumsal cinsiyet bağlamında bir incelemesi verilmiştir. Üçüncü bölümde, çeviri yazılı metin, dördüncü bölümde de Arapça ve Farsça bölümler ve çevirileri verilmiştir. Beşinci bölümde metnin sözlük çalışması bulunmaktadır. Hikâyenin üç nüshası eklendikten sonra kaynakça verilmiştir.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	vi
KISALTMALAR.....	ix
BÖLÜM 1. GİRİŞ.....	1
Tez Çalışması İçin Öngörülen Kurallar ve Açıklamalar.....	1
Yazarla İlgili Bilgi.....	5
Nüsha Tavsifi.....	9
BÖLÜM 2. HİKÂYE-İ ZEN DOST YA DA HİKÂYE-İ MEKR-İ ZENÂN-I	
‘ACŪZ	14
Hikâyenin Özeti.....	14
Hikâyenin Üslup Özellikleri.....	23
Hikâyenin Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi.....	43
BÖLÜM 3. TENKİTLİ METİN.....	76
BÖLÜM 4. HİKAYEDEKİ ARAPÇA, FARŞÇA BÖLÜMLER VE	
ÇEVİRİLERİ.....	122
Hikâyedeki Farsça Bölümler ve Çevirileri.....	122
Hikâyedeki Arapça Bölümler ve Çevirileri.....	127
BÖLÜM 5. HİKAYE METNİNİN SÖZLÜĞÜ.....	130
HİKAYENİN NÜSHALARI.....	196
Ü1 Nüshası	
Ü2 Nüshası	
Ü2 Nüshası	
KAYNAKÇA.....	197

ÖNSÖZ

Eski Türk edebiyatının nesir alanıyla ilgili yapılmış ya da bu alanla ilgili çeşitli çıkarımlarda bulunmuş olan herhangi bir çalışmada ilk ifade edilen, söz konusu dönem boyunca ve daha sonra yapılan çalışmalar kapsamında, düzyazının hep arka planda kaldığı ve üzerinde yeterince durulmadığıdır. Eski Türk Edebiyatı alanında, üniversitelerde yapılan tez çalışmalarına ya da diğer alanlarda yapılan çalışmalara baktığımızda; bunların büyük çoğunluğunun manzum metinler üzerine olduğu görülebilir. Fahir İz, *Eski Türk Edebiyatında Nesir* adlı kitabında, “Eski Türk edebiyatı denince, eskiler sadece divan şiirini ve bu şiirin estetiği ile birçok sanatlarını kullanan süslü nesri (inşa) kastetmişlerdir. İnşa dışındaki nesir ancak Tanzimat’tan sonra o da sınırlı olarak, edebiyat sayılmaya başlamıştır.”¹ diyerek şiirin ön planda olduğu anlayışını vurgulamıştır. Öte yandan, bu alıntıda, İz, nesirle ilgili genel ama önemli bir tespitte bulunmuştur. Bu tespit; inşa tarzı nesrin, şiire yakınlığından dolayı daha kabul edilen ve önemsenen bir mevkiye sahip olduğudur. Buna rağmen, inşa tarzında yazılan bir eser üzerinde çalışmak ya da transkripsiyonunu yapmak, metinde kullanılan dil bakımından oldukça külfetli ve uzun zaman alan bir iştir. Günümüzde nesir alanında, özellikle süslü nesir alanında yapılan çalışmaların azlığının nedenlerinden biri olarak bunu öne sürmek yanlış olmayacaktır.

*Hikâye-i Zen Dost (Hikâye-i Meker-i Zenân-ı ‘Acüz)*², 18. yüzyıla ait süslü nesir örneği olan kısa bir metindir. Kısa bir metin olmasına rağmen, tenkit çalışması ve metne dair analizler, kullanılan dilin genel itibarıyla süslü ve ağdalı olması

¹ Fahir İz, *Eski Türk Edebiyatında Nesir*, “Önsöz” (s.V)

² *Hikâye-i Meker-i Zenân-ı ‘Acüz* : - Ü1, Ü2

nedeniyle uzun bir zaman dilimine yayılarak yapılabildi. Bu metin, birçok konuda farklı bakış açıları dâhilinde yorum yapmayı mümkün kılan zengin bir içeriğe sahiptir. Ayrıca, hikâyeyi geneli itibariyle arzu nesnesi olan kadını ele geçirme hikâyesi olarak değerlendirmemiz mümkündür. Bu nedenle, tez kapsamında, metin tenkidinin yanı sıra, hikâyenin bu alelade gözükken temasına rağmen farklı bakış açıları geliştirebilmeye müsait zengin bir içeriğe sahip olduğu ortaya çıkarılmaya çalışıldı.

Çalışmamızın birinci bölümünde, metinde öngörülen genel kurallar, nüshaların teknik özellikleri ve yazarla ilgili bilgiler verildi. Çalışmanın ikinci bölümünde, hikâyenin özeti verilerek metnin üslup özellikleri ortaya çıkarılmaya çalışıldı. Bir sonraki adımımız; metnin içinde yer alan ve metnin ana söylemini belirleme noktasında hayati öneme sahip olan cinsiyet ve toplumsal cinsiyet algılarının metinde şekillenişini tespit etmeye çalışmak oldu. Bu bölümde, sadece, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet algısının analizini değil, aynı zamanda, metnin mesajlarının taşıyıcıları olan karakterlerin de analizi yapılmaya çalışıldı. Üçüncü bölümde hikâyenin çeviri yazılı metnini, dördüncü bölümde, hikâyede geçen Farsça ve Arapça kısımları ve onların günümüz Türkçesine çevirileri bulunmaktadır. Beşinci bölümde sözlük çalışması ve kaynakça, altıncı bölümde ise metnin üç nüshası yer almaktadır.

Bu çalışma esnasında birçok kişiden çalışmam için yardım ve destek aldım. Öncelikle; tez metnimi bulmamı sağlayan, ne zaman yardıma ihtiyacım olsa çok rahatlıkla aradığım ve tezim süresince sürekli yardımına başvurduğum değerli hocam

Prof. Dr. Günay Kut'a akademik anlamda bana kattıklarının yanı sıra bu çalışmada bana verdiği tüm destek ve yardımlar için çok teşekkür ederim.

Nesir çalışma isteğime vesile olan, tez çalışmamı titizlikle takip eden, tezin her ayrıntısı üzerinde özen ve sabırla duran, hocam ve danışmanım Doç. Dr. Zeynep Sabuncu'ya, hayatımın en zor günlerinde hoşgörüsü ve desteğiyle hep yanımda olduğu, beni dinlediği ve akademik çalışmamı bitirme aşamasına beni sabırla getirdiği için minnettarım. Benim için bir hocadan öte olan sevgili hocama bana verdiği tüm emekler için çok teşekkür ederim.

Hem tez jürimde olmayı kabul ettiği hem tez metnimde özellikle Farsça bölümler için yardımlarını esirgemeyen hocam Prof. Dr. Orhan Bilgin'e ayrıca teşekkür ederim.

Tez metnimde yer alan Arapça kısımları anlamam ve onları çevirmem için yardımlarını esirgemeyen Barry D. Wood ve Dr. Aziz Nazmi Şakir'e, tezimde yer alan bir bölümü okuyup bu bölümle ilgili yaptığı düzeltmeler ve yönlendirmeler için hocam Dr. Olcay Akyıldız'a, nüshaların cilt özelliklerini belirlememde yardımını esirgemeyen Dr. Arzu Atik'e ve bana hem lisansta hem de yüksek lisansta verdikleri emekten dolayı tüm bölüm hocalarıma çok teşekkür ederim.

Son olarak, tezin zorlu ve stresli aşamasında hep yanımda olan ve beni hep destekleyen aileme, özellikle annem Hava Akman'a ve eşim Doğan'a sonsuz teşekkür ederim. Ayrıca, iyi ve kötü gün dostlarım olan Aylin Çakı, Nihan Akman, Ufuk Bütün ve Akgül Zorbay'a da bana koşulsuz destek verdikleri için minnettarım.

KISALTMALAR

A.g.e.	Adı geçen eser
A.g.m.	Adı geçen makale /madde
Ay.	Aynı yer
Bkz.	Bakınız
Bs.	Baskı
Cl.	Cetvel
Ct.	Cilt
Çev.	Çeviren
D.	Ferit Develi Oğlu, <i>Osmanlıca- Türkçe Ansiklopodik Lugat</i>
H.	Hicri
Haz.	Hazırlayan
İNT.	İnternet Sözlüğü (Osmanlıca, http://www.osmanlicaturkce.com)
L.	Sir James W. Redhouse, <i>Turkish and English Lexicon</i>
M.	Miladi
s.	Sayfa
S.	F. Steingass, <i>Persian- English Dictionary</i>
str.	Satır
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
TDVY	Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları
TY.	Türkçe Yazmalar
vr.	Varak
yzn.	Yazan (Müstensih)
yk.	Yaprak

BÖLÜM 1. GİRİŞ

Tez Çalışması İçin Öngörülen Kurallar ve Açıklamalar

Bu çalışma, yalnızca İstanbul Üniversitesi Yazma Eserler Kütüphanesi'nde bulunan *Hikāye-i Zen Dost (Hikāye-i Mekt-i Zenān-ı 'Acūz)*¹ metninin üç nüshasına dayanmaktadır. *Hikāye-i Zen Dost (Hikāye-i Mekt-i Zenān-ı 'Acūz)* metninin nüshalarının üçü de İstanbul Üniversitesi Yazma Eserler Kütüphanesi'nde kayıtlı olduğundan nüshalar büyük Ü harfiyle gösterilecektir. Birinci nüsha Ü1, ikinci nüsha Ü2 ve üçüncü nüsha Ü3 şeklinde adlandırılacaktır. Birinci nüsha (Ü1), en kapsamlı ve okunabilirliği en iyi olan nüshadır. Bu nedenle asıl nüsha olarak Ü1'in seçilmesi uygun görülmüştür. İkinci nüsha (Ü2), çok az değişiklik ve eksiklikler dışında birinciyle paralel ilerlemektedir. Üç nüsha değerlendirilme ve incelemeye dâhil edildiğinden ikinci nüsha da (Ü2) hikâyenin transkripsiyonlu metni içinde sadece varak numaraları verilerek gösterilmiştir. Üçüncü nüsha (Ü3), hem başlığının değişik olması bakımından hem de bazı bölümlerin eksik ya da farklı olması bakımından diğer iki nüshadan ayrılmaktadır. Ayrıca, bu nüshada, birinci ve ikinci nüshada bulunmayan bölümlerin varlığı metni anlamlandırma ve tamamlama açısından oldukça önemli olmuştur. Bu nedenle, üçüncü nüsha (Ü3) da, metin transkripsiyonunda tüm değişiklikleriyle ele alınmış ve metnin içinde varak numaralarıyla gösterilmiştir. Ancak, üçüncü nüsha (Ü3), *Şefik-name Mecmuası* içinde 38a- 52a varakları arasında bulunmaktadır. Herhangi bir karışıklığa neden olmamak için transkripsiyonlu metinde Ü3 nüshasının varak sayıları 1'den 15'e

¹ Üçüncü nüshanın başlığı

kadar numaralandırılarak verilmiştir. Kısacası, 38a varağı 1a, 38b varağı 1b olarak kaydedilmiş ve numaralandırma bu şekilde sürdürülmüştür.

Hikāye-i Zen Dost (Hikāye-i Meker-i Zenān-ı 'Acūz), 18. yüzyılda yazılmış bir metin olduğundan, transkripsiyon alfabesine çevrilirken, manzum kısımlar da dâhil olmak üzere ünlü uyumu bağlamında normalize edilmiştir. Normalizasyon, klişe olan “içün, diyü, ideyüm, idüp” gibi kelimelerde de “için, diye, edeyim, edip” şekillerine çevrilerek uygulanmıştır. Fakat metinde geçen “idicek, olıcak” gibi kelimelerin bazıları olduğu gibi bırakılmıştır. Bunun nedeni; bu kelimelerin kullanıldığı bağlamlar itibariyle bizim bugün kullandığımız anlamlarda kullanılmamış olması ve metne farklı bir anlam katmasıdır. Örneğin; “idicek” kelimesi, “edecek” anlamında değil, “ettiği zaman” anlamında kullanılmıştır ya da “olıcak”, “olacak” anlamında değil, “olduğu zaman” anlamında kullanılmıştır. Yapılan normalizasyon sadece ünlü uyumuna yönelik olup ünsüz uyumunu kapsamamaktadır. Ünsüz seslerde, metnin orijinaline bağlı kalınmıştır. Örneğin; “etdikde” kelimesi “ettikte” şekline dönüştürülmeyip orijinal metindeki şekliyle bırakılmıştır.

İkinci şahıs eki yazılırken, yine, normalizasyona gidilmiştir. Daima yuvarlak yazılan ikinci şahıs –üñ, -üñ ekleri, ses uyumuna uyularak –iñ, -iñ şeklinde yazılmıştır. Örneğin; “senüñ”, “seniñ” şeklinde gösterilmiştir.

Metnin birkaç yerinde “nāzük” kelimesi geçmektedir. Bu gün “nazik” şeklindeki kelimenin, 18. yüzyılda “nāzük” şeklinde kullanıldığı sözlükler vasıtasıyla bilinmektedir. Bu nedenle kelimedeki değişiklik yapılmamış olup 18. yüzyıl

kullanımıyla alınmıştır. Örneğin; “dehân-ı nazûkünden”² şeklinde yazılmış ve ünlü uyumu da kelimenin orijinal kullanımına uygun olacak şekilde kullanılmıştır.

Manzum parçaların vezinleri verilirken, beyt, kıta ve nazm bölümlerinde vezinlerin tefile değişiklikleri gösterilmemiş olup vezin asıl şekliyle verilmiştir. Ancak, mısralarda vezinler geldiği şekliyle yani tefile değişiklikleriyle verilmiştir.

Kelimelerin telaffuz ve yazılımında Redhouse (Turkish and English Lexicon) kaynak sözlük olarak kullanılmıştır. Bu nedenle, günümüzde farklı telaffuz edilen bazı kelimeler bugünün kullanımıyla değil, sözlükte geçen şekliyle verilmiştir.

Hikâyenin transkripsiyonlu metni oluşturulurken her sayfa beşerli satırlar olmak üzere bir, beş, on ve on beş şeklinde bölünmüştür. Bu sayılar yani 1, 5, 10 ve 15 sayıları, bu satırların başında köşeli parantez içine alınarak belirtilmiştir. Sayılar köşeli parantez içinde verildikten sonra belli bir aralık bırakılarak satıra başlanmıştır. Metnin içindeki nüsha farkları dipnotlarda çeviri yazılı metnin satır sayılarına göre verilmiş olup bu sayılar da köşeli parantezler içinde verilmiştir. Örneğin; transkripsiyonlu metnin herhangi bir sayfasındaki 6. satırda bir nüsha farkını dipnotta verirken, dipnota köşeli parantez içine alınan altı rakamı ([6]) yazıldıktan sonra nüsha farkı verilmiştir. Bu nedenle, dipnotta köşeli parantez içinde olmayan diğer dipnot sayıları bu sayılarla karıştırılmamalıdır.

Hikâye metninin transkripsiyonu yapılırken birinci nüsha temel metin olarak kabul edildiğinden, birinci nüshada durak yerleri için kullanılan işaretler de metinde gösterilmiştir. Birinci nüshanın 1b-10b varakları arasında durak yerleri altın yıldızla yapılmış yıldızlar şeklinde gösterilmiştir. Biz bunları göstermek için * işaretini

² *Hikâye-i Zen Dost*, 7a, 17. satır

kullandık. 10b itibariyle duraklar için virgöl kullanılmaya başlandığından biz de bu durakları göstermek için virgöl (,) kullandık.

Metnin transkripsiyonu yapılırken metinde okunamayan ya da anlamlandırılmayan birkaç kelime bulunmaktadır. Bu kelimelerin hangileri olduğu parantez içinde verilen soru işaretiyle gösterilmiştir.

Hikâyenin transkripsiyonlu metni oluşturulurken birkaç yerde metne “u,ve, ile” gibi bağlaçların anlam itibariyle eklenmesi gereği duyulmuştur. Üç nüshada da bulunmayan tüm eklemeler metnin içinde köşeli parantez içinde verilmiştir.

Hikâye metni içinde geçen Farsça ve Arapça kısımların çevirileri ayrı birer bölümde yapılmıştır. Farsça ve Arapça bölümlerin çevirileri, birebir kelime çevirisi şeklinde yapılmamış olup genel anlamda bir çeviridir. Çevirilerde asıl amaç; anlatılmak istenenin daha ayrıntılı ve anlaşılır olarak verilmesidir.

Yazarla İlgili Bilgi

Hikâye-i Zen Dost (*Hikâye-i Mektûb-i Zenân-ı 'Acûz*)'un yazarıyla ilgili ilk kaynağımız elimizdeki nüshalar oldu. Birinci nüshanın girişinde hikâyenin ismi ve ismin hemen altında hikâye yazarının adı ser-levha içinde “Hikâye-i Zen Dost ‘Âtîf Efendi Derterdâr-ı esbak”³ şeklinde verilmiştir. Nüshanın kütüphane kaydında ise eserin yazarı olarak Defterdar Mustafa Âtîf gösterilmektedir. İkinci nüshanın herhangi bir yerinde yazarla ilgili bir bilgi olmayıp sadece “Hikâye-i Zen Dost” şeklinde hikâyenin ismi verilmiştir. İkinci nüshanın kütüphane katalogunda, yazarı olarak Âtîf Mustafa Efendi Defterdar ismi geçmektedir.

İlk olarak, birinci ve ikinci nüshaların, istinsah tarihi olarak aynı tarihi (1742) göstermeleri, hikâye başlığının aynı olması, içerik olarak neredeyse aynı olmaları ve aynı yazarı işaret etmelerinden dolayı, bu iki nüshayı yazar açısından beraber değerlendirmemiz yerinde olacaktır.⁴ İki nüshanın da işaret ettiği Defterdar Mustafa Âtîf Efendi için , *İslam Ansiklopedisi*'nde Atîf Efendi maddesinde “Osmanlı defterdarı ve kendi adıyla anılan kütüphanenin kurucusu”⁵ ve “Babasının adı Mustafa olduğundan Âtîf Mustafa Efendi olarak da bilinir.”⁶ denilmektedir. Eserlerine dair ise “Aynı zamanda şair olan Âtîf Efendi genellikle Nabi tarzında didaktik şiirler kaleme

³ Hikâye-i Zen Dost (Ü1), 1a

⁴ Yazarla ilgili bilgi bulunmaya çalışılırken 18. ve 19 yüzyıl tezkirelerine bakılmıştır. 18. yüzyıl tezkirelerinden sadece Ramiz'in *Adab-ı Zürafa* tezkiresi yazarla ilgili bilgi vermede kullanılabilmiş diğerlerinde yazarla ilgili bilgi bulunamamıştır.

⁵ Abdülkadir Balgalmış, “Atîf Efendi”, *TDV İslam Ansiklopedisi* 4 İstanbul: 1991 .59

⁶ A.g.m., ay.

almış, Türkçe, Arapça ve Farsça manzumeler kaleme almıştır”⁷ diye bilgi verilmiştir. *Sicill-i Osmani*’de ise Âtîf Mehmed Emin Efendi olarak geçmektedir. 1737’de defterdar olduğu, 1742’de de öldüğü söylenmiştir. “Âlim, elsine-i selâsede şairdir. Divan şairi olup, Vefa’da bir mükemmel kütüphane yaptı.”⁸ denmektedir. Râmiz’in Âdâb-ı Zurafâ’ında da “‘Âtîf-ı Defteri’” olarak geçmektedir. Râmiz’de “ism-i nazeninleri Mehmed Emindir. (...) bin yüz elli dört senesinde salisen teşrif-i sadr-ı defteri buyurmalarıyla cam-ı ikbal-i i’ tibarları lebriz-i müselles-i rif’ at olmuşiken bin yüz elli beş senesi muharreminde nuş-ı zehr-abe-i merg”⁹ olduğu, “...hususla şi’r ü inşada tab’-ı ‘ atefetkârları be-gayet ‘ alü’ l-‘ al”¹⁰ olduğu belirtilmektedir. Fatin Davud’un *Hâtîmetü’l-Eş’âr* tezkiresinde ise “Nâzım-ı müşârün-ileyh defterdâr Mustafa Âtîf Efendi Dersaâdet’te pâ-nihâde-i sâha-i vücûd olup bin yüz elli bir târîhinde şikk-ı evvel defterdârlığından ma’zûl ale’t-tarîki’n-nefy kasaba-i Gelibolu’ya menkûl (...) sâniyen defterdârlık-ı mezkûra nâiliyetle bin yüz elli dört târîhinde infisâli vukû bularak cânib-i Hicâz’a azîmet ve ba’de’l-avde sâlisen defterdârlık-ı mezkûr uhdesine tevcih ve ihâle buyrulmuş iken bin yüz elli beş târîhinde irtihâl-ı dâr-ı bekâ eylemiştir. Müşârün-ileyh erbâb-ı hüner u ma’rifet ve ashâb-ı ecsân u atıfeden olup fazl u kemâli mübeyyin mürettep bir kıt’a Dîvân-ı

⁷ A.g.m., 60.

⁸ Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmani: Yahud, Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniyye* III, Yay. Haz. Mustafa Keskin, Ayhan Öztürk, Ramazan Tosun. İstanbul: Sebil Yayinevi, 1995, 323.

⁹ Ramiz, Ramiz ve Adab-ı zurafa’sı: İnceleme, tenkidli metin, indeks, sözlük, Haz. Sadık Erdem, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 1994, 289-290.

¹⁰ A.g.e., 290.

belâgat-ünvânı”¹¹ olduğu ve bir de kütüphanesi olduğuna değinilmiştir. Bütün bu kaynaklar, Defterdar Âtîf Efendi’nin ölüm tarihini (1742), metnin istinsah tarihiyle aynı tarih olarak göstermektedir. İncelediğimiz bu kaynaklara dayanarak, Âtîf Mehmed Emin Efendi’nin isminin Defterdar Mustafa Âtîf olarak da geçtiğini söyleyebiliriz. Bu durumda, aynı yazarı işaret eden birinci ve ikinci nüshanın, yazar bağlamında çelişki yaratmadığı görülebilir. Fakat bu kaynakların hiçbirinde yazarın böyle bir hikâye yazdığına dair bilgi bulunmamaktadır.

Üçüncü nüshayı yazar bağlamında ele alacak olursak: Nüshanın, Üniversite Kütüphanesi’ndeki kayıtlarında yazar olarak Muhammed Emin Âtîf ismi geçmektedir. Eski harflerle yazılan Muhammed ismi aynı zamanda Mehmed olarak da okunabilir. Böylelikle, üçüncü nüshada da eserin yazarının diğer iki nüshadaki gibi bildirildiği görülmektedir. Nitekim isim, bu haliyle sadece defterdar unvanının kullanılmamış hali olarak kabul edilebilir. Fakat üçüncü nüshanın 1a (38a) yüzünde hikâye başlamadan önce bir not düşürülmüştür: “Tarḥ-endâz-ı nev-zemîn fenn-i inşâ-yı müselleḡ kerde-i büleġâ-yı feşâḥat-intimâ Qāzî‘ asker-i esbaġ ‘ Âtîf Mehmed Emîn Efendi merḥûmuñ Mekk-i Zenânı ḥaġġında nigâşte-i ḥüsn-i beyânları olan çend varâġ maġâle-i ġarâbet-fezâ-yı uz-ḥûke-ṡarâzlarıdır raḥmetullâḥ”¹² Bu nota göre üçüncü nüshanın yazarının Qāzî‘ asker-i esbaġ ‘ Âtîf Mehmed Emîn Efendi olduğu ve bu nüshanın yazıldığı tarihte yazarın ölmüş olduğu anlaşılmaktadır. Üçüncü nüshada geçen isim, unvanlarını saymazsak, ilk iki nüshada geçen isimle aynıdır. Fakat ilk iki nüshadaki yazarın defterdar, buradakinin ise kazasker olduğu belirtilmektedir. *İslam*

¹¹ Fatin Davud, *Hâtîmetü’l-Eş‘âr*, 288.

<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/belge/1-83503/fatin-davud---hatimetul-esar.html>

¹² *Hikâye-i Mekk-i Zenân-ı ‘Acûz* (Ü3), 1a (38a)

Ansiklopedisi 'nde Kazasker Mehmed Emin Efendi (ö. 1782) hakkında “devlet adamı ve dini eserler bestekârı” ve “Divan-ı Hümayun çavuşlarından bir zatın oğlu olduğundan Çavuş-zade diye de anılır”¹³ denilmektedir. Mehmed Emin Efendi ile ilgili sesinin güzelliğinin dikkat çekiciliğinden ve kazaskerliğe nasıl yükseldiğine dair bilgi verilmektedir. Son olarak ise “Bestelediği dini eserlerle dönemin musikişinasları arasında yer alan Mehmed Emin Efendi'nin günümüze sadece ırak makamında bir durağı ulaşmıştır.”¹⁴ denilmektedir. Aynı kişi *Sicill-i Osmanî*'de Emin Mehmed Efendi (Çavuş-zade) olarak geçmekte ve yine güzel sesinden, bu nedenle yükselişinden bahsedilmekte ve kadılık görevine dair bilgi verilmektedir. Buna ek olarak, *Sicill-i Osmanî*'de “Âlim, şair”¹⁵ olarak tanıtılan Âtîf Mehmed Emin Efendi isminde biri daha vardır. “Müderres, (...) 1176 Muharreminde (M. Temmuz 1762) İstanbul kadısı odu.”¹⁶ 1771 senesinde ölmüş olduğu söylenen Âtîf Mehmet Emin Efendi'nin eserlerine dair hiçbir bilgi verilmemektedir. Ayrıca şimdiye kadar incelenen hiçbir kaynakta, üç nüshanın bahsettiği iki ismin hikâye alanında herhangi bir eser verdiğiğine dair herhangi bir bilgi bulunamadı. Sonuç olarak, elimizdeki kaynak ve bilgilerle hikâyenin yazarıyla ilgili kesin bir yargıya varmak mümkün olamamıştır.

¹³Hasan Aksoy, “Mehmet Emin Efendi” *TDV İslam Ansiklopedisi* 28. İstanbul: 1991. 462.

¹⁴ A.g.m, ay.

¹⁵ Mehmed Süreyâ, a.g.e., 323-324.

¹⁶ A.g.e., 324.

Nüsha Tavsifi

Hikâye metninin tespitinde, hikâyenin bildiğimiz üç nüshası temel alınmıştır.

Hikâye-i Zen Dost (Birinci Nüsha, Ü1)

Nüsha, İstanbul Üniversitesi Yazma Eserler Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar bölümünde TY 3680'de kayıtlıdır. 19 varak (38 yk) olan eser 17 satır üzerine yazılmıştır. 1b yüzünde 12 satır, 19b yüzünde 10. satır itibariyle gittikçe daraltılarak yazılan 17 satır vardır. Boyutları 202x130 mm'dir¹⁷. Oldukça düzgün ve açık bir talikle yazılmıştır. Yazmanın cildi; mukavva üzerine altın yaldız stilize motifli şemseli, kenarları altın yaldız zencirekli, çift cetveli, stilize motifli, köşebentli sırtı açık kahverengi, kapakları koyu kahverengi yazma deridir. Yazmada yapraklar, 1a yüzünden başlayarak kenarları siyah mürekkeple tahrirli altın yaldız cetvellidir. Cetvel 20a'da içi boş bir şekilde sonlandırılmıştır (eser 19b'de bitiyor). Ayrıca, 1a'da altın yaldız oval, kenarları yaprak ve çiçeklerle süslü zahriyenin içinde "Hikâye-i Zen Dost 'Ârif Efendi Derterdâr-ı esbak"¹⁸ ibaresi ve kütüphane kaşesi vardır. 1b'de altın yaldız zemin üzerine pembe, eflatun, yeşil rokoko tezhipli kurdeleli çiçek buketi, altın yaldız bordürlü mihrabiye ve 19b'de eserin bitiminde halkârî süsleme vardır. Cetvelin son bulunduğu 20a'dan sonra, cetvelsiz olan iki sayfa daha vardır: 20b'de Arap Alfabetiyle "Hâliş Efendi Kütüphanesi, 3680"¹⁹ ifadesi yazmaktadır.

¹⁷Üç nüshanın boyutlarıyla ilgili verilen tüm sayısal veriler, İstanbul Üniversitesi Yazma Eserler Kütüphanesi'nde yazma eserlere dair bilgisayar ortamında hazırlanan kataloga göre verilmiştir.

¹⁸ *Hikâye-i Zen Dost* (Ü1), 1a

¹⁹ *Hikâye-i Zen Dost* (Ü1), 20b

21a ise tamamen boştur. Yani eserin başlangıcında ve sonunda iki koruyucu sayfa mevcuttur. Pembe, sarı, yeşil, mavi, açık mavi, krem, orta kalın, aharlı, suyuolu, filigranlı, mıstarlı kâğıt kullanılmıştır. Bazı yapraklarda su lekeleri vardır. Bazı yapraklar dikişten kopmak üzeredir. Nüshanın herhangi bir yerinde tarih bulunmamaktadır. Üniversite Kütüphane kaydında, istinsah tarihi olarak 1155/ miladi 1742 verilmiştir. Tüm der-kenarlar cetvelin dışında yer almaktadırlar. Ayrıca, der-kenarlar da altın yaldızlı kesik çizgilerden oluşan çerçeveler içine alınmıştır. Der-kenarlarda açıklanacak olan kelime kırmızı mürekkeple yazıldıktan sonra açıklama kısmı siyah mürekkeple yazılmıştır. Eserde sayfa numarası yoktur fakat eser reddadelirdir. Metin içinde duraklar, nüshanın 1b-10a varakları arasında, altın yaldızla çizilen yıldızlarla gösterilmiştir. 10b itibariyle duraklar için kırmızı mürekkeple yazılan virgüller kullanılmaya başlanmıştır. Ayrıca Farsça yazılan üç ara başlık, beyt, kıt'a, nazm gibi manzum parçalardan önce gelen kelimeler ve ayın harfi (mısra işareti olarak kullanılan) kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

Hikâye-i Zen Dost (İkinci Nüsha, Ü2)

Nüsha, İstanbul Üniversitesi Yazma Eserler Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar bölümü TY 3009'da kayıtlıdır. Boyutları 213x143 mm'dir. 19 varak olan yazmada eser beyaz kâğıda yazılmış ve cetvelsizdir. Yazmanın cildi; mukavva üzerine sırtı lacivert deri, kendinden desenli siyah kâğıt cilttir. Yazmanın başında koruyucu bir sayfa bulunmasına rağmen sonunda koruyucu sayfa yoktur. Nüshanın 1a yüzünde, Osmanlı Alfabeti'yle "Hikâye-i Zen Dost, 3009" ifadesi ve kütüphane mührü bulunmaktadır. Bunun dışında hikâyenin adı ya da herhangi bir tarih, nüshanın başka bir yerinde

geçmemektedir. Sayfaların geneli 17 satır üzerine yazılmış olmasına rağmen hikâyenin başladığı 1b, 14; 16a, 16b, 18a ve 18b, 16 satır üzerine ve hikâyenin bittiği 19a, 11 satır üzerine yazılmıştır. Hikâye açık ve okunaklı bir talikle yazılmıştır. Kütüphane kaydında istinsah tarihi hicri 1155/ miladi 1742 olarak geçmektedir. Hikâyede, birinci nüshaya nazaran daha az der-kenar vardır. Hikâyenin 9b, 10b ve 11a'daki der-kenarlarında yer alan açıklamalardan önce, kelimenin kendisi yazılmamış olup sadece açıklamalar vardır. Ancak açıklamaların üstüne birer sayı konmuş, bu sayının aynısı metin içinde açıklanan kelimenin üzerine de yazılmıştır. Diğer der-kenarların hepsinde önce kelime verilmiş sonra açıklama yazılmıştır. Bu kelimelerin bazılarının üzerine kırmızı mürekkeple bir çizgi çizilmiştir. Tüm der-kenarlar ve açıklanan kelimeler siyah mürekkeple yazılmıştır. Nüshada yer alan biri oldukça kısa ikisi uzun olan üç Farsça ara başlık, kıt'a, beyt, nazm kelimeleri ve ayın harfleri (mısra işareti olarak) kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Sayfa numaraları konulmuş olan eser reddadedilidir. Yazmada durak yerlerini gösteren hiçbir işaret kullanılmamıştır.

Hikâye-i Mektûr-i Zenân-ı 'Acûz (Üçüncü Nüsha, Ü3)

Bu nüshada, yine İstanbul Üniversitesi Yazma Eserler Kütüphanesi'nde, Türkçe Yazmalar bölümü TY 10483/2'de kayıtlıdır. Hikâye, "Şefik-nâme Mecmuası" içinde 38a-52a varakları arasında bulunmaktadır. Mecmuanın ilk sayfasında, sayfanın

başına önce “Şefik-nâme” sonra altına “Kâzî asker ‘Âtıf Efendinin Meker-i Zenânî” ifadesi yazılmıştır. Ayrıca eserin, 1a (38a) yüzünde kırmızı mürekkeple yine hikâyenin yazarı ve hikâyenin isminin ne olduğuna dair bir not verilmiştir: “Târḥ-endâz-ı nev-zemîn fenn-i inşâ-yı müselleḡ kerde-i bülegâ-yı feşâḥat-intimâ Kâzî asker-i esbaḡ ‘Âtıf Mehmed Emîn Efendi merḥûmuñ Meker-i Zenânî ḥaḡḡında nigâşte-i ḥüsn-i beyânları olan çend varâḡ maḡâle-i ġarâbet-fezâ-yı uz-ḥûke-ḡarâzlarıdır raḡmetullâḥ”²⁰. Hikâyenin ismi ayrıca 1b yüzünde (38b) tekrar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Boyutları 213x143 mm’dir. 15 varaktan müteşekkil olan bu nüsha, genel olarak 19 satır üzerine yazılmıştır. Ancak, hikâyenin başladığı 1b (38b) 14 satır; 3b (40b) ve 7a (44a) 20 satır; 4a(41a) 18 satır ve hikâyenin bittiği 15a (52a) 15 satır üzerine yazılmıştır. Anlaşılır ve net bir talikle yazılan nüshada cetvel yoktur. Eserde sayfa numaraları, reddade ve der-kenarlar mevcuttur. Duraklar ilk iki varakta kırmızı mürekkeple konulan noktalarla gösterilmiştir. Daha sonraki varaklarda duraklar gösterilmemiştir. Sadece bazı mısra, beyt ve nazm kısımlarından sonra kırmızı mürekkeple nokta şeklinde duraklar konulmuştur. Sayfa numaraları kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Ayrıca, hikâyenin başlığı, Farsça olan iki ara başlık, beyt, nazm gibi kelimeler ve mısra bildiren ayın harfi kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Eserin “Zen Dost” hikâyesi olduğuna dair metnin hiçbir yerinde bir not yoktur. Bu tesadüfen ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca, istinsah kaydına yönelik ne metinde ne de kütüphane kaydında bir tarih vardır.

Der-kenarların çoğu siyah mürekkeple yazılmasına rağmen bazıları kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Der-kenarların bazılarında önce kelime verilmiş daha sonra açıklaması yazılmıştır. Açıklaması verilmeden önce yazılan bu kelimelerin üzerine

²⁰ *Hikâye-i Meker-i Zenân-ı ‘Acûz* (Ü3), 1a (38a)

siyah ya da kırmızı mürekkeple birer çizgi çizilmiştir. Fakat bazı der-kenarlarda kelimelerin sadece anlamları, açıklamaları verilmiş, kelimelerin kendisi yazılmamıştır. Bu tür açıklamaların bazılarının üstüne güzel he gibi bir işaret konmuştur. Aynı işaret metnin içinde açıklanan kelimenin üstüne de yazılmıştır. Fakat bazılarında ne işaret ne de kelimenin kendisine dair bir şey vardır, sadece açıklama yapılmıştır.

BÖLÜM 2. HİKÂYE-İ ZEN DOST YA DA HİKÂYE-İ MEKR-İ ZENÂN-I

‘ACŪZ

Hikâyenin Özeti

Hikâyede konu başlamadan önce, hikâyenin kendisi “düşîze²¹-i behcet-zâd hikâyet”²² olarak bakir bir kıza benzetilmektedir. Bu kullanım ile hikâyenin el değmemişliğine, yeniliğine ve konusunun özgünlüğüne atıfta bulunmaktadır. Eski zamanlarda yaşayan zampara (zen dost, zen-pare, zen-perest) bir adam vardır. Bu adamın hayattaki tek gâilesi kadınlarla beraber olmak, içki meclislerinde kadınlarla gönül eğlendirerek ve yiyip içerek vakit geçirmektir. Bu adam, ayrıca, kadınların kendi aralarında düzenlediği meclislere katılmaktan büyük keyif alır. Bu amaçla onlar gibi giyinip süslenir ve edalı, cilveli tavırlar sergiler. Bu garip davranışlara başvurmakta amacı; eğlence meclislerine katılan kadınlar arasında gözüne bir ikisini kestirmek ve onları elde etmek için çeşitli yollara başvurmaktır. Tüm şehri gezerek, kadınlar tarafından düzenlenen bu tür toplantıların yeri ve zamanını öğrendikten sonra bunlara tebdil-i kıyafetle dâhil olur. Bu zampara adam, ne zaman gözüne bir kadın kestirse, ona karşı aşırı derecede hatta kendini kaybedercesine arzu ve istek duymaya başlar. Onu elde etmek için çeşitli yollara başvurarak elinden gelen her türlü hile ve oyunu sergiler. Hikâyede bu durum, bir ceylanı avlamak isteyen avcının kurduğu ya da kuracağı tuzaklar üzerinden anlatılarak bir nevi av sahnesi çizilir. Zampara adam aç gözlü, doyumsuz bir avcı olarak tasvir edilmektedir.

²¹ düşîze: kız, kız oğlan kız, el değmemiş (bakire)

²² “Hikâye-i Zen Dost”, Ü1(1b, 2. str)

Zampara adam, yine bir gün, şehirde gezintiye çıktığı bir sırada olağanüstü etkileyici bir kadınla karşılaşır. Ne güneşin parlaklığı ve etkileyiciliği ne ayın güzelliği ve berraklığıyla tasvir edilebilir olan bu kadının karşısında, zampara adamın akli başından gider. Kadının güzelliğinin, etkileyiciliğinin, cinsellik (göğüs, kalça, vb.) ve güzellik (saç, kirpik, vb.) unsurlarının uzun tasvirleri, zampara adamın kadını nasıl bir göz hapsine alıp incelediğini gösterir. Adamın bu kadına karşı duyduğu istek ayyuka çıkmıştır. Onu elde etme arzusuyla yanmaya başlar ve ilgisini çekmeye çalışır. Fakat iffet ve namus vurgusuyla tasvir edilen kadın, zampara adamı hiç fark etmez. Kadının tavır ve davranışlarından iffet sahibi olduğunu anlayan adam, ilk iş olarak, onu uzaktan takip eder ve evini öğrenir. Kadın evine girdikten sonra komşularından ona dair bilgi toplar. Kadınla ilgili her türlü bilgiyi öğrenen zampara adam, manevi annesi (mader-i uhreviyesi) sayılan yaşlı bir kadına başvurur. Bu yaşlı kadın, zampara adamın elde etmeyi başaramadığı kadınları elde etmekte ona yardımcı olan bir “acuze”dir. Bunu, çeşitli hile ve düzenlerle ve adamın gözüne kestirdiği kadınların kurduğu tuzaklara düşmelerini sağlayarak yapmaktadır. Yaşlı kadın, çeşitli hilelere başvurarak insanları kandırmada ve onları etkilemede oldukça tecrübeli, bu konuda ilim sahibi biri olarak tasvir edilir. İki düşmanı birbirine âşık etmek ya da iki âşığı birbirine düşman etmek onun için oldukça kolay bir iştir. Hile yapmada olduğu gibi büyü ve sihir ilminde de tecrübelidir bu kadın. Tüm bunları bilen zampara adam, bu yaşlı kadına başvurur ve yolda görüp beğendiği kadınla ilgili bilgileri ona verir. Yaşlı kadın zampara adamdan gerekli bilgileri aldıktan sonra harekete geçer. Genç kadının kocası dükkân sahibi bir kumaş tüccarıdır. Bu acuze kadın, zaman kaybetmeden genç kadının kocasının dükkânına gider. Dükkândan içeriye ah ve feryat ederek girer ve yüzünde ağlamaklı bir ifadeyle tüccarla konuşmaya başlar. Haline sadece dostun değil düşmanın bile ağlayacağını söyler.

Yaşlı kadının bu acınası halini gören tüccar, üzüntüsünün ve kederinin nedenini sorar. Yaşlı kadın; kocasının uzun zaman önce öldüğünü, kocasından yadigâr kalan ve yaşamının tek mutluluğu olan oğluyla bu dünyada yalnız kaldığını, fakat oğlunun onu çok üzdüğünü anlatır. Oğlu, kocasından kalan mirası eğlence meclislerinde, kadınlarla yiyerek tüketmiş, evli kadınlarla beraber olarak zina çamuruna batmıştır. Tüm öğüt ve uyarılara rağmen bu yaptıklarından vazgeçmeyen oğlu, şimdi yine evli bir kadınla beraber olmak istemektedir. Bu evli kadın ise oğlundan bir top altın işlemeli kumaş istemiş ve eğer bu kumaşı getirirse ancak o zaman oğluyla beraber olmayı kabul edeceğini söylemiştir. Bu iffetsiz evli kadın yüzünden kendisi, zavallı ve çaresiz bir anne olarak, oğlunun bu arzusunu yerine getirmek için elinde ve evinde kalan birkaç eşyayı da satmak zorunda kalmış ve şimdi de iffetsiz evli kadının oğlundan istediği altın işlemeli kumaşı almaya bu dükkâna gelmiştir. Yaşlı kadının bu durumuna çok üzülen tüccar, oğlunun zamanla düzeleceğini, doğru yolu bulacağını söyleyerek onu teselli etmeye çalışır. Yaşlı kadın elindeki paranın eksik olduğunu, kalanı daha sonra ödeyeceğini söyler ve kolundaki düşük ayarlı bileziği rehin olarak verdikten sonra tüccardan bir top altın işlemeli kumaş ister. Yaşlı kadına inanan tüccar, acuzenin istediği kumaşı verir. Kumaşı alan acuze dükkândan ayrılır ve hemen tüccarın yani zamparanın elde etmek istediği genç kadının evine giderek kapıyı çalar. Evinin kapısında nur yüzlü yaşlı bir kadının olduğunu gören tüccarın karısı, yaşlı kadını içeri buyur eder. Genç kadın, yaşlı kadına, kim olduğunu ve nerede oturduğunu sorar. Acuze ise çok uzak bir mahallede oturduğunu, her gün farklı bir mahallenin camisinde namaz kılma âdeti olduğunu söyler. Bugün ise bu çevrede bulunan camide namaz kılmaya geldiğini, fakat abdestinin bozulmuş olma şüphesi yüzünden, abdestini tazelemek için bir ev aradığını ve bu eve geldiğini anlatır. Ev sahibinin izni olursa eğer abdest almak istediğini belirtir. Genç kadın

hemen evdeki hizmetçilere suyu, leğeni ve ibriği hazırlamalarını emreder ve kendisi de yaşlı misafirini ağırlamak için koşuşturur. Bunu fırsat bilen yaşlı kadın, koltuğunun altına sakladığı kumaşı gizlice çıkarıp, odanın köşesindeki yastığın altına ucu görünecek şekilde gizler. Genç kadın bunun hiç farkına varmaz. Yaşlı kadın abdestini aldıktan sonra ev sahibine teşekkürler ederek evden ayrılır. Hiçbir şeyden haberi olmayan genç kadın ise kocasının akşam eve gelişini beklemeye başlar. Dükânını kapayan tüccar akşam eve gelir. Karı koca beraber zaman geçirmeye başlarlar. İlk önceleri bir şey fark etmeyen tüccarın gözüne yastığın altında bir ucu dışarıda kalmış olan kumaş ilişir ve beyninden vurulmuşa döner. Bir süre şaşkınlık ve hayretten konuşamaz. Bu zaman zarfında düşünebildiği ve içinden geçirdiği tek şey; yaşlı kadının bahsettiği iffetsiz evli kadının kendi karısı olduğu, yaşlı kadının oğlunun kendi karısıyla ilişkisi olduğu olur. Üzerindeki şaşkınlığı attıktan sonra müthiş bir öfke ve kızgınlıkla bağırmaya başlayan tüccar, kumaşa ya da olaya dair tek kelime etmeden, karısını boşadığını söyleyerek evi terk eder. Genç kadın ise neler olduğuna ve kocasının neden kendisini boşadığına anlam veremez. Yapabildiği tek şey çaresizce ağlamaktır.

Genç kadının evine kumaşı bıraktıktan sonra acuze, olanları ve sonraki adımın ne olacağını anlatmak üzere zampara adamın yanına gider. Tecrübeli olan acuze, tüccar kumaşı gördükten sonra neler yaşanacağını çok iyi bilmektedir ve zampara adama da olacakları anlatır. Manevi oğlu olarak gördüğü zampara adama, “erbâb-ı remel u teşhîr”²³ gibi giyinip hazır olmasını söyler. Acuze, zamparaya, genç kadının şimdi perişan bir halde olduğunu, bu nedenle sağlıklı ve mantıklı düşünemeyeceğini, bir şeyden şüphe edecek durumda olamayacağını, tek arzu ve isteğinin kocasıyla tekrar barışmak olacağını söyler. Bu durumda da genç kadının

²³ “Hikâye-i Zen Dost”, Ü1 (9b, 8. satır)

istenilecek her şeyi yapacağını ve bunu değerlendirerek kadını elde edebileceğini de ekler. Bir bahaneyle genç kadına tekrar gidecek ve ona, “mecnū’-ı ‘ulūm-ı ğarībede kemāl-ı rūsūh ve mahāreti ve ‘ilm-i uşūl-ı esmā ve ‘ilm-i teşhīrde ziyāde mümāreseti”²⁴ olan bir oğlu olduğunu söyleyip, genç kadını ona getirecektir.

Tüccarın karısı ise içinde bulunduğu durum ve kocasıyla barışma arzusuyla onunla beraber gelecektir. Yaşlı kadın, zampara adama, kadını getirdiğinde çok dikkatli ve ağır başlı davranması gerektiğini de tembihledikten sonra tekrar genç kadının evine gider. İçeriye girmeden önce bahçe duvarındaki bir delikten biraz içeriyi gözetler. Genç kadının ağlama ve inleme seslerini duyduktan sonra içeri giren yaşlı kadın, hiçbir şeyden haberi yokmuşçasına genç kadına neden ağladığını, derdinin ne olduğunu sorar. Genç kadın ağlamaktan bitkin, durumunu anlatmaya çalışsa da hıçkırıklar içinde kendini yastıkların üzerine bırakır. Yaşlı kadının teselli çabalarıyla kendini biraz toparlayan kadın, kocasının kendisini nasıl sebepsiz bir şekilde boşadığını anlatır. Yaşlı kadın ise genç kadına kendisini harap edecek bir durumun olmadığını, kocasıyla tekrar barışmasının hiç de zor olmadığını söyler. Acuzenin de tahmin ettiği gibi, genç kadın, kocasıyla tekrar barışmak için kendisinden istenen her şeyi yapacak durumdadır. Genç kadın, hemen acuzeye ne yaparsa kocasıyla barışabileceğini sorar. Yaşlı kadın, oldukça etkili ve güçlü bir falcı, büyücü olan bir oğlu olduğunu söyler. Fakat oğlunun bu özelliğinin, bilgi ve becerisinin başkaları tarafından asla bilinmesini istemediğini, ondan gelip bu konuda yardım isteyen hiç kimseye yardım etmediğini söyler. Yaşlı kadın, genç kadına, “belki, ben annesi olduğum için beni kırmaz ve sana yardımcı olur. Böylece, seni kocanla barıştırarak tekrar eskisi gibi mutlu olmanı sağlar” der. Yaşlı kadın, tüm bu söyledikleriyle

²⁴ “Hikāye-i Zen Dost”, Ü1 (11a, 16 ve 17. satırlar)

tüccarın karısını kendisiyle gelmeye ikna eder. Genç kadın hazırlanarak acuze ile birlikte zampara adamın bulunduğu yere gider ve adamın huzuruna çıkarlar. Genç kadını karşısında gören zampara, kadına duyduğu arzuyu güçlkle bastırarak yaşlı kadına döner, hiçbir şey bilmiyormuşçasına, “bu kadın kimdir ve ne istiyor” diye sorar. Bunun üzerine, yaşlı kadın, genç kadının başından geçenleri anlatır ve arzusunu bildirir. Adam yine arzusunu bastırmakta güçlük çekerek, acuzeye genç kadının temizlik devresinde olup olmadığını “bu hātūn ‘ acabā tuhr²⁵ üzre midir”²⁶ diye sorar. Acuze, bu soru karşısında şaşkına dönen genç kadına, utanılacak bir durum olmadığını belirtir. Zampara adam da, bu soruyu sorma nedenini, yapılacak sihrin etkisinin bu temizlik durumuyla ilgili olması olarak açıklar ve genç kadının toplumun ileri gelenlerinden biriyle hemen beraber olması gerektiğini, aksi takdirde kocasıyla tekrar birleşmesinin imkânsız olduğunu da ekler. Kadın ise bunu duyduğunda kulaklarına inanamayarak tamamen hayrete düşer. Genç kadının artan endişe ve hayretini tekrar kontrol altına almak isteyen yaşlı kadın, adama dönerek bu durumu genç kadınla baş başa konuşmak istediğini söyler ve onu başka bir odaya götürür. Acuze, genç kadına, ne kadar iffetli, namuslu ve temiz bir kadın olduğunu bildiğini, fakat eğer kocasıyla barışmayı gerçekten istiyorsa âlim ve bilgili olan oğlunun dediklerini yapması gerektiğini söyler. Eğer kocasıyla barışmasını sağlayacaksa söylenenleri yapmakta bir sakınca olmadığını altını çizer ve genç kadının bildiği ve güvенеbileceği biriyle rahatlıkla beraber olabileceğini söyler. Kocasıyla tekrar barışmaktan başka bir şey düşünemeyen genç kadın, bu güne kadar kocasından başka kimsenin elinin eline değmediğini, şimdi ise zinaya nasıl evet diyebileceğini ağlayarak yaşlı kadına sorar ve ölmenin, başka biriyle olmaktan daha

²⁵ tuhr:temizlik; huk. kadının iki hayız (kadınlarda ay başı) arasındaki temizlik devresi

²⁶ “Hikâye-i Zen Dost”, Ü1 (12b, 12. satır)

kolay ve iyi olduğunu söyler. Fakat bir süre sonra genç kadın, tüm bu söylediklerine rağmen kocasıyla barışma arzusuna yenilir. Genç kadın, acuzeye başka birini bulup onunla beraber olmaksızın acuzenin oğluyla beraber olmak istediğini söyler. Eğer oğlu bunu kabul ederse; böylece bu durumdan kimsenin haberi olmayacak ve istenileni de yapmış olacaktır. İşin buraya geleceğini çok iyi bilen acuze, yüzüne hiddetli bir ifade takınarak; genç kadının bu çirkin teklifinin kabul edilemez olduğunu, oğlu gibi yüce ve aziz olan bir şahsiyete nasıl olur da böyle bir teklifte bulunabildiğini sorar ve bunu genç kadını oldukça azarlayıcı bir üslupla yapar. Genç kadın, hem içinde bulunduğu durumdan dolayı hem de acuzenin onun teklifini şiddetle reddetmesinden dolayı iyice umutsuzluğa kapılarak hıçkırıklara boğulur. Genç kadının bu durumuna acır gibi görünen acuze, onu tekrar teselli etmeye çalışarak teklifini oğluna söyleyeceğini ve ona bu teklifi kabul ettirmeye çalışacağını söyleyerek oğlu rolündeki zampara adamla konuşmak için adamın bulunduğu odaya gider. Amacına ulaşan yaşlı kadın, zampara adama kadının istenileni yapacak kıvama geldiğini söyler ve genç kadın şüphelenmesin diye odada biraz oyalandıktan sonra onun yanına gider. Acuze, oğlunu zar zor bu işe ikna ettiğini, oğlu bu karardan pişman olup vazgeçmeden hemen onun yanına gitmesi gerektiğini söyleyerek kadını zampara adamın odasına gönderir. Kadın çaresizce içeriye adamın yanına gider. Genç kadını karşısında gören zampara adam arzularına yenik düşmüştür artık ve kendisine yaklaşan kadına alelacele sarılarak onunla beraber olur. İstediklerini elde eden zampara adam, kadına sahte bir muska yazar ve ona artık evine gidip kocasını beklemesini söyler. Hemen bir gün içinde kocasının kendisine döneceğini de ekler. Bunu duyan genç kadın, sevinç ve hevesle evinin yolunu tutar. Artık geriye, genç kadını, kumaş tüccarı olan kocasıyla barıştırmak kalmıştır. Bunun için yaşlı kadın, tüccarın dükkânına tekrar giderek yeni oyununu oynamaya başlar.

Bir önceki gelişinden çok daha üzgün, çaresiz ve daha da yaşlanmış numarası yaparak dükkâna girer. Yaşlı kadını karşısında görünce şaşırın tüccarın şaşkınlığı geçmeden, yaşlı kadın tekrar yeni yalanlara başlar. Yaşlılığın tüm zayıflık ve dertlerini çeken zavallı bir kadın olarak konuşur. Yaşlı kadın, tüccara, daha önce aldığı kumaşı abdest almak için gittiği bir evde, yastığın altına koyduğunu ve abdest aldıktan sonra ise kumaşı koyduğu yerde unuttuğunu söyler. Kumaşı unuttuğunu, bu evden ayrılıp kendi evine döndükten sonra hatırlamış, dönüp hemen abdest aldığı evi aramış, ancak zayıf olan hafızası yüzünden değil evi; hatta semti dahi tam olarak belirleyememiştir. Tüm aramalarına ve araştırmalarına rağmen sonuç alamadığını söyleyen yaşlı kadın, oğlunun da bu duruma inanmadığını, kendisini yalan söylemekle, kumaşı satın almamakla suçladığını ve eğer kumaşı getirmezse intihar etmekle tehdit ettiğini tüccara anlatır. Tüm bunlardan sonra, oğlunun baskılarına dayanamayarak tekrar bir top kumaş almak için dükkâna geldiğini de ekler. Tüccar, başta, kadının söylediklerinden şüphelenir. Acuze ise tüccarın sonuna kadar kendisini dinlemesini sağladığı ve anlattıklarını davranış ve görünüşüyle desteklediği için tüccarın ikilemde kalmasına neden olur. Tüccar, kadının tüm bu anlattıklarından ve tekrar bir top kumaş istemesinden sonra, kimsenin bu kadar aptal olamayacağını ve bu kadar aptalca hareket edemeyeceğini düşünerek yaşlı kadına ve anlattıklarına inanır. Tüccar, kadının anlattıkları üzerine bir iç hesaplaşma anı yaşar. Acuzeye sattığı kumaşın evinde bulunuşunun gerçek nedenini öğrendiğini zanneden tüccar, namuslu karısını boş yere suçlamış olmaktan, kötü davranışından ve onu boşamış olmaktan ötürü pişmanlık duyar. İffetli karısını elinden kaçırmış olmakla kendini suçlayan tüccar, hemen bu durumu düzeltmek ister. Yaşlı kadına, önce aldığı kumaşın, helal mal olduğu için bir şekilde tekrar kendisinin eline geçtiğini ve zayi olmadığını söyleyerek, yaşlı kadının eline altın işlemeli bir top kumaş daha verir.

Kumaşı alan yaşlı kadın, ne olduğunu anlayamamış gibi tüccara bakar ve ona teşekkürlerini ve minnetini bildirerek dükkândan ayrılır. Yaşlı kadının gitmesinin ardından, tüccar dükkânını kapayıp mahallesine gider. Karısına dair tüm şüphelerinden arınmıştır ve onunla tekrar barışıp evlenmek istemektedir. Mahallenin ileri gelenlerine derdini anlatır ve arabuluculuk yaparak karısıyla tekrar evlenmelerini sağlamalarını ister. Arabulucuların durumu tüccarın karısına anlatmaları üzerine, sevinçten göklere uçan genç kadın, önce biraz nazlanır fakat kocasıyla tekrar nikâhlanmayı kabul eder. Genç kadın, aynı zamanda, yaşlı kadının falcı oğlunun büyüünün bu kadar hızlı ve etkili olmasına hayret etmiştir. Tüccar ise yaşlı kadının dükkânına gelerek anlattıklarıyla karısının masumiyetini anlamış olmaktan mutludur. Tekrar evlenen çift beraberlikleri ve mutlulukları için Allah'a şükrederler. Anlatıcı ise tüccar ve karısına dair son yorumunu oldukça acımasız bir şekilde yapar:

“Gidi²⁷ ne fehm ve ne idrâk etdi,

Ustalar ‘avreti sikdi gitdi,”²⁸

diyerek hikâyeyi sonlandırır.

²⁷ gidi: pezevenk

²⁸“ Hikâye-i Zen Dost”, Ü1(19b, 13-16. satırlar)

Hikâyenin Üslup Özellikleri

“Hikâye-i Zen Dost” (“Hikâye-i Mekk-i Zenân-ı ‘Acûz”) metninin iki nüshasına (Ü1 ve Ü2) ait kütüphane kayıtlarında istinsah tarihi olarak 1740 verilmiştir. Bu durum,

hikâyenin 18. yüzyılda yazıldığını belirtmektedir. Divan edebiyatında “süslü, ağdalı, külfetli” olarak tanımlanan inşa nesir türü, 17. yüzyılda doruk noktasına ulaşır.

“Edebi estetik nesir için kullanılan Osmanlıca terim ‘inşa’dır; Arapça kökenli olan bu sözcük, burada sanatlı bir yazma üslubunun *bilerek yapılandırılması*²⁹ anlamına gelir.

Hem belagat (retorik) hem de şiirle yakından bağlantılı olan münşiyane yazıda

ustalık, hem kişi olarak ‘münşi’nin (üslupçu) kendisini, hem de onun yazılarını

içinde oluşturduğu ortamın yüksek kültürel başarı düzeyini gösteriyordu.”³⁰ Ancak,

incelenen metnin ait olduğu dönem olan 18. yüzyılda, bu nesir diliyle yazılmış

metinlerin yanı sıra göreceli olarak sadeleşen bir dil kullanan metinlerin sayısının bir

önceki yüzyıla göre artmış olduğu bilinmektedir. Buna rağmen, daha sade yazıldığı

iddia edilen pek çok metinde, inşa tarzının metinlere sızmış olduğunu belirtmek

gerekir. Süslü nesrin, sade olarak nitelendirilen metinlerin özellikle giriş kısımlarında

kendisine yer bulduğunu söyleyebiliriz. Agâh Sırrı Levend, eski Türk edebiyatında

iki türlü nesir (sade ve süslü) olduğunu belirtir. Bu “iki türlü nesir, hemen bütün

kalem sahiplerinde görünür”³¹ iddiasında bulunur. Bu durumu açıklamak için:

²⁹ Vurgu bana ait

³⁰ Christine Woodhead, *Estetik Nesir*, (317)

³¹ Agâh Sırrı Levend, *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri* (s.23)

“Mesela tarihlerinden fazla *Kamus* ve *Burhan* tercümeleriyle tanınmış olan Mütercim Asım, bu meşhur sözlüklerini çok sade bir dille kaleme aldığı halde, sözlüklerinin baş tarafına eklediği önsözlerde kullandığı dil Veysi ve Nergisi’nin dilinden farksızdır.”³² örneğini öne sürer. Bu durum, pek çok diğer araştırmacının anlayışına paralel olarak; metinlerin, giriş kısımları itibariyle diğer bölümlerden dilsel olarak daha süslü ve ağdalı bir üslupla yazıldığına da işarettir.

Yer yer manzum parçaların olduğu “Hikâye-i Zen Dost” (“Hikâye-i Mekk-i Zenân-ı ‘Acûz”) metni, mensur bölümleriyle inşa yani süslü nesir örneği olarak gösterilebilir. Ancak, metnin tamamını incelediğimizde; süslü nesrin bütün eser boyunca aynı güçle devam etmediğine tanık oluruz. Genelde, betimlemelerde, duygu aktarımlarında daha yoğun, girift bir kullanımla karşılaşırken, olayların anlatımında nispeten daha kısa cümlelerin, daha az sayıda zincirleme tamlamaların kullanıldığı ve özne-yüklem arasındaki ilişkinin daha kolay ve anlaşılır bir şekilde kurulduğu görülür. Hikâyede, süslü nesrin kendisini en bariz şekilde hissettirttiği bölüm, durum bildiren ve tasvirlerin ağırlıkta olduğu hikâyenin giriş bölümüdür. Hikâyede, daha şiirsel bir üslupla metni meydana getirme ve anlatımda hüner gösterme amacının güdüldüğü, özellikle süslü ve ağdalı bir dille yazılan giriş kısmından çok açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Nitekim Agâh Sırrı Levend ve Fahir İz, süslü nesri tercih eden yazarların, sanat kaygısına kapıldıklarını ifade ederler. Metinlerin girişlerinin

³² Agâh Sırrı Levend, a.g.e. (s.23)

daha ağır ve süslü bir dille yazılması nesir geleneğiyle örtüşen bir tutumdur.³³ *Fahir İz, Eski Türk Edebiyatında Nesir* adlı kitabının “Önsöz”ünde nesir dilinin gelişimine değinir. Sade ve orta nesir diline 15. yüzyıl itibariyle üçüncü bir kolun yani süslü nesrin (inşa) eklendiğini belirtir³⁴ ve bu üç farklı nesir türünü çeşitli metinlerden aldığı örneklerle göstermeye çalışır. Fahir İz, süslü nesri; “bu inşa kolu, halk dilinden büsbütün ayrılıp, hüner gösterme amacını güden, süslü ve yapmacıklı bir nesir dili olarak” tanımlar. İz, özellikle 17. yüzyıl metinlerine ve bu dönemdeki nesirde inşanın baskınlığına değinmiştir. Bu duruma rağmen, 17. yüzyılda da nesrin üç farklı kolundan eserlerin verildiğini, anlaşılır örneklerin varlığına işaret eder. Ancak, anlaşılır olan “kimi eserlerin ve resmi yazıların yalnız baş ve giriş kısımları süslü nesir iledir.”³⁵ ifadesini kullanarak aslında süslü nesrin sade ya da orta nesirle yazılan metinlere sızdığını Fahir İz de kabul etmiş olur. Sade ve orta nesirle yazılan metinlerin giriş kısımlarına sızan süslü bir nesrin olduğunu sadece Fahir İz ya da Ağah Sırrı Levend belirtmez. Christine Woodhead, süslü nesrin tarihsel gelişimini ve dönüşümünü ele aldığı *Estetik Nesir* adlı çalışmasında, zamanla, özellikle 18. yüzyılda etkinliğini ve yaygınlığını yitiren süslü nesre dair; “girift inşaya duyulan

³³ Bkz. Yukarıda Ağah Sırrı Levend’in, Mütercim Asım’ın sade bir dille yazılan sözlüklerinin giriş/önsözlerine dair söyledikleri. Ayrıca, edebiyat otoritelerinin, süslü nesrin ilk örneği olarak kabul ettikleri Sinan Paşa’nın *Tazarru-nâme* adlı eseri, bu unvanını süslü bir dille yazılan giriş kısmından dolayı almıştır. Sade ya da orta nesirle yazılan birçok metnin, yazılma amacının ya da nedenin belirtildiği giriş/önsöz kısımlarında daha süslü bir dil kullanıldığı bilinmektedir. Bunun “nesir yazı geleneği “ ya da genel bir tutum haline geldiği birçok araştırmacı tarafından belirtilmektedir. Bu durumun, yazarların metinlerinde kendi özgün üsluplarını ortaya koyabilme ve yazı alanında hünerlerini gösterebilme amaçlarına da hizmet ettiği açıktır.

³⁴ Nesir tarzlarının farklı bir tasnifi için bkz. Okuyucu, Cihan. *Klasik Dönem Osmanlı Nesir Metinleri*

³⁵ Fahir İz, *Eski Türk Edebiyatında Nesir* (s. X-XI)

‘gereksinme’, pek çok eserin birazcık daha uzun, fark edilecek ölçüde ritmik, kısmen de uyaklı olan giriş kesimlerinde etkisini sürdürse de bir ölçüde azalmıştı”³⁶ yargısında bulunur. Bu durumda, hem 18. yüzyıl itibariyle etkinliğini yitirmeye başlayan bir insanın varlığına hem de metnin dili nasıl olursa olsun metinlerin giriş kısmının daha süslü, daha sanatsal bir üslupla yazılmakta olduğuna vurguda bulunulmuştur. Giriş kısmının metnin diğer bölümlerinden çok daha süslü ve sanatlı yazıldığı iddiasını biz de “Hikâye-i Zen Dost” (“Hikâye-i Mekk-i Zenân-ı ‘Acüz’”) metni için öne sürebiliriz.

Agâh Sırrı Levend, Fahir İz’den farklı olarak, iki türlü nesrin olduğunu savunur. Bunlardan birini sade nesir olarak diğerini ise 15. yüzyıl itibariyle ortaya çıkan süslü nesir olarak tanımlar. Levend, “Sanat kaygısının üstün olduğu zamandan beri, şair ve bilginler birbirinden ayrı iki maksat gütmüşlerdir. Sanat ve fayda. Hüner ve marifet göstermek istedikleri zaman bu yapma sanat diline, öğretmek ve faydalı olmak istedikleri zaman da açık Türkçeye başvurmuşlardır. Birisinde fikir araç, deyiş amaç; ikincisinde ise deyiş araç, fikir amaçtır.”³⁷ anlayışını ortaya koyar. Bu durumda, süslü nesir geleneğinde anlatılan konudan çok anlatım şeklinin yani çoğu zaman söylenenin değil de söyleyiş şeklinin ön plana çıktığı ifade edilmektedir. Bunun nedenini tekrar edecek olursak; yazarın veya şairin hüner gösterme, kendi üslubunu yaratma, orijinal olabilme ve kabul görme amaçlarını gütmesidir. “Hikâye-i Zen Dost” (“Hikâye-i Mekk-i Zenân-ı ‘Acüz’”) metni, “halkın konuştuğu dili esas

³⁶ Christine Woodhead, *Estetik Nesir*, (s.323)

³⁷ Agâh Sırrı Levend, a.g.e. (s.21)

tutan³⁸ ve “temeli sonuna kadar halk dili kalmış³⁹” olan sade nesir kesinlikle değildir. Levend’in nesir dilini sade ve süslü olarak ikiye, İz’in ise sade, orta ve süslü olarak üçe ayırdığını daha önce de belirttik. Fahir İz, orta nesrin tanımını yaparken “Eski edebiyatın yüksek topluluktan yetişen yazarları çokluk bu orta nesri izlemişlerdir. Bu yazı dili halkın konuşma dilinden epey ayrılmıştır. Yine de sadece lafız sanatlarıyla hüner göstermek amacı güdülmemiştir. Yazar asıl olarak anlatmak istediği şeyin peşindedir. Yabancı söz ve tamlama oranı yazardan yazara değişir.”⁴⁰ ifadelerini kullanmaktadır. Burada asıl önemli olanın yazarın eğitilmiş bir çevreden gelmiş olmasına çekilen dikkattir. Hikâyemizin yazarının da kullandığı dil itibariyle eğitilmiş bir yazar olduğunu söyleyebiliriz. Nesir dilinin ayrımlarına ve bu ayrımların yapılmasında öne çıkan durumları göz önünde tutarsak eğer, hikâyenin süslü ve orta nesir karışık bir metin olduğunu söyleyebiliriz. Yazarın amacının salt hüner göstermek olmadığını aynı zamanda anlaşılacak istendiğini kesinlikle iddia edebiliriz. Çünkü metin özellikle giriş bölümüyle süslü nesir örneği iken olayların anlatılmasına geçildiğinde nispeten daha anlaşılır bir dil kullanıldığını yani yazarın hem hüner göstermek istediği hem de hikâyesini okuyanlar ya da dinleyenler tarafından anlaşılmasını istediği açıktır.

Diğer yandan, konunun yani neyin anlatıldığının, dilin şeklini belirlediği anlayışı, bu metinde pek işleyen bir mantık değildir. Metnin konusunun dili belirlediğini iddia

³⁸ Fahir İz, a.g.e. (s. V)

³⁹ Fahir İz, a.g.e. (s. V)

⁴⁰ Fahir İz, a.g.e. (s. XIII)

eden Woodhead; “Veysi’nin *Siyer-i Nebi*’si, bir inşa eseri olarak sınıflandırılırsa da, bilinçli olarak daha az sanatlı kılınmıştır. Bu eser, konusuna uygun düşen seçkin bir üsluptan beklenen şu gibi belirtileri taşır: Farsça bölüm başlıkları, araya sık sık (çoğu Farsça olarak) sokulan şiirler, Arapça alıntılar, Farsça izafetin belirgin bir biçimde kullanılması ve çok yerinde sözcüklerin seçilmesi.”⁴¹ gibi dil ve üslup özelliklerini, anlayışına kanıt olarak gösterir. Daha sonra, “Açıkça görülüyor ki estetik nesir, bazı yazı üsluplarına ve bazı konulara uygun düşüyordu ama bazılarında uygun değildi.” anlayışını verir. Fakat Woodhead’ın Veysi’nin metni için kullandığı dilsel ve üslupsal özelliklerin tümüne, bir “zampara” hikâyesi yani konusu zamparalık olan “Hikâye-i Zen Dost (Hikâye-i Mekk-i Zenân-ı ‘Acûz)” metninde de harfiyen görebilmekteyiz. Bu durumda, “bayağı” olarak değerlendirilebilecek kullanımlarla “açık-saçık” olarak nitelendirilebilecek bu hikâyenin bu şekilde yani inşa tarzında yazılması, “konu dili belirler” anlayışıyla örtüşmemektedir. Nitekim yüzyıllarca yazılan birçok farklı metinde bu anlayışın asıl olmadığı ve işlemediği çok açık şekilde gösterilebilir. Ancak dil meselesinde, hem Fahir İz’in hem de Ağâh Sırrı Levend’in değindiği yazarın amacını (the intention of poet), metnin dilini belirleme noktasında yegâne unsur olarak belirtmek daha doğru bir tespit olabilir. Yazarın amacını ise Levend gibi “fayda ya da sanat” olarak belirleyip kısıtlamamak gerekmektedir. Yazarın amacı tıpkı bu metinde olduğu gibi hem hüner göstermek, hem anlaşılır olmak, hem eğlendirmek, hem sosyal mesajlar vermek ya da hem belli toplumsal kalıpları, anlayışları yeniden ve daha sağlam olarak üretmek ve benzeri de

⁴¹ Christine Woodhead, a.g.e. (s.322)

olabilir. Bu metin, günlük hayatın, beşeri duygu, aşk ve hallerin, edebiyat metinlerinde kendilerini iyiden iyiye gösterdiği bir dönemin (18.yy) ürünüdür. Bu nedenle, konunun dili belirlemesi gibi bir durumdan söz edilemez.

Genel hatlarıyla bir zamparalık hikâyesi olarak değerlendirilebilecek olan bu metni, dilsel özellik bakımından süslü nesir (kimi zaman ise orta nesir) olarak tanımladık. Bu durum, metnin dili, metnin okur kitlesini belirleyen bir unsurdur. Hikâye, dili itibariyle, kesinlikle sıradan yani eğitimsiz okura yönelik değildir. Aksine ancak eğitilmiş bir okur kitlesinin okuyup anlayabileceği bir dille yazılmıştır. Hikâye anlatma geleneğinin baskın olduğu yani okur kitlesinden çok dinleyici (okuma-yazma bilmeyen) bir kesimin daha yoğun olduğu bir dönemde yazılan bu hikâyenin “seçkin” bir okur-yazar kesime hitap ettiği açıktır. Hikâye metni, dili, üslubu ve uzun tamlamaları nedeniyle anlatılmaya değil okunmaya daha müsaittir. Yani hikâyenin bir dinleyici kesiminden çok bir okur kesimine yönelik olduğu söylenebilir. Aynı zamanda, hafif düzeyde pornografik olan bu hikâyenin kahvelerde dinleyicilere anlatmaya yönelik olmadığı da açıktır. Fakat erkeklerin kendi aralarında düzenlediği meclislerde bu türden hikâyelerin anlatıldığı bilinmektedir. Dilsel olarak anlatılmaya müsait olmamasına rağmen, herhangi bir ortamda anlatılmış olması durumunda, dinleyicilerin de anlatılanı anlayabilmesi için yine eğitilmiş olmaları gerekmektedir. Dinleyicilerin anlatılanı anlayabilmesi için ileri bir Farsça bilmeleri ve günlük dilin dışında kullanılan birçok kelimeyi, kelimelerin aynı anda yarattığı farklı anlam katmanlarını anlamaları gerekmektedir. Çünkü metnin, başlıklarının tamamı ve bazı manzum kısımları Farsçadır. Uzun zincirleme tamlamalar ve Farsça

ağırlıklı bir dil kullanımının yanı sıra Arapça ifadelerin, deyimlerin ya da başka hikâyelerden yapılan alıntılarının yer aldığı kısa bölümler de vardır. Bu durumda ister okuyucu ister dinleyici olsun bu hikâyenin muhatabı eğitimli biri olmak durumundadır.

Metnin üslup özelliklerini, metinden alacağımız örneklerle analiz etmeden önce, bu metnin dili olarak belirlediğimiz inşaya dair birkaç şey söylemek gerekmektedir: “Osmanlı inşası, bilinçli olarak estetikleştirilmiş bir üsluptu. (...) Niteliği seci diye bilinen kafiyeli, ritmik sözcük öbeklerinden oluşan uzun cümlelerle belirlenen bu üslup, aliterasyon, eşanlamlı ve eşsesli sözcüklerden ve başka türde sözcük oyunlarından sıkça yararlanıyordu. Hem kültürel ve sözcüksel zenginlik, hem de kafiyeli nesrin müziksel niteliğini arttıran uzun ve kısa ünlülerin karşıtlanarak bir araya getirilmesi nedeniyle, kullanılan sözcük dağarcığının yüzde yetmiş beşi Arapça ve Farsça idi. Türkçe ise, büyük ölçüde adılar, bağlaçlar ve sona gelen çekimli fiiller için kullanılıyordu. Ağır basan dilbilgisel yapı, iyeliği gösteren, sıfat niteliğindeki Farsça izafetti.”⁴² Süslü nesrin tüm bu özelliklerine ek olarak, metnin süslü nesir bağlamında analizine geçmeden önce bize bu analiz yönteminde yol gösteren Tietze’nin, *Mustafâ ‘Âlî of Gallipoli’s Prose Style* adlı makalesinde “İnşâ Prose (İnşâ Nesri)” bölümünden bir parçayı vermek ve bu analiz yöntemi için kullanılan terimlerin kullanımına tanık olmak yerinde olacaktır.

“Ve bundan ağreb

bir qaziye-i bü l-‘aceb

⁴² Christine Woodhead, a.g.e.

daxı budur ki

aşdıqadan bir şadiqu l-qavluñ şhadeti

ve ‘ilmi müte’ allıq olduğı üzre rivayet u hikâyeti

üzre

Haleb tevabi‘ inden Semin qazasında bir şaxş-i rast-güftar

bir medyunını mahkemeye izhar

idüb

on şahı miqdarı

haqq-ı şer’isine talib olur

ve medyun-i mezkuruñ inkara mecali olmayub

i‘ tirafi ile müdde‘ ası şübüt bulur”⁴³

Tietze, bu bölümü analiz ederken, bu bölümlerin ayrışmasını sağlamada en önemli

unsurun kafiyeli nesir yani seci (rhymed prose)⁴⁴ olduğunu belirtir. Daha sonra,

kafiyeli bölümleri (rhyming section) “ağreb / bü l-‘ aceb, şhadeti / hikâyeti, rast-

güftar / izhar / miqdar(ı), idüb / olmayub, olur / bulur.”⁴⁵ şeklinde sıralar. Bu analiz

için iç kafiyenin (internal rhyme) de çok önemli olduğunu belirten Andreas Tietze, iç

kafiye örneği olarak ise “rivayet / hikâyet(i)”⁴⁶ ikilemesini verir. Tietze, kafiyelerle

sağlanan ritim, aliterasyon ve asonansın önemine de değinir.

⁴³ Andreas Tietze, *Mustafâ ‘Alî of Gallîpoli’s Prose Style*, (s.298-299)

⁴⁴ Rhymed prose (sec’)

⁴⁵ A. Tietze, a.g. e. (s.299)

⁴⁶ A. Tietze, a.g. e. (s.299)

Süslü nesirle ilgili anlattığımız ve örneklendirdiğimiz tüm bu özellikleri metnin oldukça süslü ve ağdalı yazılmış olan giriş kısmından alıntılatacağımız bir bölüm üzerinden değerlendirebilirsek; metnin ilk cümlesi şu şekildedir⁴⁷:

“Tāb-āverān-ı merāyā-yı fehm u ‘uḡūl * ve pīrāye-bendān-ı ḡavānī-i rivāyāt u nuḡūl * bu dūṣīze-i behcet-zād ḡikāyetiñ ḡacle-ḡāh-ı naḡl u rivāyetinde bu ḡüne temhīd-i mükellel-i vetīre-i maḡāl ve baṣṡ-ı ‘anberīn ḡār-ṣeb-i bārīk-i tār u pūd-ı ḡīl u ḡāl ederler ki ‘ahd-i pīṣīn u zamān-ı dīrīnde bir ṣaḡṣ-ı zen-perest-i lā’ubālī ki mūdām keyfiyyet-i ṣahbā-yı mu’āneset-i nisvān ile ser-germ * ve mey-i nāb-ı muvāṣalat-ı zenān ile pūr-ṣevḡ u dil-nerm olup ḡāṡır-pesend-i zenān olan ḡarekāt-ı ṣīrīn-kārī taḡṣīline iṣṡḡāl ve elfāz-ı kınā’ye-i nā-dürüst-i zen dostī ile meṣḡ-i maḡāl ederek nice ḡaly-i eṡvār-ı ḡarībe-i mutazarrīfāne ile cemāl-ārā-yı ḡāl olmuşdu”⁴⁸

Cümleyi yukarıda sıraladığımız inşa özellikleri açısından analiz edecek olursak:

“Tāb-āverān-ı merāyā-yı fehm u ‘uḡūl a

ve

pīrāye-bendān-ı ḡavānī-i rivāyāt u nuḡūl a

bu dūṣīze-i behcet-zād ḡikāyetiñ ḡacle-ḡāh-ı naḡl u rivāyetinde

bu ḡüne temhīd-i mükellel-i vetīre-i maḡāl b

ve

baṣṡ-ı ‘anberīn ḡār-ṣeb-i bārīk-i tār u pūd-ı ḡīl u ḡāl b

ederler ki

⁴⁷ Buradaki analiz çalışmasında A. Tietze'nin *Mustafā ‘Alī of Gallipoli's Prose Style* makalesinden ve Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç'ın *Klasik Edebiyat Bilgisi Belāgat* adlı çalışmasından faydalanılmıştır.

⁴⁸ “ḡikāye-i Zen Dost” (“ḡikāye-i Mekk-i Zenān-ı ‘Acüz”), 1b

‘*ahd-i pīšīn*’ u zamān-ı dīrīnde bir şahş-ı zen-perest-i lâ’ubālī
ki
müdām keyfiyyet-i şahbā-yı *mu’āneset-i nisvān ile* ser-germ c
ve
mey-i nāb-ı *muvāşalat-ı zenān ile* pür-şevk u dil-nerm c
olup
hātır-pesend-i zenān olan harekāt-ı şīrīn-kārī taḥşīline iştigāl d
ve
elfāz-ı kınā’ye-i nā-dürüst-i zen-dostī ile meşq-i maḳāl d
ederek
nice ḫaly-i eṭvār-ı ğarībe-i mutazarrıfāne ile cemāl-ārā-yı ḫāl d
olmuşdu”⁴⁹

Yazar, “düşize-i behçet-zād” olarak yani dolaylı bir ifadeyle el değmemiş ve özgün bir eser olarak tanımladığı hikâyesinin değerini ortaya koymak için ilk olarak akıl ehli olan ve olayları süsleyen hikâye anlatıcılarını kendisine tanık olarak göstermektedir. Oldukça süslü bir dille yazılan bu bölümde, ilk yapı (a harfiyle gösterilen iki tamlama yapısı) “ve” bağlacıyla ayrılan iki zincirleme tamlamadır. Bu iki tamlama paralel yapıda olup ‘uḳūl / nuḳūl kelimeleriyle secide de paralellik sağlanmıştır. Tamlamalara baktığımızda; hem tamlama yapısı olarak (her tamlama 4 unsurdan oluşuyor) hem kelime yapısı olarak (tāb-āverān, pīrāye-bendān, iki kelime de Farsça çoğul ek almıştır) hem de aynı anlama gelen iki farklı kelimenin tekil ve

⁴⁹ “Hikâye-i Zen Dost” (“Hikâye-i Mekt-i Zenān-ı ‘Acüz”), 1b

çoğulunu bir arada kullanarak (fehm u ‘uqūl, rivāyāt u nuqūl, Arapça çoğul) tamamen paralel bir yapı kurulmuştur. İlk tamlamada fehm ve ‘uqūl, ikinci tamlamada rivāyāt ve nuqūl kelimeleri, kendi içlerinde aynı anlamları taşıyan farklı kelimelerdir. Secide bu kullanımlar, hem söylenmek isteneni daha vurgulu ve güçlü hale getirmek hem de cümlenin devamlılığını sağlayarak ahengini arttırmak için tercih edilen yaygın yöntemlerdendir. Eserin, el değmemiş (bu dūşīze-i behcet-zād hikāyetiñ) yani özgün oluşuna özellikle vurguda bulunulmuş ve hikāyenin, hikāye anlatıcılarınca oldukça heyecanlı bir şekilde karşılandığına ve ortaya yayılan bir çarşaf gibi hikāyenin anlatılarak yayıldığına dem vurulmuştur (naql u rivāyetinde bu güne temhīd-i mükellel-i vetīre-i maqāl ve baş-ı ‘anberīn çār-şeb-i bārīk-i tār u pūd-ı kīl u kāl ederler). Bu yapılırken, yine, seci sağlamaya sadık kalınmış ve -kāl sesleriyle seci oluşturulmuştur. Ayrıca, kīl u kāl ikilemesiyle hem iç kafiye sağlanmış (-l, sesiyle) hem de aliterasyon yani sessiz harf benzerliği sağlanmıştır. Üçüncü yapıya baktığımızda da (c harfiyle gösterilen iki tamlama yapısı) tamlamaların paralel bir şekilde kurulmuş oldukları dikkati çeker. Bu yapıda, ses benzerlikleri olan iki Farsça sözcük (germ-nerm) ile sağlanan secinin yanı sıra; ikinci tamlamaya eklenen pūr-şevk terkibi ile hem ahenk sağlanmış hem de akıcı bir yapı oluşturulmuştur. Bu durum yani ikinci yapıya eklenen ekstra bir kelime, Tietze’ye göre sık paralel anlatımların yarattığı monotonluğu gideren bir durum iken Yekta Saraç’ın da; “Sonunda seci bulunan ifadelerin mesafe bakımından birbirine yakın olması, eğer birisi diğerinden uzun ise bunun ikincisi olması lazım geldiği

söylenilmektedir⁵⁰.” anlayışını doğrulamaktadır. Ayrıca bu tamlama yapısında italik yazı stiliyle gösterdiğimiz seslere dikkat edilecek olursa; iki tamlama arasında sadece kafiyelere bağlı bir ses paralelligi olmadığı, tamlamaları oluşturan kelimelerin de birbirleriyle aynı ünlü ve ünsüz tekrarlarıyla oluşturulmuş kelimelerle meydana getirildiği dikkati çeker. Bu durum, Tietze’nin de belirttiği gibi aynı vezinde Arapça sözcüklerin ve aynı sözcük ailesinden gelen (kökü aynı) sözcüklerin kullanılmasıyla sağlanmıştır (*mu ’āneset-i nisvān ile, muvāṣalat-ı zenān ile*). Bunlar metnin ahengini, akıcılığını, kısacası metnin kulağı okşayan müziğini sağlayıcı unsurlardır. Ne söylendiği kadar nasıl söylendiği de, etkileyici, inandırıcı ve ilgi çekici olmada önemli bir unsurdur.

Yukarıda da değindiğimiz, metnin olay ve durum odaklı olarak değişen dil özelliklerini örnekler üzerinden gösterirsek; betimlemelerde süslü, girift dil kullanımını genç kadının tasvir edildiği aşağıdaki bölümde ayrıntılı olarak değerlendirebiliriz:

“...bālā-yı dil-keş- hürāmı bir serv-i mütenāsibü ’l-ağşān * (a)

cünbiş ü refṭār-ı cilve-rīzi hūş-rübā-yı dil ü cān * (a)

ḥam-geşte-i ebruvānı hilāl-i ufḫ-ı melāḥat (b)

ve

tābende-rüy-ı bāhir ü ’l-lem’ eānı mihr-i sipihr-i şabāḥat (b)

ve

sünbül-i gīsuvān-ı ‘anberin-būyu reşk-i nāficatü ’l-misk-i ezfer (c)

⁵⁰ Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç, *Klasik Edebiyat Bilgisi Belāgat* (s.259)

ve

pīṣānī-i meh-fürūgu mānend-i Zühre-i enver (c)

çeşmān-ı keḥīl-i fitne-füzūdu dü-āhū-yı dūnbāle-keṣīde * (d)

her bir nigāh-ı ‘iṣve-nümünü tārāc-kün-i şabr-ı ‘āşık-ı belā-dīde *’’⁵¹ (d)

Bu bölümün hem tamlama yapısı olarak hem seci olarak ve hem de tamlamaların kendi aralarında sesli ve sessiz harf tekrarları (aliterasyon ve asonans) bakımından paralel kurulduğu görülebilir. Seciler yardımıyla cümleyi böldüğümüzde oldukça süslü ve paralel yapılara sahip bir bölümle karşılaşmaktayız. Zincirleme tamlamaların yoğunluğunun yanında seçilen kelimelerin yarattığı mazmunlar bağlamında da girift bir metinle karşılaşmaktayız. Klasik edebiyatta sevgili için kullanılan birçok unsur ve benzetme bu bölümde genç kadın için de kullanılmıştır. Kadının tasviri, belli metaforlar üzerinden anlatılmakta ve kadının etkileyciliği kullanılan mazmunlar ve cümlelerin akıcılığıyla daha da attırılmaktadır.

Hikâyede manzum kısımların olduğu daha önce de belirtilmişti. Manzum kısımlar, süslü nesrin ahengini arttıran, daha akıcı ve akılda kalıcı olması konusunda da işlevsel bölümlerdir. Hikâyede yer alan manzum kısımlardan birini ele alırsak;

nazm

Giydiği cümle alaca perniyān a

Çenber-i destāri mişāl-i zenān a

Erse eli bulsa eger bir misās b

Eyler idi kıavs-i kızaḥdan libās b

⁵¹ Hikāye-i Mekk-i Zenān-ı ‘Acüz, (2b, 14-17. satırlar ve 3a, 1-4. satırlar)

Bir yerini bulsa kırardı eger c

Tâ aña bir hoşça kırık diyeler c

Giriş kısmından hemen sonra gelen bu üç beyitten oluşan manzum kısma

baktığımızda, nazımın oldukça anlaşılır bir dille yazılmış olduğunu görürüz. Birçok

metinde ve bu metnin diğer manzum bölümlerinde, mensur kısımdan sonra gelen

manzum kısımlar, bir özet niteliğinde görev alırken, buradaki nazım bölümünü

gelecek nesir bölümüne bir ön hazırlık olarak görmek mümkün. Manzum kısımdan

sonra gelen iki üç satır, inşa tarzına ve kurallarına uygun bir şekilde, paralel

kullanımlara sadık kalınarak oluşturulmuştur. Fakat aşağıda ele alacağımız olay

odaklı bölümde, inşa tarzının kurallarının tavsadığı dikkati çekmektedir.

“...ol serv-i bālā-keşide-i çemen-zār-ı leṭāfetiñ sāye gibi fütāde-i ḥāk-i rāhı ve ḥ̄āst-
gār-ı yek kirişme-i nigāhı olarak gitdikçe kelimāt-ı ḥāṭır-rübā-yı ma‘ şūqa-pesend ile
miyānede yek maşlahat-ı ātī vuḳū‘ na dehen-güşā-yı niyāz ve sa‘ ālī-i merdüm-firīb-i
beyābānī gibi semt-i girīve-i vişāle sevḫ etmek için ḥādī‘ a-perdāz olup āḥir-kār ol
āhū-yı vaḥşī-nihād-ı sünbül-zār-ı ḥüsn u behceti fütāde-i maṭmüre-i ḥas-pūş-ı iḥtiyāli
edinceyedek ber-ṭaraf-sāz-ı gā‘ ile-i tekāsül ve tevānī olup i‘ māl-i mekr u firīb ve
irtikāb-ı rīv u reynde ḫaṭ‘ ā daḫīḫa fevt etmemekle kendü-yı pür-şehd-i vişālden
iṣṭiyāk-ı ‘asel-i muşaffāy merām edip ḫalāvet-baḫş-ı zā‘ iḫa-i ārzū olurdu”⁵²

Bu bölümü açarak inceleyecek olursak;

ol serv-i bālā-keşide-i çemen-zār-ı leṭāfetiñ

sāye gibi fütāde-i ḥāk-i rāhı a

⁵² Ü1, 2a, 8-17 ve 2b, 1.str

ve

ḥāst-gār-1 yek kirişme-i nigāhı a

olarak

gitdikçe kelimāt-1 ḥātır-rübā-yı ma' şūka-pesend ile miyānede yek maşlahat-1 ātī

vuḫū' na dehen-güşā-yı niyāz b

ve

sa' ālī-i merdüm-firīb-i beyābānī gibi semt-i girīve-i vişāle sevḫ etmek için ḥadī' a-

perdāz b

olup

āhir-kār ol āhū-yı vaḫşī-nihād-1 sünbül-zār-1 ḫüsn ü behceti c

fütāde-i maṭmüre-i ḥas-püş-1 ihtiyāli c

edinceyedek

ber-ṭaraf-sāz-1 gā' ile-i tekāsül ve tevānī olup

i' māl-i mekr u firīb d

ve

irtikāb-1 rīv u reybde d

ḫaṭ' ā daḫīka fevt etmemekle

kendū-yı pür-şehd-i vişālden

iştiyāk-1 ' asel-i muşaffāyı merām edip

ḫalāvet-baḫş-1 zā' iḫa-i ārzū olurdu

Bu bölümün ilk yapısında (a), seci –āh sesleriyle sağlanmıştır. Tamlamayı oluşturan

kelimelerin sayısı birinci ve ikinci tamlama yapısında farklıdır. İkinci tamlamada

kelime sayısı artmıştır. Bu hem ahengi sağlayan hem de akıcılığa neden olan bir durumdur. Fakat metnin birçok bölümünde yazarın bunu bilinçli olarak yapmadığı, kimi zaman ilk tamlamanın ikinci tamlamadan unsur sayısı olarak daha fazla olduğu dikkati çekmektedir. İkinci yapıya (b) baktığımızda; burada, iki yapı arasında –āz sesleriyle sağlanan bir benzerlik dışında bir paralellikten söz etmek pek mümkün değildir. Ayrıca, bu “–āz” sesi seci olarak da değerlendirilemez. Seci, artarda gelen ve bir bağlaçla ayrılan iki paralel tamlama yapısının sonunda tekrarlanan sesler olarak tanımlanırsa; “b yapısı” iki tamlama yapısından oluşmamaktadır. Birinci yapı, “ile”yle ayrılan iki tamlamadan (kelimât-ı hâtır-rübâ-yı ma’ şûka-pesend ile miyânede yek maşlahat-ı âtî vuqû’ na dehen-güşâ-yı niyâz), ikinci yapı “gibi”yle ayrılan iki tamlamadan (sa’ âlî-i merdüm-firîb-i beyâbânî gibi semt-i girîve-i vişâle sevğ etmek için hadî’ a-perdâz) oluşmakta ve bu tamlamaların kendi aralarında bir kafiye olarak bir paralelliği bulunmamaktadır. İkili tamlamalar arasında oluşan iç kafiyeyle hiç karşılaşamayız ve kelimeler arasında seci ve ses tekrarlarının iyice azalttığına tanık oluyoruz. Baştaki durum odaklı anlatımda süslü nesrin tam anlamıyla kullanıldığını gördük. Bu bölümde ise zampara adamın hareketlendiği yani durum bildiren bir halden hareket bildiren bir hale geçiş yaptığı görülmektedir. Üçüncü yapı (c), -i sesiyle sağlanan kafiyeyle oluşturulmasına rağmen, önceki yapılarda olduğu gibi iç kafiyeyle, aynı kökten kelimelerin oluşturduğu ses tekrarlarıyla ya da yapıların paralel kurulmasıyla karşılaşamayız. Bu bölümün dördüncü yapısı (d), “firîb, reyb(de) kelimelerindeki –d ile sağlanan secili yapıdır. Bu yapıda, mekr u firîb kelimeleri aynı anlama gelen farklı kelimelerdir ve burada

anlatılmak istenenin daha vurgulu anlatmayı mümkün kılar. Bu bölümde, cümlenin özne yüklem ilişkisi daha kolay ve daha anlaşılır kılınmıştır. Yazar iyice olaya odaklanıp daha sade bir anlatım kullanmıştır. Yazarın bu bölümde kullandığı kelimeler daha anlaşılır kelime guruplarına dahil edilebildiğinden metni anlamak daha kolaydır. Oysa durum odaklı bir anlatıma geçildiği zaman kullanılan kelimeler daha yüksek seviyede bir dil kullanımına ait kelimelerdir. Bu bölüm göz önüne alındığında; yazarın nispeten süslü anlatımının devamlılığına rağmen kelime yapılarının paralellik ve uyum içinde devam etmediğine tanık olmaktadır. Bunun birkaç sebebi olabilir: Yazar inşa türünde çok yetkin olmayabilir veya olaya odaklandığı durumlarda anlaşılma kaygısına kapılmış olabilir. Bu iki ihtimal de olabirlik çerçevesindedir. Sonuç olarak, giriş bölümünde ve bazı durum odaklı diğer bölümlerde yazarın seciyi ustalıkla kullandığı, kelime tercihi bakımından daha üst seviye kelimeleri farklı anlamları bir arada karşılayacak şekilde kullandığı, dil bakımından ancak eğitimli bir kesimin anlayabileceği kelimeler tercih ettiğine tanık oluruz. Diğer yandan, olaya odaklanılan bölümlerde ise metnin paralel kullanımının tavsadığı, tamlama yapısında da paralelliklerin bozulduğu, seçilen kelimelerin daha basit olduğu ve metnin cümle yapısının daha anlaşılır olması için yüklem özne bağlantılarının çok daha yoğun olarak kurulduğu görülebilmektedir.

Her metnin bir tonu, bir sesi olduğunu söylemek mümkündür. Bu metnin sesinin tonu birçok noktada eleştirisi olmasına rağmen “kızgın” ya da “sert” değildir. Aksine metnin ses tonu çok alaycı ve imalıdır. Özellikle genç kadın ve tacir için kullanılan tanımlamalarda bu durum daha net anlaşılabilir. Metnin sadece bir

boyutunun olmadığı, birçok farklı boyutu ve farklı gönderi ve mesajlarının olduğunu iddia edebiliriz. Metnin eleştiri odağında saf, aptal kadının ve kocasının, kurnaz ve hileci başka bir kadın tarafından düştüğü durumlar anlatılırken sosyal ve dini eleştiri odakları da söz konusudur. Metnin amacının sadece bir zampara hikâyesi anlatmak olmadığı, aynı zamanda, bu hikâyeyi süslü, etkili ve etkileyici anlatma çabasının da ön plana çıktığı görülebilir. Böylece hüner gösterme amacının güdüldüğü söylenebilir. Bu da bize yazarın teknik olarak üslubu fazlasıyla önemseydiğini, sanatlı söyleyişin yazar için önemini göstermektedir.

Metinde, anlatıcının sesi metnin önüne geçiyor mu sorusu sorulduğunda; bu soruya evet demek gerekir. Anlatıcının genel olarak sadece olayları ve durumları anlattığına tanık olmamıza rağmen, özellikle tasvir bölümlerinde (genç kadının her daim işveli hareketleri okurun gözüne sokulmaya çalışılır) ve çıkarımlarda, okuyucunun yönlendirilmekte olduğu, her şeyi bilen anlatıcının okuyucuyu yönlendirmeye çalıştığı hissedilebilir. Metnin eleştirel tavrı; “akılsız erkek” olgusuna, hacı-hocaya inananlara ve benzerine yöneliktir. Bu bağlamda, anlatıcının okurda eleştirel bir tavır geliştirmeye çalıştığı söylenebilir. Ancak bunu oldukça örtük bir biçimde yapar. Yani olumsuz olarak sunduğu birçok şeye karşı tavrını direkt olarak ortaya koymamaktadır. Ana mesajları daha üstü örtük bir biçimde sunduğundan, bu bağlamda tarafsız bir anlatıcının varlığından da söz edilebilir.

Hikâye metnine yönelik, yazarın, öğretici, didaktik bir tavırla mı yoksa mizahi bir üslupla mı metni oluşturduğu sorusu sorulabilir: Yazar, oldukça esprili, mizahi bir üslup kullanmıştır. Burada kast ettiğimiz metnin objektifliği ya da daha gerçekçi

olduğu değildir. Buradaki asıl amaç; hikâye yazarının içinde bulunduğu dönemi, kültürü, yaşıyı, kendi üslubuyla ve o güne kadar gelen geleneğin birikimiyle nasıl bağdaştırarak anlattığı, yani neyi, neden ve nasıl anlattığıdır.

Türlerin, değişen amaçlarla birlikte değiştığı ve dolayısıyla yazarın üslubunun, söyleminin ve metnin dilsel özelliklerinin de değiştığını unutmamak gerekmektedir. Çünkü temel kabul olarak; yazılan her metnin belli bir okuyucu kitlesini hedef aldığını, bu kitleye göre içerik ve biçimsel özelliklerin şekillendiğini ve de anlatıcının inandırıcılığı ve ikna ediciliğini sağlamak için buna göre konumlandığını göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Her metnin bir amaç güdülerek oluşturulduğu varsayılırsa; bu metin anlattığı olaylar bakımından anlaşılır olmaya çalışılarak oluşturulmuştur. Nitelik metinde, durum bildiren kelimelerde sağlanan dilsel paralelliklerin, olay bildiren bölümlerdeki kelimelerde sağlanamadığı söylenebilir. Yani kimi zaman durum odaklı ve süslü kimi zaman olay odaklı, doğrudan ve daha anlaşılır bir anlatım öngörülmüştür diyebiliriz. Çünkü metni iki farklı düzlemde, olay ve durum odaklı olarak tanımlayabilir ve bu iki farklı düzlemde dil özelliğinin başkalaştığını iddia edebiliriz. Ancak, başarılı sayılabilecek durum bildiren bölümlerde de kimi zaman üslubun, inşa kurallarının tavsadığı söylenebilir.

Hikâyenin Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi

Simone de Beauvoir'ın "Kadın doğulmaz, kadın olunur" sözünü kendisine çıkış noktası olarak alan Judith Butler, cinsiyet olgusunun kültürel boyutunu, Michel Foucault'dan da feyiz alarak yeniden yorumlar. Butler da Foucault gibi, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet anlayışlarına yönelik belli algı ve anlayışların toplumsal iktidar alanlarınca (kurumlar, din, ekonomi, siyaset, bilim vb.) belirlenmiş olduklarını ya da bu kurumlar tarafından inşa edilmiş olduklarını kabul eder. Butler'a göre birer inşa alanı olan erillik, dişillik ya da heteroseksüellik, lezbiyenlik vb. birçok olgu, mevcut ana söylem içinden şekillenen, inşa edilen sorunlu birer yaratımdırlar. Bu nedenle, Butler, çalışmasının, "toplumsal cinsiyetin kimi kültürel biçimlerinin 'gerçek'in yerini aldığı, kendilerini böyle isabetli bir biçimde doğallaştırmak suretiyle de hegemonyalarını pekiştirip kuvvetlendirdiğini öne sürmeye çalışıyor."⁵³ iddiasında bulunur. M. Foucault, *Cinselliğin Tarihi* adlı çalışmasında, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet algısına ve özellikle de cinsellik olgusuna dair var olan söylemlerin, algı ve inançların nasıl şekillendiğini ya da nasıl inşa edildiğini gösterir. Toplumsal cinsiyetin ya da cinselliğe dair inanışların inşa sürecinin, hangi toplumsal düzen, kurum ve anlayışlarla var edildiği ve hangi siyasi, ekonomik düzen içinde işlevselleştirildiğini anlamlandırmaya çalışır. Foucault'nun amacı, cinselliğin algılanış şekillerinin, yüzyıllara göre değişen dinamikler (ekonomik, politik, din vb.) ve değişen toplumsal kurum, yasa ve yasaklamalar çerçevesinde yani toplamda

⁵³ Judith Butler, "Cinsiyetin/ Toplumsal Cinsiyetin/ Arzunun Özneleri". *Cinsiyet Belası Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi*. çev. Başak Ertür, (s.88)

kültür diyebileceğimiz bir yapı dahilinde nasıl dönüşümlere uğradığını ve nasıl bir inşa alanı haline geldiğini tartışmaktır. Bu tartışmanın büyük bölümü, genel kabullerin neyi kapsayıp neyi, niçin dışladığı, dışlanmış olanın neyi temsil ettiği üzerinden devam eder. Böylece Foucault, bir tahakküm alanı olarak çizilen ya da var sayılan cinsellik tabusunun hangi dinamikler çerçevesinde algılanıp algılatıldığını anlamlandırmaya (bunu bir değer atfetmeden yapar) çalışmaktadır. Foucault buna, 17, 18, 19 ve 20. yüzyıllardaki cinselliği bastıran ve aynı zamanda kışkırtan iktidarın cinsellikle sıkı ilişkisiyle şekillenen genel algıları ve kabulleri tartışarak başlar. Foucault, her zaman politik ve ekonomik bir alan olan bedene, beden üzerinden yaratılan “iyi cinselliğe” ve yasaklanmış, marjinalize edilmiş, yok sayılarak susturulmuş olan “kötü cinselliğe” dair inşa edilmiş, evrensel ve değişmez bir *olgu*⁵⁴ kisvesine büründürülmüş tüm algıları, yasak ve günah olanın hangi dinamikler çerçevesinde düzenlenmiş olduğunu anlamlandırmaya çalışarak soy kütüksel bir söylem analizi yapmaktadır. Ayrıca, tüm bu algıları anlamlandırma sürecinde farkındalık da yaratmaya çalışmaktadır.

Foucault'nun cinselliğin inşa edilmişliğine ve bu alandaki algıların ne olduğunu belirlemeye, anlamlandırmaya odaklanan Avrupa toplumları merkezli olan çalışmasının bir benzerini Dror Ze'evi de Müslüman Doğu toplumları merkezli olarak yapmıştır. Ze'evi'nin, *Müslüman Osmanlı Toplumunda Arzu ve Aşk* kitabında, Abdelwahab Bouhdiba'nın *İslam'da Cinsellik* çalışmasından alıntılıdığı

⁵⁴ Vurgu bana ait.

şu bölümde; cinselliğin nasıl algılandığı, “iyi cinsellik” ile “sapkın cinsellik” ayrımına gidildiği çok net görülür.

.... İnsanın tatmini açısından sevinçle pratiğe dökülen açık cinsellik yerini giderek kapalı, öfkeli, bastırılmış bir cinselliğe bıraktı. İnsanın kendi bedenini ve bir başkasını keşfetmesi, öteki aracılığıyla kendisini kavraması giderek erkek bencilliğine dönüştü. Sinsi, ketum, ikiyüzlü davranış giderek had safhaya ulaştı. Cinsel ayırım insanlık dışı, savunulması imkânsız bir toplumsal çift yapılılığa (dimorfizm) ve tarifsiz bir ıstırap kaynağına dönüştü... İnsanın metalaştırılması onu özerklikten, özgürlükten ve değerden yoksun bıraktı.”⁵⁵

Dror Ze’evi’nin Müslüman Osmanlı toplumu üzerine yaptığı çalışmasındaki tespitlerinden yola çıktığımızda; kadının, pasif ve bedene ait olan olarak görülmesinin, erkeğin ise etken ve baskın olan akılla, yaratıcılıkla eşdeğer sayılmasının, sadece Batı’da ya da Descartes’in dualist yaklaşımındaki akıl/beden ikililiğinde değil, Doğu toplumlarında da oldukça yaygın bir anlayış olduğunu görürüz. Psikanalizin kurucusu olarak kabul edilen Sigmund Freud, kadının “öteki” ve “eksik” olarak algılanmasının fizyolojik ve psikolojik boyutunu güçlendiren isimlerdendir. Bu, modern batıda Freud’la pekişen bir olgudur. Doğu’da da biyolojik ya da başka açılardan kadının eksik, yetersiz, bedene ait olan olarak görülmesi olgularını kanıtlamaya çalışan teoriler ya da anlayışlar, tıpla, dinle uğraşan insanlar tarafından yani iktidar olan çevrelerce var edilir/üretilir. Dror Ze’evi de, *Müslüman*

⁵⁵ Dror Ze’evi, *Müslüman Osmanlı Toplumunda Arzu ve Aşk* (s.11)

Osmanlı Toplumunda Arzu ve Aşk adlı kitabında, farklı yüzyıllara ait birçok kaynak ışığında, kadının fizyolojik, dini ve sair alanlarda, nasıl eksik ve ikinci cins olarak temsil edildiğini sorgular ve bu temsil mekanizmalarını göstermeye çalışır. Sınırları sadece Osmanlı toprakları olmayan, tüm Ortadoğu'yu kapsayarak belli konulara açıklık getirmeyi hedefleyen bu çalışmada⁵⁶;

“19. yüzyıla kadar Müslüman Ortadoğu’da laik bakış açısının hiçbir meşruiyeti veya kültürel içeriği olmadığından, her yerde dindarlık hâkimdi ve cinsellik üzerine bütün tartışmalar dini içerikliydi.”⁵⁷

tespiti, konumuz açısından önemlidir. Bu tespit, toplumsal cinsiyetin belirlenmesinin, bir tahakküm alanı olan dinin sınırları içinde olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan, aynı dönemde, tıp alanında farklı anlayışlar verilse de kadının öteki olma durumunun genel algı içinde aynı şekilde bu alan içinde de devam ettiği görülür.

Beden, cinsel arzu ve bedenin nasıl algılandığına dair bilgi verilirken;

“Roma- İslam geleneğine göre yazılan ve tensel veya ‘arzu eden ruhun’ (Arapça en-nefsü'l-şehveniyye; Osmanlıca nefis-i şehevi) varlığını kabul eden tıp risaleleri, ruhu bedenden ayrı tutmuyordu. Bedenin element yapısından (ateş, hava, su, toprak) doğan ve salgısal dengesini yansıtan ruha cinsel nitelikler ve libidodan kaynaklanan

⁵⁶ Ze’evi, çalışmasının coğrafi sınırlarını “Mekân açısından bu kitap Osmanlı dönemindeki Ortadoğu’ya odaklanmaktadır. *Osmanlı* burada illa da Türkçe konuşan ya da her zaman Osmanlı’nın siyasi denetimi altında olan anlamında değildir. Ben bu sözcüğü 16. yüzyılın başlarından itibaren merkezinde Osmanlı hanedanının bulunduğu ve büyük bir kısmının siyasi ve kültürel olarak yönettiği, farklı unsurlardan oluşan bir dünya anlamında kullanmayı öneriyorum. Benim görüşüme göre, Kuzey Afrika’dan başlayıp Bereketli Hilal’in Arapça konuşulan bölgelerinden geçerek Anadolu’ya uzanan bu dünya, belirli bir boyuta kadar kültür ve din birliğine sahip olup aynı metinler dayalı cinsel bakış açısını paylaşıyordu.” (s.20-21) şeklinde ifade etmektedir.

⁵⁷ Dror Ze’evi, *a.g.e.* (s.23)

dürtüler yüklenmişti. Böylece beden, ilahi güçle atanmış ruh tarafından değil, kendisini oluşturan maddeler yoluyla güçlü veya zayıf cinsel dürtülere, erkeksi veya kadınsı, aktif veya pasif, etkileyen veya etkilenen cinsel yapıya sahip oluyordu.”⁵⁸

gibi ilginç tıbbi anlayışlar ortaya çıkmaktadır. Ama asıl olarak, ikili zıtlıklar şeklinde kurulmuş bu alıntının içinde dahi, ötekileştirilen, erkeğin karşısına eksiklikleri göstermek için konumlandırılmış kadın imgesinin nasıl kurulduğuna dikkat etmek gerekiyor. Güçlü, erkeksi, aktif, etkileyen erkeğin karşısında, zayıf, kadınsı, pasif, etkilenen kadın. Ze’evi’ye göre bu tıp anlayışı ya da tasarısında (kadının ve erkeğin element oranları, cinsel organlarının şekli ve bu organların çalışma biçimlerinde);

“...erkek yeryüzündeki yaratıklar içinde en başarılı örnek iken, kadın bedensel ve zihinsel olarak erkeğin daha az gelişmiş bir türevi olarak görülüyordu. Kadın erkek bağlantısının bu şekli her şeyden önce cinsel karşılaştırmalarda belirgindi. Kadın cinsel organlarının ve kadın cinsinin mekanik işleyişinin, erkeğin kusurlu bir versiyonu olduğuna inanılıyordu. (...) ...tıbbi risalelerde kadınların cinsel organlarının erkeklerinkine benzediği anlayışı hakimdi, ama aynı zamanda varoluş zincirinde kadınların yerinin daha altta olduğunu gösterecek biçimde doğuştan kusurlu bir versiyon olduğuna inanılıyordu. Bu düşünce biçiminin ‘tek cinsiyet’ten çok ‘kusurlu erkek şeklinde kadın’ veya kısaca ‘kusurlu erkek’ modeli olarak tanımlanması daha doğru

⁵⁸ Dror Ze’evi, *a.g.e.* (s.33)

olur.”⁵⁹ “Her iki cinsin fizyonomisini tanımlarken, erkeğin bedensel özellikleri onun genel karakterini açıklıyor, oysa kadınların özellikleri cinsel organlarıyla ilgili daha fazla bilgi ortaya çıkarmak için kullanılıyordu. Bu odak kaymasının nedeni bu kitapların erkekler tarafından erkekler için yazılmasıyla açıklanır.”⁶⁰

Tüm bu açıklamalardan sonra, bu elementlerin yaş, cinsiyet, cinsellik ve toplumsal sınıflara (köylü ya da yöneticiler) göre nasıl dağılmış olduğunun ve niteliklerinin belirtildiği bölümde; erkeklerde element olarak ateş, ateşe karşılık gelen salgı sarı safra ve niteliği sıcak ve kuru olarak verilir. Toplumsal sınıf olarak yönetici ve seksüel olarak nitelendirilir. Kadınlarda ise su, ana elementtir. Salgısı balgamdır ve bunun niteliği de soğuk ve nemli oluşudur. Toplumsal sınıf kısmı boş bırakılmış, cinsellik olarak da aseksüel kabul edilmiştir.

Alıntılanan tüm bu bölümlerden Ze’evi’nin çalışması; cinsiyet, toplumsal cinsiyet ve cinsellik alanında var olan anlayışların belli iktidar odakları tarafından nasıl inşa edilmiş birer tahakküm alanı olduğunu ve bu alana dair kabullerin ne kadar değişken olduğunu ortaya koymaktadır. Tüm bu anlayış ve algılayışlara dayanılarak *Ḥikāye-i Zen Dost (Ḥikāye-i Meker-i Zenān-ı ‘Acūz)*⁶¹ hikâyesi yukarıda verilen bağlamlar çerçevesinde incelenmeye çalışılacaktır.

⁵⁹ Dror Ze’evi, *a.g.e.* (s.34)

⁶⁰ Dror Ze’evi, *a.g.e.* (s.42)

⁶¹ *Ḥikāye-i Meker-i Zenān-ı ‘Acūz* : - Ü1, Ü2

Erkek egemen söylem ve söylem alanlarıyla⁶² şekillenen ve bunların yeniden üretimini sağlayan din ve tıp sistemlerinin, kadını dini (doğal olarak ahlaki, toplumsal, kültürel, siyasi yani dinle şekillenen tüm alanlarda) ve fizyolojik açıdan nasıl eksik ya da kusurlu bir varlık olarak konumlandığını önceki bölümde göstermeye çalıştık. Butler'ın mevcut söylemlerin, ikili zıtlıkların yıkılabileceğine olan inancı ve feminist anlayışa getirdiği eleştiriler⁶³ çoğu zaman pek işlevsel olamamaktadır. Sadece 18.yüzyılda değil, günümüzde de yazılan pek çok metin, feminist anlayışla metinleri değerlendirenlerin tespitlerini doğrulayacak niteliktedir. Performatif bir alan olan edebiyat ve edebiyat metninin, tarih ve toplumsal koşul ve kabullerden, ideolojik anlayışlardan bağımsız olamayacağı açıktır. Bu doğrultuda, kültürel ve toplumsal açıdan şekillenen cinsiyet ve toplumsal cinsiyetin nasıl şekillendiğini ve özelliklerini, metinler üzerinden takip edebiliriz çünkü çoğu zaman metinlerdeki temsil biçimleri bize o dönemin anlayış ve yaklaşımlarına dair ipuculardan fazlasını verir.

Tezin bu kısmındaki asıl amaca gelecek olursak; 18.yüzyılda yazılmış olan elimizdeki hikâyenin, dönemin cinsiyet, toplumsal cinsiyet anlayışlarını yansıtıp şekillerinin izini sürerek, erkek egemen söylem alanlarından biri olan edebiyat

⁶² Erkek egemen söylem ve söylem alanları; genel olarak erkek egemen toplumlarda yani ataerkil toplumlarda, din, siyaset, bilim, tıp, edebiyat, tarih, vb. tüm alanlarda, erkek anlayışının ve bakış açısının şekillendirici, yönlendirici ana etken olarak var olması ve bu alanları kendi bakış açıları ve anlayışlarıyla var etmesidir. Feminist kuramda, mevcut tüm yapılar erkek egemen anlayış ve erkek egemen dille yaratılmış birer söylem alanı olup “özne” olarak kadının bu yapı içinde var olmadığı anlayışı savunulur.

⁶³ Butler'a göre feminist kuram, mevcut sistemler içinde kadını “özne” olarak konumlandırmaya çalışarak bunu yapabileceğine inanmıştır. Oysa, sistemlerin (hukuk, siyaset, vb) temsil ettikleri “özneleri” aslında ürettiğine, inşa ettiğine işaret eder. Yani mevcut sistemler içinden “kadın özne”nin yaratılabileceğine olan inancın bir yanılısına olacağı ve bu durumun feminist anlayışın “kendini baltalamak” olduğunu belirtir. (bkz. Judith Butler, a.g.e. s.43-50)

metninde, ötekileştirilen kadının niçin ve nasıl ötekileştirildiği ve bu metindeki toplumsal cinsiyet algısı ortaya konmaya çalışılacaktır. Bu hikâye, yukarıda değindiğimiz ve Ze'evi'nin çalışmasının da odağı olan Doğu toplumunun cinsellik ve toplumsal cinsiyet algısını barındırmaktadır. Bu nedenle, hikâye, bu anlayışların izini sürmemiz ve ortaya çıkarmamız bakımından oldukça işlevseldir.

Hikâyede, dört kurmaca karakter vardır. Ayrıca, hikâyenin “acuze” karakterince yaratılan bir de hayali “zampara ve mirasyedi oğul” karakteri vardır. Hikâye, onların yaşadığı bir ana olay etrafında şekillenmiştir. Bu karakterlerden ikisi (zampara adam ve hileci yaşlı kadın) metnin ana karakterleri, diğer üç karakter (genç kadın, genç kadının tüccar kocası ve hayali oğul) metnin içinde barınan ana söylemleri yaratmak için kurgulanan yan ya da araçsal karakterlerdir. Hikâyenin ana söylemlerini, yani hikâye ile verilmek ya da yeniden yaratılmak istenen düşünce, fikir ya da mesajları, karakterlerin kurgulanışları, özellikleri, yaptıkları ve metnin sonunda verilen kıssadan hisse üzerinden açıklamaya, anlamlandırmaya çalışacağız. Bunu yaparken, aynı zamanda, karakterlerin ayrıntılı bir çözümlemesini yaparak bir nevi karakter analizini de ortaya koymaya çalışacağız.

Hikâyenin elimizdeki iki nüshası “Hikâye-i Zen Dost” olarak ve üçüncüsü ise “Hikâye-i Mekt-i Zenân-ı ‘Acüz” olarak adlandırılmıştır. Karakterleri ve onların kuruluş yapısını incelerken, bu iki farklı isim önemli bir değişiklik yaratmaktadır. Zira bu adlara baktığımızda, hikâyenin ana karakterinin isim üzerinden değiştiğini görürüz. Birinci adı göz önünde bulundurursak; hikâyenin merkezine, zen dost olan erkek karakter yerleşecektir. Diğer taraftan, üçüncü nüshada geçen başlığı göz

önünde bulunduracak olursak; hikâyenin ana karakteri hile ve düzen kurmada usta olan yaşlı kadın olacaktır. Ana karakteri belirleme noktasında hikâyenin adının önemli olduğu görülmekle birlikte, bu değişik adların tercih nedenleri arasında toplumsal cinsiyet algısının belirleyiciliğinin de söz konusu olduğunu söyleyebiliriz. Bunun nedeni; hikâyenin mekr (hile, düzen, oyun) kavramı üzerinden oluşturulmuş ve baştan sona bu kavramın belirleyici unsur olmasıdır. Hem dini hem kültürel bağlamda “mekr” kavramı daima kadınla özdeşleştirilmiştir⁶⁴. Kadın, Dror Ze’evi’nin de bahsettiği gibi bedensel ve cinsel olarak eksik ya da kusurlu görülmesine rağmen iki konuda oldukça tehlikeli kabul edilir. “Öyküler ve dönemler farklı olmasına rağmen hepsi ortak bir bağla birleşir: kadınların cinselliğinden ve şeytani gücünden duyulan korkunun”⁶⁵ kadınlara dair üretilen söylemleri şekillendirme noktasında belirleyici olmasıdır.

Hikâyenin üçüncü nüshasının adının belirleyicisi ve tüm hikâye boyunca en aktif karakter olan yaşlı kadına yani “acuze”⁶⁶ karakterine bakacak olursak; bu karakterin hem fiziksel hem de karakteristik özellikleri bakımından tam anlamıyla bir

⁶⁴ Cinânî’nin *Bedâyiü’l-Âsâr*’nda, Cinânî’nin kendisi hikâyelerinin 19’unu “mekr-i zenan” hikâyesi olarak verir. Bu hikâyelerde “mekr” kavramının kaynağı daima kadınlardır ve bu kavram daima kadınlarla anılır. (Bkz. Dr. Osman Ünlü. *Klasik Hikâye Geleneği İçinde Bedâyiü’l-Âsâr’ın Yeri*. Basılmamış Doktora Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi. 2008.). Cinânî’nin bu hikâyelerinde ve birçok başka hikâyede “mekr” kavramı kadınla anılan bir kavramdır.

⁶⁵ Dror Ze’evi, a.g.e. (s.13)

⁶⁶ acüze: (D) kocakarı, mec. cadı karı; (L) yaşlı kadın; kinci, hain, cadaloz; ağız bozuk, küfürbaz; hain, aldatıcı yaşlı cadı

“cādū”⁶⁷ olarak çizildiğini söylemek mümkün. Bunu, metinden “acūze-i şad-şāle-i şemṭā”⁶⁸ ve bir fertūt-ı muḥtāle-i laṭ‘ ā”⁶⁹ ki

Ḳıṭ‘a Zāl-i felek şanki cihān fitnesi

Nice cihān fitnesi cān fitnesi

İtse füsūn-sāzī-i mihr u vefā

Zühreyi Keyvāna ider mübtelā

Olsa eger ‘āzim-i ifsād-ı beyn

Nefret ile ayrılalar Ferḳadeyn

neşidesiniñ mā-şadaḳ-ı mefhūmı fenn-i sihrde sebḳ-āmūz-ı çeh-nişīnān-ı Bābil bir rāḳiye⁷⁰-i nüşre-sāz-ı māḥal⁷¹ ki ‘ilm-i ḳıyādet ve mühim-sāzī⁷²-i ‘ālime olmağla şi‘ār-ı nāşiye-i ḥāli aḳved minzaleme idi⁷³ alıntısında çok net bir şekilde görebiliriz.

Bu alıntıda da görüldüğü gibi acuze, fiziksel olarak; saçları ağarmış, çok yaşlı ve düşkün bir kadındır. Yaşlı kadın sadece yaşlı ve tecrübeli bir “cadı” olarak var edildiğinden cinselliğine ya da cinsel işlevine dair hiçbir şey okuyamayız. Yaşlı kadın, sadece şeytani özelliğiyle var olan, fiziksel hiçbir çekiciliği olmayan ve hatta yaşlılığından dolayı bir cadı olarak çizilen bir karakterdir. Diğer yandan, sihir, büyü

⁶⁷ “Ḥikāye-i Zen Dost”, Ü1 (5a, 2-3. satırlar)

⁶⁸ Der-kenār: şemṭā başının kılları ağarmış demektir

⁶⁹ Der-kenār: laṭ‘ ā dişleri dökülmüş ‘avrat demektir

⁷⁰ Der-kenār: er-rāḳiye efsūn edici ‘avrat

⁷¹ Der-kenār: māḥal ḡammāz ve münāfiḳa iṭlāḳ olunur

⁷² Der-kenār: mühim-sāz pezevenk ma‘nāsına müsta‘meldir

⁷³ “Ḥikāye-i Zen Dost”, Ü1 (4b, 12-17. ve 5a, 1-2. satırlar)

ve muska yapmada usta, insan ilişkilerini kendi isteği doğrultusunda değiştirebilme ve insanları yönlendirebilme etkisine ve gücüne sahip çok “başarılı” ve etkili bir karakterdir. Ayrıca, yaşlılığı saygınlığını değil, hile ve düzende ne derece tecrübeli olduğunu anlatmak için de vurgulanmaktadır. Acuze karakteri, erkek egemen söylemde yaratılan iki kadın tipinden kötü, hileci, düzen kurucu, fitne fesat çıkarıcı olanıdır. Acuzenin etki gücü ve olayları kendi isteği doğrultusunda değiştirme özelliği asla akıllı olmayla bağdaştırılmaz. Bu özelliklerinin ve etki gücünün sebebi, sihir ve büyü yapabilmesine bağlanır. Gerçekte, yaptıklarıyla, hile ve düzenleriyle hikâyenin en zeki karakteridir. Fakat bu, hikâyenin hiçbir yerinde vurgulanmaz. Kadının hilekârlığı, yalancılığı onun doğuştan gelen bir özelliği olup zekâsı sadece bu yönde işlemektedir inancı pekiştirilmektedir. Yaşlı kadına dair her unsur adeta kötülük ve cadılık timsalidir. Görünüşüne, gülüşüne, bastonuna ve küp sürmesine⁷⁴ dair her ifade cadı prototipini tamamlayan unsurlardır: “ol ħadî‘ a-perdâz-ı iblîs-firîb ħahħaha-i istihzâ-güne-i naĥvet ile (...) derĥâl dâmen ber-zede-i mekîdet ve ħum-süvâr-ı ħadî‘ at olup mâr-ı merdüm-gezâ-yı ‘ aşâsın tâziyâne-i aħdâm eder...”⁷⁵ Ayrıca, acuzenin genç kadının evine gittiğinde nasıl bir dönüşüm geçirdiğini genç kadının gözünden; “zâhiren gördi ki nûrânî-ridâ bir pîre-zen-i ħuceste-liħâ taşliye ve taĥmîd ile sübhâ-şümâr-ı ezkâr olarak gelir ekmâm-ı vâsi‘ a-i ferâcesine ve dest-efrâz-ı eyâdî-i menĥüsesine ilħâ-yı nażar etdikde şâĥibe-i perĥîz u

⁷⁴ Batı’da cadıların bir yerden başka bir yere gitmek için kullandığı süpürge, Doğu’da küp olarak değişir: ħum-süvâr için bkz. Zeynep Sabuncu, *Va’dî’nin Firûz u Dil-efrûz Mesnevîsi*. İstanbul: Simurg Kitabevi, 2005

⁷⁵ “Ĥikâye-i Zen Dost”, Ü1 (5a, 8-12. str)

diyānet bir ‘ābide-i Rābi‘ a-sīret’’⁷⁶ şeklinde okuruz. Bu alıntıda bir dönüşüm durumundan söz edilmektedir: Yaşlı, çirkin ve cadı kadın, nur yüzlü melek gibi bir yaşlı kadın kılığına bürünmektedir. Dönüşüm, cadı karakterlerinin çok işlevsel ve genel bir özelliğidir. Buna rağmen, alıntıda görüldüğü gibi gerçek bir fiziksel dönüşümden bahsedemeyiz. Metnin birçok bölümünde yaşlı kadının büyücü ya da cadı olduğu, sihir konusunda tecrübeli olduğu vurgulanmaktadır. Diğer yandan yaşlı kadın olayların gelişmesinde ya da olayları belirlemede gerçek bir sihir ya da büyüye başvurmaz. Yani metin boyunca, gerçekten sihir ya da büyü kullanılan ya da yapılan bir durum yoktur. Kısacası, metinde, yaşlı kadının istediklerini elde etmesi ve tüm eylemlerinde başarılı olmasını büyü ve sihre bağlayan anlatıcının söylediklerinin aksine, olayın kurgusuna bakıldığında gerçek bir sihir ya da büyü görülmez.

Modernitenin bakış açılarıyla şekillenmiş bugünün okurları olarak, yaşlı kadının tüm yaptıklarını zekice yapılan bir plan olarak değerlendirebiliriz. Metinden alıntılanan yukarıdaki bölümlerde ve metnin diğer bölümlerinde, yaşlı kadına yönelik kullanılan “cādū-yı dīv-ḥūy’’⁷⁷, “sāḥire-i bed-endīş’’⁷⁸, “ḥīle-sāz-ı ḥāne-ber-endāz’’⁷⁹ ve benzeri sıfatlar, erkek egemen söylemde, olayları yönlendiren ya da erkeklere etki edebilen ya da erkeklerin yapamadığını yapabilen (zampara adam yaşlı kadın sayesinde genç kadını elde edebilmiş ve kendisi sadece söylenenleri yapan edilgen bir karakter konumunda kalmıştır) bir kadının, ancak sihir, büyü ve cadılık özelliğiyle tüm

⁷⁶ “Ḥikāye-i Zen Dost”, Ü1 (7a, 8-12. str)

⁷⁷ “Ḥikāye-i Zen Dost”, Ü1 (7b, 4. str)

⁷⁸ “Ḥikāye-i Zen Dost”, Ü1(8a, 3. str)

⁷⁹ “Ḥikāye-i Zen Dost”, Ü1 (10b, 11 ve 12. str)

bunları yapabildiği inancını güçlendirmeyi amaçlayan kullanımlardır. Metin boyunca, anlatici, akıl ve zekâ kavramlarını yaşlı kadın için asla kullanmamıştır. Yazarın bunu hiçbir zaman vurgulamaması yaşlı kadının “başarılarını” zekasına değil büyü gücüne atfedilmekte olduğunu kanıtlar. Bu gibi tanımlamalar metnin bakış açısını ve yapısını oluşturan erkek egemen söylem dinamiklerinin metindeki göstergeleri olarak yorumlanabilir. Sonuç itibarıyla, kadının hileci, fitneci olma özelliği onun doğuştan getirdiği (doğuştan gelen, varoluşsal vs.) bir özelliği olarak verilmektedir. Tüm kadınlar, Adem’i etkileyip yasak meyveyi yemesine neden olan ve ilk günahı işleyen Havva’nın torunlarıdır. Bu inanç yani kadınların varoluşsal “kötü”lüğüne olan inanç, birçok dini kaynakla, tıp, siyaset ve antropoloji gibi disiplinlerle de desteklenir. Farklı disiplinler tarafından üretilmiş tüm bu inançlar ve kadınlara atfedilen özellikler, metinlerin otoritesinin de büyük katkısı ile inşa edilmiştir.

Hikâyenin ana erkek karakteri, hikâyenin hemen başında “bir şahş-ı zen-perest-i lâ ’ubâlî ki müdâm keyfiyyet-i şahbâ-yı mu’âneset-i nisvân ile ser-germ ve mey-i nâb-ı muvâşalat-ı zenân ile pür-şevk u dil-nerm”⁸⁰ olarak tanımlanan zampara adamdır. Hayat tarzı olarak, kadınlarla vakit geçirerek eğlenmeyi, onlarla yemeyi-içmeyi seçen bu karakter; cinsel arzu ile var edilen, ilgisini çeken bir kadın gördüğünde kendini kaybedercesine onu arzulayan bir “erkek”tir. Oysa bu zampara adamın tek alışkanlığı kadınlarla içki ve eğlence meclislerinde zaman geçirmek değildir. Onun bir alışkanlığı ya da özelliği vardır ki onu diğer çapkın ve kadın

⁸⁰“ Hikâye-i Zen Dost”, Ü1 (1b, 5,6 ve 7. str)

düşkününü erkeklerden ayırmaktadır: Bu zen-perest adam, gönül eğlendirmek ya da ağına düşürmek amacıyla aradığı kadınları bulmak için değişik bir yönteme başvurur. İlk olarak kadınlar gibi rengârenk giyinerek süslenir. Kılık değiştirme konusunda çok başarılı olan zampara adam, gayet renkli ve alımlı giyinir. Metinde zamparanın bu hali;

“Giydiği cümle alaca perniyân,
Çenber-i destârı mişâl-i zenân
İrse eli bulsa eger bir misâs,
Eyler idi kıavs-ı kızağdan libâs

(...) mażmûnı üzre kırk/kırık kıyâfet bir merd-i zen-hey’et ki reng-â-reng elbise-i teng-dûhte-i rûmî-endâm ile bâlâ-yı tûrfe-hırâmına ziynet-perdâz-ı hûsn-i nizâm olup⁸¹ şeklinde tasvir edilir. Bu alıntıda; zampara adamın rengârenk giyindiği, elinden gelse gökkuşağından kendisine renkli elbiseler yapmak istediği, sarığını kadınlar gibi bağladığı ve dar dikimli elbiseler giydiği belirtilmiştir. Giysilerine ek olarak zampara adam, kadın gibi tavırlar takınmakta, işveli ve cilveli hareket etmekte ve konuşmakta da ustadır. Bu şekilde kadınların tertiplelediği toplantılara katılır yani “kûçe-güzâr-ı şehri u bâzâr olarak ‘âzim-i cem’ iyyet-geh-i nisvân u mülâzım-ı teferrüc-gâh-ı zenân⁸² olup kadınlarla hoş vakit geçirir. Kadınların düzenlediği bu meclislere dâhil olmasındaki amaç; ilgisini çeken bir kadınla karşılaştığında, onu

⁸¹ “Hikâye-i Mekk-i Zenân-ı ‘Acüz” Ü3, (1b, 9-10.) ve “Hikâye-i Zen Dost”, Ü1, (1b, 11-12 satırlar)

⁸² “Hikâye-i Zen Dost”, Ü1, (2a, 1- 3. satırlar)

baştan çıkarmak ve eğer bunu yapamazsa, kadını elde etmek için “ḥadī‘ a-perdāz”⁸³ (hile düzenleyici) olarak sonunda arzuladığı kadını elde etmektir. Yani zampara adamın tebdil-i kıyafet olmadaki amacı; normalde girmesi yasak olan bir ortama kolaylıkla girebilmesi ve en önemlisi de bu yolla rahatlıkla kadınlarla iletişime geçebilmesi olarak verilmektedir. Diğer yandan, zampara adamın, giyimine ve süsüne gösterdiği aşırı özenden ve kadınsı tavır sergilemedeki ustalığının ayrıntılı anlatılmasından dolayı efemine bir tarafının da olduğu izlenimi doğmaktadır. Bu noktada, metnin baskın heteroseksist anlayışının hafif bir kaymaya uğradığı ve bu anlayışın tavsadığı söylenebilir. Buna rağmen, ilgisini çeken bir kadınla karşılaştığında, zampara adamın ona karşı hissettiği tek duygu cinsel istek ve arzudur. “Bir erkeğin temel yapısının –sıcak ve kuru- bir kadınınkinden farklı olması bekleniyordu.”⁸⁴ Bunun nedeni sıcak ve kuru olanın daha fazla ateş ve havaya sahip olarak seksüel özelliğe sahip olmasıyken diğer yandan kadınlar için geçerli kabul edilen soğuk ve nemli salgı yapısının aseksüel özellikte olmasıdır. Seksüel özelliği hayli ağır basan zampara tipinin aşırı isteklilik durumu, metnin birçok bölümünde oldukça ayrıntılı olarak tasvir edilmektedir. Örneğin zampara adam, beğenisine hitap eden genç kadını gördüğü zaman; cinsel arzusu, kaynayan bir kazanın buharının fişkırması gibi kafasına öyle bir hücum eder ki gözleri bu heyecanla kıpkırmızı olur. Düşünceleri ve aklı, darmadağın saçlar gibi perişan bir hal alır: “bir nigār-ı sīm-endām [u] nāzende-ḥırāma dū-çār ola nā-çār buḥār-ı dīg-i pür-ğaleyān-ı iştihāsı ser-

⁸³ “Ḥikāye-i Zen Dost”, Ü1, (2a, 13. satır)

⁸⁴ Dror Ze’evi, a.g.e. (s.37)

pūş⁸⁵-ı dimāğına şu‘ūd edip dideleri kemāl-i ihmirār ile enāmīl-i muhazzaba-i zenāna mūmāşil ve perişānī-i hātır-ı nā-be-şabūru zūlf-i nigāra mu‘ādīl olmağla”⁸⁶ “hücūm-ı dağdağa-i şebāk⁸⁷ ile şabr u qarārı qalmayıp (...) ra‘şe-i hırş-ı in‘āz⁸⁸ tārī olmağın lertzān u çeng-cünbān”⁸⁹ olmasına yani vücudunun titremesine ve hatta kendisini kaybetmesine neden olur. Buna benzer anlatımlar ve ifadeler, çeşitli hilelerle tuzağına düşürmeyi başardığı kadını karşısında gördüğü zaman, cinsel arzusunun şiddetiyle daha da artar. Zampara adam adeta cinsel arzu ve istekle (erotic desire) var edilmiştir. Hikāye boyunca erkeğin, cinsel arzusunun şekline, biçimine ve onu yaşayışına tanık oluruz.

Kendini karşıdakine göstermek ya da kendini fark ettirmek zampara adamın kavuşma arzusunu gidermek için ilk yapması gerekendir. Bu nedenle “hevā-yı vişāl ü ārzū-yı ittişālī ile ol serv-i bālā-keşīde-i çemen-zār-ı leṭāfetiñ sāye gibi fütāde-i hāk-i rāhı ve hāst-gār-ı yek kirişme-i nigāhı”⁹⁰ olarak kadını tuzağına düşürmek için takip etmeye başlar. Bu takip sırasında zampara adamın kadınla ilgili düşüncelerini, aklından geçenleri ve kadının üzerinde bıraktığı etkileri, her şeyi bilen anlatıcı aracılığıyla okuruz. Bu düşünceler o derece şehvet ve tutku içerir ki adamın gözünde kadın, tamamen cinsel bir obje ya da bir arzu nesnesine dönüşür. Kadının arzu nesnesi olma

⁸⁵ Der-kenār: ser-pūş kabağ ma‘nāsmadır

⁸⁶ “Hikāye-i Zen Dost”, Ü1 (2a, 5-7. satırlar)

⁸⁷ Der-kenār: şebāk şehvet gālebe olmak

⁸⁸ Der-kenār: in‘āz mücāma‘ata hāriş olmak ma‘nāsmadır

⁸⁹ “Hikāye-i Zen Dost”, Ü1 (4a, 2-5. satırlar)

⁹⁰ “Hikāye-i Zen Dost”, Ü1 (2a, 8-10. satırlar)

durumu sürekli ve aşırı bir vurguyla belirtilir. Bu nedenle, kadının sadece yaşayan erkeklerde değil mezardaki ölü erkeklerde dahi cinsel arzu uyandırdığı ve cinsel hareketliliğe neden olduğu aşağıdaki beyitte ifade edilir.

“Egereş ber mezārī üfted rāh

Mürde der gūr muhtelim gerded”⁹¹

Hikâyede, beden olmanın dışında görülmeyen ve düşünülmeyen kadının, zampara adamın tuzağına düşmesi ve zamparanın ona sahip olmadan önceki cinsel isteklilik durumu yine çarpıcı bir şekilde okura verilir: “ḥarīfīñ şiddet-i ḡulmet ü in‘ āzdan münba‘ işe-i ḥayālāt-ı fāsıde ve hevā-yı ḥiss-i nefsanıyyesi ervāḥ-ı mü ’ezziye-i mütemerride gibi dā ’ire-nişin-i dimāḡı olan idrākını hücūm-ı def‘ i ile iḥtiḡāf etmegin bir zamān dem-keşide-i ḥayret”⁹² olur yani zamparanın cinsel isteklilik durumu o derece artar ki bu arzu adeta zampara adamı beyninden vurur, algılama ve idrak etme kabiliyetini bir süre yitirmesine neden olur. Genç kadının karşısında arzudan hayrete düşmüş zampara adam bir süre konuşamadıktan sonra ancak kendini toparlayabilir. Zampara adamın bu arzu durumu sürekli tekrarlar ve kadınla beraber olmadan önce yine şuurunu yitirecek kadar arzu girdabına kapılır. Zampara adam, ancak kadına sahip olduktan sonra bu arzu durumundan çıkmış olur. Sadece cinsel zevk ve hırslarla var edilen, hayattaki tek galesi haz ve doyuma ulaşmak olan bu karakter “zāde-i telbīs”⁹³ olarak tanıtılmaktadır. Zampara karakteri, aynı zamanda, diğer erkek karaktere karşıt olarak, kötülük ve düzen kurma açısından zeki, uyanık

⁹¹ “Hikāye-i Zen Dost”, Ü1 (3b, 13-14. satırlar)

⁹² “Hikāye-i Zen Dost”, Ü1 (12a,17.s ve 12b, 1- 3.str)

⁹³ “Hikāye-i Zen Dost”, Ü1 (9b, 3.str)

olarak tasvir edilir ve saflık, temizlik bağlamında tamamen karşıt bir kutba yerleştirilir. Amacına ulaşmak için sürekli tebdil-i kıyafet halinde olan zampara, herhangi bir insanın kılığına girip onun davranış, düşünüş, hareket ediş şekline bürünebilmektedir. Bu durumuyla, yani insanları aldatma ve kandırma bağlamında şeytani yönünü açığa çıkarmasından dolayı “zāde-i telbīs” unvanını hak ettiği vurgulanır. Zampara adam kimi zaman rengârenk giyinmiş alımlı bir kadın, kimi zaman toplumun ileri gelenlerinden bilgili ve ağırbaşlı biri, kimi zaman bir falcı olarak karşımıza çıkar. Her an her yerde karşınıza farklı bir karakter ya da görüntüyle çıkabilme potansiyeli barındırdığından, zamparanın oldukça renkli ve şaşırtıcı bir karakter olduğunu söyleyebiliriz. Yaptıklarıyla, girdiği kılıklar ve büründüğü roller itibariyle okura teatral bir gösteri sunar ve bu yönüyle eğlenceli bir karakter olduğu da söylenebilir. Bu nedenle, tüm metin boyunca, okurda zampara adama yönelik olumsuz bir hissin oluşmadığını ya da oluşmayacağını söylemek de mümkün.

Karaktere karşı okurda olumsuz duyguların oluşmamasında, zampara adamın yaptığı tüm hile ve düzenlere yönelik doğrudan bir eleştirinin olmamasının ve yaptıklarına rağmen cezalandırılmamasının, tam aksine ödüllendirilmesinin de rolü olduğu çok açıktır. Anlatıcının, zampara adamın genç kadını elde etme yöntemini bize açıkladığı bölüme baktığımızda; zampara adamın şeytani bir çöl yaratığı gibi anlatılmasının yanında, hileler düzenleyen, tuzaklar kuran ve avını istediği yere çekene kadar elinden geleni yapan kurnaz ve zeki biri olarak gösterilmekte olduğuna da tanık oluruz. Anlatıcı burada, karakterin zekâsını hile ve düzen için kullandığını söylemesine rağmen zampara adamın eylemlerine yönelik ya da kadınlara olan

düşkünüğüne karşı bir eleştiride bulunmamaktadır. Ayrıca, anlatıcının metinde bu karakter için kullandığı olumsuz ifadeler, diğer karakterlerin (tüccar ve genç karısı) olumsuz tarafları verilirken kullanılanlardan daha ılımlıdır. Hikâyenin sonunda, zampara adam, istediğini elde etmiş, dolayısıyla ödüllendirilmiştir. Metinde, zenerest adama yönelik gerçek bir eleştiri yoktur. Tersine, metnin sonunda, hem gidi (pezevenk) olarak hem de gîdî (aptal, ahmak) olarak nitelenen diğer erkek karakter yani tüccardır. Tüccar için kurgulanan;

“Gidi ne fehm ve ne idrâk itdi,

Ustaları ‘avreti sikdi gitdi”⁹⁴

gibi bir sonun benzeri, yazar tarafından zampara için de kurgulanabilirdi. Yazarın zekânın her türlüüne gösterdiği iltifat ve “ahmaklığın” her türlüüne gösterdiği tepkinin sonucunda, bu tür bir olumsuz sonun zampara için kurgulanmaması anlaşılır bir tavidir. Bu kurgu içinde zampara “ilahi adaletle” ya da tepeden bir gücün müdahalesiyle yani “deus ex machina” ile cezalandırılabilirdi. Oysa zampara için kötü bir son hazırlanmamış, yaptıklarının bedelini ödememiştir. Kısacası, yukarıda alıntılanan beyite baktığımızda asıl eleştirilen ne “kem-hîredâne”⁹⁵(eksik akıllı) olarak değerlendirilen genç kadın ne de “zekâsıyla” ustalaşmış zamparadır. Kadına yönelik bir eleştiri yoktur çünkü o zaten “kem-hîredâne” olarak konumlandırılmış, yaşananları tahlil etme yeteneğinden yoksun bırakılmıştır. Zamparaya yönelik gerçek bir eleştiri yoktur çünkü o zekidir ve ödüllendirilmiştir. Bu noktada, metnin

⁹⁴ “Hikâye-i Zen Dost”, Ü1 (19b, 13-15.satırlar)

⁹⁵ “Hikâye-i Zen Dost”, Ü1 (19b, 6.satır)

amacının, zamparalığa ya da yapılan düzenlerin yanlışlığına yönelik bir eleştiri olmadığı söylenebilir. Bu nedenle, temelde olumsuz bir karakter gibi çizilen zampara karakterine karşı bir sempati doğal olarak oluşuyor. Erkeğin akıl /beden ikiliğindeki konumunun, hikâyede aktif bir şekilde işlendiği çok açıktır. Zampara karakteri, kötü eylemlerine rağmen, zeki ve akıllı olarak tasvir edilir. Bunun nedeni akılla bağdaştırılan erkekte, iyi ya da kötü olma durumunun bir öneminin olmayışı ve asıl olanın akıllı olmak gerektiğidir. Akıl-erkek eşitliğini sağlayamayan tacir, iyi niyetli olmasına rağmen yenilmeye, aldatılmaya ve kaybetmeye mahkûm edilir. Kısacası, akıl erkeğin misyonudur ve sadece onunla bağdaşan bir olgudur. Erkeğin kötü emeller için bile olsa her durumda akıllı olması gerektiği vurgusu hâkim düşüncedir. Diğer yandan, yaşlı kadının düzen ve hile konusunda becerikliliği, akılla bağdaştırılmamış sadece yaratılış itibariyle “hileci, fitneci bir yaratık” olduğu inancı pekiştirilmiştir. Böylece, toplumsal cinsiyete dair inşa edilmiş yargıların ve kalıpların⁹⁶, bu hikâyede kendisini açık ve net göstermesine tanık oluruz. Erkek egemen söylemle şekillenen bu hikâyede, zampara karakteri, akılla bağdaşması dolayısıyla tüm yanlışlarına rağmen metnin eleştiri odağında değildir. Bunun tam aksine, anlatıcı “erkek akıllı olmalı”, “akıllı erkek istediğini elde eder” yaklaşımının sözcüsü konumundadır.

Hikâyenin üçüncü karakterine gelecek olursak; bu karakter hikâyenin arzu nesnesi konumundaki genç kadındır. Genç kadın, zampara adamın erotik arzusuyla

⁹⁶ Burada mutlak bir toplumsal cinsiyet algısı olmadığını, bu algıların zamana, zemine ve farklı kültürlerle göre değişiklik gösterdiği unutulmamalıdır.

şekillenen bir bakış açısıyla sürekli ve sadece bedeni üzerinden tasvir edilir. Metnin arzu nesnesi ve cinsel objesi olarak kurgulanmış olan genç kadın, akıl /beden ikililiğinde “beden”e ait olandır. Sadece ‘beden’ olarak var edilen bu kadın, genel geçer iki kadın tipinden genç, güzel ve akılsız ya da eksik akıllı olanın temsilidir. Bunun nedeni, hikâyede ve genelde benimsenen anlayışa göre; kadının doğuştan akıl konusunda noksan olarak yaratılmış olduğunun kabul edilmesidir. Hikâyede, genç kadının düştüğü durumlar anlatılırken sürekli “kem-hired” olduğuna değinilmekte ve bu durumun “mizân-ı hüşunda olan noğşâniyyet-i cibilliden”⁹⁷ yani doğuştan akıl terazisindeki noksanlık, eksiklikten kaynaklanmakta olduğu ifade edilmektedir.

Geriye bir tek, beden olan kadın kalmıştır ve bu beden bir arzu nesnesidir. Bu nedenle, genç kadın sürekli bedeni üzerinden var edilir. Zampara adam, genç kadınla karşılaştığı ilk anda “bir ħaride-i sehi-ķâmeme râst gelip gördü ki bâlâ-yı dil-keş- ħıramı bir serv-i mütenâsibü’l-ağşân cünbiş u reftâr-ı cilve-rîzi hüş-rübâ-yı dil ü cân ħam-geşte-i ebruvânı hilâl-i ufķ-ı melâĥat ve tâbende-rüy-ı bâhir ü’l-lem‘ eânı mihr-i sipihr-i şabâĥat ve sünbül-i ħisuvân-ı ‘anberîn-büyü reşk-i nâfîcatü’l⁹⁸-misk-i ezfer ve pişâni-i meh-fürüĝi mânend-i Zühre-i enver ...”⁹⁹ şeklinde kadının kaşının, gözünün tasvirini yapmaya başlar. Bu tasvir, zampara adamın artan arzusu ve bu arzusunun yarattığı eğilimle genç kadının bedenini (göğüs, kalça, vb.) ve hatta cinsel organının anlatımına doğru evrilir. Bu anlatımın unsurlarıyla zampara adam, öngördüğü ve

⁹⁷ “Ĥikâye-i Zen Dost”, Ü1 (14a, 1. satır)

⁹⁸ Der-kenâr: nâfîce göbek müşķü

⁹⁹ “Ĥikâye-i Zen Dost”, Ü1(2b, 13-17 ve 3a, 1-2. satırlar)

arzuladığı hayali bir aksiyon durumuna da girer. “billürin sîne-i secenceî-günü sîmîn-levh-i cîlâ-dâde gibi şöyle şâf u şeffâf ki”¹⁰⁰(...) “sîb-i hâl-dâr-ı zenaḥdânı ve nâr-ı bostân-ı leṭâfet olan dü-pistânı birer dest-ḥoş-ı nevâziş u eltâf idi nâf-ı muḥa‘ab-ı ḥoş-nümûnı mey-güsârân-ı bezm-i vişâline bir sîm sâğar-ı cilâ-kârî-i zîbâ-nümûd ve ‘unnâb-ı engüşt-i muḥannâsı nuḳl-ı neş’e-füzûd

beyt¹⁰¹ Gâh engüşt-i muḥannâsın geḥi la‘lin emîp*

Dâne-i ‘unnâb ile nûş-ı şarâb etmez misin *

cây-ı zîr-i ma‘hûdı ise varṭa-gâh-ı ‘aḳl u şu‘ûr olmağın (...) nâ-küncide-be-kenâr olan kefeleyn-i zaḥme-i ra‘şe-dârı lerze-şümâ-yı pâlûde-i ter ve bî-dilân-ı

temâşâyyân”¹⁰² Bu alıntılar üzerinden bakacak olursak; anlatıcı, zampara adamın bakış açısıyla, kadının kaş, saç, çene çukuru gibi genel fiziksel özelliklerinden başlamış ve daha sonra daha da ayrıntıya girerek kadının göğüslerini, kalçalarını ve hatta cinsel organını tasvir edemem demesine rağmen dolaylı bir yolla onu da uzun uzun anlatmaktadır. Bu anlatım çoğu zaman benzetme unsurları ile yapılmaktadır.

Tüm bu bölümlerde, asıl ve en önemlisi, kadının her bir cinsel ya da bedensel unsurunun birer arzu nesnesi, zevk unsuru olarak görülmesi ve gösterilmesidir.

Nedim’den alıntılanan yukarıdaki beyite baktığımızda bu çok açık bir şekilde görülebilir. Bu beyitte, genç kadının bedeni, bir içki meclisinde zevk veren, doyum sağlayan unsurlar (şarap, fındık, fıstık) üzerinden tasvir edilmektedir. Zampara

¹⁰⁰ “Hikâye-i Zen Dost”, Ü1(3a, 11 ve 12. satırlar)

¹⁰¹ Der-kenâr: Nedim güyed - Ü1, Ü2 (bkz. Abdülbaki Gölpınarlı, *Nedim Divânı*, 59. Gazel, 4.beyt. İnkılâp ve Aka Kitapevleri: İkinci Baskı, 1972)

¹⁰² “Hikâye-i Zen Dost”, Ü1(3a, 16-17 ve 3b, 1-9. satırlar)

adamin bakış açısından, cinsel bir obje olan bu bedenin, hem kendi bedeni ve zihni üzerinde yarattığı aşırı isteklilik durumunu hem de başkaları (başka erkekler) üzerinde yaratabileceği olası arzu durumunu uzun ve ayrıntılı tasvirlerle okuruz. Aşağıdaki beyitte, genç kadının, yaşayan ve ölü tüm erkekler için bir şehvet odağı olarak konumlandırılarak arzu nesnesi olma durumu adeta özetlenmiş olur:

“Egereş ber mezārī üfted rāh

Mürde der gūr muhtelim gerded”¹⁰³

Eserde kadının çevresinde yarattığı arzu durumunun nedeni ya da kaynağı erkekle bağdaştırılmamıştır. Yani arzuyu ve şehveti yaratan yine kadın bedeni ve kadının işveli ve cilveli olmasına bağlanır. Diğer yandan, zampara adamla beraber olmak zorunda kalan genç kadının cinselliğine dair metinde hiçbir şey okuyamayız. Yaşanan cinsellik erkek cinselliğidir. Yaşanan ve arzu edilen bu cinselliğe dair herhangi bir kısıtlamaya ya da eleştiriye tanık olmayız. Erkek cinselliğine dair eleştirel bir tavrın olmayışı “... erkekler ile kadınlar arasındaki salgı dengesi farklılığı, onların farklı toplumsal-cinsel kimliklerini ve cinsiyet tanımlarını açıklamak için geliştirilmiş”¹⁰⁴ olmasına da bağlanabilir. Bu şekilde, kadın ile erkek arasındaki cinsel istek durumu, cinselliği yaşama şekilleri belli bağlamlara oturtularak belirlenmiştir. Buna rağmen, Cinānī'nin *Bedāyü'l-Āsâr* adlı eserinde, kadınların hile ve düzenleriyle ilgili hikâyelerde ve okuduğum diğer hikâyelerin

¹⁰³ “Hikāye-i Zen Dost”, Ü1 (3b, 13-14. satırlar)

¹⁰⁴ Dror Ze'evi, a.g.e.(s.37)

bazılarında da kadın cinselliği söz konusu olduğu zaman, şehvet ve doyumsuzluk vurgusuyla kadınlar ciddi bir şekilde eleştirilmektedirler. Ze'evi'nin

“Kadınlar daha ziyade soğuk ve nemli bir yapıya sahiptir. Ancak ilginçtir, birkaç elyazmasında bir gerilim yer alır: Hem bütün kadınlara daha büyük bir cinsel iştah yükleme eğilimi yaygındır, hem de aşırı kana sahip olan kadınları (onları daha sıcak ve erkeklere daha yakın kıldığı varsayılır) cinsel açıdan daha iştahlı olduğu ileri sürülür.”¹⁰⁵

tespiti de var olan çelişkiyi doğrular niteliktedir. Hikâyede de bu çelişkili durumun yaratıldığına tanık oluruz. Hikâyede, anlatıcı tarafından genç kadın “tezerv-i nihâlistân-ı ‘iffet dâmen-i küh-sâr-ı ‘işmet”¹⁰⁶ olarak verilmesine ve sürekli iffetli, namuslu olduğu belirtilmesine rağmen okuyucunun dikkatini başka bir nokta daha çekmektedir: Genç kadının tavırlarında mütemadiyen işve ve cilvenin varlığının vurgusu ve bu durumun alttan alta okuyucuya hissettirilmesi ya da doğrudan gösterilmesi söz konusudur. Bu duruma birkaç örnek verecek olursak; genç kadının yürüyüşü cilve saçtığından akıl ve gönül alıcı olarak (“refâr-ı cilve-rîzi hûş-rübâ-yı dil ü cân”¹⁰⁷) anlatılmış, kocası kendisini terk ettikten sonra ağlamaktan perişan olan kadın, kocasıyla tekrar barışmak için yaşlı kadınla zampara adamın yanına giderken, işvesi ve cilvesinden hiçbir şey kaybetmemiş

¹⁰⁵ Dror Ze'evi, a.g.e. (s.39)

¹⁰⁶ “Hikâye-i Zen Dost”, Ü1 (4a, 10-11. satırlar)

¹⁰⁷“Hikâye-i Zen Dost”, Ü1 (2b,15-16.satırlar)

(“nāzān nāzān ḥırāmān olduḡa o yāsemen-i nihāl-i ḡemen-i zīb-‘ işveyi ”¹⁰⁸) ve zampara adamın karşısına çıkarken “cerr-ez-yāl-i tashaḡhub u delāl ederek” erkeğin arzusunu tetiklemiştir. Ayrıca, genç kadın, başka bir erkekle olması gerektiğini öğrendiğinde bir taraftan bunun mümkün olmadığını, ismetli tabiatının buna müsaade etmeyeceğini söylemesine rağmen diğer taraftan “kirişme-i rızā-güne ile gül-gonca-i dū-leb-i şīrīnin pūr-mevc-i tebessüm-i nāz ederek”¹⁰⁹ işveli ve cilveli olma halini her durumda korumuştur. Kısacası, arzuyu tetikleyici unsur olarak yine genç kadının bu işveli, cilveli hali neden olarak gösterilmektedir. Anlatıcının bu kadına karşı tavrının genel toplumsal cinsiyet algısıyla şekillenmiş olduğunu söyleyebiliriz. Genç kadın karakterinin bu şekilde yani hem iffetli hem cilveli olarak kurgulanmış olması iki amaca hizmet etmektedir. İsmetli ve iffetli olma durumunun vurgusu, makbul ve kabul edilir olan kadın tipinin, eve ait, evine ve kocasına bağlı, namuslu olması gerektiğinin altını bir kere daha çizmek içindir. Kadın iffet sahibi olmalı ve evine, kocasına ait olmalıdır. Ayrıca ancak iffetli bir kadın tuzağa düşürülmeye çalışılır çünkü iffetsiz bir kadını elde etmenin bir zorluğu ya da bunun için bir düzenin varlığına gerek yoktur. Bu nedenle de kadının iffetli oluş özelliğine dair sürekli bir vurgu vardır. Fakat diğer taraftan olanı biteni algılayamayacak ve tahlilini yapamayacak derecede “kem-hiredāne”¹¹⁰ (eksik akıllı)”dir. Anlatıcı bunu, metnin birçok bölümünde kesin vurgularla ifade eder. Kadının bu durumuna dair bir

¹⁰⁸ “Hikāye-i Zen Dost”, Ü1 (12a, 5-6.satırlar)

¹⁰⁹ “Hikāye-i Zen Dost”, Ü1 (14a, 6-7.satırlar)

¹¹⁰ “Hikāye-i Zen Dost”, Ü1 (19b, 6.str)

eleştirinin olmamasının nedeni; kadının yaratılışının böyle olduğunu kabul etmekten kaynaklanmaktadır. Böylece bu inanç metinde bir kere daha vurgulanarak daha güçlü bir şekilde var edilmiş olur. İkinci olarak, erkek egemen anlayışta, kadının işveli ve cilveli olma durumu, kadınların yine doğuştan getirdiği, akı yerine bu işve ve cilve özelliklerini kullandıkları inancını pekiştirmek için de vurgulanmaktadır. Kadının akılla bağdaştırılmadığı, doğuştan eksik akıllı (“mizān-ı hūşunda olan noḡṣāniyyet-i cibilliden”¹¹¹) olduğu anlayışından dolayı “akıllı kadın” olarak bir karakter yaratılamayacağı açıktır. Bu nedenle bu hikâyedeki kadın karakterler, “iffetli ama eksik akıllı kadın”, “kötü, hileci kadın” kategorileri bağlamında yaratılmışlardır. Erkek egemen söylemde, kadın iki şekilde erkek üzerinde (“yaratılmışların en akıllısı” üzerinde) etkili olabilir: Genç ise bedenini kullanarak, işve ve cilve yaparak onları kandırabilir ya da yoldan çıkarabilir. Bunun nedeni, kadın bedeninin fitne unsuru olarak görülmesidir. Yaşlı yani bedensel etkileyciliğini yitirmişse ancak büyüçülükle, cadılık ve sihirle etkili olabilir.

Hikâyenin dördüncü karakteri “tācirān-ı emti‘a-fürūşāndan bir merd-i şāf-dil u zū-māl”¹¹²dir. Bu karakter “erkek akıllı, zeki olmalıdır” anlayışını vurgulama, olmadığı takdirde başına neler gelebileceğini gösterme ve ders verme amacına hizmet etmesi için kurgulanmıştır. Akıl erkeğin doğal, neredeyse varoluşsal özelliği olarak belirlenmesine rağmen bu karakterin akıllı olmayışı önemli bir noktadır. Bu durum, hikâyede “akıl” özelliğinin sadece erkeğe atfedilen bir kategori olduğunu

¹¹¹ “Hikâye-i Zen Dost”, Ü1 (14a, 1.satır)

¹¹² “Hikâye-i Zen Dost”, Ü1 (5a, 13-14.satırlar)

kanıtlayan bir göstergedir. Akıl, kadın söz konusu olduğunda asla düşünülmezken, erkeğin her türlü akıl bağlamında değerlendirilmeye alınır. “tācir-i sāde-dil”¹¹³ (saf tacir) karakteri iyi niyetli, söylenen her şeye inanabilen ve kolayca herkese güvenebilen saf bir adamdır. Bu nedenle yaşlı kadının sözlerine inanarak onun kurmuş olduğu tuzağa düşmüştür. Tuzağa düşme durumu, tuzağa düşen tacir ve genç kadın bağlamında farklı işlevler içerir. Bunu genç kadın bağlamında düşünürsek, genç kadının tuzağa düşmesi oldukça normal olarak kabul edilmektedir. Bunun nedeni, ana söylem olarak; kadınların yaratılışları gereği akla sahip olmadığı, düşünebilme, tahlil ve analiz edebilme potansiyellerinin yokluğu anlayışıdır. Bunun aksine, tüccarın tuzağa düşmesi oldukça eleştirilmektedir çünkü bir erkek olarak “akil” olması gerekmekte ve tuzağa düşürülen değil düşüren olmak durumundadır. Tacirin, dükkânına ikinci kez gelip kendisini tekrar kandırmayı başaran yaşlı kadın için, aptallık ve ahmaklık bildiren sıfatlar kullanması oldukça ironiktir. Tacirin “bu sāl-hürde zen-i fertüt-ı mağz-püşideniñ bu rütbe ‘atāhet u ru‘ūneti”¹¹⁴ ve “acüz-ı nābe-hüş [ve] bi-ħaberin”¹¹⁵ gibi kullanımları, aslında yaşlı kadın üzerinden taciri hedef alan sıfatlardır. Kısacası, yaşlı kadını akılsız ve ahmak bulan tüccarın bu tavrı, onun akılsızlığının kanıtı ya da göstergesi oluyor. Ayrıca, yaşlı kadının yalanlarına ikinci kez inanan tacir, olayları analiz etme ve karısına haksızlık yaptığını düşünme aşamasına, yaşlı kadının yönlendirmeleri doğrultusunda ancak ulaşabilmiştir. Buna

¹¹³ “Hikāye-i Zen Dost”, Ü1 (6b, 2.satır)

¹¹⁴ “Hikāye-i Zen Dost”, Ü1 (18b, 4-5.str)

¹¹⁵ “Hikāye-i Zen Dost”, Ü1 (18b, 7.str)

rağmen, tacir, kendisinin olayları anlama, kavrama ve analiz etme yeteneğine hayran (“h od-be-h od fehm u idr kine pesend birle h urrem u ş d-m n”¹¹⁶) olarak ironik bir şekilde kendisine ve zek sına tam bir güven içindedir. Metin boyunca, tacir, hem diğer karakterler için söyledikleriyle hem de kendisi için söylenen ve d ş n lenlerle sürekli bir eleştiri odağı konumundadır. Tacirden “gidi” olarak bahsedilirken, bu kelimenin Farsça “g di” (aptal, ahmak; korkak, cesaretsiz; karı kılıklı, kadın kılıklı) kelimesini de ima etmesi, tacirin zek sına, akıllı olamayışına yine ciddi bir eleştiridir. Hik yenin temel “k ssadan hisse”si; aptal erkeğin, farkında olmadan karısına “gidilik” yapar duruma düşmesidir.

Bu nedenle, tacir, aptallığı nedeniyle karısını fuhşa teşvik ederek onun gidisi olmuştur. Kısacası asıl eleştiri akıllı olamayan erkek karaktere getirilmektedir. İyi niyetli olmasına rağmen hem malını ve hem de çok değer verdiği “namusunu” kaybeden tacir olmuştur. Kötü niyetli ve kötü eylemlerde bulunan zampara adam, kadını elde ederek, yaşlı kadın ise altın işlemeli bir top kumaş olarak istediklerini elde etmişler ve  d llendirilmişlerdir. Bütün bunların sonucu olarak denebilir ki, hayati ve en önemli olan erkeğin akıllı olması gerekliliğidir. Akıllı erkek her durumda kabul görendir. Toplumsal cinsiyet algısının, erkek için akıl ile bağdaştırıldığı ve söylemin bu bağlamda yaratıldığına en iyi ve en açık örnek tacir karakteridir.

¹¹⁶ “Hik ye-i Zen Dost”,  1 (19b,11-12.str)

Hikâyede gerçek bir karakter olmayan ancak yaşlı kadın tarafından yaratılan hayali bir karakter daha bulunmaktadır. Yaşlı kadının taciri kandırmak için uydurduğu sahte oğul, birçok hikâyede, meddah hikâyelerinde, Tanzimat ile başlayan modern roman türünde de karşımıza çıkan “mirasyedi oğul” karakteridir. Bu karakterin temel özelliği; otorite yokluğunda yani babası öldükten sonra babasından kalan varlığı içki meclislerinde iffetsiz kadınlarla harcayarak tüketmesidir. Yaşlı kadın oğlunu tacire anlatırken; “bir piserim olup bu hengâm-ı ‘aciz u nâ-tüvânîde gam-güsâr-ı dil-i maḥzûn-ı bî-şu‘ûrum ve tesviye-sâz-ı her kâr u umûrum olur ümidinde”¹¹⁷ yani kötü günlerinde derdine çare olacak ve yanında bulunacak ümidinde iken onun ise kendi arzularının tutsağı olarak kötülük çölünün yolunun yolcusu olduğunu, içki meclislerinde gönül eğlendirdiğini ve evli kadınlarla birlikte olarak zinanın çirkefine bulaştığını anlatır.

“Şâbûn-ı pend etmez eşer ḥubş-i ṭab‘ına”¹¹⁸

diyerek, onun kirlenmiş, şer ve fesat dolmuş tabiatına hiçbir öğüdün ve nasihatın fayda sağlayamadığını ve onun kirli tabiatını temizlemeye yetmediğini belirtir ve “bâdiye-i mefsedetde mutâbi‘-i ḥargele-i eşrâr olup şeb u rûz fesâd u sifâd”¹¹⁹ ile evḳât-güzâr”¹²⁰ dır diyerek mirasyedi oğlunun tüm özelliklerini birer birer sayar. Erkek egemen söylemde, otorite “baba”nın kanunu ile yaratılır ve “baba”nın varlığı

¹¹⁷ “Hikâye-i Zen Dost”, Ü1 (5b,3-5.satırlar)

¹¹⁸ “Hikâye-i Zen Dost”, Ü1 (5b,7 ve 8.satırlar)

¹¹⁹ Der-kenâr: sifâd erkek ḥayvân dişî ḥayvânîñ üzerine şıçramasıdır

¹²⁰ “Hikâye-i Zen Dost”, Ü1 (5b,12 ve13.satırlar)

ile sürdürülür. Babanın ölümü var olan otoritenin de sonu demektir ve otorite yokluğunda oğul yanlış deneyimlere ve pratiklere yönelecektir. Bu nedenle, otoriter bir gücü olmayan anne, doğru yolu kaybetmiş oğul üzerinde etkili olamamaktadır. Birçok metinde ve bu metinde de, anne, oğlun amaçlarına hizmet eden bir araç olarak konumlandırılmaktadır. Bu hikâyede gerçekte var olmayan oğul, “mirasyedi tipi”nin yukarıda da alıntılanan tüm karakteristik özelliklerini sağlayan ama hayali olan bir karakterdir.

Din, tıp, siyaset vb. toplumsal alanların, kişiyi, bedeni, ruhu vb. her olguyu inşa eden birer güç unsuru olduklarını kabul eden birçok kişi ve birçok feminist kuramcı, kadın olma olgusunun, toplumsal ve kültürel bir yaratım olduğunu iddia etmişti. Başka bir deyişle, dişilik yani cinsiyet doğuştan gelen biyolojik bir durumken kadın olma ise tamamen toplumsal ve sosyolojik olarak nitelenmiş ve üretilmiştir. Kadınlığa atfedilen özelliklerle kadın olma hali o kadar özdeşleşmiştir ki erkek egemen söylemde bu ayırım görülmez ya da görmezden gelinen bir durumdur. Bu hikâyede verilen mesajlardan biri; sadece bedeniyle var olan, evin bir parçası olarak var olan kadının, makbul görülmesidir. Bu anlayışın varlığını destekleyen Salahaddin Asım, *Osmanlıda Kadınlığın Durumu* adlı kitabında, “karılaştırmak” terimini kullanmayı tercih ediyor. Asım’a göre, “karılaştırmak” toplumsal hayata dâhil olamayarak, onun dışına itilmişliği, cinsel bir obje, zevk ve şehvet unsuru olmanın dışına çıkamayışı temsil etmektedir. Bu temsillerin birçoğuna, hikâyemizdeki genç kadın üzerinden de tanık oluruz. Asım, kadını “karılaştıran” asıl unsur olarak dini pratikleri ve uygulamaları göstermektedir. İslam pratiklerinin kısıtlayıcı, yasaklayıcı

yönüne dair düşünceler Fanny Davis'in *Osmanlı Hanımı* adlı kitabında da yer almaktadır:

“Kadınlara ilk olarak Ömer zamanında kısıtlama getirildiği düşünülür. Şöyle dediği rivayet edilir: ‘Kadınları kayıt altında tutun (...) ev dışına çıkmakta özgür olduklarında, hoşlarına giden şeyi görmekten mahrum olmazlar; isterse kocaları daha yakışıklı ve hoşnut edici olsun. İsterse onları hoşnut edenler kocaları kadar soylu olmasın.’ (...) İslamiyet, başından itibaren erkek egemen bir din oldu.”¹²¹

Davis’e göre; kadının mahreme, eve ait olan bir varlık, meta ya da şey olarak görülmesi, güvenilmez ve arzularına yenilen zayıf bir “yaratık” olarak algılanması İslamiyet içindeki egemen erkek söylemin sonuçlarıdır. Hikâyede, başka bir erkekle beraber olmak zorunda kalan kadının, buna rağmen anlatıcı tarafından sürekli olarak işve ve cilve odağı gibi gösterildiğini unutmamak gerekir. Kadın iffetli dahi olsa, hem eksik akıllı oluşu hem de işveli ve cilveli oluşu nedeniyle sürekli erkeği için bir tehdit ve tehlike yaratmanın eşiğindedir. Bu nedenle “akıllı olan kocalar” sürekli onları gözetim ve denetim altında tutmayı bilmeli ve uyanık olmalıdırlar. Böylece, kadının zayıf olduğu ve kendi iffetini korumak için bile erkeğe muhtaç olduğu vurgusu çok net bir şekilde yapılır.

Tüm karakterlerin toplumsal cinsiyet bağlamında nasıl kurgulanmış olduğunun genel bir analizini yaptıktan sonra şu sonuçlara varabiliriz: Bu beş karakterin hiçbirinin adı yoktur. Buna ek olarak hiçbiri, bir birey olarak, bireysel özelliklere sahip olarak

¹²¹ Fanny Davis, *Osmanlı Hanımı: 1718'den 1918'e Bir Toplumsal Tarih*. Çev. Bahar Tırnakçı (s.207)

kurgulanmamıştır. Zampara adam, “zampara tipi”nden, yaşlı kadın “cadı tipi”nden, genç kadın “akılsız genç ve güzel kadın tipi”nden, tacir “aptal, saf erkek tipi”nden, hayali oğul “mirasyedi oğul tipi”nden başka bir şeyin temsili değildir. Kısacası, her bir karakter aslında birer “tip”tir ve belli mesajların taşıyıcısı olan belli tiplerin yansımaları olarak kurgulanmışlardır. Bu nedenle, bu karakterler özgün ya da bireysel bir özellik taşımamakta ve sadece belli mesajları vermeyi üstlenen birer tip olmanın dışına çıkamamaktadırlar.

Hikâyede, karakterler üzerinden verilen çeşitli kıssadan hisseler bulunmaktadır. Zampara tipine yönelik gerçek bir eleştirinin olmadığı daha önce de belirtildi. Buna rağmen, zampara karakterinin, etrafında saygı duyulan bir hoca, falcı olarak kılık değiştirmesi ve genç kadının falcı, hoca olan zamparaya inanarak onun her dediğini yapması ve kendisi için en değerli özelliği olarak sürekli vurgulanan iffetini kaybetmesi, metnin bu tür insanlara inananlara getirdiği bir eleştirisi ve diğerlerine de bir uyarısı olarak değerlendirilebilir. Bu bakımdan, hikâyenin toplumsal eleştiri yönünün de bulunduğu söylenebilir. Metnin asıl uyarı noktası, erkeklerin zeki ve uyanık olmaları gerektiği, aksi durumda, asla istemeyecekleri durumlara düşebileceklerine dairdir. Kötü niyetli ama akıllı erkek kazanırken, iyi niyetli ama ahmak erkek kaybetmiştir. Hikâyede “poetic justice” yoktur ve bu da amaçlanmamıştır. Bu anlamda hikâyenin realist bir hikâye olduğunu söyleyebiliriz.

Son olarak, hikâyenin farklı iki adla kaleme alınması durumunun ana karakter üzerinden belirlendiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Hikâyeye zampara adamın tasviri ve onun arzularının neler olduğuyla başlamasına rağmen tüm olayların

belirlenmesi ve ilerlemesi noktasında, metnin başından sonuna kadar aktif olan karakterin “zen-i ‘ acūz” olduğu söylenebilir. Anlatıcı, zen-i ‘ acūzun etki gücünü onun hileci, büyücü olma özelliğine bağlayarak vermiştir. Ancak; bugünün bakış açısıyla bakan okurlar olarak; yaşlı kadının, hikâyedeki tüm olayların başlamasına vesile olan, her şeyi düzenleyen, yönlendiren ve kontrol altında tutan karakter olduğunu yani hikâyenin kilit noktasındaki karakter olarak metnin beyni olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Bu durumda ana karakterin, mekrleriyle (hileleriyle) olayları belirleyen ve karakterleri yönlendiren zen-i ‘ acūz olduğunu ve metin için uygun adın üçüncü nüshadaki başlık yani “Hikâye-i Mekk-i Zenân-ı ‘ Acūz” olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Hikâye erkek egemen söylemle şekillenmiş ve tüm hikâye kişileri birer tipin temsili olarak kurgulanmıştır. Hikâye boyunca, akıllı erkek/ ahmak, saf erkek; işveli ve cilveli genç kadın/ cadı, fitneci yaşlı kadın ve mirasyedi oğul tiplerinin hangi amaca nasıl hizmet ettiğini, vurgulanmak istenenin asıl olarak ne olduğunu, hikâyedeki tüm karakter ve durumlar üzerinden giderek analiz etmeye çalıştık. Bunu yapmaktaki amacımız; kadın ve erkeklere dair toplumsal söylemlerin birer inşa alanı ve bunların hangi dinamikler ve anlayışlarla inşa edilmiş olduğunu anlamlandırmaya ve çözmeye çalışarak farkındalık yaratmaktır.

BÖLÜM 3. TENKİTLİ METİN

Ḥikāye-i Zen Dost

Ḥikāye-i Mekr-i Zenān-ı 'Acüz¹²²

[1] (1b) (1) Tāb-āverān-ı merāyā-yı fehm u 'uḳūl * ve pīrāye-bendān-ı gāvānī-i
(2) rivāyāt u nuḳūl * bu dūṣīze-i behcet-zād ḥikāyetiñ (3) ḥac̣le-gāh-ı naḳl u
rivāyetinde bu gūne temhīd-i mükellel-i vetīre-i (4) maḳāl ve başt-ı 'anberīn çār-şeb-i
bārīk-i tār u pūd-ı ḳīl u ḳāl ederler ki (5) 'ahd-i pīşīn u zamān-ı dīrīnde bir şahş-ı zen-
[5] perest-i lâ'ubālī ki (6) müdām keyfiyyet-i şahbā-yı mu'āneset-i nisvān ile
ser-germ * ve mey-i (7) nāb-ı muvāşalat-ı zenān ile pūr-şevḳ u dil-nerm olup ḥātır-
pesend-i zenān olan ḥarekāt-ı şīrīn-kārī taḥşīline iştiḡāl ve elfāz-ı kinā'ye-i nā-
dürüst-i zen dostī ile meşḳ-i maḳāl ederek niçe ḥaly-i eṭvār-ı ḡarībe-i mutazarrifāne
ile cemāl-ārā-yı ḥāl olmuşdu

(Fāilātün / Fāilātün / Fāilün)

[10] nazm Giydigi cümle alaca perniyān
Çenber-i destārı mişāl-i zenān

¹²² Ḥikāye-i Mekr-i Zenān-ı 'Acüz - Ü1, Ü2

[2] behcet-zād: behcet-engiz Ü3

[3-4] başt-ı 'anberīn çār-şeb-i bārīk: başt-ı çār-şeb-i tārīk Ü1, Ü2

[6] şevk u dil-nerm: şevk-i dil-nerm Ü1, Ü2

[6] olup: olmağın Ü1, Ü2

[6-7] ḥātır-pesend-i zenān olan ederek - Ü1, Ü2

[9] cemāl-ārā-yı ḥāl: pīrāye-dād-ı cemāl Ü1 pīrāye-dād-ı cemāl-i ḥāl Ü2

[1] Erse eli bulsa eger bir misās
Eyler idi qavs-i kuzahdan libās
Bir yerini bulsa kırdı eger *
Tā aña bir hoşça kırık diyeler

[5] maẓmūnı üzre kırık kıyāfet bir merd-i zen-hey'et ki¹²³ (11) reng-ā-reng
elbise-i teng-dūhte-i rūmī- endām ile bālā-yı turfe-(12) hırāmına ziynet-perdāz-ı
hüsn-i nizām olup mestāne- (2a) (1) hırām-ı nā-sāz ve emīrāne tebahtur¹²⁴ u ihtizāz
ile (Ü3,2a) kūçe-güzār-ı şehir (2) u bāzār olarak 'āzim-i cem'ıyyet-geh-i nisvān ü
mülāzım-ı (Ü2,2a) teferrüc-gāh-ı (3) zenān olurdu * ne dem ki mesbūk-ı kālīb-ı
[10] ārzūsu (4) bir nigār-ı sīm-endām [u] nāzende-hırāma düçār ola *
nā-çār (5) buhār-ı dīg-i pür-gāleyān-ı iştihāsı ser-püş¹²⁵-ı dimāğına şu'ūd (6) edip

[10-2] nazm Giydigi cümle alaca perniyān..... Eyler idi qavs-i kuzahdan libās -Ü1, Ü2

[3] Ü1 ve Ü2'de "beyt" yazmaktadır. 9.satırdaki "nazm" kabul edildiğinden "beyt" sarf-ı nazar edilmiştir.

[5] ki: olup Ü1, Ü2

¹²³Yukarıda, birinci sayfanın 6.satırından başlayıp bu sayfanın 5.satırında ([6-5]) biten; "dil-nerm olup hātir-pesend-i zenān zen-hey'et ki" bölümü, Ü1'in satır sırasına göre düzenlenmemiş olup anlamın akışına uygun olması gerektiği için, üçüncü nüshadan da alınan bölümlerle yeni bir sıralama oluşturulmaya çalışılmıştır. Ü1'de bu bölüm 1b yüzünde "(7)...dil-nerm olmağın beyt (8) Bir yerini bulsa kırdı eger * Tā aña bir hoşça kırık diyeler (9) maẓmūnı üzre kırık kıyāfet bir merd-i zen-hey'et olup (10) nice hāly-i etvār-ı gārībe-i mutazarrifāne ile pīrāye-dād-ı cemāl olmuş idi (11) reng-ā....." şeklindedir. (Ü2, Ü1 ile paraleldir. Bu bölüm Ü2'de 1b, 8-11 satırları arasındadır.)

[6] ziynet-perdāz: zīb-dād Ü3

[7] emīrāne: mīrāne Ü3

¹²⁴ Der-kenār: tebahtur kibr ma'nāsına müsta'meldir - Ü3

[11] pür-gāleyān-ı iştihāsı: iştihā-yı pür-gāleyānı Ü1, Ü2

¹²⁵ Der-kenār: ser-püş kabağ ma'nāsınadır - Ü3

[1] dīdeleri kemāl-i iħmirār ile enāmil-i muħazzaba-i zenāna mūmāsīl (7)

ve perīṣānī-i ħātır-ı nā-be-ṣabūru zūlf-i nigāra mu‘ ādil olmağla (8) hevā-yı viṣāl ü

ārzū-yı ittiṣāli ile ol serv-i bālā-keṣīde-i (9) çemen-zār-ı leṭāfetiñ sāye gibi fütāde-i

ħāk-i rāhı ve ħ‘āst-gār-ı (10) yek kirişme-i nigāhı olarak gitdikçe kelimāt-ı ħātır-

[5] rübā-yı ma‘ şūka-(11) pesend ile miyānede yek maşlaħat-ı ātī vuḷū‘ na

dehen-güşā-yı (12) niyāz * ve sa‘ ālī-i merdüm-firīb-i beyābānī gibi semt-i girīve-i

(13) viṣāle sevķ etmek için ħadī‘ a-perdāz olup āħir-kār (14) ol āhū-yı vaḥṣī-nihād-ı

sünbül-zār-ı ħüsn ü behceti fütāde-i (15) maṭmüre-i ħas-püş-ı iħtiyāli edinceyedek

ber-ṭaraf-sāz-ı gā’ile-i tekāsül ve tevānī olup i‘ māl-i mekr u firīb (16) ve irtikāb-ı rīv

[10] u reybde қағ‘ā daķıķa fevt (17) etmemekle kendū-yı pür-şehd-i viṣālden

iştiyāk¹²⁶-ı ‘asel-i muşaffāyı (2b) (1) merām edip ħalāvet-baḥş-ı zā’iķa-i ārzū olurdu

[11-1] şu‘ ūd edip dīdeleri kemāl-i iħmirār ile enāmil: şu‘ ūd birle galebe-i iħmirār -ı teheyyüden nāşī dīdeleri enāmil Ü3

[2] olmağla: olup Ü3

[3] serv-i bālā-keṣīde-i çemen-zār: serv-i çemen-zīb Ü3

[4] gitdikçe -Ü1, Ü2

[6] sa‘ ālī: gūl Ü3

[6] beyābānī: beyābān Ü3

[8] edinceyedek: edinceyedegin Ü3

[9] ber ṭaraf-sāz-ı gā’ile-i tekāsül ve tevānī olup - Ü1, Ü2

[9] irtikāb-ı rīv: irtikāb-ı külfet-i rīv Ü1, Ü2

[10] daķıķa: vaķīfe Ü1

¹²⁶“iştiyāk” kelimesi yerine üç nüshada da “iştiyār” kelimesi yazılmıştır. “iştiyār” kelimesi sözlüklerde bulunamadığından yerine anlam ve yazılış bakımından uygun olduğu düşünölen “iştiyāk” kelimesi seçilmiştir.

[11] merām: viṣāl Ü3

[1] *Düçâr- (2) şuden-i zen-pâre yek zen-i ‘adîmetü’l-mişâlrâ ki şâhibe-i ‘iffet*
(3) bûd ve be-şayd-ı taḥşîleş beyhûde kûşîş-(Ü2,2b) nümûden ve vaşf-ı (4) ân ḥarîde-
i sîm-ten

Yine bir gün ṭavr-ı dirînesi üzre (5) ḥânesinden be-der olup esvâķ-ı şehri güzer

[5] ederken

(Mefâilün / Mefâilün / Feülün)

naẓm (6) Ḥur-ı ḥurrem-ḥırâm u ḥür-ı meh-veş *

Büt-i nâzûk-mizâc u serv-i ser-keş

(7) Girifte sünbüleş ber-gül vaṭan-gâh *

(Ü3,2b) Süheyl âviḥte ez-gûşe-i mâh

[10] (8) Zi-‘ anber mâhrâ pîrâye gerded *

Güleşrâ çetr-i sünbül sāye-gerded

(9) Nihân dürr-i ‘ aden der dürc-i yâķüt *

Ḥadîş-i şekkerîneş rûhrâ ķüt¹²⁸

(10) Dü çeşmeş çün dü cādū-yı siyeh-kâr *

[15] Dü zülfeş kârvân-ı müşk-i tâtâr

[1-3] Düçâr-şuden-i zen-i.....ḥarîde-i sîm-ten: vaşf-ı zeni ki zen-perest o râ düçâr-şud Ü3

[4] ṭavr: vetîre Ü3

[4-5] güzer ederken: gezer iken Ü3

[6] naẓm: kıṭ‘a Ü1, Ü2

[6] u - Ü1, Ü2

[7] u - Ü1, Ü2

[10] râ - Ü2

[10] gerded: gerde Ü3

[11] çetr: çîz Ü1, Ü2

[11] gerded: gerde Ü3

[15] kârvân: kâr-dâden Ü2

[1] (11) Çü genc ez-dîde-i merdüm nihâni *

Bedân şüret bi-dân âyîn ki dâni

(12) neşr her-hefti ile pîrâye-dâde-i mâşıta-ı kâr-ı şun' -ı Rabb-ı 'izzet (13) ve ber-

hâste- gül-i zemîn-i hüsni ü melâhat * bir harîde-i sehî (14) -kâmete râst gelip gördü

[5] ki bâlâ-yı dil-keş-hırâmı bir serv-i (15) mütenâsibü'l-ağşân * cünbiş ü

reftâr-ı cilve-rîzi hüş-(16) rübâ-yı dil ü cân * ham-geşte-i ebruvâmı hilâl-i ufq-ı

melâhat ve (17) tâbende-rüy-ı bâhir ü'l-lem' eâni mihr-i sipihr-i şabâhat ve sünbül-i

(3a) (1) gîsuvân-ı 'anberîn-büyü reşk-i nâfîcatü'l¹²⁹-misk-i ezfer ve pişâni-i (2) meh-

fürûgu mânend-i Zühre-i enver çeşmân-ı kehl-i fitne-füzûdu (3) dü âhü-yı dînbâle-

[10] keşîde * her bir nigâh-ı (Ü2,3a) 'işve-nümünü (4) târâc-kün-i şabr-ı

'âşîk-ı belâ-dîde * zîbâ-yı gül-ruhsârı

(Feilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün)

beyt (5) Reng u büy şayf u şitâsında tağayyür düşmez *

Ruğ degil berg-i (6) gül-i bâğ-ı cinân ancak bu *

[3] neşr - Ü3

[3-4] mâşıta-ı kâr-şun' -ı Rabb-ı 'izzet sehî -kâmete râst: mâşıta-ı şun' -ı Rabbü'l-muta'âl ber-nâ'ime-i zâd-ı cemâl-i 'adîmetü'l-mişâle râst Ü3

[4] hüsni ü melâhat: hüsni-i melâhat Ü1, Ü3

[6] cilve-rîzi hüş: cilve-rîzi ve hüş Ü2 cilve-zîri hüş Ü3

[7] melâhat ve tâbende-rüy: melâhat tâbende-rüy Ü1, Ü3

[7] ve - Ü1, Ü3

¹²⁹ Der-kenâr: nâfice göbek müşkü - Ü1, Ü2

[8] ve - Ü1, Ü3

[8] meh: pür Ü3

[10] keşîde *: keşîde ve Ü2

[10] nümünü: nümüdü Ü3

[10] târâc-kün: târâc-ger Ü3

[11] dîde *: dîde ve Ü2

[12] düşmez: düşmen Ü1, Ü2

[13] cinân: cihân Ü1, Ü2

[1] maẓmūn-ı leṭāfet-şemīmīni bŷā (7) gerden-i kāfūr-gŷn-ı semen-fāmi
‘ amŷd-ı şubḥ-ı bihā * lebān¹³⁰-ı (8) elezzŷ ‘ṭ-ṭa‘ m-ı şīrīni zā ‘iḳa-i cāna sŷkkerīn nevāl
ve dehān-ı (9) teng ve miyān-ı bārīkinden ise ḳīl u ḳāl * maḥz-ı vehm (10) u ḥayāl

(Feilātŷn / Feilātŷn / Feilātŷn / Feilŷn)

beyt Mŷje-i mŷrdan olsa ḳalemi destinde *

[5] Yine (11) taşvīr edemez mŷy-ı miyānŷñ Mānī *

billŷrīn sīne-i secencel-(12) gŷnu sīmīn (Ü3,3a) levḥ-i cīlā-dāde gibi şöyle şāf u
şeffāf ki (13)

(Fāilātŷn / Fāilātŷn / Fāilŷn)

beyt Sīne-eş ez-bes ki bāşed nerm u şāf *

Bŷse ez (14) lağziş be lağzed tā-be-nāf *

[10] mefhŷmunuñ mā-şadaḳı olup (15)

(Mefāilŷn / Feilātŷn / Mefāilŷn / Falŷn)

(ع)¹³¹ Naẓar be-sīb-i zenaḥdān u nār-ı bostānest *

medlŷlŷnce (16) maṭmaḥ-ı enzār-ı ḥaşretiyān olan sīb-i ḥāl-dār-ı zenaḥdānı (17) ve
nār-ı bostān-ı leṭāfet olan dŷ pistānı birer dest-ḥoş-ı (3b) (1) nevāziş ŷ elṭāf¹³² idi *

[2-3] nevāl ve dehān: nevāl dehān Ü1, Ü3

¹³⁰ Der-kenār: lebān Fārsīde lebŷñ cemi‘ İdir, lebān ba‘ z maḥalde pistān ma‘ nāsıma daḥi gelir – Ü3

[6] billŷrīn: nermīn Ü3

[9] be lağzed: neyested Ü3

¹³¹ Parantez içinde gŷsterilen ayın harfi (ع) metinde de ayın harfiyle gŷsterilmekte ve mısra anlamına gelmektedir. Bu nedenle transkripsiyonlu metin içinde de mısralardan ŷnce parantez içinde ayın harfi verilecektir.

¹³² “elṭāf” kelimesi ŷ nŷshada da “التطاف” ŷeklinde yazılmıştır. Bŷyle bir kelime sŷzlŷklerde bulunmamaktadır. Fakat bu kelime yazılış olarak “elṭāf” kelimesine çok yakın bir yazılışa sahip

[1] nâf-ı muḳa‘‘ ab-ı hoş-nümünü (2) mey-güsârân-ı bezm-i vişâline bir sîm
sâgar-ı cilâ-kârî-i zîbâ-nümüd (3) ve ‘unnâb-ı engüş-t-i muḳannâsı nuḳl-ı neş’e-füzüd

(Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün)

beyt ¹³³ Gâh (Ü2,3b) engüş-t-i (4) muḳannâsın gehi la‘ lin emip*

Dâne-i ‘unnâb ile nüş-ı şarâb (5) etmez misin *

[5] cây-ı zîr-i ma‘ hûdu ise varṭa-gâh-ı ‘aḳl (6) u şu‘ûr olmağın dest-çü-bîn-i
yerâ‘ a-i lems u taḫrîr u vaşf u ta‘rifinden (7) keff olunmaḳ evlâ görüldü * nâ-

küncide be-kenâr (8) olan kefeleyn-i zaḫme-i ra‘şe-dârı lerziş-nümâ-yı pâlûde-i ter

(9) ve bî-dilân-ı temâşâ beyâna

* şî‘ir Tenâsebtüm ‘ahd ü’l-ḳadîm ke’ennenâ (10) ‘alâ

[10] cebeley Nu‘mân len netecemme‘â*

olduğundan ve “elṭâf” kelimesinin cümleinin anlam bütünlüğüne uymasından dolayı “elṭâf” kelimesi seçilmiştir.

[1] bezm - Ü3

[2] cilâ-kârî: - Ü3 cilve-kârî Ü2

¹³³ Der-kenâr: Nedîm güyed - Ü1, Ü2 (bkz. Gölpınarlı, Abdülbaki. *Nedîm Divânı*. 59. gazel, 4.beyt. İnkılâp ve Aka Kitapevleri: İkinci Baskı, 1972)

[5] zîr: zîrîn Ü2, Ü3

[6] yerâ‘ a: berâ‘ a Ü1, Ü2

[6] lems u taḫrîr u vaşf u ta‘rifinden keff: mesâs-ı vaşf u taḫrîrinden keff Ü1, Ü2

[6-7] nâ-küncide be-kenâr olan - Ü3

[7] lerziş-nümâ: lerze-şüma Ü1 lerze-şümâr Ü2

[7] ter: tîr Ü1

[8] temâşâ beyâna: temâşâyîyân Ü3

[9] şî‘ir - Ü1, Ü2

[1] hikāyet-i müheyyic-i hālet-(11) efzāsını ızkār ederdi * ve ol sefid nerm
sākılar ki (12) zā'ika-i ārzū-keşān-ı taqbīline ka' b ü'l-gazālden leziz-ter (13) el-hāşıl
metā'-ı hūsn-i 'ālem-bahāsı

(Feilātün / Mefailün / Feilün)

beyt Egereş ber mezāri (14) üfted rāh *

[5] Mürde der gür muhtelim gerded *

naqş-ı hālet- (15) engizi ile tamgā-zede bir ma'nā idi * herif-i zen-perest (16)

hayliden müyīn hāme-i taḥallī ile nigāşte-i levḥ-i ārzūsu (17) olan şuret-i maṭbū' a-i

ḥātır-ḥāhına ol perī-zād-ı (Ü3,3b) ādemī-(4a) (1) nijādīñ muṭābaqat-ı tāmnesin

müşāhede idicek bu şive-i (2) hūsn-i tām ve yāl u bāl-i temām ile hücum-ı dağdağa-i

[10] şebāk¹³⁶ ile (3) şabr u qararı qalmayıp * belki sākeyninden tāb-ı meşy

sākit (4) olacaḳ mertebe (Ü2,4a) endāmına ra'şe-i hırş-ı in'āz¹³⁷ (5) ṭarī olmağın

[1] müheyyic: müheyyicesin Ü3

[1] hālet-efzāsını - Ü3

[2] taqbīline: taqbīle Ü2

[2] leziz-ter: elezz u ahlā olup Ü3

[3] metā': kumāş Ü3

[7] hayliden: ḥiyeliden Ü1, Ü3

[7] taḥallī: taḥayyülī Ü3

[7] ārzūsu: zamīri Ü3

[8-9] ḥātır-ḥāhına ol perī-zād.....temām ile hücum: ḥātır-ḥāhına bu şive-i hūsn-i tām ve yāl u bāl-i temām ile ol perī-zād-ı ādemī- nijādīñ muṭābaqat-ı tāmnesin müşāhede idicek hücum Ü3

[10] şebāk: sebāk Ü1

¹³⁶ Der-kenār: şebāk şehvet gālebe olmaḳ – Ü1, Ü2

[10] sākeyninden: sākeyninde Ü3

¹³⁷ Der-kenār: in'āz mücāma'ata ḥariş olmaḳ ma'nāsındır Ü1,Ü2 in'āz ālet-i racil ḥarekete gelmek Ü3

[1] lerzān u çeng-cünbān¹³⁸ ol kebk-i (6) sebük-ḥırām-ı küh-sār-ı melāḥatiñ
ümīd-vārī-i iktināş¹³⁹ u (7) iştiyādı ile kafā-devi ve zu‘munca

(Mefülü / Fāilātü / Mefāilü / Fāilün)

(ع) Şehbāz-ı deşt-i (8) himmetem aldım şikārımı *

diyerek pey-revi olup dehān-ı (9) enbān-ı mekr u firībi bāz * ve reh-güzārına ta‘bi

[5] ḥabā‘il-i (10) ihtiyāle āgāz etdikde ol tezerv-i nihālistān-ı ‘iffet (11)

dāmen-i küh-sār-ı ‘işmete pür-cünbān-ı teşebbüş olup

(Mefāilün / Mefāilün / Mefāilün / Mefāilün)

beyt (12) Müferriḥ çīne-i naqd ile minnet çīne-dānından *

O kebk-i tāze yem (13) dökse de şayyādı şikār olmaz *

medlülünce şayyād-ı faḳīr (14) her ne ḳadar ki dāne-pāş-ı niyāz olduysa

(Mefülü / Fāilātü / Mefāilü / Fāilün)

[10] (ع) ‘ālem yıkılsa (15) ğamzesiniñ eksigi degil *

[1] çeng: ḥanek Ü3

¹³⁸ Satır arası açıklama: cünbān alet çeke Ü3 - Ü1, Ü2

¹³⁹ Satır arası açıklama: iktināş avlamak Ü3 - Ü1, Ü2

[2] ve zu‘munca -Ü3

[5] tezerv: tezver Ü1, Ü3

[6] cünbān: cünbāne Ü2

[7] beyt -Ü3

[7] Ü3’te “beyt” ifadesi yoktur ve bir önceki mısra (“Müferriḥ çīne-idānından”) nesir kısmına dāhil edilmiştir. Daha sonra mışrā‘ işareti konarak “O kebk.....olmaz” yazılmıştır. Bu bölüm bir beyt olduğundan “beyt” yazılımı kabul edilmiş ve mısra işareti sarf-ı nazar edilmiştir.

[9] medlülünce: mefhūmı üzre Ü3

[1] mağzāsınca laḥāz¹⁴⁰-i çeşm-i (16) āhuvānesiyle nigāh-ı iltifātından daḥi istinkāf edip (17) gitdikçe evc-gīr-i şāhiḳ-i ‘afāf olmağla eyne’s-şüreyyā min (4b) (1) yedi’l-mütenāvil me’āli rū-nümā olduğun şahş-ı mezbūr teyaḳḳun idicek (2) ‘inān-keş-i raḥş-ı iḳdām olup

(Mefūlü / Fāilātün/ Mefūlü / Fāilātün)

[5] beyt Men sāye-veş (3) zi-her sū ser-der-peyeş nihādem¹⁴¹ *

O her ṭaraf gürizān çün (4) āfitāb ez men *

deyip çeşm-i ḥasretle verāsından nigerān ve te’enni ile ḥaṭve-cünbān olarak (Ü2,4b) ol hamām-ı pāk-bāz-ı burc-ı ‘işmet (6) ḥāne-i ‘iffet-āşiyānesine duḥūl edince ol daḥi varıp (7) cibill-i cīrānından nām u nişān istirāk-ı sem’ birle ma’lūm olduğundan şoñra

[1] mağzāsınca: mu’addāsınca Ü3

¹⁴⁰ “laḥāz” üç nüshada da “liḥāza” şeklinde yazmasına rağmen sözlüklerde sadece “laḥāz” şekli bulunmaktadır.

[1] nigāh -Ü3

[2] olmağla: olmağın Ü2, Ü3

[2-3] olmağla eyne’s-şüreyyā min..... teyaḳḳun idicek: olmağın şahş-ı mezbūr eyne’s-şüreyyā min yedi’l-mütenāvil me’āli teyaḳḳun idicek Ü3

[3-4] ‘inān-keş-i raḥş-ı iḳdām olup - Ü3

¹⁴¹ Der-kenār: ser-der-peyeş nihād ardına düşdü diyecek maḥalde müsta’meldir – Ü3

[5] ser - Ü3

[7] deyip çeşm-i ḥasretle verāsından nigerān ve te’enni ile ḥaṭve- cünbān olarak: neşidesiyle * ve te’enni ile ḥaṭve-cünbān-ı ḥasretle dūrdan nigerān olarak Ü1, Ü2

[8] duḥūl edince: vāşıl olunca Ü3

[8-9] varıp cibil-i cīrānından olduğundan şoñra: varıp nām u nişānıñ cibil u cīrānındansem’-i şeytānet birle istirāk eyledi Ü3

[9] nişān: nişānın Ü2 nişānıñ Ü3

[9] olduğundan: edindikten Ü2 - Ü3

[1] (8) *Firistâden-i zen-perest yek zen-i düzd piş-i mekâ'id-pişerâ be-taḥşîl-i* (9)

ân ḥa rîde ra' nâ ve ḥîle-gerî-nümûdeniş ki (Ü3,4a) *ser-zede-i ḥâtır-ı iblîs ne-bûd*

çünkü ol merd-i pelîd-i melûmuñ naḫd-i nâ-sere-i niyâz-ı sâde ile istimplâk-ı kâlâ-yı

vişâl sa' bü'l menâl u 'adîmü'l-iḥtimâl idigi meczûmu oldu leng u lûk ṭarîḫ-i digere

[5] sülûk edip ya' nî (10) ol perî-zâd-ı ḥavrâ-nihâdîñ 'azîmet-i havâfî-i füsün u

iḥtiyâl ile (11) cilve-ger-i dâ'ire-i vişâl olması ḥaṭb-ı celîl-i 'asîrû'l-istiḥşâlini (12)

kendiniñ mâder-i uhreviyyesi bir 'acûze-i şad-şâle-i şemṭâ¹⁴² * ve bir fertût-ı (13)

muḥtâle-i laṭ' â¹⁴³ ki

(Müfteilün / Müfteilün / Fâilün)

Ḳıṭ'a Zâl-i felek şanki cihân fitnesi *

[10] Nice cihân (14) fitnesi cân fitnesi *

[1]Firistâden: Firistâde Ü1,Ü2

[1] yek zen-i düzd: zen-i düzd Ü1, Ü2

[1] râ -Ü3

[1] ân - Ü1, Ü2

[2] ḥîle-gerî-nümûdeniş: ḥîle-gird-i nümûdeş Ü3

[2]ser-zede -Ü3

[2] ḥâtır-ı iblîs ne-bûd: be-ḥâtır-ı iblîs-ḥuṭûr-nigerd Ü3

[3-5] çünkü ol merd-i pelîd-i melûmuñ naḫd-i..... sülûk edip ya' nî - Ü1, Ü2

[5] ol: o Ü1, Ü2

[7]kendiniñ - Ü3

[7]'acûze: 'acüz Ü3

¹⁴²Der-kenâr: şemṭâ başınıñ kılı ağarmış demektir Ü1, Ü2, şemṭâ eşemaṭıñ mü'enneşi olup başınıñkılları aḳla siyâḥ ḳarışık ola Vâñkûlu

[8] muḥtâle - Ü1, Ü3

¹⁴³ Der-kenâr: laṭ' â dişleri dökülmüş 'avrat demektir Ü1, Ü2, ve el-laṭ' â mü'enneşi-i elṭa' dişleri dökülen 'avratdır Vâñkûlu

[9] ḳıṭ'a - Ü3

[9] şanki: gibi Ü3

[10] fitnesi: fitne Ü3

[1] Etse füsün-sāzi-i mihr u vefā *

Zühreyi (15) Keyvāna eder mübtelā *

Olsa eger ‘āzim-i ifsād-ı beyn *

Nefret (16) ile ayrılalar Ferķadeyn *

[5] neşidesiniñ mā-şadaķ-ı mefhūmı (17) fenn-i sihrde sebķ-āmūz-ı çeh-

nişinān-ı Bābil * bir rākiye¹⁴⁴-i nüşre-sāz-ı (5a) (1) māhal¹⁴⁵ ki ‘ilm-i kıyādet ve

mihmāzī¹⁴⁶-i ‘ālime olmağla (2) şī‘ār-ı nāşıye-i hāli aķved min zaleme idi * ol cādū-

yı (3) şad-sāleniñ ‘uhde-i mekā’idine ihāle* ve emr-i taşşilinde (4) mübālağa-i ħazm

u ihtiyāt için vech-i muħarrer üzre muķaddemā (5) ol serv-i āzādīñ (Ü2,5a) eşnā-yı

[10] niyāz-ı vişälde kendiye izhār-ı ser-keşī (6) birle cünbiş-nümā-yı

mücānebet * ve dāmen-keş-i müṭāva‘at (7) olduğunu ber-ṭarīķa-i dād-ḥāhī şikāyet

ve naķl u ḥikāyet (8) ile teķşir-i maķāle etdikde ol ḥadī‘a-perdāz-ı iblīs-firīb (9)

ķahķaha-i istihzā-güne-i naḥvet ile

[1] Ü3’te “beyt” üzerine “naẓm” yazmaktadır. “beyt/naẓm” kelimeleri Ü1 ve Ü2’de bulunmamaktadır. Bir önceki sayfada, 9.satırda “ķıṭ‘a”yı kabul ettiğimizden burada, 1. satırdaki “beyt/naẓm” kelimelerini sarf-ı nazar ettik.

[1] u - Ü1, Ü2

[4] nefret: nefrāt Ü2

[5] sihrde: sihr-sāzide Ü3

¹⁴⁴ Der-kenār: er-rākiye efsūn edici ‘avrat - Ü1, Ü2

¹⁴⁵ Der-kenār: māhal ġammāz ve münāfiķa iṭlāk olunur - Ü3

[6] ki ‘ilm: olup fenn Ü1, Ü2

[7] mihmāzī-i: mihmāzīyi Ü3

¹⁴⁶ Der-kenar: mihmāz pezevenk ma‘nāsına müsta‘meldir - Ü3

[8] şad-sāleniñ: dīv-ḥūyuñ Ü3

[8-9] mübālağa-i ħazm u ihtiyāt: mūrā‘āt-ı kemāl-i ħazm u ihtiyātım ta’kīd ile tekrār Ü3

[9-12] için vech-i muħarrer üzre muķaddemā ol serv-idād-ḥāhī şikāyet ve naķl u ḥikāyet ile teķşir - Ü3

[12] maķāle etdikde ol ḥadī‘a-perdāz-ı iblīs-firīb:ḥadī‘a-perdāz-ı maķāle etdikde ol iblīs-ferīb Ü1, Ü2

(Mefülü / Fâilätü / Mefâilü / Fâilün)

[1] (ع) Anı getirmeniñ yolu (10) var bî-cedel gelir *

diyerek derhâl dâmen ber-zede-i mekîdet * ve hum-süvâr-ı (11) hadî' at olup * mâr-ı
merdüm-gezâ-yı ' aşâsın tâziyâne-i (12) aqdâm ederek ol hâne-vâde-i ' iffet-serây-ı

' izz ü nâziñ (13) maḥrem-i ḥalvet-geh-i vişâli (Ü3,4b) ya' nî şevher¹⁴⁷-i pākize-ḥiṣâli

[5] ki tâcirân-ı (14) emti' a-fürüşândan bir merd-i şâf-dil u zû-mâl idi * (15)

şüret-i müstenkirâne-i şalâḥ ile dükkânına varıp ḥall-i ma' âqid-i (16) kîse-i şerr u

ṭalâḥ ile âh-ı serd çekip

(Fâilätün / Feilätün / Feilätün / Fâ' lün)

(ع) Hälime dost degil düşmen-i ḡaddâr aḡlar

(17) diyerek bu yüzden naḡdîne-şümâr-ı füsün oldu ki * bu serây-ı (5b) (1) sipenc¹⁴⁸-i

[10] dâr-ı ibtilâda yâr u yâver u şevher u ḥ' iṣâvend-i şefḡaṭ-(2) eşerden bedel

şemere-i şecere-i bâḡ-zâr-ı ḡayâtım * ve reyḡân-ı enf-i (3) mübâḡâtım ancaḡ bir

piserim olup bu hengâm-ı ' acz u nâ-tüvânide (4) ḡam-güsâr-ı dil-i maḡzûn-ı

[1] ' (mısrâ'): beyt Ü2

[2] diyerek - Ü1, Ü2

[2] derhâl - Ü1

[2] olup: olmaḡla Ü3

[3] ederek: edip Ü3

¹⁴⁷ Der-kenâr: şevher ey el-zevc - Ü3

[5] zû: zî Ü3

[6-7] şerr u ṭalâḡ: füsün Ü3

[7] ile âh-ı serd çekip - Ü1, Ü2

[9] füsün: şerr u ṭalâḡ Ü3

¹⁴⁸ Der-kenâr: si-penc munaḡḡaş ve ḡile-kâr ma' nâsına gelir - Ü3

[10] dâr-ı ibtilâda: dârü'l-ibtilâda Ü3

[11] ancaḡ: faḡaṭ Ü1, Ü2

[12] bu -Ü3

[12] nâtuvânide: nâtuvâniye Ü3

[12] ḡam-güsâr: ḡam-nâk u ḡam-güsâr Ü2

[12] maḡzûn: maḡzûnum Ü3

[1] bî-şu'ürum ve tesviye-sâz-ı her kâr u umûrum (5) olur ümîdinde iken (Ü2,5b) ol dağı hevâsına mütâba'at birle (6) reh-gîrâ-yı bevâdî-i mefsedet olup dil-dâde-i câm-ı şahbâ (7) ve dâmen-âlûde-i çirk-âb-ı zinâ olmağın

(Mefûlü / Fâilâtü / Mefâilü / Fâilün)

(ع) Şâbûn-ı pend (8) etmez eşer hûş-i şab'ına *

[5] mağzâsınca giribân-ı çirk-âlûd-ı câme-i (9) nihâdından izâle-i evsâh-ı şerr ü fesâd âb-ı şâf-ı nuşh-ı âşinâ ve yâd ve şâbûn-ı pend-i (10) üstâd ile imkân-pezîr olmayıp tahtîr-i levş-i (11) mefâsidi âb-ı hidâyet-me'ab-ı 'inâyet-i îzedîye kalmışdır (12) el-hâletü hazîhi halî'ü'l-'izâr bâdiye-i mefsedetde mutâbi'-i hargele-i eşrâr (13) olup * şeb u rûz fesâd u sifâd¹⁴⁹ ile evkât-güzâr (14) olduğı bu za'ife-i nâ-tüvânîñ

[10] hırâşide-i nâhun-ı âzâr-ı (15) rûzigâr olan dil-i zâr ü figârına bir kat dağı hadşe- (16) res-i iztırâb olduğından mâ-'adâ pervâne-i fûrûğ-ı hûsn (17) ü cemâli olduğı bir şem'-i fûrûzende-i bezm-i erzâli pertev-endâz-ı (6a) (1) kâşâne-i

[1] bî-şu'ürum - Ü3

[1] her kâr u umûrum: kâr-âmûzum Ü1 kâr u âmûrum Ü2

[2] bevâdî: vâdî Ü1, Ü2

[4] hûş: cinnet Ü1, Ü2

[5] câme - Ü1, Ü2

[6] fesâd: fesâdı Ü1, Ü2

[6] âb-ı şâf-ı nuşh-ı âşinâ pend-i üstâd: âb-ı nuşh-ı şâbûn ve yâ te'dîb-i üstâd Ü1, Ü2

[7] olmayıp: olmağın Ü3

[7] tahtîr-i levş-i mefâsidi âb-ı hidâyet-me'ab-ı 'inâyet-i îzedîye kalmışdır - Ü3

[8] mütâbi' - Ü2

[9] şeb u rûz - Ü3

¹⁴⁹ Der-kenâr: sifâd erkek hayvân dişî hayvânîñ üzerine şıçramasıdır - Ü3

[9] olduğı: idiğı Ü3

[10] âzâr - Ü3

[10] zâr u figârına: zâr-ı figârına Ü1, Ü2

[11] olduğından: iken Ü3

[11] mâ-'adâ - Ü3

[11] hûsn u - Ü3

[1] vişâli edinceye degin iktizâ eden bahâ-yı levâzım-ı (2) bezm-i ‘işret[i] *
belki pây-müzd-i ma‘şûka-i bî-nâmûs u ‘iffetiñ (3) huşûl u istikmâlini bu fakîreniñ
gerden-i ‘adîmü’l-istibhâline (4) ihâle edip ciger-pârem olmağla nâ-çâr (Ü3,5a)
maḥzûn-ı gencîne-i (5) ketmânım olan ba‘z-ı eşyâ ve eşâş-i beytimden bey‘ mâ lâ
[5] yelzem (6) ile ifâ-yı (Ü2,6a) mühimme-i piser edecek mertebe taḥşîl-i
direm ederim (7) bu eşnâda yine bir sâhîr-nigâh ṭannâziñ meftûn-ı çeşm-i (8) füsûn-
sâzı ve gerden-beste-i zincîr-i kâkül-i hûş-ber-endâzı olmağla her çend ki (9) ḥacle-i
vişâle da‘vet olunur ol kâfir-i deyr-i istignâ rû-gerdân-ı (10) icâbet olup *âhîr-i kâr
nesîc-i kâr-gâh-ı nefâset (11) bir top kumâş-ı zer-beft-i girân-kıymet ferş-i râh (12) u
[10] pây-endâzım kılınmadıkça *bâlâ-yı târ-püşuma ruḥşat-ı ḥırâm-ı ‘azîmet
(13) verilmek muḥâldir diye miḥrâz-ı cevâb-ı kaṭ‘î birle rişte-(14) bür¹⁵⁰-i ümîd
olmağın *ḥuzûra geldim ki bir top kumâş-ı (15) bedî‘ü’n-naḥş-ı zer-endûz iştirâ

[1] edinceyedegin: edinceyedek Ü3

[1] bezm - Ü3

[2] fakîreniñ: za‘îfeniñ Ü3

[3] ‘adîmü’l-istibhâline: ‘adem-i liyâkatına Ü1, Ü2

[4] maḥzûn: maḥzûn Ü1

[4] ba‘z-ı eşyâ: ḥaly Ü3

[6] sâhîr: sâde Ü3

[6] füsûn: sihr Ü3

[7] kâkül-i hûş-ber-endâzî olmağla: kâküli olmağla Ü1, Ü2

[8] olup: olmayıp Ü2

[9] nesîc: mensûc Ü3

[10] kılınmadıkça: olmadıkça Ü3

[10] ‘azîmet - Ü1

[11] birle: ile Ü3

¹⁵⁰ Der-kenâr: rişte-bür bu maḥalde ber bürden lafzından şıga-i emr u vaşf terkîbidir dil-ber gibi – Ü3

[11] ümîd: ümniye Ü3

[1] edip nā-çār her ne ise (16) bu emr-i nā-sezānıñ berāy-ı hātır-ı piser-pezīr fetkī-i sa'y ile ilā ve (17) ibrāmından āsūdesi olam diye ğazl-i raķīķ-i kettān-ı mekā'id (6b) (1) olan rişte-i füsün-tāb-ı kelāmın pīçide-i mağzel-i (2) iħtitām eyledi tācir-i sāde-dil daħı hevā-yı istiftāħ-ı (3) dād u sited¹⁵¹ ile mu'āmele-i mizāc-girāneye [5] şurū' gösterip (4) zebān-ı hoş-āmed-güyī ile piseriñ hemān şāğ olsun (5) hālet-i 'ahd-i şebāb ma'lūmuñ degil midir * faşl-ı bahārda (6) hergiz miyāh ve enhārıñ cūş (Ü2,6b) u ħurūşı kālīl-i mine'l-eyyāmda (7) nihāyet-pezīr-i sükūn olduđu gibi şebābıñ daħı cūy-bār-ı (8) evā'il-i hāllerinde zūhūr eden kūdūret-ālūdeğī-i tālāh āħir-kār müstelzim-i (9) şafvet-i şalāh-nümūn idigi muħtāc-ı beyān degildir [10] diye (10) zu'munca tesliyet- (Ü3,5b) baħş-ı hātır-ı pīre-zen olarak me'tā'-ı (11) rüy-ı dükkānçesi olan aķmişe-i reng-ā-reng-i nefīseyi (12) birer birer küşāde-i mu'arraz-ı irā'et kıldı * pīre-zen daħı (13) içinden birini ba'de'l-intihāb* kať-ı bahā ile der-bağal-ı (14) temellük ve istişhāb idip lakiri yanımda şemen-i metā'-ı (15) iştirāya vefā edecek mertebe naķdim bulunmadı diye ma'zeret- ħ'āh

[2] fetkī-i sa'y ile ilā ve ibrāmından āsūdesi olam diye: fetkī-i ħuşūlüne mübāderet ile tekāzā-yı bī-cāsından āsūde-ser olurum diye Ü3

[2] raķīķ: refīķ Ü1, Ü2

[3] eyledi: kıldı Ü3

¹⁵¹Der-kenār: istiftāħ-ı dād u sited bey' u şirāda tüccārıñ istiftāħ ta' bīriyle şürū' larıdır – Ü3

[4-5] girāneyegüyī ile piseriñ: girāneye mutaşaddı ve dehen-bāz-ı hoş-āmedī olup piseriñ Ü3

[6] hergiz - Ü3

[6] miyāh: siyāh Ü1, Ü2

[6] ve - Ü3

[9] tālāh-i āħir-kār - Ü1, Ü2

[9] nümūn - Ü3

[12] içinden - Ü3

[14] iştirāya: müşterāya Ü1, Ü2

[14] naķdim: naķdinem Ü3

[1] (16) olarak çū-bīn-i zerrā‘ -i kirbās-ı mefāsīd olan sâ‘ id-i (17) hīyel-i

mūsā‘ idindeki sivār-ı kesīr ü kem-‘ ayārın çıkarıp şemen-i mebi‘ (7a) (1)

muḳābelesinde girev olmak üzere rehīne-i piş-taḥte-i tācir (2) kıldıḳdan sonra

dükkāndan ‘acele ile kıyām edip dest-i (3) ḳābile-i endīşe ile meşīme-i ḳarīḥasından

[5] istilā¹⁵²-i (4) fūsūn-ı fitne-encām ederek tācir-i mezbūruñ ḳa‘ ide¹⁵³-i beyt-

i (5) emlākı olan ya‘ nī ol zen-i muḥaddere-i ma‘ hūdeniñ der-i ‘iffet-serāy¹⁵⁴-ı (6)

irem-nümāsını bulup rüşenā-hāne-i şudūr-ı mü ‘minīne (7) ‘urūz-ı (Ü2,7a) vesāvis-i

şeytāniyye gibi duḥūl idicek ol (8) ‘aḳīle-i kerīmetü ‘l- aḣl zāhiren gördü ki nūrānī-

ridā bir pīre-zen-i (9) ḥuceste-liḳā taşliye ve taḥmīd ile sūbḥa-şūmār-ı ezḳār olarak

[10] gelir (10) ekmām-ı vāsī‘ a-i ferācesine ve dest-efrāz-ı eyādī-i

[1] olarak: birle Ü3

[2] sivār-ı kesīr ü kem- ‘ ayārın: şalvār kem-‘ ayārın Ü1, Ü2

[2] çıkarıp - Ü3

[3] muḳābelesinde üzere: muḳābelesinde geri almak üzere Ü2 muḳābelesinde bir ḫarīḫa-i girev Ü3

[4] dükkāndan - Ü3

[4] ‘acele: ‘ale‘l-‘acele Ü3

[4] ile - Ü3

[4] edip - Ü3

¹⁵²Üç nüshada istilā şeklinde yazılan kelime anlam olarak metne uymamaktadır. Diğer yandan; “istila” (ikinci i kısa); plasenta (bir hayvanın) anlamına gelmektedir. Anlam olarak metne daha uygun olduğu düşünülen “istilā” kelimesinde “i” harfi yanlışlıkla uzun yazılmış olabilir.

[5] istilā-i: istilā ve Ü2, Ü3

¹⁵³Der-kenār: ḳa ‘ idetü ‘r-recul ey zevcetuhu – Ü3

¹⁵⁴[6] emlākı olan ya‘ nī ol zen-i muḥaddere-i ma‘ hūdeniñ der-i ‘iffet-serāy: emlākı ya‘ nī ol zen-i muḥaddere-i ma‘ hūdeniñ ‘iffet-serāy Ü3 emlākı olan zen-i ma‘ hūdeniñ muḥaddere-i der-i ‘iffet-serāy Ü1 emlākı olan zen-i ma‘ hūd-ı muḥaddere-i ‘iffet-serāy Ü2 (Not: Bu bölümde, üç nüshada anlam bütünlüğünde sorun olduğu düşünüldüğünden üç nüshadan yararlanılarak en doğru olduğu düşünülen cümle yapısı oluşturulmaya çalışılmıştır.)

[7] mü ‘minīne: mü ‘mīne Ü2, Ü3

[7] vesāvis: vesāvis Ü3

[8] zāhiren - Ü3

[9] taşliye: şalavāt Ü3

[10] gelir - Ü1, Ü2

[1] menhüsesine (11) ilkâ-yı nazar etdikde şahibe-i perhîz u diyânet bir
 ‘âbide-i (12) Râbi‘ a-sîret olmak zannıyla mürâ‘ât-ı kavâ‘ id-i mihmân-nüvâziye (13)
 mübâderet kılıp hayr maqdem-güy olarak pây-gâh-ı süllemde (14) istikbâl ve bağal-
 giri-i ta‘zîm ile maḥall-i cülûsa işâlden (15) soñra tertîb-i mâ‘ide-i mâ-ḥazârî * ve
 [5] tevfiye-i merâsim-i zayf- (16) perverî etdikde zebân-ı güher-nişâr-ı
 nâzına külfet-i âvâze-i kelâm (17) verip * burc-ı Süreyyâ-yı dehân-ı nazükünden
 lâ‘alî-feşân-ı (7b) (1) güftâr (Ü3,6a) olarak ‘acabâ nisbetiñiz kañğı maḥalle-i behcet-
 mecelledir * (2) ve ḥâne-i fakîrânemizi envâr-ı kudümüñuz ile nümüdâr-ı sâḥa-i
 cinân (3) etmeden maqşûduñuz nedir * diye kelâm-ı luḫ-âmîz ile ḥiṭâb (4) u istinṭâk
 [10] eyledi * ol cādū-yı dîv-ḥüy daḡı meskenet (5) u iftikâr-ı sâlûsâne¹⁵⁵ ile
 nîreng-sâz-ı cevâb oldı ki * (6) semt ü maḥallemiz egerçi ba‘îddir lâkin bu kemîne-i
 bî-nevâ kemâl-i (7) za‘f-ı herem * ve bî-tâbî-i a‘şâb-ı (Ü2,7b) ḳadem ile be-her-rûz
 cevâmi‘ den (8) birine mülâzemet ve kürsî-nişânân-ı va‘z u tezkîriñ istimâ‘-i (9) va‘z
 ve neşâyihine müdâvemet üzre olup

(Mefâilün / Feilâtün / Mefâilün / Feilün)

[15] beyt Be-yâd-ı zemzeme der-güş-ı düzaḡ âşâmân
 Nikât-ı mev‘ize-ḡân türrehât-ı mestân şud

[4] soñra: edip Ü3

[5] güher-nişâr-ı nâzına: güher-nişârına Ü1, Ü2

[8] mecelledir: maḥalledir Ü3

[9] ḥiṭâb u - Ü3

¹⁵⁵ Der-kenâr: sâlûs gerçi ḡile ma‘nâsına müsta‘meldir lâkin riyâ ḡileden bir nev‘ olduḡu için bu maḳâmnda riyâ ma‘nâsınadır düstür ü‘l-‘amel: sâlûs gerçi ḡile ma‘nâsına müsta‘meldir lâkin riyâ ḡileden bir nev‘ olduḡu için bu maḳâmnda riyâ ma‘nâsınadır Ü2, – Ü3

[12] bî-nevâ: bî-nevâya Ü2

[13] mülâzemet: mübâderet Ü3

[15-16] beyt Be-yâd-ı zemzeme der-güş-ı düzaḡ mev‘ize-ḡân türrehât-ı mestân şud - Ü1, Ü2

[1] bugün dağı (10) ‘ādet-i me’lūfem ūzre ārzū-yı istimā‘ -i va‘ z birle
cevāmi‘ den (11) birine ‘āzim olmuşdum * esnā-yı tarīkde şübhe-i intikāz-ı vuzū
‘āriz (12) olmağla berāy-ı itmīnān tecdīd-i ābdest için lā-‘ ale ‘t-ta‘ yīn menāzil-i (13)
mağalleden birine müteveccih olduğumda delālet-i sā’ik-i ḥaḳīkī (14) ile ḥāne-i
[5] şeref-āşiyānelerine duḡūl müyesser * ve envār-ı cemāl-i (15) behcet-
āşārlarıyla tīre-i kāşāne-i dil mūnevver oldu * diye (16) cevāb etmegın ol bānū-yı
ḥarem-serāy-ı mūrūvvet izḥār-ı sūrūr (17) u beşāşet ile perestārānına berāy-ı iḥzār-ı
legençe ve ibriḳ (8a) (1) dest ber-hem-zen [ü] taşfīḳ olup kendi dağı bi-nefsihā (2)
tekmīl-i ḥidmet-i miḥmān için tekāpū-nümūd-ı iştiğāl iken (3) ol sāḥire-i bed-endiş
[10] naḳd-ı dūrūğ-ı bī-fūrūğ ile iştirā eylediğı kumāş-ı mezbūrı şadr-ı
kāşānede (4) vāḳi‘ bālīn-i zer-nigārīñ verāsına ḥafiyyen ilḳā ve ser-kūşesin (Ü3,6b)
(5) zīr-i bālīnden taşra koyup bādī-i nazarda maḥsūs (6) olmayacak mertebe kenāre-i
maḳ‘ ad ile pūşīde ve iḥfā (7) kıldıḳdan soñra

[2] esnā-yı tarīkde -Ü1, Ü2

[2-3] vuzū ‘āriz: vuzū-yı ‘āriz Ü3

[3] berāy-ı itmīnān - Ü1, Ü2

[3] menāzil-i mağalleden: menāzilden Ü3

[5] behcet: ḥurşīd Ü3

[6] diye cevāb etmegın: dedi Ü3

[7-8] perestārānına berāy-ı iḥzār-ı legençe ve ibriḳ: berāy-ı iḥzār-ı taş ve ibriḳ perestārına Ü3

[8] hem-zen-i taşfīḳ: hem-zen u taşfīḳ Ü2

[9] sāḥire: muḥtāle Ü3

[10] naḳd-ı dūrūğ-ı bī-fūrūğ ile iştirā eylediğı - Ü1, Ü2

[10] mezbūrı: ma‘hūdı Ü3

[11] ḥafiyyen - Ü1, Ü2

[12] koyup: alıḳoyup Ü1, Ü2

[1] beyt Dergâh-ı bî-niyâza taqarrüb ba' iddir,

(8) Ol zümreden ki maḥẓ-ı (Ü2,8a) ḥadeşdir vuzûları,

ma-şadâkıncı emr-i vuzûyı (9) mürâ'ât-ı şerâ'it ü sünen ü âdâbla ikmâl ü itmâm

ba' dehu (10) sâk-ı' azîmete kıyâm birle du'â-güy-ı vedâ' olup gitdi

[5] (11) *Āmeden-i tâcir be-ḥâne-i ḥod ve dîden-i ân kumâş ki der-zîr-i bâlîn*

(12) *nihüfte-bûd ve ez ân sebeb zeneş itlâk dâden*

(13) Vaqtâki tâcir-i dîbâ-fürüş-ı ḥâverân ya' nî mihr-i fûrûg-efgen-i cihân zevâyâ-yı

dükkânçe-i (14) muḥarnes-i ṭâk-ı âfâkdan aḳmişe-i zerrîn-i târ u pûd-ı fûrûgun (15)

perçide kılıp dârü'l-istirâḥa-i mağrib-zemîne (16) ḥurâmân olduḡda tâcir-i mezbûr

[10] daḡi dükkânın ḳapayıp (17) ârzü-yı âsâyiş ile ḡaṭve-cünbân-ı şitâb

olarâḡ (8b) (1) menziline vuşûlünden şofıra kâşânesinde nişest-gâh-ı (2) me'lûfi olan

küşeye ceşm¹⁵⁷ ve ḳu'ûd birle pehlû-nihâde-i (3) gird-i bâlîn-i istirâḡat ve enîs-i dil ü

[3] ma-şadâkıncı - Ü1, Ü2

[3] vuzûyı mürâ'ât-ı şerâ'it ü sünen ü âdâbla: vuzûyı daḡı şerâ'it-i âdâb u sünen ile Ü3

[5-6] Āmeden-i tâcir be-ḥâne-i ḥod ve dîden-i ân kumâş ki der-zîr-i bâlîn nihüfte-bûd ve ez-an-sebeb zeneş itlâk dâden - Ü3

[6] itlâk: ṭalâk Ü2

[7] tâcir-i dîbâ-fürüş-ı ḥâverân ya' nî mihr-i fûrûg-efken-i cihân zevâyâ: tâcir-i mihr-i dîbâ-fürüş-ı ḥâverân zevâyâ Ü1 mihr-i tâcir-i dîbâ-fürüş-ı ḥâverân zevâyâ Ü2

[9] dârü'l-istirâḡa: dârü'l-istirâde Ü3

[10] ḡaṭve: pây Ü3

[11] vuşûlünden: vuşûl bulduḡdan Ü3

[11] nişest-gâh: nişesten-gâh Ü3

[12] ceşm: ḡaşm Ü1, Ü2

¹⁵⁷ Der-kenâr: ceşm göḡüs ḳoyup yatmaḡ: - Ü1, Ü2

- [1] cānı olan ḥalīle-i (4) mihr-bānı ile hem-āgūş-ı mu'āneset olup turunc-ı
gābgāb-ı (5) sīmīnīn fişürde-i dest-i nevāziş ederek mülāṭafe-i ṭarab-(6)engiz ü güft-
güy-ı laṭife-āmiz ile küşāyiş-kārī-i ḥātır-ı yek dīgeri (7)ile meşgüller iken zir-i bālīn-i
zer-nigārdan kumāş-ı ma' hūduñ (8) ser-kūşesi mār-ı nümāyende gibi tācir-i
- [5] ḥamiyyet-me 'aşırīñ nazarına rāst (9) geldikde murğ-ı āşiyān-gīr-i
(Ü2,8b) sīnesi rem-ḥorde olmağla terefref¹⁵⁸(10) -nümā-yı iztirāb ya' nī muzğā-ı
şanevberīsi iḥtilāc-ı ḥafaḳānī (11) ile pür tef u tāb olup tekrār im' ān-ı nazar-ı
teyaḳḳun-eşer ile (12) zen-i ' acūzuñ kendiden iştirā eylediği kumāş idiginden (13)
ber-ṭaraf-sāz-ı şekk (Ü3,7a) u irtiyāb olduğda cān başına (14) şıçrayıp * görür müsün
- [10] ki piser-i pīrezene bizā' at-ı buz' unu (15) bir ṭop kumāşa fedā eden
mağbūne bizim mel' ūne imiş (16) diye ḥaḳīḳat-i ḥālī min-ğayr-ı tefahḥuş muṭlaḳā
ber-muḳtażā-yı zāhir zevcesi ḥaḳḳında (17) ḥüsn-i i' tiḳādinden i' tizāl ve sū' -i zannı
rütbe-i cezm u yaḳīne (9a) (1) işāl etmekle cezve¹⁵⁹-i ḥamiyyeti bād-ı ḥışm-engiz-i

[2] sīmīnīn: sīmīn Ü1, Ü2

[3] kārī: gāh Ü1, Ü2

[5] me 'aşırīñ - Ü1, Ü2

¹⁵⁸ Der-kenār: refrefe el-ṭā'ir izā ḥarraka cenāḥeyhi ḥavle eş-şey' yürīdü an yaḳā'a 'aleyhi - Ü1, Ü2

[8] teyaḳḳun: teyaḳḳīn Ü2

[8] idiginden: idiginde Ü3

[10] pīre-zene: pīre-zen Ü1, Ü2

[11] diye -Ü3

[11] muṭlaḳā - Ü1, Ü2

[12] zevcesi ḥaḳḳında: zevcesini Ü1, Ü2

¹⁵⁹ Der-kenār: cezve bi-şelāş ḥarekāt el-cīm kıṭ'a mine'l-cemre - Ü1, Ü2

- [1] hiddet ile (2) zebāne-fürüz olup Һarāret-i ğarībe-i Һummā-yı ğazabı derhāl (3) mertebe-i buhrāna yetmegın Őetm u nefrīn ile hezeyāna āĝāz edip (4) lakin madde-i ğazaba dā 'ir bir Һarf-ı nuŧk etmemekle ol ŧabīb (5) ü 'l-ŧalb-i Zühre-peyker dağı lisānen istikŧaf-ı serīre-i Һāle (6) ' adem-i tecāsüründen nāŧī sebbābe-i ferāset ile [5] nabz-ĝir-i (7) teccessüs olup bu dā 'ü 'l-' uzāl-i def 'i zühür-ı ğazabıñ (8) esbāb-ı bādiyesinden keyfiyyet-nümā dağı teferrüs edememekle (9) ser-fürübürde-i zānū-yı Һayret olup zühür-ı netīce-i (Ü2,9a) Һāle nigerān (10) oldu * Һarīfīñ dağı āteŧ-i ğazabı kemān-ı ĝayret u Һamiyyetine (11) tāb-āver ve sağtı-resā olmaĝla çille-i ŧabr u ārāmı ber-ceste (12) olup zūr-bāzū-yı ŧalāk ile ' alāĝa-ı izdivācı ĝüsiste (13) [10] olmaĝın varıp bir ĝayr mağallede ' uzlet-ĝüzīn-i peyĝüle-i firāk (14) oldu

(Mefāīlün / Mefāīlün / Feūlün)

beyt Felekrā Һod nebāŧed bih ez īn kār

Çu yārīrā (15) cüdā ĝerdāned ez yār *

[2] mertebe - Ü1, Ü2

[4] lisānen: lisāna Ü3

[4] serīre - Ü1, Ü2

[5] ğazabıñ: ' azbıñ Ü1

[6] ser-fürü-bürde: ser-fürüde Ü1

[8] ve - Ü2, Ü3

[10] ĝayr mağallede: ĝayrī mağalde Ü3

[11] beyt - Ü3

[12] çu: ki Ü3

[12] kerdāned: kerdend Ü3

- [1] zen-i ‘acüz ise ber-minvāl-i muharrer dīg-i (16) ihtiyālî nihâde-i kenâre-i kânûn-ı füsûn edip * sūrâh-ı (17) cidâr-ı hafâdan nigerân-ı vaqt-i ğaleyânî idi çünkü ber-vefk- i (9b) (1) dil-hâh kemâl-i cûş u heyecânla bu gûne ser-pûş-endâz¹⁶⁰ (2) olduğun (Ü3,7b) müşâhede eyledi * derhâl varıp veled-i uhreviyyesi (3)
- [5] olan zâde-i îblîsi bu hâl vuķû‘undan bâ-haber * ve kân-ı (4) evâbid-i gûn-â-gûn olan hum-ı derûn-ı pür-füsûnundan perdâhte-i (5) dest-i endîşe-i mekâyid-pîşesi bir şûret-i müstenker-i (6) nîreng-nümâ izhâr ve ibdâsına dağı hasr-ı sâ‘ id-i mekr ü şerr (7) edip dediki evvelâ sen tebdîl-i hey’et birle şûret- (8) beste-i erbâb-ı remel u teşhîr olup ser-nişîn-i piş-tahte-i (9) (Ü2,9b) istignâ olasin zîrâ ma‘ şûka-i
- [10] cân-pesendiñ (10) olan habîbe-i nûş-ğandıñ şevherî ile bu gûne beynûnet (11) u müfâraķatı ateş-endâz-ı hân-mân-ı şabr u tãķati olup (12) şîven-efrûz¹⁶¹-ı hayf u efsûs olmağla âyîne-i hâtırında (13) terâküm-i ağbere-i hayretten nâşî şûret-i nîk u bedî fark (14) u temyîze liyâķat ve mecâlî olmayıp murğ-ı âşiyân-ı remîde (15) gibi

[1] ‘acüz: ‘acûze Ü3

[1-2] nihâde-i kenâre: kenâre-i nihâde Ü1, Ü2

[3] heyecânla: heyecânî Ü1, Ü2

¹⁶⁰Der-kenâr: ser-pûş-endâz terkîbdir ya‘nî şabr u tãķat kapağın atıcı demektir ser-pûş dağı terkîbdir lafz-ı vâhîd hükmünde olmağla tekrar endâz lafzı ile terkîb olunmuştur – Ü3

[5] îblîsi: telbîsi Ü1, Ü2

[7] hasr-ı sâ‘ id: cîsr-i müsâ‘ id Ü1, Ü2

[10] habîbe: cîbe Ü1, Ü2

[10] gûne: gün Ü3

[11] müfâraķatı: müfâvaķatı Ü3

¹⁶¹Der-kenâr: âteş yakıcıdır – Ü1, Ü3

[1] cevānibe nigerān ve zevci ile tekrar ‘ aḳd-i peyvend-i ittişāllerine (16) vesīle-
cūyān idigi bī-şekk u irtiyābdır fe-li-hazā ben (17) varıp berāy-ı maşlahat irtikāb-ı
dürūğ birle seniñ (10a) (1) fenn-i teşhīrde mahāretiñi beyān ve tavşīf * ve kemāl-i
mümāresetiñi (2) taḳrīr u ta‘ rīf ederim * şöyle ki ‘ izār¹⁶²-ı teşhīr ile şevher-i (3)

[5] şedīdü ’ş-şekīmesin yine rabṭ-ı ḥalkā-i izdivāc etmek ḥuşūşunda (4) saña
bi ’l-müşāfaha ‘ arz-ı niyāza ḥ’āst-gār ve belki ber-ān-ı muḳaddem (5) seniñle telāḳīye
‘ acele ve sür‘ atde meslūbü ’l-iḥtiyār olur (6) ben daḫı mıḳved-i rızā ve teslimine
dest-zen-i iḳtiyād olup (7) bu ṭarīḳle ol ābiyet ü ’l-ḳiyādı * (Ü3,8a) maṭīyye-i
müzellele gibi yederek (8) ḥuzūra getiririm sen daḫı miżmār-ı muvāşaletde mihmīz

[10] (9) -engīzī-i kām-rānī birle merdāne ḥareket etmek gereksin (10) deyip
ḥāne-i cānāneye revān (Ü2,10a) oldı * vaḳtāki varıp (11) ḳar‘ -ı bābdan soñra duḫūla
ruḥşat-yāb olduḳda ḥuzūr-ı (12) nigārda hezār temelluḳ-ı cāblūsāne * ve nice
muṭāyebāt-ı ḥāṭır-(13) güşā ile izḥār-ı cereb-i zebānī ederek ol dūrre-i maḥzūne-i (14)
genc-i ‘ işmetiñ āyine-i cemāline ‘ arız olan gerd u melālden (15) tecāhülāne istikşāfa

¹⁶² Der-kenār: yūlār ma‘ nāsınadır – Ü1, Ü3

[6] telāḳīye: telāfiye Ü1 [7] olur: olup Ü2

[8] ābiyet ü ’l-ḳiyādı: ābiyet ü ’l-etḳiyādı Ü2

[10] rānī: revāyī Ü1, Ü2

[10] merdāne: murādāne Ü3

[11] revān: revāne Ü3

[12] ḥuzūr: ḥuzūra Ü1

[12] cāblūsāne: cāblūsa Ü1, Ü3

[14] gerd u melālden: - Ü3

[1] şürü' edip bu kemîne-i nâtüvân (16) gül-zâr-ı cemâl-i bâ-kemâliñizde
nev-⁴ amâ âşâr-ı pejmürdeğî ve müşkîn kâkül-i (17) sünbül-mişâliñizde fi'l-cümle
şâ'ibe-i jülîdeğî müşâhede (10b) (1) ederim, eyâ sebeb u 'illeti nedir dedikde ol tûfî-i
(2) sebze-zâr-ı melâhat şeker-ğây-ı tekellüm olup tebâkî-i derd- (3) engîz-i firqat ve

[5] hanîn-i riqqat-ğîz-i hasret ile

(Mefâilün / Mefâilün / Mefâilün / Mefâilün)

beyt (4) Şikâyet çok felekden söylesem ta' bir müşküldür,

Zebân ile hikâyât-ı (5) gamım taqrîr müşküldür,

neşidesiyle nevha-senc olarak şevheriniñ kendiyi zâhirâ böyle bî-mücib (6) u 'illet
hacle-gâh-ı izdivâcdan mıkra' a-ı taflîk ile rânda-i (7) dehlîz-i firâk ve beynûnet

[10] kıldığımı taqrîr ve beyân üzre iken, (8) gıtdikçe gülü-gîr-i girye-i firâk
müstelzim-i hudûs-ı pey-der-pey-i fuvâk (9) olup 'alâ-vuqu' ihi taqrîr-i mâ-cerâya
tâb-ı nâtıkası müsâ' ade (10) etmemekle mânend-i gönca dem beste ve lâl, ve
ğ'âbîde¹⁶⁴ benefşe (11) gibi (Ü2,10b) ser-endâhte-i bâlîn-i melâl oldı, ol hîle-sâz-ı

[4] ħây: ħây Ü1

[8] neşidesiyle nevha-senc olarak - Ü1, Ü2

[8] zâhirâ: zâhir Ü3 zâhiren Ü2

[10] kıldığımı: kılındığı Ü1, Ü2

[10-11] gülü-gîr-i müstelzim: gülü-gîr-i firâk müstelzim Ü1 girye-gîr-i firâk müstelzim Ü2

¹⁶³ "ğ'âbîde" kelimesi üç nüshada "ğ'âbında" şeklinde yazılmıştır. Fakat cümlenin anlam bütünlüğüne daha uygun olduğu düşünülen "ğ'âbîde (uyumuş, uykuya dalmış, yatmış veya düşmüş)" kelimesi seçildi.

[13] ol - Ü3

[1] (12) hâne-ber-endâz dahı ol gül-bün-tırâz-ı hüsn ü melâhatiñ teķâtur-ı
(13) şūrâbe-i sirişk ile meblüle olan ruhsâre-i (Ü3,8b) şebnem-dârını (14) destmâl-i
füsün ile teşñife âgâz edip ey nür-ı dîde-i (15) cihân tâ bu kadar gerd-i keder ile
âyine-i hâtır-ı tâb-nâkiñi renk- (16) beste-i hüzn u melâl, ve tûñ-i nâtıķa-i şîrîn-
[5] maķâlını (17) böyle dem-der-keşide vü lâl etmekden ne hâşıl

(Mefülü / Mefâilü / Mefâilü / Feülün)

(ع) Bir pâre (11a) (1) açıl ey gül-i ra‘ nâ nice bir bu *

diyerek küşâyış-kârî-i gül-gonca-i hâtır-ı (2) nigâra başlayıp eger bu mertebe ol
semen ü gülden nâzik-ter (3) gül-âb u ‘ anberden muḥammer¹⁶⁵ olan vücūd-ı laṭîfiñizi
bî-siper-i (4) ekdâr-ı cân-güdâz etmeden murâdıñız şevher-i bî-mürüvvetiñize kemâl-
[10] i ‘ alâķa (5) ve inciżâb-ı derünuñuzdan nâşî yine zîb-i kinâr-ı vişâli ve
cilve-ger-i (6) âgüş-ı ittişâli olmañız ise bu bir emr-i sehldir dedi (7) kelâm-ı ḥiyel-
âmîz-i ‘ acüz ‘ arîke-i leyyine-i cânânede eşer etmekle derḥâl (8) visâde-i nâzdan ber-

[1] melâhatiñ: letâfetin Ü3

[2] ruhsâre-i şebnem-dârını: ruhsâr-ı şebnem-dârını Ü3 ruhsâr ve şebnem-dârı Ü2

[3] teşñife: tenşîfe Ü3

[4] hâtır - Ü2

[7] gül-gonca - Ü1, Ü2

[8] semen u gülden: semen-gülden Ü1, Ü2

¹⁶⁵“muḥammer” kelimesi üç nüshada da aynı yazılmasına rağmen anlam olarak metne uymadığı düşünölmektedir. Bu kelimenin “ḥ” yerine “h” ile yazılmasının (muḥammer) anlamca metne daha uygun olacağı düşünölmüştür.

[10] kinâr - Ü1, Ü2

[11] bir - Ü1

[11-12] ḥiyel-âmîz: ḥiyel-âmüz Ü1, Ü2

[12] ‘ acüz - Ü2

[1] efrāšte-ser olup eyā bu emr-i ‘asīr (9) ne vechle ḥuṣūl-peẓīr olur diye
teveccūh-i istimdād-güne ile istifsāra (10) mübāderet göstericek ol daḥı ṣemīle-i kiz̄b
u meyn (11) olan dehān-ı kende-i ḥuṣ-āgendesinden çirk-āb-(12) feṣān-ı durūḡ
olarak bu kemīneniñ piser-i ma‘ārif-güsteri ki (13) miknese¹⁶⁶-i riyāzet ile (Ü2,11a)

[5] ravza-i terkībın rūft u rūb edip (14) ḥār u ḥāṣāk-ı ṣhehvāt-ı revīye¹⁶⁷-i
beşerīyyeden taḥīr u tenzīh (15) etmekle taḥṣīl-i meleke-i melekiyyet etmiş bir
merd-i āḡāh-dil ü nebīhdir (16) mecmū‘-ı ‘ulūm-ı ḡarībede kemāl-i rūsūḡ ve
mahāreti ve ‘ilm-i uṣūl-ı esmā (17) ve ‘ilm-i teşḫīrde ziyāde mümāreseti olup ins u
cinn ü perīyi (11b) (1) ve belki ervāḥ-ı ‘ulviyyeyi daḥı (Ü3,9a) teşḫīr u istiḥdām vā-

[10] beste-i (2) yek laḡza-i teveccūh-i derūnīsīdir, lakin esrār-ı mektūmesini
iṣā‘a (3) ve iṣāreden tecennüb ve kimesneniñ bu maḡūle ‘uḡde-i ṣa‘b (4) ü ‘l-inḫilāl-i
riṣte-i merāmına nāḡun-zen-i küṣāyiṣ olmadan kemāl-i (5) tesahḡub üzre olup, bu

[2] teveccūh-i istimdād: teveccūh ü istimdād Ü1, Ü2

[2] ile - Ü1, Ü2

¹⁶⁶Der-kenār: devām ma‘nāsınadır -Ü1, Ü3

[5] u rūb - Ü1, Ü2

[5] ṣhehvāt: ṣhehvān Ü1

¹⁶⁷Üç nüshada da bu kelime “reviyyet” şeklinde şeddeli yazılmıştır. “reviyyet” düşünce; kafa yorma anlamlarına gelmektedir. Bu anlamların metne uygun olmadığı düşünüldüğünden şeddesiz yazılan “reviye” seçilmiştir.

[6] beşerīyyeden - Ü2

[8] mahāreti ve ‘ilm-i uṣūl: mahāreti uṣūl Ü1, Ü2

[8] ‘ilm-i teşḫīrde: ‘ilm u teşḫīrde Ü2

[9] cinn: cān Ü1

[9] ve belki: belki Ü3

[9-10] vā-beste: ābeste Ü1

[10] derūnīsīdir: derūnīdir Ü1

[11] ve kimesneniñ: kimesneniñ Ü3

[12] olup: olur Ü1, Ü2

[1] gūne mühimm ile hārim-i meclisine ruḥṣat- (6) cūy-ı duḥūl olanları
men^c u ṣadd¹⁶⁸ ile meşgūl bir ^caziz-i peygūle¹⁶⁹-(7) nişin-i hamūldur diye

(Feilātūn / Mefāilūn / Feilūn)

beyt Nāzlıdır ḥaylice niyāz ister,

Tatlı (8) dille biraz piyāz ister,

[5] mantūkası üzre vaḥ^c vererek (9) ancak ben vālidesi olduğum ḥayṣiyyetle
ümmid ederim ki bu ḥuṣūṣda (10) niyāzım rehīn-i kabūl ola eger mühimm ise hemān
buyuruñ gidelim ki (11) erteye qalmayıp elbette bugün şevheriñiz ile bādām-ı dü
mağz-āsā(12)cilve-ger-i yek pīrehen-i vişāl olmañız bi-şā'ibe-i kīl u qāldir (13)

(Ü2,11b) dedi, ol çāre-cūy-ı derd-i hicrān daḥı zen-i ^cacūzuñ (14) keşide-i rişte-i

[10] füsün kıldığı şebe-i kelimāt-ı bāṭılayı (15) ber-āverde-i mağāş-ı ihlās, ve
ḥaḳīḳat-ı le'al-i güftārdan (16) ^cadd etmekle ḳurṭa-i gūş-ı kabūl edinmegin fi'l- ḥāl
^cacele ile (17) yerinden kıyām edip ferāce-i aḥzar-gūn ile serv-i ḳāmet-i (12a) (1)

zībā-nümünun pūşide, ve ser-āgūş u mi^ccerin nāzūkāne (2) ṣedd u bend edip bürḳa^c-i
siyāh-ı şehāb-nümünun ebr-pāre-i (3) bahārān gibi ruḥsāre-i ḥurşid-fāmına keşide

[15] kıldıḳdan (4) soñra reh-i maḳşūda kām-zen-i ta^ccil olup ol dīv-i racīm

(5) ya^c nī pīre-zen-i rū-sicīmiñ verāsından melek-i kerīm gibi nāzān (6) nāzān

¹⁶⁸ Der-kenār: men^c ma^cnāsına - Ü1, Ü3

¹⁶⁹ Der-kenār: peygūle ev köşesi ma^cnāsına: peygūle ev köşesi ma^cnāsınadır Ü2 - Ü3

[6] hemān - Ü1, Ü2

[7-8] dü mağz-āsā: dü mağz Ü1

[8] pīrehen: pīrāhen Ü3

[10] mağāş: mağāz Ü1, Ü2

[13] ser-āgūş u: ser-āgūş Ü3

[16] rū-sicīmiñ: rū-saḥīmiñ Ü1, Ü3

[16] verāsından: verāsında Ü1, Ü2

[1] hırāmān oldukça o yāsemen-i (Ü3,9b) nihāl-i çemen-i zīb-‘ işveyi (7)
o ruhsāre-i gül-fām, ve o ser-keşide kāmēt-i serv-endām (8) ile görüp āb-der-dehān-ı
taḥassür olan bī-nevālar gāh

(Mefāilün / Mefāilün / Mefāilün / Mefāilün)

beyt (9) ‘ İzārīñ gül gül olmuş büsedēn dil dāğ dāğıñdır,

[5] Hased ol (10) bāgbān-ı ‘ aşka kim gül-çīn-i bāğıñdır,
neşīdesiyle, ḥarf-endāz ve gāh

(Fāilātün / Fāilātün / Fāilātün / Fāilün)

beyt¹⁷² (11) Mest-i nāzım kim büyüdü böyle bī-pervā seni,

Kim yetiştirdi (12) bu gūne servden bālā seni

vezni ile nevā-senc-i nāle-i dil-(13) güdāz olurlardı, el-ḥāşıl bu ḥāletle (Ü2,12a)

[10] ḥarīf-i mezbūruñ (14) maḥarr-ı şeyāḥīn olan menzil-i ḥabāset-rehīnine
kadem-nih-i (15) vuşul olup cerr-i ezyāl-i tesaḥḥub.u delāl ederek (16) ḥūr-ı cennet
gibi ḥuzūr-ı mefsedet-vüfūrunda müşul (17) idicek ḥarīfīñ şiddet-i gulmet ü in‘ āzdan

[1] o ruhsāre: ve o ruhsāre Ü1, Ü2

[1] serv-endām: ser-endām Ü1

[3] bī-nevālar: - Ü1, Ü2

[6] ḥarf-endāz: - Ü1, Ü2

51Bu beyitin Nedim’e ait olduğu üç nüshada der-kenārlarda belirtilmemiştir. (bkz. Gölpınarlı, Abdülbaki. *Nedim Divānı*. 154. gazel, 1.beyt. İnkılâp ve Aka Kitapevleri: İkinci Baskı, 1972)

[9] vezni: vezn Ü2

[9] güdāz: güzār Ü1, Ü2

[12] in‘ āzdan: in‘ āza Ü1, Ü2

[1] münba' işe-i hayālāt-ı (12b) (1) fāsıde ve hevā-yı hiss-i nefsāniyyesi
 ervāh-ı mü'ezziye-i mütemerride (2) gibi dā'ire-nişīn-i dimāğı olan idrākını hücum-ı
 def'î ile ihtifāf (3) etmegın bir zamān dem-keşide-i hayret olduğdan sonra şahib-(4)
 huddām ve 'arrāf geçinen dem-zenān-ı iddi'ā ve lāfiñ evzā'-ı (5) bāride-i cān-
 [5] feşārları üzre bir sāhte vaz'-ı hānde-fermā-yı (6) nā-hencār ile zen-i
 'acūzdan bu hātūn kimdir ve maşlahatı nedir (7) diye müteğāfilāne su'āl edip ol dađı
 zımn-ı ta'rifde (8) hātūnuñ sergüzeştini hikāyet ve huşul-ı mühimmini ricā (9) ve
 şefā' at eyledi herif dađı ne güne kelām-ı füsūn-encām (10) ile ol perī-peykeri zīb-i
 dā'ire-i āgūş ideceginde (11) mütahayyiren bir miqdār (Ü3,10a) şamt u sükūtdan
 [10] sonra yine zen-i 'acūza (12) hıfāb edip bu hātūn 'acabā tūhr üzre midir
 dedi (13) pīre-zen dağı 'aziziñ su'āline cevāb ver gonca gibi (14) rüy-derhem olup
 şaklama kendini çek (Ü2,12b) çevir şakın (15) utanma diye dest-i iğrā ile keşf-i
 kınā'-ı tevaḥḫüşüne (16) mübāderet gösterdikde ol gül-i gülbin-tırāz-ı ḫüsn ü behā
 (17) tāb-ı şerm ü hacālet ile şebnem-riz-i istiḫyā olarak (13a) (1) ḫulle-püş-ı ṭahāret
 [15] idigini

[1] hevā-yı hiss: hevācis Ü1 hevācisin Ü2

[2] mütemerride - Ü2

[2] dā'ire - Ü1, Ü2

[3] etmegın - Ü3

[3] dem - Ü1, Ü2

[3] lāfiñ: lāḫiñ Ü3

[4-5] cān-feşārları üzre: cān-feşār Ü3

[9] sükūtdan: sükūndan Ü1, Ü2

[11] rüy-derhem: rüy-direm Ü1 derhem Ü3

[12] dest-i iğrā: dest u iğrā Ü1, Ü2

[12-13] keşf-i kınā': keşf u kınā' Ü1, Ü2

[14] püş: pāş Ü2

- [1] (ع) Hāmūş gūyā buved çeşm-i (2) suhan-gūy-ı o,
mefhūmuna mā-şadağ olan zebān-ı çeşm-i suhan-gūy-ı (3) ile gūyā olıcağ herif-i
habāset-elif dağı bu bābda (4) şürū' -nümūd-ı iştiğāl olacağımız 'azīmetiñ ancak
medār-ı (5) te 'şiri mühimm şāhibiniñ kisā-yı tahāretten ta' arrisidir, (6) pes bu hātūn
[5] varıp efrād-ı ricālden biri ile beray-ı (7) tekmīl-i maşlaḥat mülāmeseye
izhār-ı rağbet ve ḥal' -i serāvil-i (8) tahāret kılmadıçça şahid-i istiğnā-güzin merāmi
ile hem-(9) pister-i muvāşalet olmağ muḥāldir, diye ḥatm-ı maḳāl-ı isā'et- (10)
me'āl, ve sāḥte vaz' -ı mūta' abbisāne ile nümāyende-i çin-i (11) cebin-i istiḳāl oldı,
ol perde-zede-i cilbāb-ı (12) 'işmet ḥarifden bu kelām-ı fuḥş-encāmı istimā' (13)
[10] idicek hücūm-ı ḥayret ile güm-kerde-i şu'ūr ve ziyāde (14) mutazaccir
ve bī-ḥuzūr olmağın serv-i nişānde gibi istāde-i (15) zemīn-i bī-hūşī olduğıñ pīre-zen
göricek herife (16) ḥiṭāb edip cilve-gāh-ı rūḥāniyān (Ü2,13a) olan meclis-i (17)
bereket-rehīniñizdeki sürādık-ı heybet işbu hātūn-ı (13b) (1) maḥcūbeniñ nuḳ u
tekellümüne perde-keş-i mümāna' at (Ü3,10b) olmuşdur, (2) ben varıp nihānīce
istikşāf-ı mā-fī 'z-zamīr edeyim diye (3) hātūnu verā-yı dehliz-i hücreye çekip ey
benim kerīmeteynimden¹⁷⁴ (?) (4) ā'azz ve ekremim, kerīme-i ḥavrā-şiyemim egerçi

[2] zebān - Ü1, Ü2

[2] gūy-ı: gūy Ü1, Ü2

[3] iştiğāl - Ü2

[4] kisā: iksā Ü2

[4] pes - Ü3

[8] istiḳāl - Ü3

[9] perde-zede: perverde Ü3

[10] hücūm-ı ḥayret ile güm-kerde-i şu'ūr ve - Ü3

[12] rūḥāniyān: rūḥāniyyetiñ Ü1, Ü2

¹⁷⁴ "kerīmeteynimden" metnin anlam bütünlüğünde tam olarak anlamlandırılmamıştır.

[1] bu fi' l-i istikbâh¹⁷⁵ (5) vuḳû' una ṭab' -ı pākīze-nihād-ı ' iffet-i' tiyādınız
bilirim (6) ki ruḥṣat-dih-i cevâz olmaz, lakin her şeyde bir te 'şîr vardır (7)

(Fâilâtün / Feilâtün / Fâ' lün)

(ع) ' Aḳlıñız ermedigi yer vardır,

şakın bu sözi yabâna (8) atma pişmiş aşâ şu ḳatma, bâ-ḥuşûş ki muṭlakâ iltizâz (9)

[5] için olmayıp belki şevheriñiz ile miyânede vâḳi' olan (10) beyhûde şikâḳ
u beynünetiñ vifâḳ [u] i 'tilâfa tebdîli gibi (11) bir ḥayırlı cenîn-i meserret-tev 'emiñ
tevlîdi ile zîb-i ḳimât (12) ḥuşûl olması için tecvîz olunmada ne be 'is var, imdi (13)
te 'ḥîr u tavaḳḳuf maḥalli degildir, hemân ṭurmayıp keşf-i (14) râza çeşbân reh-yâb-ı
nihân-ḥâne-i derünuñuz olan bir kimesne (15) ile ânice hem-nişîn-i ḥalvet-i şaḥîḥe

[10] olup ḳıvâm-ı emriñiz ya' nî (16) ' illet-i ḳıyâm-ı di' âme-i bünyân-ı

kârıñız olan ma' nâyı taḥşîle (17) müsâra' at etmek gereksiz diye nigâr-ı dil-figâr daḥi
(14a) (1) mîzân-ı ḥuşunda (Ü2,13b) olan noḳşâniyyet-i cibillîden mâ-' adâ el-' aşḳ

¹⁷⁵ istikbâh: istikbâh ile Ü1, Ü2, Ü3 ("ile" üç nüshada olmasına rağmen cümlelerin yapısını ve anlamını bozduğu düşünüldüğünden çıkarılmıştır.)

[1] pākīze: pākiz Ü3

[4] aşâ: ete Ü1

[4] bâ-ḥuşûş: bu ḥuşûş Ü3

[5] beyhûde - Ü3

[5] şikâḳ: şifâḳ Ü1, Ü2

[6] i 'tilâfa: i 'tilâḳa Ü1, Ü2

[6] tebdîli: tebeddülü Ü3

[7] zîb: zeneb Ü1

[7] ne: bir Ü2

[8] tavaḳḳuf: tevḳîf Ü2

[9] hem-nişîn-i ḥalvet-i şaḥîḥe: ḥalvet-nişîn-i şaḥîḥe Ü2

[11] diye: deyip Ü1, Ü2

[11] figâr: figârı Ü1, Ü2

[12] noḳşâniyyet: noḳşân Ü1

[1] (2) ‘amā ’ül- ‘āşık müfâdınca dîde-i başîretine ‘amâ-yı hevâ-yı şevher

(3) ‘arız olup, vechen min-el-vücûh şavr-ı nîk ü bedi (4) hiss ü temyîze kâdire

olmamağla ‘acûz-ı hîyel-âmûz dağı bu gûne (5) keh-rübâ-yı mekr u firîb ile olanca

kâh-ı sâmân-ı hûşını rubûde (6) etmegin kirişme-i rızâ-gûne ile gül-gonca-i dü leb-i

[5] (Ü3,11a) şîrînin pür-mevc-i (7) tebessüm-i nâz ederek benim bu ana

degîn gûşe-i zelâzil-i pîrâhen-i (8) vişâlim denes-i lems-i nâ-mahrem ile müdenes

degil iken varıp (9) şimdi mesâs-ı dest-i gayr ile mülevveş etmekten ise (10) tuğfe-i

cânımı ‘arza-i dest-i helâk etmek baña biñ kat (11) ehvendir, lakin ‘illet-i mûcibe-i

netîce-i kâr olan hâlet-i (12) lâzıme-i ma‘ hûdeniñ iğâ‘ na mübâşeretden eger mûcânib

[10] (13) olmazlar ise bârî sâ‘id-i niyâzı hâzret-i ‘azîziñ (14) gerden-i

himmelerine şalsak ‘acabâ cünbiş-nümâ-yı müsâ‘ade olmalarıyla (15) hâlet-i

mağlûbe haşıl olup bîgâneye keşf-i râz gâ‘ile (16) sinden berî olur muyuz dedikde, ol

dellâle-i ‘acûz-ı (17) muhtâle simsârî-i nifâk ile bazar-ı hîyel-i medâr-ı yahûdânesine

(14b) (1) tâb-âver-i nifâk olmağ için evvel vehlede hâşâ şümme hâşâ (2) hiç bu

[15] olacak (Ü2,14a) iş midir, vâ-reste-i kayd-ı ‘alâyık-ı beşerîyyet (3) ve

rûhâniyân ile râbîta-ı bend-i ünsiyyet, olan kimesneye bu gûne (4) fi‘l ne vechle

taqrîb olunur ve neden hâtırâ gelir, (5) şaşkın bir dağı bunu lisâna getirme ki ‘adem-i

[1] başîretine: başîretinde Ü1

[2] temyîze: temeyyüze Ü3

[4] kâh - Ü1, Ü2

[7] ile - Ü2

[8] ‘arza: ‘arşa Ü1, Ü2

[8] mûcibe: mûcibince Ü1

[13] yahûdânesine: yahûdâsına Ü3

[15] kimesneye: kimesne Ü1

[17] taqrîb: taqarrüb Ü3

[1] huşul-ı merâmıña (6) bâ' iş olmağla giriftâr-ı elem-i hâr-hâr u efsûs (7) olursun, diye tahzîr ve inzâr eyledi, nigâr-ı dil-şifte (8) daği ' acûzuñ bu gûne siyâğ-ı men' u zecrde irâd eylediği (9) kelâm-ı hiyel-âmiz-i ye 's-fermâsını gûş idicek kemâl-i inkisâr-ı (10) derûn ile fûrû-refte-dem-i inziçâr olup, gül-berg-i cemâli (11)

[5] perîde-reng-i infi'âl-i nümidî olmağla (Ü3,11b) zebân-ı hâli

(Feilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün)

beyt (12) Çerçe kâr etmedi âh-ı dil-i pülâd-güzâr,

Nice kıan ağlamasın dîde ki (13) rıkkat yeridir,

neşîde-i rıkkat-me 'âlini kâlî olarak (14) kıatarât-ı yâkût-gün-ı dümü' un zîb-i girîbân-ı ye 's (15) edip, ser-geşte âhû gibi hayrân u ser-gerdân ser-be-deşt-i (16) hırmân

[10] olmağla kıarâr vericek zen-i fertût-ı Hârût-(17) fenn daği hele bir pâre şabr eyle ne garîb teng-havşala (15a) (1) imişsin, görelim encâm-ı kâr ne vechle rû-nümüd olur, (2) bize bir miqdâr mülâhazaya ruşşat vermez misin, hemân (3) böyle

[1] hâr-hâr u efsûs: hâr-hâr-ı hayf u efsûs Ü1 hâr-çâr-ı hayf u efsûs Ü2

[3] hiyel: hatl Ü3

[4] fûrû-refte-dem: fûrû-refte-i dem Ü2, Ü3

[7] yeridir: yeri Ü2

[9] ser-geşte âhû: ser-geşte-i âhû Ü3

[9] hayrân: hayrân Ü2

[9] ser-be-deşt: seyr-be-deşt Ü3

[9] hırmân: harmân Ü1

[11] görelim encâm-ı kâr ne vechle: hele kâr ne vechle Ü3

[11-12] görelim encâm-ı kârruşşat vermez misin - Ü2

[1] sebeb-i cüz'vî ile izhâr-ı hemm edip mânend-i gonca (4) rüy-derhem-i
hemm u keder olmak neden iktizâ eder (Ü2,14b)

(Mefûlü / Mefâilü / Mefâilü / Feülün)

(ع) Hâr-ı gama rencîdeligiñ (5) vaqti degildir,

diyerek rüy-ı nigâra nefş¹⁷⁸-i füsün-ı ta' vîk (6) etmekle hele sen bir miqdâr tevakkuf

[5] eyle ben varıp (7) iltimâsını huzûr-ı 'azîze bir takrîble 'arz edip

başdaki (8) bād-ı nesim-i niyâz ile küşâyiş-i gonca-i merâma bādî olam (9) diye

içeriye duhûl edip ve herîfe hâzır-dem bāş ki (10) ol harîde¹⁷⁹-i ferîde-i baır-ı istignâ

şademât-ı emvâc-ı (11) hud' a ve ihtilâb ile sâhil-i zîb-i ragbet-i vişâl (12) oldu dedi,

ve bir miqdâr direng-i sahte ile (13) tevakkufdan sonra hâtûna gelip ey nûr-ı dîde-i

[10] cihân (14) gâniye¹⁸⁰-i mültemesiñizi gâliye¹⁸¹ ve gâze-i kelimât-ı

istirhâm- (15) gûne ile çehre-pîrâ olarak piş-gâh-ı 'azîzde cilve-ger-i mu'arraż-ı (16)

irâ 'et kıldığımda 'anf u şiddet ile âstîn-feşân-ı (17) istinkâf olup yine bu kemîne

[1] cüz'vî ile izhâr-ı hemm edip mânend: cüz'vî-i izhâr-ı ehemm edip mevhum ile mânend Ü3

[2] keder: kederân Ü2

¹⁷⁸ Der-kenâr: el-nefş efsün okuyan kimesne üfürmek – Ü1, Ü2

[6] olam: olaram Ü1

¹⁷⁹ Der-kenâr: haya şâhibesi bâkire taze kız – Ü1, Ü2

[7] harîde: harîde Ü1

[8] oldu: olmuşdur Ü1, Ü2

¹⁸⁰Der-kenâr: el-gâniye zevciyle kanâ' at eden 'avrat ve hüsn ile (?) kılan – Ü1, Ü2

¹⁸¹Der-kenâr: şayyib kısmındandır – Ü1, Ü2

[1] hezār-güne ḥaly u ḥulel-i (15b) (1) raġbet- (Ü3,12a) engiz-i niyāz ile
tāb-dād-ı ḥüsn ü cemālī olarak kavā‘ id-i (2) mühimm-sāzī ve levāzım-ı kār-sāzīde
bezl-i maqđūr etmekle, (3) her ne ḥāl ise āġuş-kerde-i qabūlü olmuşdur, kıvām-ı (4)
raġbeti süstī-pezir-i nedem, u peşimān olmadan hemān buyuruñ (5) diye sā‘ id-i

[5] nāzikinden yapışıp içeriye sevq (Ü2,15a) etmegın nigār-ı (6) Zühre-
cebīn [u] meh-‘ izār daḥı dāmen-i nāzı pāy-ı iqdāmına (7) piçān olarak, nev-āyīn-i
cünbiş-i tāb-fersā- yı müstāġniyāne, (8) ve ġunc [u] delāl-i şerm-ālūd [u] maḥcūbāne
ile seyr-i bālā-yı ārām-rübāsına (9) ihtizāz-ı ḥırāma ruḥşat verip, kendi kendiye zir-i
lebden (10)

(Feilātün / Feilātün / Feilātün / Feilün)

[10] beyt Ser zi nā-çāri ber-āverde be-bī-sāmānī,

Ten zi nā-kāmi fūrū (11) dāde be-düşmen kāmī

[1] ḥaly: ḥallī Ü2

[1-2] raġbet-engiz-i niyāz ile tāb-dād-ı ḥüsn: raġbet-engiz olup dād-ı ḥüsn Ü1 raġbet-engiz ile
tāb-dād-ı ḥüsn Ü2

[2] mühim-sāzī: mihmān-sāzī Ü2

[4] süstī-pezir: seni-pezir Ü1, Ü2

[4] peşimān: peşimānī Ü2, Ü3

[7] tāb: yāb Ü2

[7] müstāġniyāne: müstāġniyāya Ü3

[8] seyr-i bālā: seyr u bālā Ü3 tır u bālā Ü1, Ü2

[8] ārām-rübāsına: ārām-ı riyāsete Ü1, Ü2

[8] ihtizāz-ı ḥırāma: hezār ḥırāma Ü3

[10] beyt - Ü3

[11] ten - Ü1, Ü2

[1] neşidesiyle terâne-senc-i melâmet (12) olarak herîfîñ yanına toğru
tāvus-ı cinân gibi süzölüp (13) nâ-çâr ten-i fūrū-dāde-i āgūş-ı teslim oldu, herîf-i
mel' anet (14) -redîfîñ ser-rişte-i şu' ũrı elden gidip, sāmân-ı (15) sâhte-vaķâr-ı

tezehhüdü bî-siper-i ğâ'ile-i hırş-ı şebâķ olmağla (16) bî-maķābā ' aşık-ı bî-cân gibi

[5] miyân-ı nâzüküne şarılıp (17) ķâmet-i dil-cūsunu sâye-i serv gibi basîť-i

zemîn-i vişâle (16a) (1) memdūd edip, bāğ-ı behişt-ārâyiş-i cemâlınden ictinâ-yı (2)

fevâķih-i şîrîn-būseye āğâz ve sîb-i zenaĥdân ve turunc-ı (3) bostânın güzîde-i

dendân-ı hırş u āzz ederek çille-şiken-i (4) murtâzân-ı şavma' a-güzîñ-i ' iffet olan

(Feilâtün / Feilâtün / Feülün)

(Ē) O müheyyic-i taviîl (5) tavr-ı uçķur,

[10] ki târ u pūdu rişte-i cân-ı ĥasretiyân (Ü3,12b) ve (6) tâze nakş-ı

ķaranfil-gūnu nümūdâr-ı dāğ-ı (Ü2,15b) dil-i ' aşıkândır, (7) girih-i şa' bü'l-inĥilâline

bî-ğâ'ile taşâdan âsânlığla (8) küşâd verip herîf-i tîre-dil kinâre-i hūrşîd-i (9)

inâresini,

mışrâ' men nâkehâ aşbaĥa fî'l-' âfiyet,

[3] redîfîñ - Ü3

[4] şebâķ: sebâķ Ü1

[4] bî-maķābā ' aşık - Ü2

[7] zenaĥdân: zenaĥdâna Ü2

[8] çille-şiken: çille-i şiken Ü2

[9] taviîl: taviîle Ü3

[13] inâresini: inâresi Ü1, Ü2

[14] mışrâ' -Ü1, Ü2 (Not: Bu mışrâ' "ayın (Ē)" harfiyle deĝil "mışrâ'" yazılarak belirtildiĝinden yukarıda da mışrâ' yazılmıştır.)

[1] naqş-ı garrâsıyla (10) zîb-yâfte olan sîmîn hoşka-i sevâd-kârîden
engüşt-i (11) te'enni ile telemmük-i la'ûk-ı zi'l- hâşşa-i vişâl edip mübtelâ (12)
olduğu zâykü's-şadr-ı hâlecân-ı intizârdan hâlâş buldu, (13) ba' de-hâzâ kâllâb-ı
kâlâşet-me'âb¹⁸⁴ hazef-pâre-i âteşdân-ı (14) dehânından bahûr-sûz-i ihtilâb olarak
[5] nigâr-ı 'azrâ¹⁸⁵- 'izâra (15) hitâb edip şimden geri siz hâneñize buyuruñ
ki bunda (16) ba' z-ı hayâlât-ı mühevvele müşâhedeşiyle muztarib olmayasız (17)
dest-i te'bîd-i rûhâniyân ile hemân bugün şevheriñiz ile (16b) (1) miyâneñizde rişte-i
muvâşalat mün'âkid olmağla kayd-ı ğamdan (2) hâlâş olursuz dedi, ve ser-keşide be-
ceyb olup zu' munca (3) izhâr-ı şuğl-ı 'azîmet-i havâfi kıldı, cânâne ise hâne-zâd-ı
[10] (4) i' zâz yaman gün görmemiş bir meh-pâre-i sipihr-i nâz olmağla, (5)
kemâl-i ğafletden nâşî herîf-i zenîmiñ bu güne hâme-i taħarmuz-ı (6) kâlâşet ile tarh-
efgen-i şahîfe-i hilâbet¹⁸⁶ olduğu eşkâl-ı (7) ğarîbe-i ihtiyâlden

[2] te'ennî: nâfî Ü1, Ü2

¹⁸⁴ Der-kenâr: ehl-i başîret ve hîle - Ü1, Ü2

[3-4] kâllâb-ı kâlâşet: kâllâb u kâlâşet Ü3

[5] 'azrâ-'izâra: 'izâr-ı 'izâra Ü1, Ü2

¹⁸⁵ Der-kenâr: el-'azrâ bikr olan kızdır - Ü1, Ü2

[7] te'bîd: te'ebbîd Ü1, Ü2

[7] hemân -Ü2

[10] sipihr - Ü2

[11] zenîmiñ: zenîmâñ Ü1, Ü2

¹⁸⁶ Der-kenâr: hilâbet bir kimesneyi dille aldamağ - Ü1, Ü2

(Mefâilün / Mefâilün / Feülün)

[1] beyt Beyâz u humre bâ-hem darb (Ü2,16a) mî-kerd

(8) V'ez-ancâ ictimâ'î hâşıl-âverd,

şekl-i 'acîbî ile zu'munca istidlâl-i (9) huşul-ı merâm edip, şekerin hande-i şâd-mânî

ile (10) cilve-künân u işvelerle serv gibi (Ü3,13a) çemân olarak şavb-ı (11) hânesine

[5] revân, ve bâlâ-yı şeh-nişîn-i intizârdan mağdem-i (12) şevherine

nigerân oldu, 'acüz-ı dîv-hüy-ı kende-büy ber-taşıî-i (13) sâbık hîle ve efsünla

mânend-i zarbân¹⁸⁷ müferriķü'n-na'm-ı ba'lân (14) olmuş idi, çünkü ber-vefķ-i dil-

hâh murâd hâşıl olmağla (15) bu def'a varıp çâk-hürde-i dest-i 'azr u hîlesi olan

(16) hülle-i izdivâcların ibre-i mükâfât ile refv-pezir-i iltiyâm (17) etmek için bir

[10] gûne daği rişte-tâb¹⁸⁸-ı füsün olup ya'nî (17a) (1) nigâr-ı 'işve-kârîñ

şevheri tâcir-i mârrü'z-zikriñ dükkânına varıp (2) ihtirâ'î-i harekât-ı za'f-nümüd-ı

pîrî ve tebellüd¹⁸⁹ ve teşâmüm-i (3) hîle-gerî ile izhâr-ı taķıyye ederek giryân giryân

[1] beyt - Ü3

[2] ictimâ'î: ictimâğî Ü2

[4] gibi - Ü2

[4] çemân: çemmân Ü3

[6] sâbık hîle: sâbık fesv-i hîle Ü1, Ü2

¹⁸⁷Der-kenâr: zarbân 'alâ vezin-i kaṭrân kedi mişâlinde bir cânavardır bed râ'ihası var ve kaçan yellense bir adamın şavbına işâbet etse pâralanır râ'iha-i kerîha zâ'il olmaz fi'l-meşelüz-zarbân derler ol vaķt ki birbirinden inķitâ'-i külli ile munķaṭa' olsalar Vâñķülü - Ü1, Ü2

[8] 'azr u hîlesi: 'azr-ı hîlesi Ü1, Ü2

¹⁸⁸Der-kenâr:burada zıkr olunan tâb lafzı tâbîdenden müştâķ ism-i fâ'il olur ki kıvrımaķ ve bükmeķ ma'nâsınadır ..?. ka'ide-i maṣşûşası üzre kıvrıp bükmeğe rişte-tâb ve kıll bükmeğe müy-tâb dirler - Ü3

¹⁸⁹Der-kenâr tebellüd hayretle mütereddid olmaķ - Ü1, Ü2

[12] hîle-gerî: hîleleri Ü1

[12] taķıyye - Ü3

[12] taķıyye: ta'attuh Ü2

[1] bir gūne (4) dađı nađdīne- ŗūmār-ı fūsūn der-miyān edip bu gūne fūsūn- (5)đān-ı revāc oldı ki bir kađ gün muđaddem bi-đasbe'l- lüzūm (6) ve'l- iktizā cenāb-ı ŗerīfden iŗtirā olunup (Ü2,16b) ve 'illet-i (7) lüzūmı 'ale't-tafŗıl cenāblarına tađrīr ve beyān olunan đumāŗ-ı (8) müzerkeŗ-ı tırāz-ı pür-leme' ānı ol

[5] vađt ki huzūrdan alıp üft (9) u hīz-i nātüvānī ile đam-hāne-i virāneye tođru giderken eŗnā-yı (10) rāhda berāy-ı tecdīd-i vuzū müslümānlıđda yadlıđ olmaz (11) meŗel-i meŗhūruyla buyūt-ı müslimīnden birine duđūl ve maŗlađat-ı (12) ābdesti ba' de'l-ikmāl yek-lađza celse-i iŗtirāđat olunmađla (13) đumāŗ-ı mezbūru tevessüd eyledigim bālīn üzre nihāde (14) etmiŗdim, đalebe-i nisyān-ı herem ile ferāmūŗ edip

[10] (15) đam-hāneye vuŗūlde hātıra hutūr etmekle, henüz def'-i đubārī¹⁹⁰-i (16) reh-vārī etmeden yine 'aŗā-yı rücū' a tevekkī ederek egerđi (17) hāne-i mezbūra tođru 'azm etdim lākin nām u ŗān-ı ŗāhib (17b) (1) ve ŗāhibesin ve niŗān-ı semt u (Ü3,13b) mađallesin muđaddemā ma'lūm (2) edinmege ihmālimden nāŗi bir kimesneden su'āle dađı yer đalmayıp (3) ol günden beri her ne đadar ki cüst u cūya

[1] ŗūmār-ı fūsūn: ŗūmār-ı fesv Ü1, Ü2

[4] olunan: ve Ü3

[5] alıp: olup Ü2

[6-8] berāy-ı tecdīd-i vuzū-yı..... ba' de'l: berāy-ı meŗel-i meŗhūr ile olunup ābdesti ve maŗlađat-ı ba' de'l Ü3

¹⁹⁰ đubārī: 'ayyār Ü3 (Not: Burada nüŗha farkı değil yazım hatası olduğu düşünölmektedir.)

[12] ŗān-ı ŗāhib:ŗān ŗāhibin Ü3 ŗāna ŗāhib Ü2

[12-13] niŗān-ı semt u mağallesin: niŗān-ı semt mağallesin Ü3 niŗān u mağallesin Ü2

[13] ihmālimden: ihmālden Ü3

[14] yer - Ü2

[14] her - Ü1, Ü2

[14] cüst u cūya: cüst-cūya Ü1, Ü2

[1] şarf-ı cell-i himmet birle, (4) iḳdām etdim ru‘ūnet-i ḥumḳ-ı fertūtī ile
menzīl-i mezbūrı (5) degil belki semt u maḥallesin daḫi fark ve temyīze reh-yāb (6)
olmayıp güm-kerde-i sūrāğ-ı teyh-i (Ü2,17a) beyābān-mānde gibi bādiye- (7) peymā-
yı mefāze-i ḥayret iken, piserim olacaḳ pelīd-i rişte-(8) kār-ı ḥīre-ser¹⁹¹ bu ḥālīme

[5] i‘timād u bāver etmeyip, böyle ükzūbe-i (9) ḡarībe-i iḥtirā‘ yla murādīñ
ancaḳ beni ta‘vīḳ ve müteḥammil-i külfet-i (10) taḫşīli olduḡuñ ḳumāş ḡālibā ser-
mismār-ı ihmāle ta‘līḳdir, (11) me-bādā ki bu günden şoñra emr-i tedārikiñi simsarī-i
mevā‘īd-i (12) bī-incāz ile ḥavāle-i bāzār-gāh-ı ‘Urḳūbī edip ictinā-yı (13) raṭb-ı
naḫle-i merāmdan beni maḥrūm edesin bilmiş ol ki (14) kendi elimle nefsimi ilḳā-yı

[10] ḡıyābet ü‘l-cubb-ı helāk u ḥımām¹⁹² edip (15) zehr-ābe-i ḥüzn-i Ya‘ḳūbī
izāḳasıyla zā‘iḳa-ı ḥayātīñi şüre- (16) zār-ı ālām ederim, ferdā ki ḥ‘āceḡī-i devrān
nevardīde, (17) ḳumāş-ı eşi‘‘a-tār-ı mihr-i çārūmin¹⁹³ visāde-i sipīḥr üzre (18a) (1)
nihāde ḳılmadan maṭlūb-ı cānānım olan perniyān-ı mev‘ūdeyi (2) ser-bālīn-i ḥ‘āb-

[1] ru‘ūnet-i ḥumḳ: ru‘ūnet u ḥumḳ Ü3

[3] beyābān - Ü3

[4] rişte: zişte Ü3

¹⁹¹ Der-kenār: ḥīre-ser terkībdir şaşḳın ma‘nāsına - Ü3

[9] kendi - Ü1, Ü2

¹⁹² Der-kenār: ḥımām kitāb vezni üzre mevt ma‘nāsına - Ü1, Ü2

¹⁹³ “ḳumāş-ı eşi‘‘a-tār-ı mihr-i çārūmin” bu tamlama cümle yapısı bakımından “i” halini gerektirir.
“çārūmin”, “çārüm” şeklinde okunabilir fakat Steingass’daki örneklere göre “çārūmin” tamlamalarda
kullanılırken “çärmün” sıfat gibi kullanılmıştır.

[12] nevardīde, ḳumāş-ı eşi‘‘a-tār: nevardīde-i ḳumāş eşi‘‘a-i tār Ü3

[13] mev‘ūdeyi: mev‘ūdī Ü3

- [1] gāhıma ihzār etmeyesin bī-reyb (3) u şekk metā' -ı mebsūt-ı 'azizü'l-
vücüd-ı hayātımı tayy-kerde-i dest-i (4) merg u memāt olmuş görürsün, diye kelimāt-
ı mühevvele-i (5) hıred-fersā-yı rûh-gezâ ile bu 'âcize-i nātüvânı pā-der-gil-i (6) ra' b
(Ü2,17b) u hirāsânî (Ü3,14a) edip kām-zenî-i lev u la'1 (?) ile (7) semt-i girîve-i
[5] ta' vîķe idāre-i kadem birün-ı tavķ (8) ve 'uhdem olmağın lâ-' ilâc yine bir
miķdār meblağ tedārikiyle (9) huzūra geldim ki ol kumāş-ı dālle-i mefkūdeniñ 'aynı
(10) olmak üzere bir top kumāş daği veresiz diye nirenc¹⁹⁴-i (11) kelāmını fezleke-i
hitāma yetirdi, nefsü'l-emrde hāk-bizān-ı (12) dühāt-ı bārīk-nazarānıñ cüvād-ı
idrāklarına gīve-resā-yı iştibāh-ı (13) şıdk olacak mertebede ol sâhire-i muhtāleniñ
[10] etvār-ı (14) tebellüd-güne-i taħammuk ile sâha-i zemīn-i ihtirā' a bu güne
endâhte (15) kıldığı seng-pāre-i kelimāt-ı şadākat-nümā-yı dürüğü tācir-i (16) sâde-
levhiñ daği senābik-i hıng-ı dālī'¹⁹⁵ü'l-kadem-i (17) iz'ânına tokundukça semt-i
i' tiķād-sā' iķine cevelāndan (18b) (1) men' birle ħarūfî fezā-yı rücū' olup taħsabuhā

[4] hirāsânî: hirāsân Ü1

[4] kām-zenî: kām-ranî Ü1, Ü2

[4] lev u la'1: lev u la' alla Ü1, Ü2

[5] birün: pīrden Ü1, Ü2

¹⁹⁴ Der-kenār: nirenc ħīle ma' nāsına – Ü1, Ü2

[9] sâhire: sâhire Ü2

[11] bu - Ü2

¹⁹⁵ Der-kenār: dālī' aķsaķ ma' nāsınadır deve ve sâ'ir hayvānāt aķsadiķda dālī'ü'l-ba'ir vel-feres derler – Ü3 (Not: Metin içinde dālī' olarak geķen kelime, Ü1 ve Ü2'deki der-kenārlarda zālī' olarak geķmektedir.)

[13] sâ' iķine: sâbıķına Ü3

[13] ħarūfî: ħarūf Ü1

- [1] hümkan (2) fe-hīya bāhis¹⁹⁶ meşelinden¹⁹⁷ daḥi gāfil olmaḡla ol kebāde-zen-i dāhi- (3) firībi zu' munca aḡmak min recle¹⁹⁸(?) 'add etmekle kendi kendiye haḡḡā ki (4) bu sāl-ḡūrde zen-i fertūt-ı maḡz-pūşideniñ bu rütbe (5) 'atāhet u ru' ūneti şıdḡ-ı maḡāline dāldır, ḡayf ki (6) ḡānemizde ol ḡumāşıñ zuḡūrı vaḡtinde piş u pes-i
- [5] kārı (7) 'adem-i sigāliş (Ü2,18a) ve teftiş ile gerek bu 'acüz-ı nā-be-ḡuş [ve] bī-ḡaberiñ (8) ve gerek ḡalilemiz olan 'afife-i 'işmet-efseriñ ḡaḡlarında (9) kemāl-i sū'-i zann ile ḡünāhlarına girdigimizden mā-'adā bī-ḡūde cūş-ı (Ü3,14b) (10) ḡāzab-ı ḡamıyyetden nāşī ol rū-sefīde ve bī-ḡünāhı laḡme-i (11) ḡalāḡ ile cebīn-be-ḡazā-yı firāḡ edip öyle bir genc-i şāyḡānı (12) yok yere elden ḡıḡarmışız diye silī-
- [10] zen-i zānū-yı nedāmet (13) olarak zen-i 'acüz-ı bed-kīşe nevāziş-i müşfiḡāne ile tevcīh-i (14) vüche-i ḡiḡāb edip ol ḡumāş-ı dālle bir taḡrīble bizim (15)

¹⁹⁶ Der-kenār: bāhis nāḡiş ma' nāsına olup meşel-i mezkūrdan murād ya' nī anı mu' āmelesinde mutlif ve mübezzir zann edersin ḡālbūki ol mutlif degil belki nāḡiş kılıcıdır ber mubāya' a i' tidāl ūzre olsa lā-baḡs-fīh ve lā-şāḡaḡ derler şāḡaḡ fetḡayla ziyāde ma' nāsına bu ba' īda ziyāde ve noḡşān yokdur bu ḡadar mu' tedildir - Ü3

¹⁹⁷ Der-kenār: meşeliñ ma' nāsı anı sen mu' āmelesinde mutlif zann edersin veḡl belki nāḡiş kılıcıdır - Ü1, Ü2

[1] daḡi - Ü1, Ü2

[1] kebāde: kebbāde Ü3

¹⁹⁸ Der-kenār: er-recle (?) baḡlatü'l-ḡamḡā dedikleri nebātdır ki ekşeri seyl-i mā'da ḡaşıl olunur - Ü3 [Not: Bu kelime yazılış ve anlam olarak sorunludur. racil (ricl'den): (D.) yaya (piyade), mec. bilgisiz / Steingass'da bu kelime racil şeklinde yani a kısa olarak yazılmış ve "yaya, piyade; ipeksi saçlar" anlamında kullanılmıştır. Ayrıca yine, Steingass'da, recle (رجلة): semizotu, mantar (Arapça, recület) ; erkeksi kadın anlamına gelmektedir. Ü1 ve Ü2'deki der-kenarda, bir bitkiden bahsedilmektedir. Recle'nin semizotu ya da mantar olarak geçmesi anlamları uygun kılıyor ama metnin bütününde anlamlı deḡil. Develioḡlu'ndaki mecazi anlam metne uygun, ama yazılış sorunlu. Üç nüshada da kelime metin içinde şeddesiz, fakat Ü1 ve Ü2'deki der-kenarda kelime şeddeli olarak yazılmıştır.]

[2] 'add: 'adā Ü2

[2] etmekle: etmegin Ü3

[8] ḡāzab: 'azb Ü2

[8] sefīde: sefid Ü3

[1] yedimize geçmişdir, helâl mâlîñ imiş ki zâyi^c olmadı al (16) işte diye çıkarıp yedine şundi, ol hîle-ger-i (17) hadî^c a-güster daği tecâhülâne etvâr ile güyâ galebe-i farç-i sürürdan (19a) (1) nâşî keyfiyyet-i mağşiyâne ile izhâr-ı fağ¹⁹⁹-vârgî edip (2) ba^c dehû tâciriñ emânet ve istiķâmetine sâ-bâş-güy-ı (3) taḥsîn

[5] olarağ riş ü burütuna gâliye-i sayî-i dürüd-ı bî-(4) sūd-ı müdâhane ile merâsim-güzâr-ı teşekkür olup, ‘ale ’l-fevr (5) pây-ı gürîze-i kıyâm birle, reh-gîrâ-yı bevâdî ilâ ḥayşü (6) alkat rahlahâ umm kaç^c am oldu, tâcir-i sâde-dil daği (7) ol pîre-zen-i (Ü2,18b) mekâ ’id-pîşeniñ ber-minvâl-i muḥarrer başt eyledigi (8)

zay^c a-i nesîc-gâh-ı mekr u ihtiyâl kühene kirpâs-ı temvîhât-ı (9) berdaḥt-ı maķâlîni

[10] yâfte-i kâr-gâh-ı şıdğ u ḥaķîķat (10) bir zîbâ kumâş-ı bî-hücnat olmağ zu^c muyla tamğâ-zen-i ḥüsn-i (11) i^c tiķâd olmağın, muķaddemâ zevcesi ḥaķķında dâmen-i ḥâtırına (12) ‘arîz olan gubâr-ı şübheyi miknese-i tuma ’nînet ile bi ’l-

[1] al işte: işte al Ü2, Ü3

[2] güyâ: güyâ ki Ü3

[3] sürürdan: sürürundan Ü3

¹⁹⁹ Der-kenâr: fağr fânın fethî ve ‘aynîñ sükûnuyla ağız açmağ yukâlü fağara-fâhü mine ’l-bâb eṣ-şâlis ve ağız açılmağa daği derler yukâlü fağara fuhü ey infetehe yete’ addî ve lâ yete’ addî *

Vânkülu – Ü3 [Not: Der-kenârda “fağr” yazan kelime üç nüshada, metin içinde “fağ” şeklinde yazmaktadır. Ancak, “fağ” ya da “-vârgî” kelimeleri sözlüklerde bulunamadı. “fağr: açma (ağız); açık olma; açılma (çiçek gibi)” anlamındadır. “fağvâra: mahçubiyet ve çekingenlikten konuşamama (heykel gibi olma)” anlamındadır ve bu iki kelime sözlüklerde mevcut olup anlam olarak da metne uymaktadır. Ayrıca, Arapça’da fağr kelimesi fağara şeklinde okunmaktadır.]

[4] sâ-bâş: sâ-pâş Ü3 [Not: Sözlüklerde “sâ-bâş, sâ-pâş” şeklinde bu kelime bulunamadı. Fakat Steingass’ta “şâ-bâş” (bravo!, aferin!, harika!) şeklinde bir kelime olup anlam olarak metne uygundur. Kelime bu metinde olduğu gibi kimi metinlerde “sâ-bâş” kimilerinde ise “şâ-bâş” şeklinde yazılmaktadır. Burada, kelimenin daha zor söylenen “ş” harfi yerine “s” ile yazılmış olabileceği düşünülebilir.]

[5] riş ü burütuna: riş-i birünuna Ü1, Ü2

[7] kaç^c am: fete’ amme Ü1, Ü2

[9] berdaḥt: pür-daḥt Ü3

- [1] külliyye (13) izäle idicek hemân derhâl dükkânın kapayıp talâk- (14) dâdesini yine dâ' iye-i imlâk ile şevk-nâk olarak (Ü3,15a) (15) maħallesine vardıkda muvâfiq-sâz-ı yâr-ı nâ-muvâfiq maķûlesinden (16) ba' z-ı kimesneleri tevsîṭ edip güzeşte evza' -ı (17) nâ-be-hencârını²⁰⁰ istiğfâr ile, nigâr-ı tâbende- ' izârı tekrâr (19b)
- [5] (1) ħibâle-i izdivâca da' vet ve miyânede lâzıme-i şive-i âştî (2) olan ba' z-ı meretebe nâz u niyâz güzërânından şöıra ' aķd-i peyvend-i (3) nikâħa mübâderet gösterilip hemân o sâ' at herd u (4) telḥ-kâm-ı zehr-âbe-i firâķ, tenâvül [ü] nûş-ı dârü-yı vişâl u talâk (5) ile ħulvü ' l-mezâķ olup, şükr-güzâr-ı îzed u ħallâķ oldular (6) Nigâr kemâl-i ħafletden nâşî, (Ü2,19a) i' tiķâd-ı kem-ħiredânesi üzre (7)
- [10] ħarîf-i ķallâş ü evbâşın sür' at-i te ' şîr-i tıbb u siħrine (8) ħayrân, tâcir ise ol zen-i ' acûzuñ, diger bâr dükkânımıza (9) vürüduyla iş bu küşâde-pişânî-i Nazîfetü's-serâviliñ ħaķķında (10) zann ve tevehhüm olunan sū ' -ı fi' lden berâ ' eti ķarîn-i iz' ânımız, (11) olmuşdur diye, ħod-be-ħod fehm u idrâkine pesend birle (12) ħurrem u şâd-mân olmağın netice-i ħâli (13)

[2] yine: niye Ü1, Ü2

²⁰⁰Der-kenâr: nâ-be-hencâr yolsuz işi ma' nâsına müsta' meldir - Ü3

[4] hencârını: hencâr Ü3

[8] ile: ol Ü3

[8] îzed u ħallâķ: îzed-i ħallâķ Ü1, Ü3

[9] kem - Ü3

[11] bâr: bâre Ü1, Ü2

[12] olunan: olan Ü3

[13] diye - Ü1, Ü2

[14] ħâli: ħâl Ü2

(Feilātün / Feilātün / Feilün)

[1] beyt Gidi ne fehm ve ne idrāk etdi,
(14) Ustalar ‘avreti sikdi (15) gitdi,
mazmūnı (16) oldı (17) m.

[1] ve: eyledi Ü3

[3] mazmūnı oldı - Ü3

BÖLÜM 4. HİKÂYEDEKİ ARAPÇA, FARŞÇA BÖLÜMLER VE ÇEVİRİLERİ

Hikâyedeki Farsça Bölümler ve Çevirileri

Ara Başlıklar:

“Düçâr- şuden-i zen-pâre yek zen-i ‘adîmetü’l-mișâlrâ ki şâhibe-i ‘iffet bûd ve be-
şayd-ı taşşîleş beyhûde kûşîş-nümûden ve vaşf-ı ân ħarîde-i sîm-ten”²⁰²

- Zamparanın, benzersiz güzellikteki iffet sahibi bir kadınla karşılaşması ve onu avlamada boşuna çaba göstermesi²⁰³ ve o inci gibi gümüş tenli olan güzel kadının vasfı.

“Firistâden-i zen-perest yek zen-i düzd pîş-i mekâ’id-pîşerâ be-taşşîl-i ân ħarîde-i
ra‘nâ ve ħîle-gerî-nümûdeniş ki ser-zede-i ħâtır-ı iblîs ne-bûd”²⁰⁴

- Zamparanın, o müstesna güzellikteki inci gibi kadını elde etmek için, hile yapmayı iş edinen hırsız bir kadını, genç kadının huzuruna göndermesi ve yaşlı kadının şeytanın bile aklına gelmeyecek hileleri yapması.

²⁰² Hikâye-i Zen Dost, 2b, 1-4.str

²⁰³ “...beyhûde kûşîş-nümûden ...boşuna çaba göstermesi” ifadesi; zamparanın kadını elde etmek için çaba harcamasına gerek kalmadığını, kolaylıkla elde ettiğini belirtmek ve gerçekte çaba gösterenin yaşlı kadın olduğuna gönderme yapmak için kullanılmıştır.

²⁰⁴ Hikâye-i Zen Dost, 4b, 8-9.str

“Āmeden-i tācir be-ḥāne-i ḥod ve dīden-i ān kumāş ki der-zīr-i bālīn nihūfte-būd ve ez ān sebeb zeneş iṭlāk dāden”²⁰⁵

- Tacirin kendi evine gelişi, yastığın altında saklı bulunan kumaşı görmesi ve o sebepten karısını boşaması.

Nazım Bölümler:

“Ḥur-ı ḥurrem-ḥirām u ḥūr-ı meh-veş

Büt-i nāzūk-mizāc u serv-i ser-keş

- O mutlulukla yürüyen parlak bir güneş ve ay gibi güzel bir huri, nazik mizaçlı bir put ve servi gibi başı dik bir güzeldir.

Girifte sünbüleş ber-gül vaṭan-gāh

Süheyl āviḥte ez-gūşe-i māh

- Gülü vatan yeri tutmuş sümbül gibi güzel kokan saçları, sanki ayın bir köşesine asılmış olan Süheyl yıldızı gibidir.

Zi-‘ anber māhrā pīrāye-gerded

Güleşrā çetr-i sünbül sāye-gerded

- Onun gülünü sümbülün peçesi gölgelediğinden sanki ay amber ile süsledi.²⁰⁶

²⁰⁵ Hikāye-i Zen Dost, 8a, 11-12.str

²⁰⁶ Gül, sevgilinin yüzüdür ve sümbül ise saçlarıdır. Saçlar dağınıkken yüzü gölgeler. Bu saçlar aynı zamanda amber kokuludur ve ay ise yine sevgilinin yüzünü işaret eder. Saçlar dağıldığında hem yüze bir peçe, çadır gibi gölge olur hem de güzel kokusuyla yüzü de süslemiş olur.

Nihān dürr-i ‘Aden der-dürc-i yâkūt

Hadîş-i şekkerîneş rührâ küt

- Şeker gibi tatlı sözleri ruhun gıdası olan güzel, yakuttan yapılmış kutunun içerisinde ‘Aden incisi gibi saklanmış.

Dü çeşmeş çün dü cādū-yı siyeh-kār

Dü zülfeş kârvân-ı müşk-i Tātār

- Onun iki gözü sanki kötü işler yapan iki cadı, iki saç lülesi ise Tataristan’da elde edilen miski taşıyan kervan gibidir.

Çü genc ez-dīde-i merdüm nihānī

Bedān şüret bi-dān āyīn ki dānī²⁰⁷

- O bir hazine olduğu için, olması gerektiği ve bilindiği gibi halkın gözünden saklıdır.

“Sīne-eş ez-bes ki bāşed nerm u şāf

Büse ez lağziş be lağzed tā-be-nāf²⁰⁸

- Sinesi yeteri kadar yumuşak ve saf olduğundan öpücük göbeğe kadar kayar.

“Nazār be-sīb-i zenaḥdān u nār-ı bostānest²⁰⁹

- İlk bakışta göze çarpan onun çene çukuru ve göğüsleridir.²¹⁰

²⁰⁷ Hikāye-i Zen Dost, 2b, 6-11.str

²⁰⁸ Hikāye-i Zen Dost, 3a, 13-14.str

²⁰⁹ Hikāye-i Zen Dost, 3a, 15.str

“Egereş ber mezâri üfted rāh

Mürde der gür muhtelim gerded ”²¹¹

- Eğer yolu mezarlığa düşerse mezardaki ölü ihtilam olur.

“Men sāye-veş zi-her sū ser-der-peyeş nihādem

O her taraf gürizān çün āfitāb ez men ”²¹²

- Ben başımı gölge gibi her yönde onun ayağının izine koydum, oysaki O güneş gibi her tarafta benden kaçmaktadır.

“Be-yād-ı zezeme der-güş-ı düzaḥ-āşāmān

Nikāt-ı mev‘ ize-ḥān türrehāt-ı mestān şud ”²¹³

- Cehennemden bir köşesinde zezeme yād etmek öğüt verenlerin ince nükteleri mestlerin boş sözleridir.²¹⁴

“Felekrā ḥod ne-bāşed bih ez īn kār

Çu yārīrā cüdā gerdāned ez yār ”²¹⁵

- Feleğin bir sevgiliyi diğer sevgiliden ayırması onun en iyi işi olmuştur

²¹⁰ Çene çukurundaki oyuk çene çukuru elması olarak ve göğüsler ise bostan narları olarak kullanılmışlardır.

²¹¹ Hikāye-i Zen Dost, 3b, 13-14.str

²¹² Hikāye-i Zen Dost, 4b, 2-4.str

²¹³ Ü3, 6a 8-9.str (Not: Sadece üçüncü nüshada geçen bu beyit tam olarak anlamlandırılmamış olduğundan Türkçeye çevrilememiştir.

²¹⁴ Bu beyit tam olarak anlamlandırılmadığından çevirisi sorunludur.

²¹⁵ Hikāye-i Zen Dost, 9a, 14-15.str

“Ĥāmūş gŷyā buved çeşm-i suĥan-gŷy-ı o ”²¹⁶

- Onun söz söyleyen gözleri suskunu bile konuşurur (dilsizi bile dillendirir).

“Ser zi nā-ari ber-āverde be-bī-sāmānī

Ten zi nā-kāmi fŷrŷ dāde be-düşmen kāmī ”²¹⁷

- Baş çaresizlikten huzursuzluĥa döndü, vücut da murat alamamaktan dolayı düşmana mutluluĥu tattırdı.

“Beyāz u ĥumre bā-hem arb mī-kerd

V’ez-ancā ictimā’ī ĥāşıl-āverd”²¹⁸

- Beyaz ve kırmızıyı beraber vuruşturdu ve ancak ondan sonra kavuşmak hâsıl oldu.

²¹⁶ Ĥikāye-i Zen Dost, 13a, 1-2.str

²¹⁷ Ĥikāye-i Zen Dost, 15b, 10-11.str

²¹⁸ Ĥikāye-i Zen Dost, 16b, 7-8.str

Hikâyedeki Arapça Bölümler ve Çevirileri

“Tenāsebtüm ‘ahd ü ’l-ḳadīm ke’ennenā ‘alā cebeley Nu‘mān len netecemme‘ā”²¹⁹

- Eski ahitteki²²⁰ atalarımız gibisiniz, sanki Numan’ın iki tepesi üzerinde buluşmayacak mıyız.

“eyne ’s-ṣüreyyā min yedi ’l-mütenāvil”²²¹

- Kolay ulaşılan Süreyya yıldızı nerede.²²²

“el-ḫāletü hazīhi ḫalī‘ü ’l-‘izār”²²³

- Zincirsiz, kementsiz hayvan gibi başıboş istediğini yapan, ahlaki sınırları olmayan.

Der-kenār: “ḳa ‘īdetü ’r-recul ey zevcetuhu”²²⁴

- ḳa ‘īdetü ’r-recul; eş, karı anlamındadır.

²¹⁹ Ü1, 3b, 9-10.str

²²⁰ “El-‘ahd ü ’l-ḳadīm” Tevrat için kullanılmaktadır. Üç nüshada da “el” ifadesi olmadığından çevirirken Tevrat ibaresini kullanmadık. Onun yerine “eski ahit” demeyi tercih ettik.

²²¹ Ü1, 4a, 17 .str. ve 4b,1.str.

²²² Burada, Süreyya yıldızının arzu edilen olduğu fakat ulaşılmaması zor bir hedef olduğu vurgulanmaktadır. Yani, kolay ulaşılabilen bir Süreyya yıldızı yoktur denmektedir.

²²³ Ü1, 5b, 12.str

²²⁴ Ü1, 7a ve Ü2 6b (Transkripsiyonlu metinde 32.dipnot)

Der-kenār: “refrefe el-tā’ir izā ḥarraka cenāḥeyhi ḥavle eṣ-ṣey’ yūrīdū an yaḳa’a
‘aleyhi”²²⁵

- Kuş iki kanadını çırttığında bir şeyin üzerine konmak ister.

Der-kenār: “cezve bi-ṣelāṣ ḥarekāt el-cīm kıt’a mine ’l-cemre”²²⁶

- Cezve, cim harfinin üç ünlüsüyle okunabilir ve korun bir parçası anlamındadır.

“mısrā’ men nākehā aṣbaḥa fī ’l-‘āfiyet,”²²⁷

- Kim o kadını s..kerse afiyete ulaşır.

Der-kenār: “fağr fānın fetḥī ve ‘aynīñ sükūnuyla ağzı açmak yuḳālū fağara-fāhū
mine ’l-bāb eṣ-ṣāliṣ ve ağız açılmaya daḥi derler yuḳālū fağara fuhū ey infeteḥe
yete’ addī ve lā yete’ addī”²²⁸

- Fağr fānın fetḥī ve ‘aynīñ sükūnuyla ağzı açmak demektir. Üçüncü babdan;
“ağzını açtı” ve “ağız açılmaya” da derler. Geçişli ya da geçişsiz olarak “ağız
açıldı” derler.

²²⁵ Ü3, 6b (Transkripsiyonlu metinde 37.dipnot)

²²⁶ Ü3, 7a (Transkripsiyonlu metinde 38.dipnot)

²²⁷ Ü1, 16a, 9.str.

²²⁸ Ü1, 19a ve Ü2 18a (Transkripsiyonlu metinde 78.dipnot)

“ilā ḥayşü alḳat raḥlahā umm ḳaş‘am”²²⁹

- Deve yükünü ateşe bıraktı.²³⁰

²²⁹ Ü1, 19a, 5-6.str

²³⁰ Buradaki alıntı Irak'a ait bir atasözüdür. “Umm ḳaş‘am” bir devenin ismiymiş. Bu deve zorda kaldığında yükünü bırakmış yani kötü bir iş yapmıştır.

ā'azz: en değerli, en sevilen

āb-der-dehān: ağzı sulanmak

ābeste: tohum vb. ekmek için bir alan hazırlama

ābī: çekinen, nazlanan, sakınan; rıza göstermeyen, itaat etmeyi reddeden

‘ābid: kullar, köleler

ābiye: yüzünü örtü ile örten utangaç kadın ya da kız

‘adem: yokluk, olmayış

‘add: sayma, sayılma; itibar etme, edilme (‘add etmek: saymak, itibar etmek)

ādemī: insanoğlu

‘adīmet ü'l-miṣāl: benzersiz, eşsiz

‘afāf: (‘afāfet) temiz olma; fenalıktan, günah işlemekten korkma

āfet: bela, felaket, musibet; mec. güzel, çok güzel insan

‘aff: temiz, iffetli, gūnahtan arınmış

‘afīf, ‘afīfe: iffetli, namuslu, temiz

ağber: toz renkli; tozlu, çok tozlu

āgende: dolu, doldurulmuş

ağṣān: (ağṣn'un çoğulu) dallar, ağaç dalları

ağḥass: aç gözlü, tamahkâr; sefil, rezil, süfli

²³¹ Hikâyede geçen tüm kelimelerin bu sözlüğe alınması kapsam olarak mümkün olmadığından bu sözlük oluşturulurken yaygın olarak kullanılmayan ve anlam olarak bilinmeyen ya da yaygın kullanılmasına rağmen bilinenden farklı anlamları olan kelimeler sözlüğe alınmıştır.

‘ahd-ı pīṣīn: önceden verilmiş söz

āhlā: çok tatlı, daha tatlı, en tatlı

aḥzār: yeşil

aḳdām ya da ikdām: adımlar; çalışma; ilerleme

‘aḳīle: kendi türünün en mükemmel, kusursuz örneği

ākmişe: kumaşın çoğulu

aḳved: çok uzun; pezevenk

‘alā ’iḳ: bağlayan şey, bağ

ālām: kederler, elemeler, acılar, sızılar

‘ale ’l-fevr: derhal, birden, hemen

ālūde: (ālūd) bulaşmış, bulaşık

-āmīz: -le karışık, -yı içine alan

‘āmmeten: genel olarak

‘amūd: direk, sütun; yukarıdan aşağı dik inen çizgi; dikey

‘amūd ü ’l-ṣubḥ: tan ağarırken doğudan görünen ışık huzmesi, sabahın ilk ışıkları

‘anf (‘unf, ‘inf): şiddet, sertlik, kabalık, haşinlik, acımasızlık

‘ārīz: gelen; tesadüfi vaka; dağ, bulut vesaire gibi görmeye engel olan her şey; yanak

‘arīke: huy, tabiat, mizaç

‘arrāf: falcı, kâhin, müneccim

ā’ṣāb: sinirler

isā ’et: çürüme, bozulma; yanlış, kötü davranma, hareket etme

‘asīr: zor, güç, zahmetli (emr-i ‘asīr: zor iş); titiz tabiatlı (adam)

āstīn: elbise kolu, yen

āṣṭī: barış, sulh (19b,1)

‘atāhet: aptal, ahmak olma; aptallık, ahmaklık

āti: gelecek, gelen (kişi, şey), gelecek zaman, istikbal; ahret, öbür dünya, kıyamet

āvāze: yüksek ses; ün, şöhret

āver: getiren

‘ayār: altının, gümüşün ve başka değerli maddelerin karışma oranı, derecesi; saadete

doğru gitme

āyīn: töre, gelenek; tören; kanun

āzār-ı dil: gönül kırıklığı

āzār: incitme, kırılma

‘azb: kesme, kesip koparma, ayırma; çarpan, vuran; şiddetli azar, acıtıcı konuşma;

sharp (sharp: keskin, kesici, sivri; göze çarpan, bariz; sert, şiddetli; zeki, uyanık,

kurnaz, dolandırıcı, hileli)

‘āzīm: niyetli, kesin karar veren

‘azīmet: gitme, gidiş; kararlılık, kesin karar, amaç; muska, ayetler kullanılarak

yazılan muska; bir işe girişme, iş yapma

‘azr: yasaklama, engelleme; engel, yasak; hilesi bol olan, kötülük eden

‘azrā: kız oğlan kız; delinmemiş inci; üzerinde yürünmemiş kum

āzz: aç gözlülük, hırs, tamah

bādām: badem; sevgilinin güzel yüzü

bādām-ı dü-mağz: iki içli badem

bādī-i nazar: ilk bakışta, ilk görüşte
bağal: koltuk altı
bahā: kıymet, değer, bedel
bā-hem: birbiriyle, beraber, birlikte
baḥūr: ödağacı, misk, laden gibi maddelerden meydana gelen ve yakılarak güzel
koku veren ot, tütsü
ba' id: uzak, irak
ba' l: koca; eş; usta, üstat, patron
bālā: tepe, yükseklik, zirve
bālā-āmeden: bir yere çıkmak
bālīn: yastık
bānī: bina eden, yapan, kuran, kurucu
bārid, bāride: soğuk; hoş olmayan; keskin, öldürücü (kılıç)
bārīk: nazik, ince; dakik (fıkr-i bārīk: ince düşünce)
basīṭ: yüzey
bast: yayma, açma uzun uzadıya anlatma
bāşed: olur, ola
bāver: tastik, inanma; sağlam; çok doğru
bāz: açık
ba' z: bir şeyin küçük kısmı, parçası; bir takım, birkaç, bir miktar
bażā' i': bizā' at'ın çoğulu; satıcı ya da tüccarın ticaret stoku, sermayesi
be-dān: bu nedenle

bedān: çirkinler, fenalar

bed-endīṣ: fana düşünen

be-der: kapı dışı, dışarı

bedī: kötülük, münafıklık

bedī' : eşi ve benzeri olmayan; mükemmel bir şey icat eden

be'is: zarar, ziyan; zahmet, zorluk; azap, şiddet, korku; fenalık

ber-hem: beraber

ber-minvāl-i muharrer: yazıldığı üzere

berā'et: bir dava sonucunda temiz ve ilişiksiz çıkma, aklık, arılık, aklanma

ber-āverd: değerlendirme, hesap, ölçüm

ber-āverde: yukarı, yükseğe kaldırılmış, götürülmüş şey; iltimas ve himaye ile ileri

sürülmüş kimse; ayrılmış, seçilmiş şey

ber-cestē: sağlam, latif; seçme; belirgin, ortada; zahmetsizce hatıra geliveren, fakat

yüksek bir mana taşıyan mısra; şişme, sabrı patlama noktasına gelme, sabrı tükenme

berdaht: düzeltme, düzenleme; parlatma, cilalama pürüzünü giderme

ber-efrāšten: kaldırmak, yükseltmek, dikmek

ber-endāz: harcama, gider, masraf; tüketme

ber-hāste: ortaya çıkmış, yetiştirilmiş

ber-hem zeden: çarpmak

ber-ṭaraf: ayrı, bir kenara bir tarafa, bir yana (ber-ṭaraf-būden: başka bir zamana

kadar ertelenmiş; bitirilmiş, sonlandırılmış)

ber-vefḳ: göre, uygun olarak

ber-vefķ-i dil-h'āh: isteği gōnlüne uygun olarak

beyān: anlatmak; tanımlamak; örnekleme; tarif etmek; açıklamak

ber-zeden: bir Şeye başlamak; yükseltmek, kaldırmak; eşitlemek; toplamak,
biriktirmek; ayırmak

beřāšet: güler yüzlülük; güler yüz

bevādī: çöller, sahralar, kırlar

bey' : satma, satış, satılma, satın alma

beynūnet: ayrılmış olma, ayrılmak; bir kadının kocasından boşanarak ayrılması; iki
şey arasındaki mesafe, aralık; anlaşmazlık, ara açıklığı

bezl-i maķdūr: elden geldięi kadar yapma

bī-dil: kalpsiz, acımasız; aşk hastası, kara sevdalı, melankolik, hüznü; aptal, cahil,
bilmez

bī-nevā: nasipsiz, çaresiz, zavallı, fakir, muhtaç

bīrūn: dıřında

bizā' at: sermaye; tüccarların stoktaki malları

būd: varlık (būd u nemūd: var yok)

burķat: tapınak, mabet; kumaşı tezgāhta gergin tutan ağaç; put, sanem, heykel

burūt: bıyık

būyā: güzel kokulu

buz' : cinsel ilişki, evlilik anlaşması, kadın cinsel organı

bünūd: büyük bayraklar, sancaklar; bend'in çoęulu

bünyād: asıl, esas, temel; bina, yapı

bürān: keskin, kesici

cāblūs: yaltaklanma, dalkavukluk; el etek öpen, yaltaklanan

cahān: sıçrayarak, zıplayarak, seke seke

cebel: dağ, tepe

cebīn: alın

cebl: yoktan var etme

cedel: münakaşa, tartışma; tartışma ilmi; kavga

celīl: büyük, ulu; evlerin çatılarını kaplamak ya da çit yapmak için kullanılan bir tür

bi-nefsihā: bizzat kendisi

bitki, ağaç

cell: yüce, ulu, büyük (= celīl)

celse: oturma, oturum

cemālī: sevimli, hoş

cenāb: şeref, onur ve büyüklük

cereb: uyuz hastalığı, uyuzluk; kötülük

cerr: çekme, sürükleme

ceşm: göğüs üstüne yaslanma

cevād: cömert, eli açık

cevāz: caiz olma, izin, müsaade

cevelān: dolaşma, dolanma, gezinme

ceyrān: ceylan

cezme: kesme, kısalma; kesin ve tam karar vermek

cezve: cezve; büyük mutluluk; delilik

cibe: marmelat, reçel

cibill: kalabalık

cibillî: doğal, doğuştan, genetik

cidâr: duvar

cilbâb: gömlek; çarşaf, peçe, ferace

cilve-künân: cilve ederek

cirân: komşu

cubb: kuyu

culûs: oturma; tahta çıkma

cunub: istekli olma

cüyân: arayan, arayıcı

cümân: gümüş tespih; inci; gümüş toplar; dışı siyah içi fıstık yeşili olan bir ağaç ya da tahta, ahşap

-cünbân: “kıvıldaayan, sallanan, oynayan, oynatan, hareket eden” anlamları katarak sıfat yaparlar (dünbale-cünban: kuyruksallayan)

cünbân: sallayan, kıvıldaayan, hareket eden

cünbüş: hareket, tavır

cürâz: keskin

cüvâd: susuzluk; sarhoşluk, sersemlik

çāk-ğürde: yırtmak

çār-şeb: çarşaf

çārümīn: dördüncü felek; güneşin bulunduğu kat

çemān (çemmān): salınarak yürüyen

çeng: el; pençe

çesbān: uygun

çille: çile; yün çilesi, ibrişim: kırk günlük oruç

çille-şiken: kırk günlük orucunu bozan

çīne: kuşyemi

çirk-āb: çirkef, pis su

çīz: şey, nesne

çū: ne zaman

çū-pīn, çū-bīn: ağaçtan yapılmış nesne, değnek gibi kuru nesne; kırmızı renkli başa

bağlanan mendilimsi örtü; bir tür kuş

dāʾ: hastalık, dert (dāʾü'l-guşşa: kara sevda, melankoli)

dād: adalet, eşitlik; hediye; şikayet; öğ alma

dād-hāsten: çözüm isteme, telefi isteme; onarma isteme

dād u sitād: alışveriş

dağdağa: gürültü, patırtı; beyhude telaş ve ıstırap

dahī: kurnaz

dāʾ iye: içten gelen bir duyguyu teşvik edicilik; arzu

dālīʿ: büyük ve güçlü; akıl

dālle, dāll: kaybolmuş

dāmen ber-zede: iş için hazırlanmak

dāmen-keş: elini eteğini çeken, bir işe karışmayan

dānende: bilen, bilgin, haberli

dānī: önemsiz, değersiz, küçük; düşük; aşağılık, adi, değersiz; yakın

def̄ ī: aniden, ansızın; tekrar

dehān (dehen): ağız

delāl: naz, işve, cilve; insana güzel sevimli görünecek hal, durum

dellāle: bir kadınla bir erkek ya da bir erkekle bir kadın arasında aracılık eden kadın

dem-der-keşiden: sessiz olmak; susmak

demiden. nefes almak; nefes vermek, üfleme (efsūn-demiden: yalan söylemek)

dem-keşiden: nefes almak, derin nefes almak

dem-zeden: susmak, sessiz kalmak; çekinmek, tereddüt etmek; övünmek; nefes almak

denes: kirlenmiş, kirli

derhem: karışık, karmakarışık; muzdarip; incinme (rū-derhem keşiden: yüzü kasılmış, yüzünü buruşturmak, yüz kırışıklığı)

der-miyān: yanına alma

der-piş: önde olan, göz önünde olan

des: eş, benzer (manend)

dest ber-hem suden: elleri bükmek, elleri sıkmak

dest-çüb: yürümeye yardımcı değnek, baston

dest-ḥoş: (dest-i ḥoş) havlu; soytarılık; zayıf, kolay elde edilen; oyuncak

dest zeden: el çırpma; acele etmek; alkışlamak

dest-zen: el çırpma; incinmiş; işe başlayan; şarkıcı, dansçı

devīden: koşmak, acele etmek (emir kipi: -dev)

di‘ām, di‘āme: binaya vurulan direk, destek, payanda; ileri gelen, baş

dibā: kumaş, ışık

dīg: kazan, büyük tencere; çaydanlık; güğüm, ibrik

diger-bār: başka zaman, tekrar

-dih: kelimelere eklenerek “veren, verici” anlamları katar

dij: çirkin, kötü, habis, fena, günahkâr; huysuzluk, sinirlilik, kızgınlık

dīk: erkek kümes hayvanı, horoz, erkek kuş

dil-figār: gönlü yaralı, aşık

dil-şifte: gönül vermiş, tutkun

dīñ: ılımlı, makul, uslu, sessiz, sakin, durgun; düzey, kademe

direng: erteleme, geciktirme; bekleme, oyalanma

dīrīn: eski, antika

du-çār: dū-çār

dūhte: iğne ile dikilmiş

dūşīze: kız, kız oğlan kız, el değmemiş (bakire)

dūhāt: deha sahibi, son derece zeki; anlayışlı ve uyanık olanlar

dümū‘: gözyaşları, gözyaşı seli

dürūg: kizb, yalan, gerçek olmayan söz

dürūd: dua, selam; övme, teşekkür; ekin biçme; yontulmuş ağaç, kereste

düzd: hırsız

-efgen: “düşüren, yıkan, yere atan; atıcı, düşürücü” anlamları katar

efrāste: yükseltilmiş, yukarı kaldırılmış (ber-efrāste)

efrāz: kaldıran, yükselten

efsā: büyücü, efsuncu

efser: taç

efsūs: yazık, eyvah

ekdār: kederler

ekmām: elbisenin yenleri, kol ağızları; ağaç çiçeklerini tomurcukları

el-hāletü hazihi: henüz, şimdi, hālā, bugün, bugünkü günde, şimdiki zamanda, şimdiye kadar

elīf: istenilen, alışılan şey; alışmış, alışkın, alışık

elṭāf: iyilikler; okşamalar; nezaketler

emti‘ ā: kumaşlar, mallar, satılacak şeyler

emr: iş buyurma, buyruk; iş, şey, husus, vakıa, hadise

enāmil: parmak uçları

enbān: deriden çanta ya da cüzdan (özellikle koyun derisinden)

encām: nihayet, son, sınır, uç; ek; üzüntü, keder;

-encām: bitirme, sonlandırma, başarma

endāhte: atılmış, bir tarafa bırakılmış

-endāz: “atan, atıcı” anlamları katar (tir-endāz: ok atan)

enf: burun, her şeyin ön kısmı, uç

-engīz: koparan, karıştıran; depreten

engüşt: parmak

engüşt-i muḥannā: kınalı parmak

enhār: nehirler

erzāl: alçaklar, soysuzlar, yüz­süzler (rezil'in ç.)

eşās: ev eşyası, eşya

eşnā: ara, aralık, vakit, sına (hengâm)

eşî' a: ışık hüzməsi

eşīm, şīm: benli, benle işaretli

eşrār: şerirler, azılılar, fesat karıştıranlar, kötülük edenler, edepsizler

eṭvār: tavrın çoğulu

evābid: (çoğul: ābidāt) kötülükler, felaketler

evā'il: ilk vakitler, evveller, evvel zamanlar, eski, geçmiş

evbāş: terbiyesiz, aşağılık kimse

evc-gīr: yükselen, yükseğe çıkan

evḳāt-güzār: vakit geçiren

evsāḥ: kirler, pislikler; murdarlıklar

evzā' : davranış, tavır; haller, durumlar, duruşlar

eyādī: eller

ez-beski: -e dayanarak, -e göre, kadarıyla, madem ki

ezfer: güzel koku

eżhār: arkalar, sırtlar, satırlar, yüzler; binek hayvanının sırtları

ezmin: (ezmun) zamanın çoğulu, zamanlar, mevsimler

ezyāl: etek; kuyruk

fağr: açma (ağzı); açık olma; açılma (çiçek gibi)

fağvāra: mahcubiyet ve çekingenlikten konuşamama (heykel gibi olma)

farṭ: çok

fāsīde: kötü, fena; yanlış, bozuk; münafık, fesat çıkarıcı

fe-li-hazā: sonuç olarak, bu nedenle,

fer: parlaklık, aydınlık; süs, bezek

ferāset: (aslı firāset) anlayışlılık, çabuk sezme, sezme

ferdā: yarın, yarınki gün, günün ertesi

ferīde: tek, emsalsiz, eşi olmayan, kıyas kabul etmez, ölçüsüz, üstün

Ferḳadeyn: (ferḳadān) küçük ayı'ya ait olan iki parlak yıldız; dübb-i asgar (küçük ayı) denilen yıldız kümesinin en parlak yıldızları olan "dübb" ve "merak"ın müşterek adı

ferḳad: ceylan; dört yıldızdan biri

-fermā: "emreden, buyuran, amir; süren" (fermān-fermā: hüküm süren, emreden)

-fersā: "aşındıran, mahveden, yoran" (taḳat-fersā: takat bırakmayan)

ferṣ: döşeme, yayma; halı, taş vb. döşetme; yayılan şey, yaygı, şilte, halı, seccade,

halı

fertūt: pirlilik, bunaklık; kocamış, pir, bunak

fertūt, fertūte: pek ihtiyar, pir; kocamış, bunak

feṣār: sıkıcı, sıkıcı

fetk: (D.) apansızın adam öldürme; (L.) cesur, gözü pek, cüretli ve ısrarcı olma;

cesaret, cüret

fevâkih: yenilebilir meyve

-fezâ(y): “arttıran, çoğaltan”

fezleke: hulasa, netice, özet

-figâr: “yaralı, müteessir, incinmiş” anlamları katar

figâr: yara (ceriha)

fi 'l-hâl: bu anda, hemen, şimdi

-firîb: “aldatan, aldatıcı” anlamları katar (dil-ferîb: gönül aldatan)

firistâde: peygamber; gönderilmiş elçi

fişürde: sıkılmış, bastırılmış; okşama; sıkılmış meyve suyu ya da yağ

fürû (firû): aşağı, aşağı doğru, aşağıya doğru; altta, alttaki, aşağıda (fürû-güft: yavaş

konuşan, fısıldayan)

fürû-dest: bayağı, ikinci derecede, değersiz, güçsüz; (L.) yenilmiş, zapt edilmiş

²³²fürûğ: nur, ziya, ışık, parlaklık, parıldayış; alev; bitme, tamamlama; ölme, ölüm

fürû-mande: aşağı, geride kalmış olan, aciz, beceriksiz

fürû-refte-dem: nefesi sıkışan (kişi), tutulmuş, sarsılmış, üzgün, dertli; derde uğramış

fürûş: satmak; batmak, güneşin batması

²³² “fürûğ” kelimesinin anlamları yukarıda verilmiştir. Fakat aynı yazılışta olup “farûğ” şeklinde okunan (Steingass) ve ikizler burcu anlamına gelen bir başka kelimeye de, cümlenin anlamı itibariyle gönderme yapılıyor olabilir. “Fürûğ” aynı zamanda “farğ” kelimesinin çoğulu olup, “farğ” astrolojide ayın 26. ve 27. evi anlamına da geliyor. “fürûğ” un diğer anlamı (Lexicon'da) ölme, ölümdür. Bu anlam, güneş ışıklarının ölmesi, güneşin batması anlamını da akla getirmektedir.

-fūrūz: “parlatan, aydınlatan”

fūrūzende: yanıcı, yakıcı; parlatan, parlayıcı; aydınlatan

füvāk: hıçkırık; soluklanma; ölme, ölüm

-füzūd: “arttıran, çoğaltan”

ğā’ibe (ğāyibe): bulunmayan, gizli olan, saklı olan, sır olan

ğā’ile: dert, sıkıntı, keder; felaket, musibet; uğraştırıcı ve sıkıntılı iş

galeyān: kaynama, çalkanma, coşma; sinirden köpürmek, kızmak

ğalibe: galebe çalan, üstün gelen, yenen; daha kuvvetli

ğāliye: misk ile amberden yapılmış siyah, kokulu bir madde olup boya olarak

kadınlarca saçlara ve kaşlara sürülür

ğāniye: zengin (kadın, kız); kocasıyla yetinen kadın

ğarrā: parlak, parlaklık

ğavāni: zenginler; kadın şarkıcılar

gazāl: geyik, ceylan; genç ve güzel kız ya da erkek; saki

ğāze: kadınların yüzlerine sürdükleri düzgün, allık

ğazil: bir kadınla flört eden kişi, erkek

ğazl: iplik

gencīne: hazine, define

gende: iğrenç, kötü, pis; kokuşmuş, kokmuş, pis kokulu

gende-dehen: nefesi kötü ve pis kokan (kişi)

gerden-beste: boynu bağlı, zincirli, boyun eğmiş, itaatli

-gezā: “ısıran, ısırıcı; yaralayan” anlamları katıyor (cān-gezā: canı ısırın, can acıtan)

ġiyābe: dip, derinlik

ġīdī: aptal, ahmak; korkak, cesaretsiz; karı kılıklı, kadın kılıklı

ġidi: pezevenk; pezevenklik etmek; fuhşa teşvik etmek

ġirā: müessir, tesir eden; tutucu, tutan

ġir: tutma, tutuş (-ġir: ek durumunda “tutan, tutucu” anlamları katar)

ġirīve: taşlı tepe, yığın, yokuş

ġirīzān: (aslı ġurīzān) kaçıcı, kaçan; uçucu, uçan

ġīve: bir tür meyve (kivi); pamuktan ayakkabı, İran’da koşucuların kullandığı

pamuktan ayakkabı

ġulmet: şehvet düşkünü olma; çok şiddetli arzu; şehvet fazlalığı

ġunc: naz, cilve, eda, kırıma (ġunc u delāl: naz ve eda)

ġül-bün: gül kökü

ġülū-ġir: gırtlığı tutulmuş, boğazın düğümlemesi

ġüm: kayıp, yitik (ġüm-kerde: adı sanı kaybolmuş, eseri kalmamış)

ġüm-kerde: kaybolmuş; kaybolmak

ġüzeşte: geçmiş; işlemiş faiz

ġürīz: kaçma, firar; kaçkın, kaçan

ġürīz-pā: bir yerde durmayan, çok kaçan

ġüsār: içici, içen; yiyici, yiyen (mey-ġüsār: şarap içen)

ġüsiste: kırılmış, kopmuş; gevşemiş; çözülmüş, sölpük

ġüster: yayan, döşeyen

ġüsterī: yayma, serpme, döşeme işlemi

güzide: seçkin, seçilmiş, beğenilmiş

ḥā(y): “çiğneyen” anlamına gelir (şeker-ha: tatlı söz söyleyen, şeker çiğneyen)

ḥabā'il: ince ipten yapılmış tuzaklar, ağlar

ḥabāset: habislik, kötülük

ḥacālet: utanma, utangaçlıkla şaşırma

ḥacele: kınalı keklik; her hangi bir tören için hazırlanan oda ya da çadır

ḥacle-gāh: gelin odası, gerdek odası

ḥacle: gelin odası, gerdek

ḥada'a: dalavereciler, hileciler, aldatıcılar

ḥadeş: yeni olma, yeni peyda olan şey; abdest ve goslün tazelenmesini gerektiren hāl;

insan pisliği; genç, delikanlı

ḥadī'a: (ustalık) hile, oyun, aldatma

ḥadī'at: (aslı ḥadī'a'dır) (ustalık) hile, oyun, aldatma

ḥadşe: manevi rahatsızlık, vesvese, merak, ürküntü; tırnak izi

ḥafā: saklanma, gizlenme; saklanmış olma, gizlenmiş olma; görünmez

-ḥāh: “isteyen, ister” anlamlarını katar kelimelere (bed-ḥāh: kötülük isteyen)

ḥāk-bizān: öngörülü, uyanık

ḥāl-dār: benli, benekli

ḥal': soyma

ḥalāvet: tatlılık, şirinlik; zevk

ḥalecān: çarpıntı, titreme

ḥalī' ü'l-'izār: (yüzü yırtık) sıyrık, edepsiz, alnının damarı (ar damarı) çatlamış

ḥalīle: zevce, nikâhlı kadın

ḥālī: hal'e mensup, şimdiki; süslenen; süs ve mücevherler takan

ḥalī': soyulmuş; kovulmuş

ḥall u ' aqd: iş bitirme

ḥallâk: yaratan, her şeyi halkeden; Allah Teâlâ Hazretleri

ḥall: çözme, çözülme, karışık bir meselenin içinden çıkma; karar verip neticeye varma

ḥaly: kendini mücevher ve süs eşyalarıyla süsleme, donatma

ḥam: eğri

ḥamām: güvercin; kumru

ḥam-geşte: (bak. ḥam-şüde)

ḥam-şüde: eğrilmiş, bükülmüş

ḥamül: tahammüllü, sabırlı, dayanıklı (kimse)

ḥâne-ber-endâz: ev dağıtmak, ev yıkmak

ḥanek: kuş gagası; damak

ḥâne-vâde: ev ahalisi

ḥanīn: şevk, arzu, iştıyak, istek; şiddetli arzudan dolayı doğan feryat, inilti; müteessir olmak, hasret çekmek, hayıflanmak

ḥānmān: ev, bark, ocak (ḥānmān-ber-endāzz: ev, bark mahvedici, mahveden)

ḥār-ḥār: sürekli kaşıntı, huylanma; devamlı bir istek, arzu; üzüntü, sıkıntı

ḥaref: bunama, bunaklık; yaşlılıkla gelen salaklık

ḥarf: meyva toplamak

ḥarf-endāz: kurnazca, tilkice, şeytanca, hince

ḥargele: eşşek sürüsü; terbiye ve görgüden uzak, bayağı, aşağılık kimse

ḥarīde: kız oğlan kız, bıkır; delinmemiş inci

ḥarīm: sığınak, barınak, dokunulması günah ve suç olan yer, harem

ḥarmān, ḥırmen: harman

ḥarūf: Arap atı kanı taşıyan genç erkek at

ḥaşm: verme, iade; bükülebilir

ḥas-pūş: otlarla ya da çer çöple kaplanmış

ḥāşşa: özel, belirli

ḥāste: ayağa kalkmış; uzanmış

ḥāst-gār: isteyici, isteyen

ḥaḥb: yakacak odun, yakıt; iftira, kara çalma, kötöleme (birini); iş, mesele

ḥāḥır: zihin, fikir; keyif, hal; gönül

ḥatı: aldatma

ḥaḥve: adım, bir adım atma; bir adım atışta iki ayak arasında kalan mesafe

ḥavāfī: sır, giz, gizlilik; şeytanlar, iblisler; kuşun kanadının en kısa tüyleri

ḥavāle-gāh: sıkıntı ve darlık zamanlarında başvuru yer; eğlenti, gezinti yeri

ḥāverān: doğu ve batı

ḥavşala: akıl, zihin, anlayış; kuş kursağı; mide

ḥayf: haksızlık, cevir, zulüm; yazık ki, heyhat; ilenç, ah, beddua

ḥayl: yetenek, kabiliyet, güç; kötülük

ḥays: itibar, saygı; ilgi; nerede, nerede olursa, her nerede, her nereye

ḥayyāl: hileci, dalavereci

ḥazā: bu; bu adam, bu şey

ḥazef: topraktan yapılmış çanak, çömlek

ḥazef-pāre: çanak parçası, çömlek kırığı

ḥazīh: he-zā'nın müennesi (he-zā: bu adam, bu şey anlamlarında)

ḥāzır-bāş: arada ya da sürekli katılan, izleyen, müdavin; taraftar, hayran, takipçi;

hizmetli, uşak

ḥazm: kati karar, sebat, direnme; doğru ve sağlam rey ve karar

hemm: gam, keder, tasa

hemz: sıkma (parmaklarla); dürtme; ısırma; yere çalma

hencār: usul, yol, kaide

herd: (=hert) yırtma, koparma, yarma; durdurma; birinin onurunu incitmek

herem: ihtiyarlık, yaşlılık, kocama, kocalma, ihtiyarlama

her-heft: kadınların süslenmek için kullandığı yedi malzeme (ruj, düzgün vb.)

hevācis: akla gelen kötü düşünceler, kuruntular

ḥımām: ölüm, ölme

ḥıng: beyaz ya da gri at; her hangi bir at

ḥırāşide: yaralanmış, incinmiş, kırılmış; yaralı, yırtılmış, parçalanmış (turnak ile

yırtma, parçalama)

ḥired-fersa: akli yok eden, akli baştan götüren, akıl yıpratıcı

ḥırmān: mahrumluk; ümitsizlik

ḥibāle: ağ, tuzak; bağ, kement

hibāle-i izdivāc: evlenme bağı

hilā, hūlā: kadın süsleri, mücevherleri

hilāb, hilābet: kandıran, aldatan

hirāsān: korkmuş; korku içinde olma

hīre-ser: aptal, ahmak

hişāl: huylar, tabiatlar; ahlaki nitelikler

hīşāvend: akraba; soy, sop

hiyel: hileler

hīz: coşkunluk; dalgalanma

-hīz: "sıçrayan, kalkan, atılan" anlamları katar

hubş: murdarlık, pislik; kötülük, fenalık

hud' a: aldatma, oyun, hile, dalavere, düzen

huddām: hizmetçiler, köleler

hudūş: sonradan peyda olan, olma

hulel: elbise, takım elbise

hulle: cennet elbisesi; belden aşağı ve belden yukarı olmak üzere iki kısımdan ibaret

elbise

hulv: tatlı; hoş, güzel, şirin, sevimli

hum: testi, küp; davul; gökyüzü (hum-süvār)

humq: aptal olma; aptallık, ahmaklık

havrā (hūrā): huri, güzel; ahu gözlü [kız, kadın]

hūrā-şiyem: güzel, siyah gözlü güzel; huri

hūrde: yemiş, yenilmiş (ta‘m-hūrde: yemek yemiş)

huşūl: üreme, türeme; çıkma

huṭūr: hatıra gelme, akla gelme

hüccet: delil, ispat; senet, vesika

huceste: uğurlu, meymenetli; hayırlı, saadetli, kutlu

hücnat: ayıp, noksan, kusur; sözdeki ayıp bayağılık, soysuzluk

hūş: akıl, fikir, şuur; ölüm, zehir

‘iṣṣā: sarmaşık (ot)

ibdā: sebep olma, başlama sebebi olma

ibrā’ : beri kılma, beraat etme, temize çıkarılma, aklanma

ibrām: can sıkacak derecede ısrar etme, üstüne düşme, zorlama

ibre: iğne

icābet: kabul etme, kabul edilme; razı olma, uyma

ictinā: meyve toplama, devşirme

idāre: döndürme, döndürülme, çevirme, çekip çevirme; kullanma, becerme; tutum,

yerinde harcama; yetme, yeter olma

idāre-i ḳadem: gitmek, bir yere gitmek

‘ifāf: tedavi, kür

īfā: ödeme, yerine getirme; bir işi yapma, iş görme

ifrād: müfret, tek olarak söyleme; ayırma; tek başına hacca gitme

ifsād: fesada uğratma, uğratılma, bozma; kargaşalık çıkarma, düzeni bozma (ifsād-ı

beyn: ara bozma)

iftikār: kendini mütevazı gösterme yoluyla konuşma, hareket etme; fakirlik gösterme;

çok ihtiyacı olma; alçak gönüllülük, tevazu

iğrā: rağbetlendirme; hırsını uyandırma; teşvik etme, azdırma, kıskırtma

iḥāle: göndermek, devretmek, aktarma; ihale etmek

iḥfā: gizleme, saklama, saklanılma

iḥmirār: kızarma, kızılık

iḥtilāb: (D.) aldatma, aldatılma

iḥtilāc: çarpıntı, çarpınma; seğirme; havale nöbeti

iḥtirāʿ: vücuda getirmek, uydurmak; icat, yaratıcılık, uydurma

iḥtiṭāf: kapma, kapıp götürme; göz kamaşması, kamaştırma

iḥtitām: bitirme, tamamlama

iḥtiyāl: hile yapma, düzen kurma, düzen, oyun etme

ihtizāz: titreme, salınma, depreme; sıçrayıp oynama

iḥzār: hazırlama, hazır etme, edilme; huzura getirme

īkāʿ: yapma, yaptırma, öldürme; düşürme

ikmāl: tamamlama, tamamlanma

ikmām: elbiseye yen yapma; tomurcuklandırma

iḳtināş: tuzak kurup avlama

iḳtiyād: bir hayvanı idare etmek; boyun eğme, gönderme; tutup götürme, götürülme

iktıyād: hile, dalavere yapma

iḳtiżāʿ: lazım gele, gerekme; lazım getirme, gerektirme; işe yarama

ilā: yemin etme; erkeğin bir miktar karısına yaklaşmaması için yemin etmesi; sıkıntı ve derde uğrama

ilkā: bırakma, bırakılma, terk, atma; telkin etme, ilham etme; bir kusuru başkasına yükleme

‘illet: hastalık; sebep; gaye, hedef

iltimās: kayırma; arka, kayırıcı; yapılmasını isteme

iltizāz: lezzet bulma; lezzet alma

iltiyām: yara kapanma, onulma; onarma; onarmak, dikmek

iltiyām-pezīr: yaranın iyileşmesi, yaranın kapanması, tedavi, iyileşme; onarma, yırtığı onarma

im‘ān-ı naẓar: dikkatli bakma; dikkatle incelemek, iyice incelemek

im‘ān: bir işte çok ileri varma, çok dikkatli olma; inceden inceye araştırma

imkān-pezīr: imkân bulan

‘inān-keş: “dizgin çeken” ; ölçülü hareket eden anlamında

ināre: nurlandırma, aydınlatma, ışıklandırma

in‘āz: cinsel arzu ve istek içinde olma

incāz: yerine getirme (incāz-ı vā‘d: sözünü yerine getirme)

incizāb: çekme, çekilme; cazibeye çekilme

infi‘āl: gücenme, darılma

inḥilāl: açılma, çözülüp açılma; dağılma; erime

inkisār: kırılma; gücenme; beddua etme, ilenç

intiḥāb: seçme, seçilme; seçim; en güzel

intikāz: koparma; yıkma, yıkım

inzār: sonunun fena olacağını söyleyerek korkutma, ihtarda bulunma

inzicār: çekilmek, vazgeçmek (tehdit, uyarı sonucu)

īrād: getirme; söyleme (īrād-ı kelām: söz söyleme)

irā`et (irā`e): gösterme, görülmesini sağlama; göstermek; tayin etme

irtikāb: kötü bir iş işleme; rüşvet yeme, yiyicilik

irtiyāb: şüphelenme, şüphe, duraklama

īşāl: vusul buldurma, buldurulma; vardırma, vardiırılma; ulaştırma, ulaştırılma

īstāde: ayakta durmuş

istibhāl: baskı, engelleme ve yasaklardan kurtulma, özgür olma; birinin özgür

olmasına izin verme

istidlāl: bir şeye dayanarak sonuç, netice çıkarmak

istifsār: sorma, açıklama amaçlı sorma, sorup anlama; ifade etme

istiftāh: siftah etme; başlama, başlanılma; açma, açılma

istiġfār: Allah'tan günahın bağışlanmasını isteme; tövbe etme

istiġnā: aza kanaat etme, tokgözlülük; ihtiyaçsızlık; nazlanma, ağır davranma;

çekinme; bağımsız olma, bağlı olmama

istiḥşāl: hâsıl etme, meydana getirme, üretme; elde etme, ele geçirme, ele geçirilme

istiḥyā: hayâ etme, utanma

istihzā: biriyle dalga geçme, alay etme

istikbāh: çirkin görme, çirkin sayma; ayıplama

istikmāl: ikmal etme, tamamlama, bitirme, kemale erdirmeye

istikşāf: keşfetmeye çalışma, ne olup bittiğini öğrenmek için araştırmada bulunma

istilā: ele geçirme; amacına ulaşma

istilā: plasenta (bir hayvanın)

istimā': dinleme, dinlenilme, işitme, işitilme; dinleyip kabul etme; kulak verip

dinleme

istimdād: medet, yardım isteme

istinkāf: kabul etmeme, reddetme, yüz çevirme, vazgeçme

istinţāq: birini nutka getirme, söyletme; söyletmek isteme

istirāha, istirāhat: rahatlama, dinlenme; sükûnet, huzur, sakinlik

istirāk: sirkat, çalma, çalınma, hırsızlama

istirhām: merhamet dileme, yalvarma, yalvarış

istişhāb: yanına alma, yanında götürme, beraber götürme

istişkāl: ağır görme; yüz vermeme, kovarcasına davranma yani kovma

iştıyād: tuzak kurup avlama, avlanma

işā' a, işā' at: yaymak, sermek, döşemek, sürmek; yayınlamak, kamuoyuna sunmak

işāde: bilgi verme; seslenme, sesini yükselterek kaybolan bir şeyi tarifler herkese

bildirme

iştibāh: şüphelenme, şüphe

iştihā: iştah, istek, meyil

iştirā: satın alma, alınma

i' tikkād: düğümlenip kalma, bir şeye bağlanma, inanma, gönülden tasdik ederek

inanma

i'tilâf: ülfet etme, alışma; uyuşma, uygunluk

i' tiyâd: adet edinme, alışma; alışkanlık

i' tizâl: (azl'den) bir tarafa çekilme; işten çekilme; takımdan ayrılma

i'tlâk: serbest, özgür kalan, serbest, özgür olan; kocanın karısını boşaması

itmâm: tamamlama, bitirme, tamam etme, edilme

itminân: emin olma; birine inanma, güvenme; kat'i olarak bilme; gönül rahatlığı

ittişâl: kavuşma, bitişme, ulaşma; birbirine dokunma; yakınlık

izâka: tattırma, tattırılma; tat, lezzet ve zevk hissetme

izâle-i evsâh: kirlerin, pisliklerin giderilmesi

izâle: giderme, giderilme; yok etme

iz'ân: itaat, söz dinleme, boyun eğme; anlayış, kavrayış, akıl

'izâr: dizgin, dizginin bir tarafı, gem; sakal; yanak; uç, eşik

i' zâz: hürmet etmek, ağırlamak; ikram etmek; aziz kılmak; galip gelmek

izedî: Tanrıyla ilgili; kutsal

ized: Allah

'izz: güç, şeref, şan, ün; değer, kıymet

ķâbile: kadın ebe, ebe

ka' b: topuk kemiği; aşık kemiği; genç kız memesinin arşaklanması

ķadem-nih: ayak basıcı, ayak basan

ķafâ: kafa; ense; -i müteakip, izleme, izleyerek, izleyen, takip

kaḫā-dev: kaḫā; Steingass'ta boynun arka kısmı; takip, peşinde olma anlamında veriliyor. deviden, Farsça'da koşmak (emir kipi -dev) anlamındadır. kafa-dev; arkasından koşarak takip etmek anlamına gelebilir. (bkz 4a, 7.str.)

kāḫūr: beyaz veya yarı saydam ıtırı kuvvetli madde

kaḫāḫa: yüksek sesle gülme; çit sarmaşığı bitkisi

ka'ide: bir adamın karısı

kalāšet: kısa, güdük, bodur; kalleşlik

kālī: (İNT) söylemekle, söyleyerek (<http://www.osmanlicaturkce.com>)

kalīl: az miktarda; az, çok olmayan; kısa süre

kalāb: kalıptan kalıba giren, düzenbaz, hilekâr; kalpazan

kām-rānī: başkalarının arzu ve mutluluklarını yerine getirmek için yaşayanlar;

mutluluk; despot, baskıcı

kām-revā: istediğini elde etmenin ve sahiplenmenin verdiği haz ve mutluluk

kām-zen: bir yere gitme arzusu ve amacına sahip olma

kānūn: ateş ocağı; soba, mangal; bir şeyin tutuşup yandığı yer; kış mevsiminin ilk iki

ayı

kaḫāḫa: insanda kendiliğinden hâsıl olan fikir ve niyet; tabiat; fikir kuvveti, bir fikri

ortaya koyma hassası

kaḫān: yakın; birleşmiş; ortak, dost, arkadaş

kār-sāz: iş işleyen, becerikli

kaḫā: kesme; ayırma, kesip atma

ķavām: adalet, eşitlik, doğruluk, dürüstlük; destekçi, destek; bir adamın duruşu,

endamı; esas, nitelik

ķazā: ceza

kebāde: ok, talim yayı; kepaze

kebk: keklik

kec: eğri, çarpık

kefel: but, kıç; kalan, kalıntı

keff: el; engel; köpük; sünger taşı; el çekmek

keḫīl: sürme çekilmiş, sürmeli (göz) (‘ ayn-ı keḫīl: sürmeli göz)

kehrübā: (L. kehrübā = kehlibār, kehribār); (İNT) cevher saçan, güzel söz söyleyen;

(D) kehrübā= kehlibār: “samankapan”

kej: (kec) eğri, çarpık (kec-tab‘ : kötü yaratılışlı)

kemīne: noksan, eksik; aciz, hakir; zavallı

kenār: kıyı, çevre; uç, köşe; çerçeve, etraf pervazı; elbise eteği

kende: çukur; kazmak; kazılan

kendū: genişçe toprak; topraktan testi

ketmān: bir sözü, bir haberi, bir sırrı saklama, gizli tutma

kettān: keten

key: ne zaman, ne vakit

keyvān: Satürn gezegeni

ķimāḫ: sargı, örtü, sarılacak bez; bebekler düşmesin diye beşiğinin etrafına sarılan

bez, örtü

kınā' : örtü; başörtüsü; yaşmak; peçe

kinār: göğüs, meme; kucaklama, sarılma, kucaklaşma

kinā 'ye (kınā 'yet): (bir şeyi) belirli bir isimle çağırarak, lakap; metafor, mecaz,

kinaye (kınā 'ye zeden: mecaz ya da metafor ile konuşmak)

ķırık: çapkın (tarama sözlüğü); şıklığa özenen, gösteriş çabasında olan (Türkiye

Türkçesi Ağızları Sözlüğü , <http://tdkterim.gov.tr/bts/>, 10.02.12)

ķivām: dikler, doğrular

ķiyādet: komuta, kumandanlık; pezevenk, pezevenklik

ķiyām: kalkma, ayağa kalkma, ayakta durma; bir işe kalkışma, başlama; ayaklanma,

isyan; namazda ayakta durma

kinār: göğüs; kucak; etek, elbise

ķirbās: keten; keten kumaş, beyaz keten kumaş

ķirişme: naz, işve, cilve, gamze, kaş

ķirpās: padişah sarayında ve ya vezir evlerindeki divanhane, dergâh

ķiř: din, mezhep (bed-ķiř: dinsiz); keten, kumaş; şimşir; adet, huy, töre

ķiyād: idare edilemez, inatçı

-kun: “yapma, yapılma” anlamları katar

ķurṭa: kadınların süs için kulaklarına taktıkları küpe (ķurṭa-i gūř: kulak küpesi)

ķuřāyiř: açılma, açılış, açıklık

ķūřiř: çalışma, çabalama

ķu' ūd: oturma; namazın oturarak eda edilen kısmı

ķuvām: bir koyunun ayağında oluşan hastalık

küdūret: bulanıklık; gam, tasa, kaygı

kühā: ben, çil; kötü, pis kokulu nefesi olma; korkaklık, pısrıklık

kühene: köhne, eski, yıpranmış, modası geçmiş

kūlfet: zahmet, sıkıntı, zorluk, yorgunluk; zorlu iş; merasim, seremoni

kūnc: köşe, bucak

kūncīde: küspe, yağ tortusu; tohumların yağı sıkıldıktan sonra kalan posa; küspe, yağ
tortusu; sıkma, presleme

küşāde: açılmış, açık; ferah, şen

küşāyiş: açılma, açıklık (küşāyiş-i hātır: iç açıklığı, gönül rahatlığı)

lāf: övünmek, böbürlenmek

lağz: sürçme, kayma

lağziş: sürçme, kayış, kayma, sürçüş; dilin sürçmesi ya da kalemin ucunun kayması

laḥāz: gözün dış köşesi

lang: elleri ve dizleri üzerinde sürünen, emekleyen kimse

laḥ'ā: dişin kökten çıkması, yokluğu, aşınması

laḥme: tokat, şamar

la'ūḳ: yalanacak, yenilecek; macun; öksürük şurubu

le'ālī: inciler

leme'ān: parlama, parıldama

lems: el ile dokunup duyma, el ile tutma; dokunma ile duyulan; dokunma

leng: topal, aksak; tenasül aleti

lev: dudak; yükseklik, tümsek; kin, garez; safra

levāzım: lazım olan şeyler, gerekli olan şeyler

levs: kir, pislik; entrika

leyin (leyyin): yumuşak; hafif; ılımlı

likā': görme; rast gelip kavuşma; yüz, çehre

liyāqat: layık olma, değerlilik, yararlık; hüner, iktidar, fazilet, hüner

lū: kutu; ambar, mahzen

ma'āb: dönme; geri dönülecek yer, ev; depo, ambar; bir şeyin merkezi; sığılacak yer

ma'ākīd: (ma'kād, ma'kīd'in çoğulu) bir düğümün bağlandığı yer; birleşme, bağlanma yeri; kontrat, anlaşma, sözleşme; durum

ma'āl: dönme, dönülen yer; amaç, hedef; eğilim, temayül; olay, durum

māfī'z-żamīr: gönüldeki, içteki şey

mağāş: dalış, dibe dalıp bir şey çıkarma

mağāz: suyun bulanıklaşması, bulanıklaştırılması; fiyat düşüklüğü

mağbūn: alışverişte aldanmış olan; şaşırılmış, şaşkın, salak

mağşiyāne: baygıncasına; bayılmış gibi

mağz: beyin, dimağ; ilik

mağzā: meram, istek, maksat

mağzel: dönme, dönüş yeri

maḥābā: saygılı, düşünceli davranma

māḥal: gammaz; münafık

maḥall: yer, mevki, durak

maḥcūbe: utangaç, namuslu (kadın, kız); kapı ardına konulan ağaç

maḥsūs: hissedilen, anlaşılan, duyulan; belli, aşikâr, meydanda

ma‘ hūd, ma‘ hūd: ahd olunmuş, bilinen; sözleşilen; sözü geçen; fena bilinen kadın

maḥz: su katılmamış, halis süt; halis, katkısız, sade; tam, kendisi, aslı

maḥzūn: (hazine’den) hazinede saklanan şey

maḥzūn: hüznü, tasalı, kaygılı

mā’ide: üzerinde yemek bulunan sofrâ

maḥ‘ ad: a place of seating, a seat

maḥāle: söz, nutuk; tek bir bahis üzerine kaleme alınan şey

maḥarr: durak, durulan yer

maḥdem: gelme, dönüp gelme, geliş

maḥūl: söylenilmiş, denilmiş

maḥūle: takım, çeşit, soy

mānde: kalmış olan, gitmiş olan

mārr ü’z-zıkr: yukarıda açıklandığı gibi, daha önce bahsedildiği üzere

mā-şadaḥ: doğrulamak, tasdik etmek, onaylamak

maşlahat: iş, emir, husus, madde, keyfiyet; ehemmiyetli iş; barış, dirlik, düzenlik

matā‘: varlık, mülkiyet, sahip olunan şey

maḥbū‘a: basma

maḥiyye: binek hayvanı

maḥmaḥ: göz dikilen şey, göz konulan yer

maḥmūre: mahzen gibi toprak altında öteberi saklanan yer; mezar, kabir

me'âşır: iş, fiiliyat; söyleyiş, söz

me-bad me-bād, me-bādā: sakın!, olmaya ki!; Allah korusun!

mebī': satılmış şey

meblūle: ıslanmış, ıslak; nemli, yaş

mebsūt: bastolunmuş, yayılmış, açılmış; uzun uzadıya anlatılan

mecelle: görülünen yer, görüntü yeri, belirme yeri, başkalaşma yeri, tecelli yeri

mecmū': bütün, hepsi, topluca, yığılmış; cem' olunmuş, bir araya getirilmiş şey

meczūm: kesmek (uzuv vb.), koparmak; fikir birliği, kati karar verilmiş, niyet edilmiş

medār: bir şeyin döneceği, devredeceği, üzerinde hareket edeceği yer, etrafında dönülen nokta

medlūl: delil getirilmiş şey, gösterilen şey

mefāsīd: fesatlıklar, münafıklıklar, bozgunculuklar

mefāze: çöl, sahra

mefraḥ: civciv çıkarılan yer, kuluçka

mefsedet: fesatlık, münafıklık, bozgunculuk

mefkūd: kayıp, yok, olmayan, bilinmeyen

mehr: evlendirilirken erkek tarafından kadına verilen nikah bedeli

mekāyid (mekā'id): (mekāde'nin çoğulu) hile yapma, taktik kullanma; hileler, aldatmalar, düzenler, dalavereler

mekāide: hile, düzen, dubara

mektūm, mektūme: ketmolunmuş, gizli, saklı

mel' anet-redif: kötülüğü, melaneti takip eden

me'luf: ülfet edinilmiş, alışılmış, alışmış; huy edilmiş

melum: suçlanan, suçlanmış, suçlama, kınama; kötü konuşan; kusurlu

mel'un: lanetlenmiş; kovulmuş; herkesin nefret ettiği kimse

memdud: çekilmiş, uzatılmış, uzamış, uzatılan

menazil: menziller, duraklar, konak yerleri

menhus: nuhusetli, uğursuz

meraya: aynalar (mirat'in çoğulu)

merdum-geza: adam ısiran, adamın canını acıtan

merg: ölüm

mesas (misas): el sürme, değme, dokunma; cima etmek; almak

mesbuk: kalıba dökülmüş

meserret: sevinç, şenlik

meskenet: kendini mütevazi gösterme yoluyla konuşma; miskinlik, fakirlik,

yoksulluk; beceriksizlik; alçak gönüllülük, tevazu

meslub: selbolunmuş, soyulmuş, alınmış, giderilmiş

meslubü'l-'akl: akli alınmış, deli edilmiş

mesahir: teşhir olunacak yerler, sergiler

mesime: döl yatağı; çiçeklerde yumurtacıkların yumurtalığa yapışık oldukları doku

mesy: yürüme

meva'id: vaat olunmuş şeyler; muayyen, belirli zamanlar

meviş: (mevc'den) yüzeyin dalgalanması ya da görüntünün yanardöner olarak renk değiştirmesi

mev'ūd: vaat olunmuş, söz verilmiş; vadeli, zamanı belli

meyāne: orta; ara; meyane, kıvam; gerdanlığın ortasındaki büyük inci; ortaya serilen halı

meyn: tarla ya da toprağı sürme; yalan söyleme; yalan

mezāk: tatma, tatmak; zevk tadacak yer, damak; zevk; tat duyma; karşılıksız aşktan elde edilen acı deneyim

mihmīz: dürtü; dürtmek, mahmuzlamak

mıkra'a: kamçı

mıkrāz: kesecek alet; makas

mıķved: yular, dizgin

mi'cer: kadın başörtüsü

mifād: ocak demiri, ateş demiri

mihmān-nüvāzī = mihmān-perverī: misafir perverlik, misafir severlik, misafir ağırlayıcılık

mihmāz (mehmūz): pezevenklik, pezevenk; çizme ve ayakkabı arkasındaki demir kısım (hayvanları dürtmek için)

miknese: süpürge

minvāl: tarz, yol; suret, şekil

misās (mesās): el sürme, değme, dokunma; cima etmek; almak

mismār: çivi; mih, kazık

miyāh: sular

miyāne: orta nokta, orta; ara; kıvam (helva pişirmede); gerdanlığın ortasındaki büyük

inci; iki kişi arasındaki ilişki; ortaya serilen halı

mizāc-girāne: herkesin mizacını okşayacak, hoşuna gidecek yolda

mizmār: koşu meydanı

mu 'addā (mu 'addī): sebep olan, neden olan; sebep, gerekçe

mu' ākad: anlaşmayla bağlı olmak

mu' ākid: birbiriyle sözleşen akid yapan

mu' āneset: alışık, aşına olma, aşına; alışkanlık, aşinalık, bilme

mu' arraz: tariz eden, dokunaklı söz söyleyen; taş atan; göstermek, sergilemek,

yaymak

mu' azzır: özür dileyen; sünnetçi

mūcib: icap eden, lazım gelen, gereken, gerektiren; sebep, vesile

muḥadder/ muḥaddere: Müslüman kadın, kapalı, örtülü, namuslu kadın

muḥāl: mümkün olmayan, imkânsız

muḥammer: mayalanmış, kabarmış; şarap gibi kaynayıp kıvamını bulmuş

muḥammer: kırmızı süslenmiş, kırmızı süsleme; pembeleştirilmiş, kırmızımtırak

muḥannā: kına

muḥazzab: boyanmış

muḥtāc-ı beyān: anlatılmaya muhtaç, anlatılması gerekli olan

muḥtāl, muḥtāle: dalavereci, hileci

muḥtelim: ihtilam olunmuş, düşü azmış, zinaya teşebbüs eden

muḳa‘‘ ab: dışbükey; içbükey

muḳaddem: takdim edilen, sunulan

muḳaddemā: önce, eskiden

muḳaddem: tercih edilmiş; önce gelen; değerli, üstün

muḳarnes: merdivenler; merdiven şeklinde dereceleri olan çatma tavan, kubbe;

kubbe biçiminde olan; bir çeşit serpuş; nakışlı, işlemeli, rengârenk olan

muḳdim: ikdam eden, gayret ve devamlılıkla çalışan, işine düşkün

muḳtezā: lazım gelmiş, iktiza etmiş; kanun icabına göre yazılan yazı

murā‘āt: bakma, inceleme, gözleme; yansıtma, aksettirme; koruma, bakma,

muḳafaza

murtāz: alıştırılmış, talimli (hayvan); disiplinli

muta‘āl: en yüce, en önemli, en büyük (Allah)

mutā‘ba‘at: ittiba etme, birine tabi olma, arkasından gitme, uyma

muḳābaḳat: mutabıklık,

mutābi‘: tabi olan, uyan; takipçi, izleyen taraftar

muta‘abbis: taabbüs ederek, yüzünü ekşiterek

muḳāyabāt: eğlenceli hikâyeler, fıkralar, latifeler

mutazaccir: içi sıkılan, sıkıntılı

mutazarrifāne: zarafet taslayana, zarafet satana yakışacak surette

muḳırr: mikraz, makas

muvāfiḳ: uygun, yerinde

muvāşalat: vasil olama, varma, ulaşma; yetişme

mūyīn: kıldan, kürkten

muḡa: bir parça et; fetüs; çok az bir miktar

mu'zır: özür dileyen, bahane sunan

mübāderet/ mübādere: bir iş yapmaya girişme

mübāhāt: güzellik ya da başka bir özellikte üstünlük yapma ya da üstünlük taslama, böbürlenme; şan ve şöhret için çekişme; şan, şeref, gurur

mübāşeret: bir işe başlama, girişme

mücānebet: bir şeyden sakınma, çekinme, çekilme, uzak durma

mücānib: çekinen

müdāhane: dalkavukluk, koltuklama

müdāvemmet: devam etme; bir yere her vakit gidip gelme; bir işte aralıksız

müdenne: kirlenmiş, kirli

mü'ezzi: (eza'dan) eziyet eden, inciten

müfād: mana, kavram (mefhum, meal)

müfāraḡat: karşılıklı ayrılma, karşılıklı ayrılmak

müferriḡ: ayıran, bölen, kısaltan; karı kocanın mutluluğunu bozan, onları ayıran

mühevvel, mühevvele: korkunç, dehşet verici, ürkütücü

müheyyic: heyecanlı, coşkulu

mühimm: iş, mesele

mükellel: taçlı, taç giymiş; süslü, parlak

mülānese: lems etme, el ile tutma, yoklama; birbirine dokunma

mülāḡafe: latife etme, şakalaşma; lütfetme, güzel muamele

mülâzemet: bir yere veya bir kimseye sımsıkı bağlanma; gidip gelme; bir işle
devamlı meşgul olma; staj görme

mülevves: kirli, kirlenmiş; kirletmek

mültemes: iltimaslı, kayırılan

mümâna'at: menetme, engel olma, önleme

mümâreset: alışma, alışıklık, yatkınlık, el yatkınlıkları

mümâşil: benzeyen, andıran

mün'aqid: düğümlemiş, bağlanmış, bağlı; iki taraf arasında resmi olarak kabul
olunmuş; teşkil olunmuş

münba'is: inbias eden, gönderilen; ileri gelen, doğan

mürâ'ât: kurallara uyma, riayet etme, kurallara saygı duyma; uyma, uyum; (D)
hıfzetme, saklama; göz ucuyla bakma; gözetme, koruma, himaye

mürüvvet: insaniyet, mertlik, yiğitlik; cömertlik, iyilikseverlik

müsâra'at: sürat ve acele etme; teşebbüs, girişme

müstağnî: çekingen, nazlı (davranan)

müstelzim: istilzam eden, gerektiren, gereken

müstenker: inkar edilmiş; hoş olmayan, kabul edilemez, hoş karşılanmayan

müstenkir: inkar eden (araştıran, soruşturan anlamı da var)

müşûl: benzerlik; ayakta durma (saygıdan dolayı)

müşâfaha: ağız ağza, yüz yüze, karşı karşıya konuşma

müşâhede: bir şeyi gözle görme

müşterâ: satın alınan

mütaḥayyir: hayrette kalan, şaşmış, şaşkın, şaşırılmış

müfāva'at: uyma, boyun eğme

müta'abbisāne: taabbüs ederek, yüzünü ekşiterek

müteḥammil: tahammül eden, dayanan

mütemerrid: dik başlılık eden

mütenāvil: tenevvül eden, alıp yiyen

müteveccih: teveccüh eden, bir cihete, bir tarafa dönen, yönelen; birine karşı sevgisi

ve iyi düşünceleri olan; bir tarafa gitmeye kalkan

müzellele: zelilleştirilen, hakirleştirilen

müzerkeş: altın sırma ile işlenmiş

nā-be-hencār: usulsüz, yolsuz

nabz-gīr: nabza, mizaca göre davranmasını bilen, yaranmasını bilen

nāfi: gideren, giderici, yok eden, yok edici; reddeden, reddedici

nāfice: mis göbeği (=nāfe)

nāf: bir şeyin ortası; göbek; merkez, orta yer; yuvarlak yastık; gemi

nāḥun: tırnak, pençe, kıskaç; kalemin ucu

nāḥūn-zeni kerden: tırnak kırmak, tırnak, koparmak, tırnak sesi çıkarmak; tırnakla

koparmak naḥvet: kibir, gurur; büyülenme, böbürlenme

na'im (fem. na'ime): yumuşak; hassas, taze

nākdīne: hazır ve peşin para; kıymetli mal

naqş: süs

nā-küncide: istiflemek, depolamak; doldurulmuş; içermek

na' m: mutlu olma; mutluluk

nā-sere: ayarı düşük para, değersiz para; geçersiz para

nāşīye: alın, yüz; görünüş; meal, mefhum, kavram

-nāşī: neşet eden, edici; ileri gelen; ötürü, dolayı, sebebiyle

nāṭīka: düşünüp söyleme hassası, kuvveti, idrak; düzgün, dokunaklı söz söyleme

naẓīf: temiz, saf

ne-bāşed: kah olur kah olmaz

nedem: pişmanlık

nefāset: nefislik, nefis olma hali; kıymetlilik; gurur kaynağı olma

nefrīn: ilenç; lanet okuma, sövüp sayma

nefs: tükürükle üfleme

nefsü'l-emr: işin hakikati, aslı

nejād: (aslı nijād) soy, nesil, nesep

neşāyḥine: nasihatler

nesc: dokuma, örme; dokunmuş; doku

nesīc: nesc olunmuş, dokunmuş

neş'e: yeniden meydana gelme; neşe, keyif

neşīde: manzume, şiir; mısra ya da beyit; bir toplulukta okunmaya değer şiir ya da

manzume

nev: yeni, taze; yıldız

nevāl: talih, kısmet; bahşış, bağış

nevardīde: katlanmış

nevā-senc: şarkıcı, müzisyen

nev-āyīn: daha önce görülmemiş yeni şeyler, yeni tarz; süslenmiş

nevāziş: okşama; iyilik, hoşluk; lütuf; iltifat

nev' amā: kesin, belli davranış; belli alan, ölçü

nevḥ: ağıt yakan, ağıt ağlayan kadınlar

nevḥa: ölüye sesle ağlama

neyk: cima etmek

ni' am: nimetler

nigāşte: resmolunmuş; yazılmış

nigerān: bakan, baka kalan; bakıcı, gözcü

-nih: "koyan" manasıyla birleşik kelimeler yapar (ḳadem-nih: ayak koyan, ayak basan)

nihāde: konmuş, konulmuş

nihād: tabiat, huy, yaratılış

nihān-ḥāne: saklanılacak yer; mağara, mahzen, bodrum

nihūfte: saklı, gizli

nīk: iyi, güzel, hoş

nīrenc: hile, düzen; efsun, büyü; resim, taslak

nīreng: hile, düzen; efsun, büyü; resim, taslak

nisbet: bağlılık, ilgi, mensubiyet, saygı; kıyaslama, ölçü

nisyān: unutmama

nişānde: nişan, hedef olarak dikilmiş şey

niyāz: fakirlik, muhtaçlık, yoksulluk; dileme, talep; arzu, istek, iştah; açgözlülük,

hırs

nūmīdī: umutsuz, çaresiz

nuṣḥ: öğüt verme

nuṣṣaḥ: öğüt verenler

nūṣ-dārū: ilaç, panzehir; iksir; şarap

nūṣ-ḥand: tatlı gülüş

nuḥl: fındık, fıstık gibi; çerez, meze

nū‘mān: kan; renkli bahçe çiçeği

nūmūdār: model, örnek; bir şeyin kopyası

nūmū-dār: örnek, model; bir şeyin kopyası

-nūmūd: “gösteren, görünen, benzeyen” anlamlarıyla kelimeleri sıfatlaştırır

-nūmūn: “gösteren” anlamı katar

nūṣre: muska (nūṣre-sāz: muska yapan, eden)

pā-der-gil: “ayağı çamurda”; mec. sıkıntıda, hareket edemez

pāk-bāz: temiz oynayan, oynayıcı; temiz yüzlü, güzel, saf yüzlü; sadakatli âşık

pākīze: temiz, lekesiz; halis, saf

pālūde: saf hale getirilmiş, süzölmüş; pelte, jöle

pāṣ: saçan, serpen

-pāṣ: “serpen, saçan” anlamları katar

pāy-gāh: derece, rütbe; ayakkabılık

pāy-mūzd: ayak teri; bahşiş, mükâfat; ücret, karşılık; kira

pehlū: vücudun iki yanından biri, yan

pelīd: pis, murdar; alçak, rezil

perçīde²³³: vurmak; çivinin üzerine vurarak sağlamlaştırmak

perdāhte: tüketmek, bitirmek, silip süpürmek; halletmek, üstesinden gelmek;

parlatılmış

-perdāz: “tertipleyen, düzenleyen, düzeltici” anlamlarıyla birleşik kelime yapar

perde-keş: perde çekici, örtücü; engel

perde-zede: perde yırtan

perhīz: perhiz; dince yasak edilen şeylerden uzak durma; incitici sözlerden kaçınma

perīde: uçmuş; soluk, soluk (renk vb.)

perniyān: ipekten dokunmuş, bir nevi işlemeli kumaş, nakışlı atlas

pertev-endāz: ışık veren, nurlandıran, ziya veren

per-zede: kesmek, biçmek, kısaltmak (elbiseleri)

-pesend: “beğenmiş, beğenen”

pesend: beğenme, seçme; bir çeşit iğne işi, esmerleşmiş, mat altın

pey-der-pey: birbirinin ardı sıra, yavaş yavaş

peygūle: köşe, bucak (peygūle-gūzīn: köşeye çekilmiş, bir köşede oturan)

peymā(y): ölçücü, tartıcı (-peymā: “ölçen, ölçücü” anlamları katar)

pey-revī: birinin izinden gitme, birine uyma

²³³“ perçīde” kılmak burada “ rout” anlamında kullanılmıştır (rout:kökünden söküp çıkarmak) . “tācir- i dībā-fūrūş-ı ḥāverān ya‘ nī mihr-i fūrūğ-efgen-i cihān”(8a, 13.str) yani güneş istirahat yeri olan mağribe doğru giderken, atkı ve çözüğü ışıktan olan altın renkli kumaşını gökyüzünün kubbesinden söküp alıyor.

peyvend: ulaşma, varma; bağ, ilgi

-peẓīr: “kabul eden, edici, alan; kabul edilebilir” anlamları katar

pīḫīde: karışmış, bükülmüş, kıvrılmış

-pīrā: “süsleyen, donatan” anlamları katar

pīrāye-bend: kendi kendini süsleme

piser: oğul

pistān: meme

pīḫ: ön, önce, ileri; geçmiş; gelecek; akıl, zekâ

pīḫ-tahta: (peḫ-tahta) çekmece, küçük sandık; dükkânda bir köşe, dükkân köşesi

pīḫ u pes-i kār: eninde sonunda, işin başı ve sonu

pīḫānī: alın

-pīḫe: “alışmış, huy edinmiş”

pīḫe: iş, meslek; huy, tabiat, adet, alışkanlık

pūd: dokumada enlilemesine atılan atkı

pūḫīde: örtülmüş, örtü (rāz-pūḫīde: sır gizleyen)

raʿb: korkutmak; korkutma, korku içinde olma

rābiḫ: bağlayan, birleştiren; nefsinı dünyadan menedip ahrete bağlanmış olan

rābiʿ, rābiʿa: dördüncü; saatteki salisenin altmışta biri

rācil (riclʿden): (D) yaya (piyade), mec. bilgisiz (Not: S.’da bu kelime racil şeklinde

yani a kısa olarak yazılmıştır; racil: yaya, piyade; ipeksi saçlar) (bkz 18b, 3.str.)

racīm: melʿun, lanetlenmiş; lanetli

rağbet: istekle karşılama; istek, arzu; iyi kabul edilme

raḥş: gösterişli, yürük ve güzel at

raḳīḳ: ince

rāḳīye: büyücü, büyüleyen; sihirbaz

rānda: hızlı at; randa yelkeni, gemi yelkeni

ra'şe: titreme, titreyiş

raṭb: taze, yeşil, yaş (yemiş, meyve)

rebt: bağlama, bağlanma; ilişirme

recl (رجلة): (S) semizotu, mantar (Arapça, recület) ; erkeksi kadın (bkz 18b, 3.str.)

refīḳ: arkadaş; işbirlikçi, suç ortağı

refref: çırpma (kanat)

refv: dikmek, sıkıca dikmek; onarmak

reh-gīr: yolu tutan

reh-gīrā: yol tutucu

reh-vār: yolcu

reh-vārī: atın yumuşak yürüyüşü

reh-yāb: yolunu bulabilen, girebilen

rem-ḥorden: ürkmek, korkmak; çekinmek

remīde: ürkmüş, korkmuş

reml: kum; kum falı; bir takım çizgi ve noktalarla fala bakma oyunu

-resā: yetişen, yetiştiren, erişen

resā: zeki, becerikli

-res: "erişen, ulaşan, yetişen" anlamları katar

reviye: adet, gelenek, görenek, kanun, kural; davranış, tavır

reyb: şüphe; skandal, kötü talih, tehlike (reyb u riya: iki yüzlülük)

riḳḳat: rakiklil, yufkalık, incelik; merhamet, acıma, yufka yüreklilik

riḳḳat-h̄iz: acıma uyandıran, merhamet uyandıran

ridā': belden yukarı örtülen örtü, omuza örtülen örtü; hırka; dervişlerin omuzlarına

attıkları post

rīṣ: yara; yaralı; sakal; tüy, kıl; (S) yaraların içindeki irin, nem

riṣte-bür-i ümīd: ümidi kırılmış olarak

riṣte-i tāb: bakire bir genç kız tarafından iplerin örülerek muska yapılması; büyü

muskası

rīv: dek, düzen, hile; aldatma

riyāzet: nefsi kırma, dünya lezzetlerinden ve rahatından sakınma, kanaatle yaşama

riyāset: reislik, başlık, baş olma, başkanlık

rubūde: kapılmış, kapılan, kapılıp kaçılan; çalınmış, çalınan

rū-gerdān: yüz çeviren, yüz döndüren; serkeş, asi

ruḥṣāt-yāb: izin alan

rūṣenā: ışık, nur, parlaklık; ateş taşı

ru'ūnet: aptal, salak olma; aptallık, salaklık

ru'yet: görme; bilgi, fikir; görme yeteneği, görüş kuvveti, nazar, ileriye görme, önsezi

rūzḡār: zaman, devir; dünya; yel, bād

-rübā: "kapan, kapıcı" anlamları katarak birleşik kelime yapar (dil-rübā: gönül kapan)

rūcū': dönme, geri dönme; cayma, sözünden dönme, sözünü geri alma

rūft: süpürme, süpürmek

rūsūh: muhkem, sağlam olma; bir ilmin derinliğine inme, varma; meleke

rūhāniyyet: ruhanilik, ruhtan ibaret olanın hali; ölmüş olan birinin devam eden kudreti

şa' ālī: şeytanlar, iblisler (tekil: si' lāt)

şa' b: zor, güç, çetin

sā-bāş (şā-bāş): aferin, bravo; harika

sābık: geçici, geçen, geçmiş; ilerde bulunan, zamanca, rütbece önde bulunan

şa' bü'l-menāl: elde edilmesi güç

şadd: kapayan, örten, engel olan

sāde-levh: saf, bön (= sāde-dil)

şademāt: çarpma, tokuşma, çatma; ansızın başa gelen bela; patlama

şaḥīmet²³⁴: nefret, düşmanlık, kin; kötü niyet

şaḥti: katılık, sertlik; güçlük, sıkıntı

sā' id: kolun dirsekle bilek arasındaki kısmı

sā' ik: sevk eden, götüren; süren, sürücü; güdü

sāḳeyn: iki baldır (sāḳ: baldır, incik; sap)

sāḳit: düşen, düşük, kıymetsiz; sukut eden; başarısız, etkisiz

sāḳ: baldır, incik

²³⁴ “şaḥīm” kelimesi sözlüklerde bulunamamıştır. Fakat “şaḥīmet” kelimesi sözlüklerde vardır ve anlamı, nefret, kin; kötü niyettir. Ayrıca, “şaḥam” ve “şaḥm” (ḥ ile) kelimeleri mevcuttur ve anlamları, kapkara değildir. Kapkara yüzlü, metnin anlamına uygun olmasına rağmen, metindeki yazılışa uymamaktadır.

şalâh: düzelme, iyileşme, iyilik; rahatlık, barış; dine olan bağlılık

sâl-ḥürde: pek ihtiyar, çok yaşlı

sālūs: riya; riyakâr, ikiyüzlü

sāmān: sermaye; beceri, yetenek, kabiliyet; akıl, zekâ; iffet, namusluluk, ırz,
temizlik, saflık; tertip, düzen

şamt: sessiz olma; sessizlik

şanevber: kozalaklı herhangi bir ağaç; fıstık ağacı

şavb: taraf, cihet, yön

şavma‘a: ibadet yeri, tekke, hücre

şavr: parçalamak, bölmek, kesmek; ayırmak

-sāz: “yapan, uyduran, düzen” anlamları katar

sāz: çalgı; silah; at takımı; sıra düzen; kuvvet, kudret; ustalık; hile; benzer, eş;
menfaat

sāziş: yapılış, kuruluş

sebaḳ: sebḳ’den

sebbābe: işaret parmağı (azarlama için kullanma)

sebiḳ: şehvetli, arzulu

sebḳ: ileri geçme, önüne geçme, ilerleme; elde etme, vaki olma; koşuda kazanan

hayvan

secencel: ayna

sehl: hoş ve yumuşak; kolay

şemen: fiyat; değer

semere: meyva, yemiş; fayda, verim; netice; huk. bir şeyden elde edilen gelir

semile: artmış, artık şey; dere içinde kalan su artığı; (S) torba, torbadaki artmış

tohum

sem' ; duymak, işitmek; dinleme eylemi

senâbik: at, katır gibi tek tırnaklı hayvanların tırnakları, toynaklar

senc: "tartan, ölçen, değerlendiren" anlamları katar

ser-âgûş: bir nevi baş örtüsü, pelerin gibi örtü

serâvil: şalvar, don

ser-be-şahrâ: başı ovada, karar tutmaz (ser-be-deşt)

ser-fürü: baş eğme, söz dinleme

ser-fürü bürde: (İNT) baş eğmiş, düşünceye dalmış; eğilmiş

<http://www.osmanlicaturkce.com/?k=Serf%FCru-b%FCrde&t=@>

ser-fürü bürden: utanmış, sıkılmış

serire: gizli şey, sır; gizli fikir, hal

ser-keşî:(L)mükemmel, kusursuz; kibirl, (bkz 12a, 7.str.)

ser-zede: baş göstermiş, uç vermiş, çıkmış

settâr: kapıcı, yer gösterici; teşrifatçı

sevâd: karanlık, siyahlık, karartı; yazı, karalama; gümüş üstüne siyahla işleme nakış

sifâd: hayvanların çiftleşmesi

sigâliş: düşünüş, kuruş

sîlî, sille: şamar, tokat; bela, musibet, felaket

simsâri: simsarlık

sim^ç: kurdun sırtlandan olan eniği

sipenc: üç ya da beş; az, çok az; yılın birkaç günlük zaman dilimi

sited (sitād): satma, alma

sivār: bilezik

siyāh: siyah; uğursuz, şansız

siyāk: sözün gelişi ya da şekli (siyāk-kelām: söz gelişi)

sū^ʔ: fenalık, kötülük; fena, kötü

sū^ʔ-i zann: kötü fikir besleme, kötü sanma

şubḥ: ağarma, şafak, tan; aydınlanma

subḥa: çekilen tespih; tespih tanesi

sūd: fayda, kar, kazanç (bī-sūd: faydasız)

şudūr: sadır olma, meydana çıkma, olma; göğüsler; sadrazamlar, kazaskerler

suḥālet: pislik, insanın kiri

şun^ç: yapma, yapış (eser)

şūret besten: bir şekle girmek, meydana gelmek

şu^çud: yukarı çıkma, yükselme

suver: suretler

sū(y): taraf, cihet, canip

süllem: merdiven; güneşin gölgesiyle zamanın takip edildiği bir tür sistem

sünen: sünnetler

sürādık: büyük padişah çadırı; saray perdesi

sürāğ: iz, eser, işaret

sürāḥ: delik

süsti: gevşeklik; tembellik; sölpük, gevşek

süsti-kerden: ağır ilerleme, ağırkanlı olma

şāhiḳ: yüksek

şā'ibe, şā'ib: (vulg. şāyibe) (bir kadının) kırılması, ağarması (saçlarının);

solgunluk, bitkinlik belirtileri

şayf: yaz (mevsimi)

şāygān: layık, yakışır, münasip, yaraşır; ucuz, bol, çok; ucuzluk, çokluk, bolluk;

layıklık, münasiplik, uygunluk

şebāb: gençlik, tazelik, civanlık

şebaḳ: şehvetli, arzulu olmak; şehvet galip gelip cimaa çok hırslı olmak

şebe: gece, gece vakti; karanlık; akik taşı, boncuk; siyah taş (kömür gibi)

şedīd ü 'ş-şekīme: çok mukavemeti, dayanması olan

şefā'at: birinin suçundan geçilmesi veya dileğinin yerine getirilmesi için yapılan

arabuluculuk

şeh-niṣīn: pencere çıkması, balkon

şehvān: şiddetli, keskin arzu istek; açlık

šemā: çıplak, yalın; pastil

šem' : mum; kadın

šemīm: güzel kokan, güzel kokulu; güzel kokulu

šemmā: eğri, çengel burun; gurur verici, onurlu, şerefli

šemṭā: akı karasına karışmış saç; saçı ağarmış kadı, kocakarı, acuze

şerā'it: (şerīṭa'nın çoğulu) hususi şartlar, mukaveleyi, sözleşmeyi meydana getiren maddeler

şerek: avcı ağları, tuzakları; kesişen yol ya da patikalar

şerm: utanma (bī-şerm: utanmaz)

şetm: sövme; sövüp sayma

şevher: koca

şī'ār:

şīfte: kaçık, düşkün, tutkun (şeyda, meftun)

şikāk: düşmanlık, karşıtlık, muhalefet, uyuşmazlık, anlaşmazlık; uğraşma, savaşma, çekişme, tartışma; yarışma, rekabet etme

-şiken: "kıran, kırıcı" anlamları katarak birleşik kelime yapar

şīven: matem, yas; inleme, sızlanma

şuğl: iş, meslek

şūrābe: tuzlu su

şūre-zār: çoraklık yer

şümā: (S) sen, siz

şürū' : başlama, bir işe başlama, giriş yapma; hayvanların su içmek için suya eğilmesi, yaklaşması

şürū-nümūden: başlamak

ta' arri: çıplak olma; soyunma, çıplaklaşma; bir işten ya da şeyden beri olma

tabahtur: kibirli; kibirli yürüme; dalgalanma, dalgalanır olma

tāb-āver: güç yetiren, dayanan

tāb-dād: cilalamak; sivrileştirmek; döndürmek

tābende: parlak

ta' biye: kullanım için düzenleme ve hazırlama; savaş askerleri veya alayını

hazırlama, düzenleme

ta' cīl: çabuklaştırma

taşīl: etraflı olarak bildirme, uzun uzadıya anlatma, açıklama

tağayyūr: değişme, başkalaşma; rengini değiştirme, rengin soluklaşması; bozulma,

kokma; uydurma, sahtesini yapma

taḥallī: süslenme, giyinme; süslemek, bezemek

tahammuḡ: aptal olma; aptallık, ahmaklık

taḥarmuz: zeki olma; keskin ve sert olma; piç olma

taḥmīd: hamdetme, elhamdülillah deme, şükretme

taḥşīl: hâsil etme, edilme, ele geçme, geçirilme

taḥzīr: uyarma, ihtar etme; tehdit etme

taḡbīl: öpüş

taḡīya, taḡīyat: Allah korkusu, dindarlık, sofuluk; önlem; sahte dindarlık; kaçamak,

hile, bahane

taḡīyye: peşin para

taḡrīb: yaklaştırma, yaklaştırılma; tahmin; bahane, vesile; yolunu bulma

taḡrīr: yerleştirme, yerleştirilme; sağlaştırma, sağlamaştırılma

ḡaḡ: bina kemeri, yarım daire şeklinde kapı ve pencere

taḡya (ḡāḡye): takke, türban

ṭalāḥ: salih olmayan, bozuk; günah; günahkârlık, kötülük, bozukluk

ta' lîḳ: asma, asılma; bir şeye bağlı gösterme; geciktirme, askıda bırakma

ṭa' m: tat, lezzet; koku; çeşni; tat veren şey; yemek yeme; tatma

tam: dam, çatı

ṭamgā-zede: bir sayfanın kenarını yırtmak

tāmme, tāmm: bütün, eksiksiz, noksansız; mükemmel, olgun

tāmm: tam, tamamen

ṭannāz: herkesle eğlenen (müstehzi)

tār u pūd: arşak ile argaç; çözü ve atkı (dokumacılıkta)

tār: karanlık; ip; saç teli; zirve, tepe; (dokumada) arşak (zıddı argaç)

ṭarab: sevinçlilik, şenlik; sevinçten gelen coşkunculuk ve tepinme, ayş ve sefa

tārāc: yağma, çapul talan (tārāc-kun: yağma yapma, yağmalama)

ṭarḥ: atma, bırakma; dağıtma, bölme, tayin; tertipleme, düzenleme

tarḥ-endāz: temel atan, düzenleyen

ṭarīḳa: renk şeritleri (kumaşta) ya da kumaş fitili

ṭārī: ansızın çıkan, birden bire görünen ya da olan

tasahḥub: yalandan, numaradan seviyormuş gibi yapma; cilve, naz yapma

taşfīḳ: kanat çırpma; el çırpma

taşliye: "aleyh i's-salavāt" duasını okuma

ta' s: (D) yok olma, kaybolma; (L) öldürücü; mahvolma, lanetleme; bela, felaket, musibet, afet

taḥahhur: temizlenmek, paklanmak; temizlik, paklık; birini günah işlemekten uzak

tutmak

taḥhīr: temizleme, paklama

taḥlīq: (nikâhlı zevceyi) boşama, bırakma

taḥrīb: yaklaştırma, yaklaştırılma; tahmin; vesile, bahane; yolunu bulma

tavaḥḫuf: durma, bekleme; (-e) bağı olma

ta'vīq: engellemek, önlemek; aksatmak; engelleme, önleme; aksatma

taḥvīl: uzun; çok süren

ṭavḫ: gerdanlık; halka, tasma; takat, güç; yetenek, kapasite

ṭavr: döndürme, dolama

taḥṣīf: vasıflandırma, niteleme; ilim, bilgi

ṭayy: dürülme, dürülüp bükülme; sarma, katlama

ta'ẓīm: büyükleme, ululama, büyük sayma; saygı gösterme, ikram etme

tāziyāne: kırbaç, kamçı; tezene, mızrap

tebākī: yalandan ağlama, ağlar görünme

tebellüd: ağır, hareketsiz, tembel olma

te'ḥbīd: ebedileştirme, sonsuzlaştırma sonsuzlaştırılma (bkz 16a, 17.str.)

tecāsür: cesaretlenme

tecdīd: yenileme, yenilenme, tazelenme

tecennüb: sakınma, çekinme

tecessüs: yoklama, araştırma, araştırılma; bir şeyin iç yüzünü araştırıp sırrını

çözmeye çalışma, gözetleme

te'dīb: edeplendirme, edeplendirilme; terbiye etme, terbiyesini verme

te'enni: ihtiyatlı ve akıllıca davranma; düşünmek, tartmak için bekleme, acele etmeme

tef: ısı, sıcaklık; buhar; ışık, parlaklık

tefaḥḥūṣ: inceden inceye araştırma

teferrüc-gāh: eğlence yeri

teferrūs: sezme, anlar gibi olma

teheyyüc: heyecanlanma, coşma

tekāpū: telaş ile koşarak araştırma; dalkavukluk, kavuk sallama

teḳarrüb: yaklaşma, yanaşma; vakti yakın olma

tekāsül: üşenme, tenbellik; ilgisizlik

teḳātur: damlama, damla damla dökülme

tekmīl: bitirme, kemale erdirme; bitirme, bitirilme, tamamlama

teḳşīr: çoğaltma, çoğaltılma

telāḳī: buluşma

telbīs: ayıbını, kusurunu örterek bir şeyi sahtelendirme; hile, oyun; hile yapıp aldatma

telemmük²³⁵: (İNT) tatmak, yemek

telḥ-kām: ağzı acı olan, ağzında acı bir tat olan; kederli, dertli

temāşāyiyān: seyredenler, izleyenler

temelluḳ: yaltaklanma, dalkavukluk

²³⁵ telemmük: Metnin aslında kaf (ق) ile yazılmıştır. Fakat kaf ile yazılan böyle bir kelime sözlüklerde bulunmamaktadır. Yukarıda da görüldüğü gibi kef (k) ile yazılan bir kelime vardır ve anlam olarak metne uygundur.

temellük: mülk edinme, kendine mal etme, sahip olma

temhîd: yayma, döşeme, döşetme; çarşafı yayma; uyarlama; düzeltme, düzenleme

temvîh: sulandırma, su katma; ed. sözü yaldızlama; haksız bir şeyi telleyip parlatarak

haklı gösterme yani yalanlarla vb. süsleme

temyîz: ayırma, ayrılma, seçme, seçilme; iyiyi kötüden ayırt etme

ten: vücut; çıplak vücut

tenāvül: alıp yenen, alınıp yenilme

teng: dar

ten-h̄'āh: senet; maaş, peşin para

tenşîf: silmek, suyu emdirmek

tenzîh: temizleme, paklama; birini kirli her tür şeyden uzak tutma; saflık, temizlik,

iffet; kutsallık

terāküm: birikme, yığılma, toplanma

terenc: sıkma, germe, kasma, daralma, daraltma

tesahhûb: sahte bir şekilde naz yapma, hoşlanmama numarası yapma

teşāmüm: sağırlık; sağırlaşma, sağır görünme

teshîr: zapt ve istila etme, ele geçirme, elde etme

teshîr: büyü yapma, büyüleme; aldatma, aldatılma; kendini bağlama

te'sîr: alamet, nişan bırakma; işleme, dokuma; içe işleme

tesliyet-bahş: avutucu, avundurucu (tesellî-bahş)

tesviye: beraber etme, düz etme, düzleme; ödeme; neticeye bağlama

teşebbûs: sıkıca sarılmak, tırnaklarını geçirmek

teşnif: küpe takma, takınma; küpe ile süsleme, süslenme

tevaḳḳuf: durma, eğlenme, bekleme; bağı olma

tevaḥḥüş: yalnızlıktan korkma, ürkme; vahşi hayvanlar gibi korkma, ürkme; emin olmayarak bakma

tevānī: gevşeklik, gevşek davranma; bir işte bezginlik gösterme

tevcīh: çevirme, yöneltme, döndürme; laf atma, bakma (birine); mana verme, yorumlama, tefsir

teveccüh: çevrilme, yönelme, doğrulma; bir yere doğru hareket etme; güler yüz gösterme, yakınlık duyma; sevgi, hoşlanma

tevehhüm: kurma, kuruntuya düşme, vehmetmek

teveḳḳī: korkma, ürkme; kendini koruma, kollama

tev'em: ikiz; inci; cevza burcunun en parlak yıldızı

tevessüd: yastığa dayanma; dayanma

tevfiye: borcun tamamını ödeme

tevlīd: doğurma, doğrulma; doğurtma; mec. meydana getirme, sebep olma

tevsīf: araya koyma, konulma; aracılık ettirme; aracı bulma

teyaḳḳun: tam olarak, iyiden iyiye bilme

teyh: yolundan ayrılma, yolunu kaybetmek

te'yīd: yardım etmek

tezehhüd: zahid olma, ibadete dalma

tezerv: sülün

tezevvür: yalan ya da yanlış konuşmak (birini kandırmak için)

tezķir: hatırına getirme, hatırlatma; vaaz ve nasihat etme

tırāz: ipek ve sırma ile işleme; elbiselere nakışla yapılan süs; süs; üslup

-tırāz: "donatan, süsleyen" anlamları katar

tīr: ok; güç, kuvvet

tuhr: temizlik, paklık; huk. kadının iki hayız (ay başı) arasındaki temizlik devresi

tuma'ninet: gönlü rahat olma, emin olma, inanma

turfe: acayip, şaşılacak şey; yeni, hiç görülmemiş

türrehāt: saçma sapan sözler

‘uhde: söz verme; bir işi üzerine alma; vazife; yapma, becerme; sorumluluk; borç

umūr: (emr'in ç.) işler, hususlar, maddeler, şeyler; önem verme, aldırma, üzerinde

durma, iş sayma, iş edinme

‘Urķūbī: ‘Urķūb’la ilgili (Urķub, verdiği sözleri asla tutmayan ve onları yerine getirmeyen bir adammış)

‘urūz: arzlar, keyfiyetler, bildirmeler; arız olma, gelme

‘uzāl: zor; zorlu inatçı, dik kafalı; başa çıkılmaz, yenilmez, geçilmez

‘uzlet-güzīn: yalnızlık köşesine çekilen, tehada yaşayan

üft u ħīz: inip çıkma; düşüp kalma

ükzūbe: yalan, uydurma söz

ülfet: alışma, kaynaşma; görüşme, konuşma; ahbaplık, dostluk; huy etme

ümniyye, ümniyyet: ümit; istek, arzu; niyet, kuruntu

‘ünnāb: hünnāb (bot.), lotus; lotus ağacı ya da meyvesi

üns: alışkanlık, alışıklık, alışma

vā-beste: engellemek, zapt etmek; - e bağlı, ilişkili, ilgili; erkek hizmetkâr

vaḳʿ: kışkırtma, provoke etme; rahatsız etme; kışkırtan; sinir bozucu

vā-reste: kurtulmuş, serbest, rahat; ilişiksiz

varṭa: kuyu gibi oyuk ve derin yer; uçurum; mec. tehlike, içinden çıkılması güç iş

vāsiʿ, vāsiʿa: geniş, açık, enli, bol

vaʿz: dini öğüt

vazʿ: durum, hal; duruş, hareket, tarz; koyma, konulma; tayin etme; kurma, icat etme; meydana getirme; bir şeye ad koyma

vāz: açık; ayrı; yalnız, tek; ayırık; geri, geride; bırakma, terk (feragat)

vechen min-el-vücūh: vecihlerden biri olarak; her ne suretle olursa olsun

vefk: uyma, uygunluk, uygun gelme; uygun; tılsımlı dua; muska

vehle: dakika, an, lahza; beklenmedik bir olaya şaşırma

vekl: güven; güvenmek

verā: arka, geri, öte; başka, gayrı; kış, geri

vesāvis-i şeyṭāniye: şeytanca kuruntular

vesāvis: vesveseler, kuruntular

vetīre: dar yol, keçi yolu; yol, üslup, tarz

vifāḳ: uygunluk, aynı düşüncede olma; barış

visāde: yastık, şilte

vuḏū: abdest alma

vüche: yol; taraf, yön, istikamet

vüfūr: bolluk, çokluk

vürūd: gelme, geliř, varma, yetiřme

vüvūr: okluk, bolluk

vüzū: abdest

-yāfte. “bulmuş, bulunmuş, bulunan” anlamları katar

yāl: boyun, gerdan; bir at ismi; parlak, ışıklı; sakin, yumuşak

yamān, yāmān: kötü, şeytan, fena; kötü huylu, ahlaksız

yāver: yardımcı

yed: el; kuvvet, kudret, güç; yardım; vasıta

yederek: yanına alarak; eline alarak; yanında götürülen at

yerā‘ a: kamyış, çubuk; kamyıştan kalem

za‘ f: zayıflık, güçsüzlük

zaħme: etli, dolgulu, büyük olma; kalın olma; iri, kocaman, büyük, hantal

zaħm: iri, kalın, büyük

za‘ īfe: (müen.) zayıf, güçsüz, takatsiz, kuvvetsiz; gevşek; tembel

zā ‘iħa: (zevk’ten) tatma, tadım, tat duyurucu kuvvet

zāl-i akīm: dünya (dünya vb. için kullanılıyor)

zāl: ihtiyar, aksakallı; zalim, acımasız; Rüstem’in babası

zamān-ı dīrīn: eski, kadim zaman

zann: sanma, sanı, sezme; şüphe, işkil

zānū: diz (zānū-be-zānū: diz dize)

zār: ağlama, inleme

zarbān: kertenkeleye musallat olan, kedi büyüklüğünde yırtıcı bir hayvan

żay‘ a: binasız arsa; geliri olan bina; tarla; çiftlik

żayf: misafir, konuk; azaltma ya da eğme

żayķ: darlık; zorluk (żayķü ‘l-nefs = żayķü ‘ş-şadr: nefes darlığı, astım)

żebāne: terazi vb. aletlerin dili; alev, ateş yalımı

żecr: önleme, yasaklama; zorlama, zorla yaptırma; kovma; eziyet, sıkma

żehr: zehir, yılan zehri; kızgınlık, öfke; üzüntü, dert, keder

żehr: çiçek, özellikle sarı renkli olanlar

żehrābe: zehirli su, zehirli sıvı; keder, sıkıntı gözyaşları

żehre: çiçek

żehre: öd, safra; yiğitlik, cesaret

żelāzil: uzun etekler

-żen: “vurucu, vuran, atan” anlamları katar kelimelere

żeneb: kuyruk

żenīm: değersiz (kişi)

żer-beft: sırmalı kumaş

żerrā‘ : ikinci, çiftçi

żevāyā: zaviyeler

żeyn: süs; süsleme

żımn: iç taraf; maksat, gaye; açıktan söylenmeyip dolaylı anlatılan

żī: “sahip” anlamıyla kelimelerin başına eklenir

żīb: süs, bezek

żīb-yäfte: ışık bulan, süs bulan

zīnet: süs, bezek

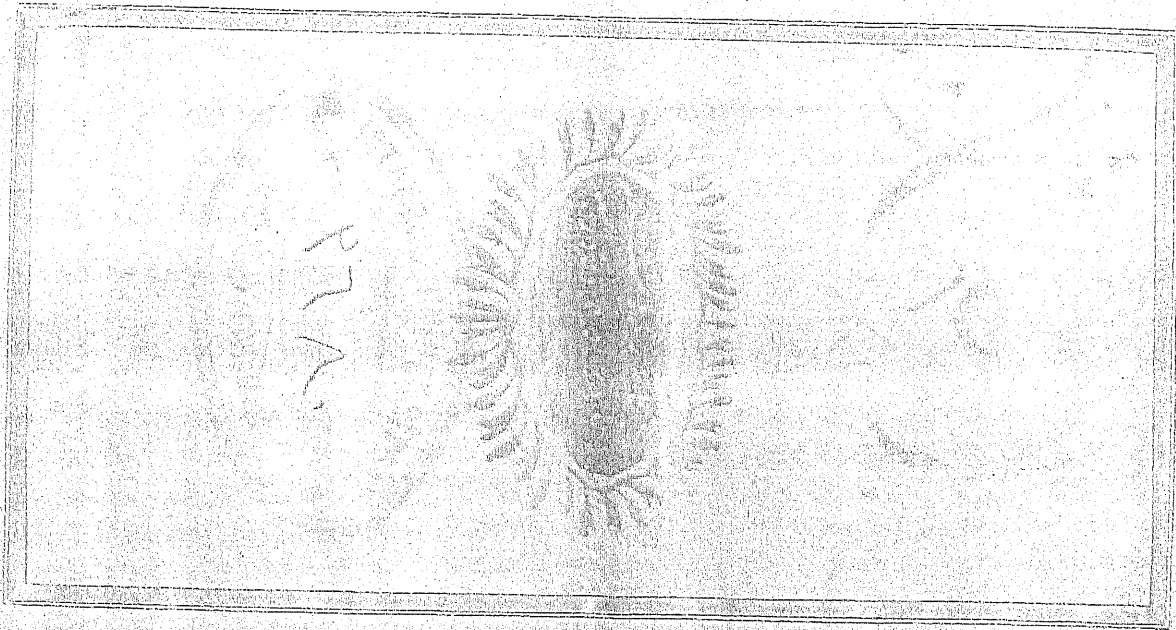
zu‘m: batıl sanı, boş inanç; şüphe

zū: (müen. zāt) sahip, malik, mal sahibi; doğuştan bir şeylere sahip, bir şeylerle

donatılmış

zūr-bāzū: pazı gücüyle, kol gücüyle

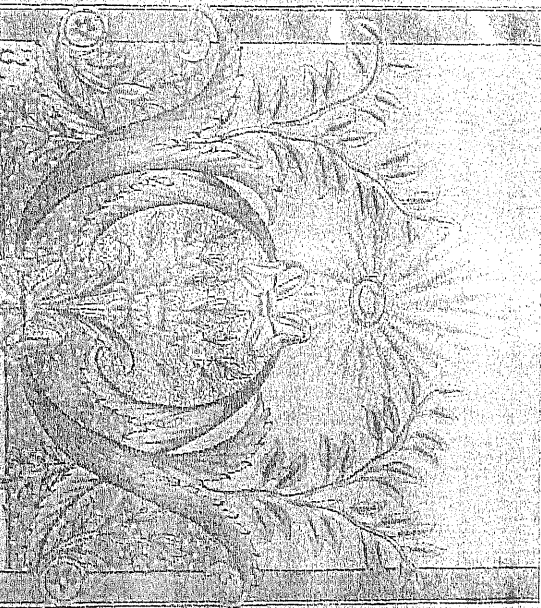
zühre-cebīn: yüzü Zühre yıldızı gibi parlak olan

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين

خاتم نام است از او میراث پذیرفته و استوار از او بیرون که در شهر
 و بازار اول در حق نماز هم یکی عنوان و ملازم تو حرام که
 زبان او در روی ^{است} نه و که مسجود کفالت از روی
 بر یک کریم اندام نازند و ضامن در چهار اول نماز
 بخار و یک استنباطی بر عینا فی سر بوشش و ما غیره
 ایوب و در هر یکی کمال اجراء اول نامل محققه از نماز
 و بریت فی خاطرنا بصدری زلف بکاره نماز اول و
 سوای وصال و از روی اقصای اول سر و بالکسیه
 چیزی از ملائکه بسیار که بی فایده تاک راهی و حواس
 یک کریمه که ای اول در حق کفالت خاطر با می شود
 بست این بسیار در یک مصطفی فی و تو حرام در دست
 پناز ^{است} و سوای مردم فریب با بیانی که میست کرده
 و صا سوای که میخواند صدیق بر دانا اول و اول است که
 اول سوای و صحتی نماز استبنا از کس و بر حقی نماز
 سطوره و چشم و غیر اجتناب از بیخنده که اعمال مکرر و غیر
 و از یک کلفت ریو ریو ریو و قطعه و قضا و حقت
 این یکی که در روی بر شمش و صا اول است یا حقی نماز

تایب دوران سرایای نومی و محمول و بسیار به بنامان
 در امانت و اقل و بود و شیشه و بخت از او حکایت
 جگر که در نقل در او آینه بود که نه نمیدیدند
 سقن و بسط جان و شتاب که استار و بود و قیل و قال بر
 محمد پیدین و زمان دورینه در سخن بر خیرست لا باکی
 تا کم کیفیت همه های سوانت لسان اول مکرر کم
 فانت و صانعت زمان اول مکرر کم
 بر به بی بولب خیر روی که کمالی تا که بر خیرست
 صفی فی درود کریمی یافت بر در از دست اول
 خج صلی اطوار خیرست لفظا از اول مکرر کم
 ای که است لب شاک و دست روی تا نام بر بالا می
 خراسان برت بر داز دست لفظا اول مکرر کم

حرام

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وآله الطيبين
الطاهرين

زادک مطابقت ناموسن شاه دایه بیک بر کشته
سختی نام و بال و بال نام بید مجرم و خدمت سستی
صبر و قوری با ایوب و بکر ساقیدن تابشی
ساقط اولدی مرتبه ناسند حشر حصر انظار
ظاری اولغین لران و جنگ جنان اول کلب
سبکیز کم رساطتک امید واری آفاصل
اصطیاری ایله قوی و جمع جمع سبها زشت
سختی الام ککیری دیرک بیری اولوب دم
اینان کور و نوری با بزرگ و کنگار تیره کجک
احتیال اغازا این کده اول تندر و زمانت انعت
داسن کس و عصمت بر جنان سبت اولوب
مضج جینه اقتدار مستقیمه دانندن با اوکی شایم
دکسده و صیقلی سکا راولر امداد بخصیه و غیر
برض کده دان با شرم از اولدیر حلالیلم
خوزه سکت کدی بکل سفر کجی حلال حشر
آمو ت سید کک و انقادتان رضی سکت کف برون
کت کور بکیش حق عفاف اولنگه بر انقادتان

اول انیس و انظار ایله نازف سکت کجی
سکتان بزم وصال کرم ساخر طالاری آری
و غایت کسکت حق سقی نقوشاه نوز و سکت
حق کس کدی عدلی ایوب و انور حق ایوب
ایتر سکتین با سکی بر عصمه دی ایله در طکاه عقل
و شعور اولغین درست جوبینا با کس بر صفت
و خیر بندان کلف اولوق اولی کور لیدی با کجیه بکار
اولان کسین سحر کشف داری لاره شاهی بلار و غیر
دویدلان کاش بیان ناسکت هم حالت کج
عوی سکتی نمان لکن حق سکت کسکت بخت حالت
انرا سکی اوکارا بوزوی و اول بغیر بزم لکر
دانق آرد و کس ان بغیرت کسب انزالان لادیر
انجام سکتی جمع علمینا سکی سکت اگر کس بر بزر
افتقارانه کورده دکر حکم کرد و انقضت حالت
اکثره ای یوبه حقار و در سستی بیری حریف لادیر
صلیون بویین سکت حق ایله کسکت سکت لرح آردی
اولان صورت سکتی خاطر خواست اول بر بار آرد

شاکر

تاریخ و جغرافیه و غیره
در کتابخانه کتب خطی
موزه آستان قدس
تاسیس ۱۳۰۲

تاریخ و جغرافیه
در کتابخانه کتب خطی
موزه آستان قدس

تأمل اولوب فن تجارت و دست از بی حال و ملاحظه
تنگانان صید حاصل انورد من طبله پیری بی اول جان دوی
صید لارنگ غمده امکار نه ان حال اول دم کھیلنه
سابقه خرم و احتیاطی بچون وجه کز اذره متقدما
اول سر و آنا کونانی نایزه وصال کرده ویر اظهار کوشی
بر لب چیلش نای بجاینت و در استکس مصل و عت
اول از نسی بر طرفه داد خواهی شکایت و نقل حکایت
ایه کوشیه خبر بیدر از ان سفالاتی که اول اسب فریب
توقه راست کنه کنه تخت ایستگی اول کونانی کونانی
و ان بجز اول کور و دامن بزاده کھیلنت و مشه
خدایت اولوب * مار در کم ای صفا کسی باز ایله
اقدام اولوب اول عارف اول صفت سر ای سر اولوب
مخرم خایه وصال یعنی تو سر بکبر و حسالی که نام اولوب
استعد و دست اندون بر در صاف اول و در مال پیری *
صورت سستکار از اصلاح ایله و کانت و اولوب صحت
کینه سر و طالع ح حال دوست کل و سخن صفا اولوب
ایرک و اولوب ان تقدیه سازشون اول کیکه بصرا

بلات اول مالی و در حال اوله این شخص بر تو پیش این کیک
عاشقش بخشش تقادم اولوب سوس یک به روش
ز بر سو سر در پیش تمام اولوب طرف کز بران بچون
آفتاب از من نشیده سید و نای بی خطه و شک
سهر تکرار درون کورن اوله نقل و نام ایله بصحت
فانه صفت استیانه کون اولوب بچ اوله نقل و اولوب
بصل جمع این فنون نام و نشان استراق سمع بر ایستود اولوب
بصحت و صفت استیانه کون اولوب بچ اوله نقل و اولوب
او بریز اولوب که حکایت خوانی نشون و در حساب الیه
عجو که داده وصال اولی جلب جلیب کیک صفا ای
کنده و کتف و در اضر و سیدی بزجه و صفت اول استیک و بر بر تو
ظان که کتف نزال یک کتف کتف چهار شش مندی بچه همان
فتنه می جان نشسته ای ایضی طرف زنی مورفا بر به ک
کیه ایله بریز استیک اولوب اگر عازم است از این استیک
ایله بریز اوله قدس نشیده کتف صفت صفت صفت
نسخه کورده کتف کتف کتف کتف کتف کتف کتف کتف

تاریخ و جغرافیه
در کتابخانه کتب خطی
موزه آستان قدس

تاریخ و جغرافیه
در کتابخانه کتب خطی
موزه آستان قدس

کتابخانه مجلس شورای اسلامی
تاسیس در سال ۱۲۸۵ خورشیدی
شماره ثبت سند: ۱۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰

کاش از وصولی بهر سنجیدگی اقتضا ایرون بهای اولیوم
بزم حضرت است بلکه بایز و مستوفی تا سوسه خشک
حصول و استسکانی بوفیه که کرون اولیوم بیامند
احوال به دین بجز بارها و بلند با جبار تحزون بختند
تعمیر اولان بظن سبب و آنش بیتمون بیج کالا بیم
ایدر ایفای همه بلس بهر حکم مرتبه تحصیل درم بزم
بیان ده سینه پرست هر یک طهارت مستوفان حسیب
فوت ازی و کرون بسته و بجز کاکلی و بلند هر چه که
بجز وصال و محبت اولیوم اولیوم اولیوم
اجابت اولوب اخراج رنج کارگاه افست
برطوبت تمامش بر زبانت کرون بخت ازشت به
و بای نام از مضمونی بی بالای تا بوشه رخصت حرام
در یک محال در بوشه عرض جواب نظمی بر لاکشته
بایب را اولیوم بی حضوره کلام که بر طلب قاش
بدرج القش می ماند و زار شستاید و ب با جبار هر سلس
با و در شراکت برای خاطر سیر غیر رسمی استی با برای
ابر است آن سوسه و سهای اولیوم در بوشه عرض کرون بخت

سینج اولیوم بهر سنجیدگی اقتضا ایرون بهای اولیوم
بزم حضرت است بلکه بایز و مستوفی تا سوسه خشک
حصول و استسکانی بوفیه که کرون اولیوم بیامند
احوال به دین بجز بارها و بلند با جبار تحزون بختند
تعمیر اولان بظن سبب و آنش بیتمون بیج کالا بیم
ایدر ایفای همه بلس بهر حکم مرتبه تحصیل درم بزم
بیان ده سینه پرست هر یک طهارت مستوفان حسیب
فوت ازی و کرون بسته و بجز کاکلی و بلند هر چه که
بجز وصال و محبت اولیوم اولیوم اولیوم
اجابت اولوب اخراج رنج کارگاه افست
برطوبت تمامش بر زبانت کرون بخت ازشت به
و بای نام از مضمونی بی بالای تا بوشه رخصت حرام
در یک محال در بوشه عرض جواب نظمی بر لاکشته
بایب را اولیوم بی حضوره کلام که بر طلب قاش
بدرج القش می ماند و زار شستاید و ب با جبار هر سلس
با و در شراکت برای خاطر سیر غیر رسمی استی با برای
ابر است آن سوسه و سهای اولیوم در بوشه عرض کرون بخت

کتابخانه مجلس شورای اسلامی
تاسیس در سال ۱۲۸۵ خورشیدی
شماره ثبت سند: ۱۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰

کتابخانه مجلس شورای اسلامی
تاسیس در سال ۱۲۸۵ خورشیدی
شماره ثبت سند: ۱۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰

کتابخانه

مستطاب
مستطاب
مستطاب

مستطاب و کز او اولی از زره را برین مستطاب تا بحر
 غدر قد ز سکره و قافان بجهد ایله بیجا میدرسد و دست
 قایل از ناریست ایله بیجا دست از دست استیلا
 صون فرست است بیجا هم بر یک باهر از لوک قید ز دست
 اهل کای اولان زن معصومه کتف خنجره در حضرت ای
 ارم عام خنی بو اولوب روست خا خا صد در تو نمید
 عرو و من و سا و کس فیضک نمید کی از خول بیو یک اول
 عقیده اگر خیر الاصل نظر بر او کردی که روزی را بر سره
 حجت لقا نصیب و تحبیه ایله سحر حکما را دکا را اول و در
 اکلام واسعه و ابر کشف و دست افرازا با روی سحر
 انقا و نظر انید که در صاحب به نیز در داشت بر صا بره
 با بصیرت اولی نظیر ما هاست قواعد معما نمونوی
 با درت پیوست خیر مقدم کوی اولدی با یکی سخته
 استقبال و بنیکیری اندظیم ایله حل جبرک ایضا اول
 صکه ترتیب ملکه ما حضری و آفیده در کس هم صیف
 به روی ایته که ز بان کنش زانده کشف است و آزاره کلام
 بهر رب برج ژبای و بان ناکندن آلان شان

اولان برست ز سوناب کلام سون بجهت ز سونان
 اختتام عیدی با جوسا ده اول وضعی علی استفتاح
 و اول دست اندازید صاعقه از یک از نریه شروع کر ستراب
 زبان خوف در کوی ایله یک جهان صانع اولسون
 حالت هم در کسب سحاب سحر کک و کلمه صحن معارده
 هرگز سباده و اناک جوشن و خورشید تقوی علی الایام
 نهانست بهر یک دن اولدی کی سبک دخی جو سبار
 اول اول حال لایق طوره لایق کد و برست اولده کی دست خرم
 صفوت صلاح نمون ایله کی محتاج جان دکدر و دیو
 ز عینت سبت بخش خاطر بر زان اولدی سراس
 روی دکا بخش اولان کشف ز کلام کشف لغیب
 بهر بر کشف ده موحض لال است بخاری بهر زان ای
 ایچمندان برین بعد الا انتخاب * صلح بهما بر درین
 تنگ و استخفاف برده کمن با نموده نمون سبت
 مستطاب و وفایید و یک مرتبه تقدیم بو لغوی در مستطاب
 اولدی جهنم ز راج کر به سبک غایب اولان
 جویک عدله کی شد ایلم عیان برین جویک غیب حق

مستطاب
مستطاب
مستطاب

دست بر سزایان تصدیق اولوب کندی دخی بختها
 تکلیف حضرت مدائن انجیون بکله بونور واستغفار الکریم
 اول کس حوزة با تیشین غاش مزبور صد کاشانه
 واقع بالین ز سکا کک و راست افک و سر کوشین
 زهر با لیدر طلت و ایقویوب دخی نظرد و محسوس
 اولییه حق مر سکا زده مقصد ایله بوکست و اضاف
 فایده نظر کور دست در کاشانه بیازده تقریب بینه در
 اول ز صره که مخفف صند در وصول هی امر وضو بی
 مراعات سیراظ و سکن و آداب احوال و قاعده
 سابق سیرت خیرم بر لر و کوی و دایج اولوب کندی
 اولان تا بوجریا بیخود و دیدن آن کاشیک در زر بالین
 منصفه بود و اولان کسب زین الطاق دادن
 و تا که با بجر صبر زیاده دست طهاران زوایای دکا بخی
 ستر کس طاق فاقه قناعت زین ماره و بود در ضمن
 بر حسب ده قیو سب دارالاستراحت مغرب توست
 صرافان اول قده تا بجر مزبور دخی دکاشان جا بوسب
 ارزوی سالیس ایله خطوه جنبه سالتاب اولرین

کتق دار اولر ق محبت سیکر انجی محمد رحمت بخار
 و خانه فقیر نیزی انوار قدر کور ایدر شو دارالاستغفار
 ایدر ان مقصد کور ندر دایو کلام لطیف آسیر ان خطا
 و استغفار قایله دی اول جان دوی دیو خوی دخی کت
 و انتقاس این سالی ایدر سیر کت سا ز جواب اول کور
 سیرت و محکوم اگر چه بینه و کورن بوکینه بینه احوال
 ضعف هر دم و بیای ای اصحاب قدم ایله سیر در زود
 بینه ملازمت کوشی شینان و عطا و نه یکیرک سماع
 و عطا و نصیحت ملا دست و زور اولوب بو کون دخی
 هادست غلو قدم و زور دوی سیرت بیع و عطا بر لوجی
 بر سه ها زوم اولست میدم سینه اینتقاص وضعها کس
 اولطفا تمهید با بیرست انجیون لایحق نقیب سزال
 محکون برینه مقوی نه اولد بینه دلالت سالت حققی
 ایو شانه سیرت استیا ندر بینه و خول بیکر دارالاحوال
 بجهت آثار لایله سیرت کاشانه اول سحر اولدی
 جواب ایله کورن اول با نومی حوسلری مزورست اطمان سیرت
 و سالت ایله سیرت زاننده برای اصفا رکجه ابرین

کتق دار اولر ق محبت سیکر انجی محمد رحمت بخار
 و خانه فقیر نیزی انوار قدر کور ایدر شو دارالاستغفار
 ایدر ان مقصد کور ندر دایو کلام لطیف آسیر ان خطا
 و استغفار قایله دی اول جان دوی دیو خوی دخی کت
 و انتقاس این سالی ایدر سیر کت سا ز جواب اول کور
 سیرت و محکوم اگر چه بینه و کورن بوکینه بینه احوال
 ضعف هر دم و بیای ای اصحاب قدم ایله سیر در زود
 بینه ملازمت کوشی شینان و عطا و نه یکیرک سماع
 و عطا و نصیحت ملا دست و زور اولوب بو کون دخی
 هادست غلو قدم و زور دوی سیرت بیع و عطا بر لوجی
 بر سه ها زوم اولست میدم سینه اینتقاص وضعها کس
 اولطفا تمهید با بیرست انجیون لایحق نقیب سزال
 محکون برینه مقوی نه اولد بینه دلالت سالت حققی
 ایو شانه سیرت استیا ندر بینه و خول بیکر دارالاحوال
 بجهت آثار لایله سیرت کاشانه اول سحر اولدی
 جواب ایله کورن اول با نومی حوسلری مزورست اطمان سیرت
 و سالت ایله سیرت زاننده برای اصفا رکجه ابرین

من شیخ زده صادر شد بیانی و توصیف و کمال در سبکی
 تقریر و تقریب آید مردم خوشی که هزار شیخ را بر سر خود
 تا بپایان یک سخن نیز بر بطریقی از ادواج اینها که همیشه
 یکا با است خود عرض نیاز و خواستکار و دیگر بر این عقیم
 سنگین غالی به تجله و سر عهد و سندی لای اختیار اول
 بنده ای صغیر و رضا و شکر همیشه دست از انشائی داد و
 بو طریقی در اول آیه انصاف روی سلیقه نه در آن کی بود که
 نشود که خود در رسم نه بر می نشاند که مواضع نه در سبب
 انگیزی ظاهر و با بی برک در ادب و کمال یک که سخن
 در وقت غایت با نمانید در اول اولی و وفا که دار و شب
 فرج با بدین سکره در قول و تحقیق اول در تدویر حضور
 بخار در هزار تعلق با بدین در شرح سلیقه است خاطر
 است آید از اظهار بوجوب زبانی آید که اول در نه حزن
 کجی عصمت آید بجهت عارض اولان که در ملازل
 جفا با در سلیقه و شروع به در رب بو کینه فاندان
 کلاز جمال با کلاز در ذوقا انا بر ز دره کی در سبب کل
 سبب فرج کلاز دره فای شعر است آید از ولیده کی است همه

از کمال و کمال خوشی به به جانی بو کلو تر شعر پوشش افراز
 اول در لغت شاره به ایامی در حال و دار و شب و لا از روی
 اولان لاده بهیمی بو حال و تر عهد و ان شیخ و کمال
 او با به که با کون و لان تخم در دن به نشو بندان به در
 دست آید زینده مکه به بندگی بر صورت سنگین
 بر زبان غایت با در و آید سینه در می هم سبک ها که در شر
 آید در شب در هر کجا اولان سخن به در این است بر از صورت
 بسته آید باب در مل و شیخ اولان سر نشو این سخن
 استغنی اول در سخن زیرا صغیر و بجهت سبب که
 اولان جبیه خوشی که همه ای آید بو که در بیخود است
 در صغیر در حق است از خاندان سبب و مل فقی اولان
 شیخ و فو در حیف و اسوسل و لعل آینه خاطر نه
 تراکم انجم و حیرت در ناخی صورت یک و بهی وقت
 در کبیره این لغت و جمالی و بیخوب فرج آید این سخن
 جانی جوانی کلان و در دو جانی به نگار عقد به بوند انصاف اولان
 رسید جو این به دو کی بی سنگ و آید با بر سر خاندان
 دار و شب برای صلحت است که سب در فرج بر اسکر

این شعر در کتاب
 در شرح سلیقه
 در بیان کمال
 در توصیف
 در بیان کمال
 در شرح سلیقه
 در بیان کمال
 در توصیف
 در بیان کمال

زیرا نمون بر شیب و در غرض و سحرین با گاه
 است و نسیب و بی ترشح سبب و سحاب نمون آن با او
 بهمان گوی سحاب ز خود کشیده نماند و در وقت
 صبح راه سفید ده گام زمان بخیر اول و در وقت
 یعنی بیرون از او بی یک در اندر یک گام بی بالا
 فزان خزان از آنجا راه سمن نماند چنانچه در
 و از رخ راه کلانم و او کشیده فاست سراسر
 این که در سبب در زمان سخن از آن گاه
 عذراک یکی کل و شش صد و نواص و انگه و سطل
 یا بخان عظیم که بچین با گاه در سینه و گاه
 یا سینه از کیم پیاده بودیم که هر گاهی کیم شد در
 به کوخسرو و در آن با کسبی و در آن پیوسته نماند
 کند از او در روی اسماصل به سکنه صلیف خراب
 سحرست بطین اولان شرفی خجالت بعینه قدم
 وصول به اول سبب جز آن سال تحسب و دلال به هر
 جو رحمت که حضور صفت است و در زنده شمول
 اید بجای حرکت شدت غلظت با ناطق شریف جلال

و بکند از راج عدوی بی رضی سخنرا استخارام و است
 که خطی تو حیدر و نیندره لکن اینرا کنگر سبب نانی است
 و آنرا در دن تحسب که سبب بو بقدر اجتهاد
 الا سخاوت بر کشته بر سر نماند نیش اولان
 سبب از راه اولور بگو در محرم ابو صحریم
 جوی و خوال و لذری مطیع و صایر ستموال بر خیزد
 نشین محمول در بو بخت ناله در جبهی از کشته سطلو
 دانه بر بنی با زار است سطلو قوی از زاره و رخ و در یک
 اینجا بن و ناله و سی و لذیذ چینی است این را بر کوشید
 بیازم ز روین سطلو اول اگر صدم است سبب که کیم
 از تبه فال سبب الله بگو کون ستم بگریزید با دام و کیم
 جلوه که یکس پیوسته وصال و لکن بی سبب سطلو
 دهی اول جواره جوی در اجرات رضی زان تحسب
 کشته فزشته در خون بی دینی سبب که سبب سطلو
 بر آورده سفاضل خاص و تحقیقت نالی کشار
 عذاب سطلو سطلو که سبب سطلو بی نماند نانی است
 بر نماند قیام ایوب فرا جا احسن کون ایوب سر و نماند

کتبه
 محمد بن
 علی بن
 محمد بن

عقد بر شش طهارت است بهر کسی خارج خاصش که یا بود و نشد
 مشکوک است و او را سفید است ما صدق اولان چشم شکست
 ای که کویا ارجح بر بیض است بیاض و بیضی با برده
 بر سرخ شود استفتائال اول بجز عرق است اینجی تا مار
 فایز می دم صما جک که بی طهارتند آن تخریب می
 پس بو خاتون دارد ب اقرار و جالون بری ایله بر میگ
 تمیز صحت ملاست بر اظهار رغبت وضع ملاول
 طهارت فخر بخرش بر استفتائال بر آن می ایله هم
 بسته بر صلاحت و نوع مخالف بود و چشم سفال ساق
 قائل و ساقه وضع متعینا بر اولی که باید و جوت
 همین استفتائال و لدی اول برده زده جلیاب
 حضرت هر چند آن کلام خست اینجی استفتای
 ایله یکجک بجم جهرت این کمر زده شعور در باره
 متعین و بیضی و اول سفید و ساقه زده که بی است
 زمین بر شوئی اوله بیضی بیرون کور یکجک هر چند
 خطاب بیرون جلد کلاه در صا بیضی اولان کجس
 برکت دهی که زده کی سزاق بیضی استفتائال

ناک درده و موایریش بیضی از اوج موایریش
 یکی نشیند و اعلی اولان در کئی اججم درخی بر اختلاف
 اینکین بر زمان کشید و جهرت اوله زده اشک در صعب
 ضدام و حرارت کجین دم زمان آغا و لا کت وضع
 بارده جانفت اولی اوزره بر ساقه وضع شد و روای
 ناهنجار ایله زدن بچو زدن بو خاتون کجدر و صحت بی
 دیو ستغافلانه سس اولی بیرونی اولدی شخصی تخریب
 خانو کس مکرر شستی حکایت و حصول دم
 و ستاحت ایله بی بیضی درخی سکو نه کلام شول کجا
 ایله اول بری بگری بیضی و اثره افخو شس ایله کجده
 شیخ بر سقا دست و کون بیضی که بنه آن بخواه
 خطاب بیرون بو خاتون بجای طهارت اوزره بیرون بری
 بیرون درخی عریز که ساقه اوله جواب در بیضی کجی
 روی در دم اولیب سفید کند بی بیضی جهر بیضی
 او فانه دیو دست و اخر ایله کشف وضع تو خست
 سادرت کوست و کلاه اول کل کجین طهارت کجها
 تاب شرم و حالت ایله ششم بر ساقه اولان

میزان جو کشتند اولان نقصان جفتین اولان انش
 علی انش سفادنی دیده نصیرت عالی سوی خود
 علی رضی اولاب و جفا من التوجه صد ریکه ویدی
 حسن و تیزه تاره اولان سطر حجر اصل امروز دخی بود
 کسرای کمر و فریب اولان بخ سالان مرستی بود
 اینکلی کر تیزه رضا که نه ایله کهنج اولاب سیرین بود
 چشم نازاید که چشم تو آید و کین کینت و نال پیر
 و عالم اولاب سحر ایله درش دکل اکین اولاب
 شدی سگ دست خیار ایله ترشت یکدن لب
 خفته باغی جرح دست پاکت انکس بجای کشت
 ایله ندره کین عفت سو جی تیر انکار اولان حالت
 اولان اولاب باری ساهه یازی حضرت عزیزک
 کرون سطرینده حسن عجب انشنا می ساهه اولاب
 حالت سطرینده حاصل اولوب بیله برکت سطرینده
 سندان بری اولو ریحوز و و کده اول اولان حجر
 جفا رسد ای انفاق اولاب سطرینده برید اولان

مجرب کسطن و تکلیف برده کس مخالف اولان
 ابن اولاب سنا سحر کسطن عالی انصیر ایله و جرم
 خاتونی و لای و لیر حجر به جگر ابی سیم کریمت
 احر و اگر محرم کریم سحر اگر جرم بو فعل سطرین
 ایله و قوه طبع با کیزه سنا و عفت ایضا دکر سیم
 که رخصت در جواز اولوب کین سکر سیده بر نایله
 سحر کلایر به یکی بر وار در صفین بو سوزی سنا
 انقدر سحر من استر صوفان با خصوصی که مطلق الانوار
 ایچونک اولوب بکیر سحر ایله سنا نوده واقع اولان
 سید و سنا ف ریضو تکس و فاق انشنا تر سید می
 بر خیر لوبجین سحر تو تکس تو لیدی ایله زلف طاق
 حصول ایله سحران سحر ایله لنده سنا سحر اولان
 باخیر و تو قطف محلی دکلدر همان طوطی سحر کسطن
 راز و جیبان ریحاب سنا سحر در و کور اولان سحر
 ایله ایچوستین طوطی سحر اولاب تو ادم سحر کسطن
 عفت قائم دهانه بیان کار کور اولان سنا سحر
 سحر عفت انکس کر کور دیوب تکس دکلر اولان سحر

میزان

آب و در نطق و الطبیعیات اول و ثانیه و طایفه حکم حاشی
 کوه بود اول جانی انبیده و در استند تیره علوانی شیرین
 و در حاشیا که بر بطن است اولان که کند که
 فعل نبرد و بعد تیره سبب و نمودار و نمودار حاشیه کوه
 صفیون بر دخی بوفیاب ز کوه بر کوه مردم حصول مانع
 با حیات و لطف که قفایم خام ز صا در حقیقت و انیس
 اولان کوه سن و اولیو نخل بر و فائز را انبیه می بخار را لطف
 دخی بخر کوه بود که در بیخ و در کوه اولان اولان کوه
 کلام جعل میزبان و فاسدی که شلی بود یک کوه اولان کوه
 در اولان کوه ز در دشت مردم از جان اولان کوه یک کوه حاشی
 بر بره آبک انفصال و سبب های اولیو زبان حاشی
 بر طرفه که از بخی آه دل بولا آنگار و بختان حاشی و بر کوه
 از کوه بر بره سینه و در وقت آفتاب اولان کوه اولان
 قطرات آفت کوه در زمین سبب که بیان یک کوه
 اید و سبب که سینه که کوهی جریان در کوه اولان کوه است
 بخاران اولیو قفایم و در یک کوه از نطق اولان کوه
 دخی اولیو باره بصیرت از غریب یک کوه حاشی

در کوه

آب و در نطق و الطبیعیات اول و ثانیه و طایفه حکم حاشی
 کوه بود اول جانی انبیده و در استند تیره علوانی شیرین
 و در حاشیا که بر بطن است اولان که کند که
 فعل نبرد و بعد تیره سبب و نمودار و نمودار حاشیه کوه
 صفیون بر دخی بوفیاب ز کوه بر کوه مردم حصول مانع
 با حیات و لطف که قفایم خام ز صا در حقیقت و انیس
 اولان کوه سن و اولیو نخل بر و فائز را انبیه می بخار را لطف
 دخی بخر کوه بود که در بیخ و در کوه اولان اولان کوه
 کلام جعل میزبان و فاسدی که شلی بود یک کوه اولان کوه
 در اولان کوه ز در دشت مردم از جان اولان کوه یک کوه حاشی
 بر بره آبک انفصال و سبب های اولیو زبان حاشی
 بر طرفه که از بخی آه دل بولا آنگار و بختان حاشی و بر کوه
 از کوه بر بره سینه و در وقت آفتاب اولان کوه اولان
 قطرات آفت کوه در زمین سبب که بیان یک کوه
 اید و سبب که سینه که کوهی جریان در کوه اولان کوه است
 بخاران اولیو قفایم و در یک کوه از نطق اولان کوه
 دخی اولیو باره بصیرت از غریب یک کوه حاشی

محار و دایه و ب و باغ بشت از ارض صفا لنگ است ای
 فواکه شیرین بوسه افرا در سبب از امان و قرض
 بستان کن بیدار و فغان محض با از ایوه که بپوشن
 بر تاشان صومعه کبرین حضرت اولان ع او صبح مطول
 طوره و بچقور و کله و در دی و کشته جان حضرتان و
 ناز و نشستن در نظر کولی غوغ و از داغ دل هائفا ندر
 کره صعب الاغلا لای غافل تصاورن سبب نغیر
 کف و در و ب و حرفی بره دل کن از غور نشیند
 از راه سی و سون کن از صبح تا غایب انقش غریبه
 زب و باق اولان و چون خطه سواد کار بر ایگشت
 نایق بر بخت حقوق زنی کجا خنده و سال بر و ب سبب
 اولان بی بی خنده بخوان سلطان مخلص بولد سی
 بقدر با اکتاف خوار گشت فای حرفه از ایش ان
 و با ندهان بخور سوزنا خراب اولان کجا بر عمار عمار
 خطاب ایوب کجا کله و سر خا کله و بچور که کوبنده
 بطرح لاریت صفا است ایوه کسبید صفا طلب ایلیز
 دست با بید و صفا خانی ایوه کوان شو بپر کوان

زخمت ایلیز اولوب داد کون و عظام اولدی زنی قوا عمار
 مدحت از می و لولاز کم کار کس از بید و بول مقدر و ایش کله
 هر نه حال ایله صومعه کبرین اولدی و لنگ بره قوا ص
 زخمی سنی بپر بیدرم و بیجان اولدی جان بچور که
 بویس عمار با کله و ن با بویس ایچر و بید سنی آکلین کله
 زهر و چچین هر عمار زخمی را اسن با نای بی ای قمار گشت
 بیجان اولدی زنی خواجهین چیشتاب فرط ای کسبتی ایله
 و صبح اولان شرم آلود و کج با نایله بولالای آرام بر کس
 ایلیز از عمارت و صحت و بر و ب کله و بید بید لیلان
 سبب سر زنجاری بر اورد و بوی سانی کن با نای بی ز
 داوه و ششمین کالی نشیند سینه را از صبح تا گشت
 اولان کیم بکلیک با نایله غوغی طوری کسان بچور
 با طرز و داد ای غوغی ششم اولدی صومعه کبرین
 در بکلیک سر زشت شعوری لای کله و ب سنان
 ساطع و قار تر بوی بی سبب غافل صومعه کبرین
 بی عمارت بیجان کله سنان با کله صومعه کبرین
 قارست ایچر سنی سانی سر و کله سبب از بید و صفا

نمانده طمدان سلطون جناب ناخام اولان برسان موی
 سر با این خون ایچک هم حضا را بیستین فی رسیب
 و نیک ستاج سب طعوز الو جو و سیا طی کرده
 کرم و عادت و نیک کور رسن و یو کلمات موی
 خرد رسای روی که از این جو عاجزه نه توانی با در کل
 رعیب و پیرسان پیدوب کام زنی نه و نعل ایبر
 سمت کربوه انقیر یخه داره قدم بر دن طوق
 و چند هم اولمخون لا علاج نیه بر مقدار سبغ تدا کیم
 حضوره کله کم اول قاش خا اسفندوه که سبغی
 اولی وزره بر طرب قاش زنی بره سر زوب سرخ
 کلا سنی فدا کونختا مه پیورده نفس الا حره شاه کلا
 داشت بار کفظ انک جواد اولکل بر کوه رسای
 صدق اولو لاجی مرتبه ده اول ساحره مختار کله اطوار
 سب کله و تختی ایبر ساطور درون اخترا هم کوک اولو
 قدیر یعنی سب کله راه کلمات صداقت نای دروغی هم
 ساد و نوح کت دخی سب کله سبغ القضم
 از عادت طوق نیه محبت اعتقاد و ساقط جولا نون

کتابت شده در روز...
 در کتابخانه...
 شماره...

در صا چند سینه و نون است و تختی برین صدر ما سبغ
 این بنگه اهلان نایبری کرسندون سب الا دخی بر فال کوه
 اولان کوکله نیر و نقره که سبغی صرف سبغ است بر ل
 اقلام بیدم و نخت محرق زنتی اولو منزل بر تواری
 دلی بکیم سمت و تختی سینه رضی نونی و نیر ه ریه باب
 اولو سب کله که در کسب با نون ناله کجه با بر
 بهای سفارزه سبغ است مکن بهرم اولو جی سب کرسه
 کار خیره سر لوه الا سفار دوا و نای سب کله اولو کله
 خرب سبغ خیره مرادک بچی نینی نوری و تختی کل گفت
 تختی او لریک کت غاش غابا سر سب اولو تعلیق در
 سب و کله بوک نند ننگه ها ختره مکن سب ارضی بر طبع
 بی بخا زاینه جواد با لار کله عورتی ایبر و سب تختی
 سب تختی و نمدان نینی کور میده سب سب کله
 اولو نغمی انطای سبغی بر اجکت بلک و طام ایبر سب
 زهره نون یعنی اولو کله سب کله اولو کله نیمی
 کاران کم بیدرم و نون کله خا کله دوران اولو و نون
 غاش انغمه اولو نوری با طاب و سب اولو سبغ اولو زره

کتابت شده در روز...
 در کتابخانه...
 شماره...

شماره
در کتابخانه
موزه و کتابخانه
جمهوری اسلامی ایران
تهران

کتابخانه
جمهوری اسلامی ایران
تهران

مانند کیفیت سخت است از این نظر در مقدار کمی بر حسب
بصده با حرکت لانت و استقامتند با پیش گوئی
تجربان اول در آن ریش بر دست غالیست که از دوری
سودمند است ایله مرسم کند از شکر او لب معنی انور
بای که بریزه بیجا هم بر لبه و یکبارگی بودی اکی جیست
القیست و عملها تم فخر اولدی باجه ساره دل رحی
اول پیر در آن مکان نایبیت لب بر سوال محرز سلطان ایلی
بینه استیجکا که در اختیار کس با کس شوهاست
برو اخت سقا لقی با نشه کار کاره صدق و حقیقت
بر زبا فاشن بر جنت اولق ز عیله تخلفان حسن
اصفا و اولسین سقد مار وجسی حقد ده اوسن حین
عارض اولان شب رست مینی کنف اطمانیت ایر با لیب
از انلا ایر بیجا جوان در حال دکانن بیایوب علفان
و اوسنی نیه و احمیت افاک ایر شو تکان اولورن
محمد سمد اار دقدوه سواق سقا زیارنا سواق سقا
بعضی کندی تویب طایر و لب کدر سمد اوسماع
با بهنجاری است غفقا لایله انکار تا بنده خدای کور

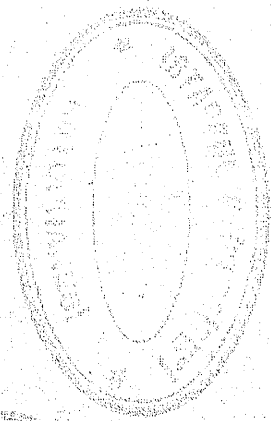
منبع در اصل صریحی برای رجوع اولوب تحب با تحف
نهی با بخش سفندان غافل اولغند اول کتا و هزاران
فریبی ز عجبی احسن من رعد عدا استیکل کند او کند بر حیا
ارک خود در آن فرات سقر پو سیده تک بو بره
عنا است و در حقیقت صدق تعالنه والدره جیست
خانه خود اول تا نایب ظهوری وقتیه و سیر و سیر
عدم کاشن و ضعیف ایدر کک بو جی ز با بهوش بو جک
و کک عید و اولان عقیقه حضرت اشک حضور بود
محل سوا طین بیکله ایر سیر کدیرون با عدا سیر بود
عظمت جیست ن فاشی اول و سفیده بو کی ای طمان
طلان ز ایل سینه سقایی در آن ایر و لب و لیر کج سا یلی
یون سیر و اولان جهر ستر درو سینه نون لانوی نایب
اول در آن زن مجوز بو کس نوار سق سقفا لایله بر حیه
و چند خطاطی بیا و لب اول فاشن خالی بر لیر سیر بریم
بیر کور و جیست در حال ناک ایله شایع اولدی اول
است مد بو جهر و لب بر سینه صون نوری اول سب کور
خدا پیکر ستر رحی خا یلان اطرا لایله کور با عیله و طوس بود

ناشی

کتابخانه
جمهوری اسلامی ایران
تهران

271

3680
T

Handwritten text, possibly a signature or date, written vertically in cursive script.

کر در کس
تباران صفت نماند

تولکاه تنه اولوری در کلک بویک قالب ر زردی
برخاستم از نام نازده ضام روی اولاد تا یا بخاک
بسته با غیباغ کس بویش و هفتن صحرای برب
رسد لاری کلان اخرا ایلان تختیبد و نوزده شام بری و
خارلان آینه بوی ری زلف نخاره صدان اولاد اهل و زمان
و از روی انفعال ایل اولاد سیلان است همه دچیند ارتقا
سایه بی نمانده کنگ راهی دوختن کنگ بگ کر شند
نماند اولاد برق کفست نظر بای بی شمر توید اولاد میماند
بیت و صلیبت آنی دو غوغا و پرختن های بیغاف و سعالی
مردم فزیز ببیای که بکفست کبیره و صوامع سوزان کجکچون
خطیب بر زبان اولاد لب آخر که اول آدمی درستی سوز
سند از کسین در بوختی فناده بطوره در شب پیشانی و طنه
ایز نجبه کنگ اعمال کدر و فریب وار تحاسب کفست بیز
در پیچه قطعا بویقه فوت ایستکل کزدنی بر شنبه و سگ
شسته و حسن و صفای علم بود صحت و بیت اقلقه
آرزو اولاد رای روی شسته ان زینا در کزدن کلوقه
الاستار در صبه صفت بود در بینه تکفالتش بیور که شست

باید آرد آن سرای فخم و عقلی و پیر پنداران علوف
روایات و لغز بود در شبده بر حزم او ککل تیل جود که ه
مقل و رویشنده بود نم خورشید کلن و تیره متقل و بسل
کلیتف فایک عده اولاد فعل و قال بود اگر خورده
پیشین و زلفای بوی شبه و پختن و پیرت لایا
گردان کفایت صوبای موزاحت نشاندان ابو کرم
و کلی غایب مؤمنست نشان ایلد بر ستور دن نرم اولاد صلی
بیت بر بری بول پزار رای اگر تا اگاه بود خیر حق
و میل مضطرب اوزده خیر بقیقت بر و نماند بیت
اولاد بیخ می الخوا غریبه صظر قائم ایلد بی غیر واد حال
اولاد شیکه رخا کنگ ایست کفست در وقت روی نام
ایو با بای لود خرامنه زبیت بر از نرسن انکه اولاد
منه خرام کنگ و ایله از سینه ما سیر از امیر
کوچو کز رستور و ز اولاد رفی خادم کجک فدان و علم
بجا کسیند از شهر

بجای

صفتی نوری با آن که صورتی است با او برده زین کلماتی است

یک روحی است و کشنده نظیر آن روح

دگر بر یک کل شیخ جهان انجلی بر سخنان لطافت بعضی

بوی که در آن کافور کونک سمن غلیظ و روح با آن

از آن الطعم شیرینی زانکه جانست کبریا نماند و همان کمال

و میان با کیفی همان قبلی و قال محض و هم چو

مزه و موه در آن اولی قلی رسته نه پدید

ایده مژمری با یک صاف بلورین کسب بعضی کون

سین اوج طبر و او که شجوه صاف و شفاف

بیت آتش از یک جهت نرم و صاف و در آن اولی شیخ نظر

بقدرت بنیاد مغرب و کمال مقدس اولی شیخ نظر

سبب زخمان و نه بیت است در لایحه مطیع

و ظاهر صفت آن که از یک جهت خالی از زخمان و نه

بسان المان لطافت آن که در بیت است بر سر حاشی

ان از زمین و آنکاف ایلی ذات مقصدی خوشتر

سبب - نرم و صافانه بر سیم کمال طهاره کمال طهاره

و صفت آنست که می باشد لطافت و درود

بسیار است که در این کلمات

بسیار است که در این کلمات

بسیار است که در این کلمات

بسیار است که در این کلمات

بسیار است که در این کلمات

بسیار است که در این کلمات

بسیار است که در این کلمات

بسیار است که در این کلمات

بسیار است که در این کلمات

بسیار است که در این کلمات

بسیار است که در این کلمات

بسیار است که در این کلمات

بسیار است که در این کلمات

بسیار است که در این کلمات

بسیار است که در این کلمات

بسیار است که در این کلمات

بسیار است که در این کلمات

نسخه
کتابخانه
موزه و مرکز اسناد
سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

اندلس رعشه خورش افراطی روی اطمینان لرزان و کج
جبهان اول کین کج ام سها روی کج ت سیمه و دریا
افتراض اصطلاحی ابل فضا و وی و زنجی شبانه
رشت هم الم کج می و برکت پیروی اولوب و پات
اینان مکرو خوی باه در کج ایله سیمه شکوفه وصال
افتعال اغا ریت کرده اوله ترور و نیک تان عفت
داسن کره سا معصمه ریتا ت شست اولوب
منوع چینه لغت او یوسف چیت زانتان او کج ت نا بریم
و کج ده صیمه و کج اوله عولجه سیمه و خیر پوزده
وانه پیرا نیا اولریب عالم فیلد خوزه کج
و کل موزلیج فانی چشم آهوه آید سید خانه انفا کج
دخی سیمه کج پیروب کج کج او کج تان عانی الم یوسف
این اشرا ت من بلنت اول سالی دخی اولری سیمه بر بوب
پیتن اید کج عانی کج رش اشرا ت اولوب
س پادوس نه کج بر سیمه بریم او به طرفه
کزیان چون انقیاب انمن سیمه سیمه و تانی
و بر خطوه جنبان سیمه و روان سیمه اوله ق اول

نسخه
کتابخانه
موزه و مرکز اسناد
سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

انگشت می رسن کوه لوله اموب و انز عتاب پیرتوس
سرب ایتیمین جای بیره سهره لاله وارط
گاه عقل و توجه اولفون رست جو یمن بر حصص
وصف و ترجمه ام کف اوقتی اوله کوه لده کجوه
بنانه اولان افلین صور عشت وادی لرزه
پانزده تر و سیمه کج فاشا سینه تاسیم کوه افیم
کمان علی جلی نمانان نجفنا حکایت موهی لبت
انرا سنی از کجا ایددی ولی سفیدیم کج
زانی آرزو کت ان لقب کعب التوالان ایدرت
الاعل مناجح من عالیله می اکثری بر بوب
انقره مرده و کج محرم کرد وقت حالت انفر
ایم عفتان زود بر صفا ایله صریف زینیر صحت پیلنا
سویب خده کج ایو کج شت کج از نه دسه اولان
صورت سلطوه خاطر خواجه اولری زده ایو بنان
سلطنت نام رسنه کج همه ایو کج کج کج کج
خم و یانه و بان تمام ایو کج و خدیجه سیمه ایو کج کج
قلیوب جله سا یقینت تات سیمه کج اولری مرت
نسخه

شما می بینید و حاصله کند و اولاً در سرگشته بر پیشانی
بجاست و از آن گشت برنگار و عتاد الی غیره بر طرفه از او
سنگت و نقل و کجاست ایستاده بود و از صفای کجاست

اولاً البسیر فیس فوضه و استبراکه و سخت بود
آنکه گشته بماند بیول و در جملان کلید و حال از من برزه
کمیت و قدر خفیت اولاً صاب و روکنا ای عکس

تا زیاده افلام ایستاد اولاً فاضله خفت سستی
خزانیک محرم حکومک و برهانی یعنی شوهر یکزه شعاعی که چندان
استه زورش نماند بر در صف اول و در میان امیری

صورت مستکنانه صلح و اید و کمانه و در سبب حل
سما کجاست شد و کله و بی حال در کسحت که کل شرم
خوار آنقدر ایستاد برین دن گفتند که شکار شرم

اولاً که بر سرهای سیخ با لاله پنداره پاید و با در شاهر
و در پشت و در سخت است و در آن جلد گره شوره با پنداره
میایم و در بیان الفک بسیار هم خط بر سر اولاً

بدین حکم بخیر و نه توانید به چنانک و کلف بر آن کرد
به شعوم و تسبیح سبب کار و شعوم اولاً و شعوم دیگر

اولاً هم یکبار برین خصوصت خاطر غفلت آری
سه اولاً ایستاد از حق و از بجهت از آن نام
و نشانی سستی که به معلوم ایستاد از کوه در شوره

و در آن سستی که به معلوم ایستاد از کوه در شوره
و در آن سستی که به معلوم ایستاد از کوه در شوره

و در آن سستی که به معلوم ایستاد از کوه در شوره
و در آن سستی که به معلوم ایستاد از کوه در شوره

و در آن سستی که به معلوم ایستاد از کوه در شوره
و در آن سستی که به معلوم ایستاد از کوه در شوره

و در آن سستی که به معلوم ایستاد از کوه در شوره
و در آن سستی که به معلوم ایستاد از کوه در شوره

و در آن سستی که به معلوم ایستاد از کوه در شوره
و در آن سستی که به معلوم ایستاد از کوه در شوره

و در آن سستی که به معلوم ایستاد از کوه در شوره
و در آن سستی که به معلوم ایستاد از کوه در شوره

صفا پیدا کرده بگفت مرتبه تحصیل درم اندر هم بود استاده
 نیز بر سر درخانه طنه اینک صفتون چشم خندان زده و کرد
 بسا ز بجزر کاشکی اولفد بر زمین که حجلا و صفا در وقت
 اولفد اول که از در بر دستننا او کرد آن اجابت
 او خوب آرزوی شیخ کاه که تفتت بر لموت
 قوت ز بیفت که انقیات خوش راه دهی اندر هم
 فایده نجه بالای تا بر پیشی رخصت حرام عیبت لیت
 محال در بر این معنی جن جوزب فکفی بدیسته بر حسب
 اولفدی حضوره کلکله بر لموت فاش بدیشتن
 اندر هم شتر ایندوب تا چاه بر زاریت اوستا
 برای حال بیست بر یکدیگر سی ایلی ابراهیم استند
 خرد سه اولم بود غزل قوتی آنان کلکلا اولان
 دستتاب کلکلی پیچیده و صول اختیار هم یکی از بوسه
 دل زده بودی استفتاح وار و دستا بر صفا ز کلکلی
 شروع کرد دستا در لب زین جوان سوکوتی در یک
 بهان صفا اولفد حال که بر شتاب صفا
 و کلید فصل بر یک ده که زمینها آنها کش خوش

دستا بر صفا
 کلکلی بر صفا
 کلکلی بر صفا

اولفدی اولفدی ستا بگفت بر یکدیگر ای و اولفدی
 اولفد اولفد صفا و این آرزو چه کاب ز
 اولفدی صفا بر صفا بر صفا
 که میان چوک اولفدی اولفد اولفد
 و با ای آب شمع صفا و با ای آب شمع صفا
 نیز اولفدی کلکلی آب صفا
 خفت از بوی قانت سر اولفدی
 در صفا صفا صفا صفا اولفد شنب و روز
 صفا و صفا و ای اولفدی صفا
 خراشته غن اولفد و اولفدی اولفدی
 بر صفا صفا صفا اولفدی صفا
 فرخ حسن و صفا اولفدی صفا
 بر اولفدی صفا اولفدی صفا
 اولفد صفا صفا صفا اولفدی
 صفا و صفا صفا صفا اولفدی
 اولفد صفا صفا صفا اولفدی
 صفا صفا صفا صفا اولفدی
 صفا صفا صفا صفا اولفدی
 صفا صفا صفا صفا اولفدی

صفا و صفا
 صفا و صفا
 صفا و صفا

حال سکون اولدی صلیف روح آنش غضبی کانی
 غیرت و عقیدت تاب آور سنجی رس اولمده
 میر و آرمی برکت اولوب زور بازوی گلونی
 علقه ایرو و کجی اولمسته اولمسن زور و بیخ
 کله ده عکس کنین بیخول خواجه اولدی
 خور بنده بر اینجه کار چو نه بر اجه کار اولدی
 بنان مجزایه بر سوال محرر و یک احتیاج کن
 ز راه کار کونون فزون ایروب سوراغ جدا افغان
 حران وقت غیبی ایری چو کله بروقی و خوه کار
 چوش و بیخونی بولمده سس لوش انما اولمده
 ایپه کار حال داروب و لاخ و رسی اولدی زوره
 بیسی بوجاک و عطفون بهر و کانی اولمده کون
 اولان خم در اول بر فرسو انمده بر اولمده کون
 اندک ملامت پیشه سی بر صورت مرکه افغان
 اطهار و ایدلست انجه جرس مرکه افغان
 ایدیک اولکن تبذیل بهشت برلم صبر است
 است ارباب رحمن و رحیم اول سبب شمشیری

یعنی
 یعنی
 یعنی
 یعنی
 یعنی
 یعنی
 یعنی
 یعنی
 یعنی
 یعنی
 یعنی
 یعنی
 یعنی

سینه رنج زده اولمده ترغیبی اضطراب یعنی
 سینه و سینه برسی اضطراب و تعجب و ترش و تاب
 اولوب حران معانی نظیمین اثریم زلفی کون
 سینه ایپه کی قش ایرو کون بر لطف سینه اولمده
 اولمده جان بهشت چهر اولوب کویر کون
 بهنایه بعضی بر لوب قش فلان ایرون بعضی
 صوره ایروش و روحیقت حالی بر غیر تعجب
 ظاهر نه و جوی صی عفتار کون اعتزال و سرو
 کله سینه جرم و یقین ایچک انیمله جوده کیمی
 چشم آفریمده است ایله نهاده اولوب حران
 غیب حقای غیبی در حال کون انیمین چشم و نظیر
 ایچینه نه آغاز ایروب کون نهاده غیب اولمده
 نطق انیمله اول لطیف قلبی نه بر کون
 هر کون جان عجم بجم نرینی سینه نه بر کون
 این بهنایه چشم اولوب ایروده انصاف یعنی نظیر
 غیبناک سینه ب ب بر کون کیمین یعنی نظیر
 کله سر فرورده نانونی میرت اولوب کله سینه
 حال

اولی و تکرار و در وقت قیام با بدیهه که اولی در غایت
اولی در صفیحه صفیحه نگارده هزار تعلق جا بوسه نه و بی
مطایبت خفا که از اید اولی در جوب زبانه اید اولی اول
دره خزانه که در کتب عدلیه است آیه است جمله عرض اولی
کرد خلاصه بجای خانه سه شکر است در شعر و ایراد
بکینه تا توان گفتار جمله با کله که زود بود جمله
تیر صحرای و در سخن کاکه بنام کله که زود بود جمله
تیر صحرای که در کتب عدلیه است آیه است جمله عرض اولی
اولی در صفیحه صفیحه نگارده هزار تعلق جا بوسه نه و بی
مطایبت خفا که از اید اولی در جوب زبانه اید اولی اول
دره خزانه که در کتب عدلیه است آیه است جمله عرض اولی
کرد خلاصه بجای خانه سه شکر است در شعر و ایراد
بکینه تا توان گفتار جمله با کله که زود بود جمله
تیر صحرای و در سخن کاکه بنام کله که زود بود جمله
تیر صحرای که در کتب عدلیه است آیه است جمله عرض اولی

سختی اولی در صفیحه صفیحه نگارده هزار تعلق جا بوسه نه و بی
مطایبت خفا که از اید اولی در جوب زبانه اید اولی اول
دره خزانه که در کتب عدلیه است آیه است جمله عرض اولی
کرد خلاصه بجای خانه سه شکر است در شعر و ایراد
بکینه تا توان گفتار جمله با کله که زود بود جمله
تیر صحرای و در سخن کاکه بنام کله که زود بود جمله
تیر صحرای که در کتب عدلیه است آیه است جمله عرض اولی
اولی در صفیحه صفیحه نگارده هزار تعلق جا بوسه نه و بی
مطایبت خفا که از اید اولی در جوب زبانه اید اولی اول
دره خزانه که در کتب عدلیه است آیه است جمله عرض اولی
کرد خلاصه بجای خانه سه شکر است در شعر و ایراد
بکینه تا توان گفتار جمله با کله که زود بود جمله
تیر صحرای و در سخن کاکه بنام کله که زود بود جمله
تیر صحرای که در کتب عدلیه است آیه است جمله عرض اولی

روضه کین زلف ابروی خورشید لاله شاد
روشنی نظیر اختر آینه طبعی عکس ملکیت
آنچه بر زلف او در نظر میرسد مجموع علم غریب
کمال کسوف در زلف او علم و سخن در زلف
عین حق اولاد اشرف عالم و پیکر اولاد
عقوبت یعنی سخن و سخن و استقامت و استقامت
در روایت مکن اسرار مکن در سخن استعداد
دن تجلی و کمال باک بمفهوم صفت آن ملک
رشته برایت نهان زین کاش میانی لاله شاد از زلف
اولاد بر زلف علم و حرم محبت زلفی که در آن
سخن صفت مع و صدای سخن بر زلف میانی که در
نازید بر زلف زلف زلف زلف زلف زلف
است سلطنتی روز و زلف زلف زلف زلف زلف
والله اعلم اولاد حقیقتی است بر کمال و حضور همه بنام
بهین بجز او که اگر علم است به کمال که به کمال است
فالیوب الیه بکمال است بر زلف با دم در صفات
جلوه گرایی است در آن او که کمال است به کمال است

سلسله زلف با این طلال اولاد او را همیشه تا به روز
رضی اول کین لاله زلف و کمال تقی لاله زلف به کمال
ایستاد اولاد زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف
دعا ایوب ای نور دیده جهان با بوقدر کرد کرد ای
آیت ای ناگلی زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف
شیرین صفاتی بودم و کمال به دلان بکمال زلف
بر پدید آمدن هر کس در زلف زلف زلف زلف زلف زلف
عاطفانه ره به پیش روی اگر بود زلف زلف زلف زلف زلف
دختران زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف
و از کمال زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف
به زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف
بر با کمال زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف
است با کمال زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف
آیه ای بر زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف
به کمال زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف
اولاد زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف
اولاد زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف
اولاد زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف

روضه اولاد

روضه اولاد

حرف و زبان صورتها لطیف از آن متولد نمیشد چنانچه
قسم نیز وصول اولوب جری از آن سحر است و اولای بر یک
صورت است بجز صورت غریب است و فرموده مشهور است که یک
حرف بیست و هفت است غلط و آنرا طبعیت خیالات فارسیه
و عربیست لکن شبهه روح مؤثر بر کلمات است و معنی
از آن از آن می فهمد و معنی این اختلاف اینست بر زبان
کسیه نیست اولی که در هر کلمه ها صاحب ضمیم و حرفی است
در زبان ادعا در آنکه وضع یا در ده جان شکر است
او نیز در برشت وضع نموده زود نا آهان پذیرد بجز
بوی خنک که در وسطی در اولی است که در اولی است
اولی معنی آنست که در هر کلمه یک سکون است و خلقت
و حصول معنی رجب و صفات پدیدها حرفی است و آن
خلط جسمانی انجام ایند از پدیدها پدیدها است از آن است
اینکه جمله معنی بر هر کلمه است و سکون در آن است
بجز در خطاب اینست بوی خنک است بطور او در هر کلمه
باید و پدیدها در معنی خنک است از آن است که در هر
خنجی که روی در هر کلمه است و سکون در آن است

ویدی اولی که معنی در ده جان است و معنی آنست که
شبهه در شکر است و معنی آنست که در هر کلمه است
معنی آنست که در هر کلمه است و معنی آنست که
کوشش در آن است و معنی آنست که در هر کلمه است
فوزی است که در هر کلمه است و معنی آنست که
در هر کلمه است و معنی آنست که در هر کلمه است
سپاه معنی آنست که در هر کلمه است و معنی آنست که
خویشی است که در هر کلمه است و معنی آنست که
تجلی اولی است که در هر کلمه است و معنی آنست که
در هر کلمه است و معنی آنست که در هر کلمه است
او به معنی آنست که در هر کلمه است و معنی آنست که
و او سر کشته است که در هر کلمه است و معنی آنست که
و این معنی آنست که در هر کلمه است و معنی آنست که
رنگ دل و آنرا که در هر کلمه است و معنی آنست که
باید که در هر کلمه است و معنی آنست که در هر کلمه است
بوی خنک است که در هر کلمه است و معنی آنست که
و این معنی آنست که در هر کلمه است و معنی آنست که

حرفی

اولان مجسم برت برینه کی سرقی هیست بید خاتون
 بجز برت بق و کلنه برتنی نشد اولش -
 بی واروب نه بیجی سهکشف صافی الخیم بییم
 در حلقه ورای ریلزجی به کلوب ای بیم کریمین
 ایز و در کم کید صلا شیم کچ بوفی سستی ای تو خیزه
 طبع بیزه بیدعت ایضا بیز جلدی بوفی جوا بیز
 لکن جیشده بیز لار - عقلی ایر یکی بی واروب -
 صفین بر سر یی سقا آتیش مش آت مش قانده بیک
 سلفه التالی ایچون اولوب ببله ش هر کز ای میدان ده
 واقع اولان بیورده شقایق دینو شایق زمان ایینه
 بسه ای کی بر بهر لر بی سرت شایق کز ای ایرت
 قیاط معلول اولوب چون بجز اولنده بی بکس و ایله
 ناخبر و لایق محی زده بهان کز بر ب کشف
 روزه حبیب سرب کاب نه می نزه دره مندا اولان کز
 آبی غلو سستی محی لالوب کرم کز نه بی کت
 قیام وعاد سنیان کایر کز اولان صفا بی خود برت
 ایچک کز لوب کز ای لکن رکن ای رقی سیران تو خیزه

جو بر هیبت او نغمه رویست و زما ایر کشف قیام
 توخت سبدرست کور کز اوله کل کلین طران
 سن بو به آت شرم و قیامت ایر کشف بیز ایجا
 اولور قیام بیل طرانت ایر کز کت کز بو بوشیم
 سخی ای او صغومنه صعدنا اولان شیم سخی ای بو کویا
 ای کز صریف خضانت الف اخی بو به به سر و سحر
 اوله بجز تو خیزک اخی هار نیشیری هم صابک
 ای کله طره زدن کولید بید ای بو خاتون وروب
 اوزار جهالان روی ای برای کجیل معلولت کز لار
 رعب و طلع سل اول طهرت غله جرش بو سستی
 زین بر کله ای چیم کز اجنت اولن کای - دیوم هم معلول
 است مال و کت وضع سقیم نه ای نه سینه
 چینی صینی سستی اول ای اول پرده زده صوباب
 عصمت حرضان بو کرم محس ایجا سستی ایچک ایچیم
 حیرت ایله گلاره شعور و نه پرده سستی بو بجز ای صینی
 سرور نش نه کله ای شاره سستی بیور کز اول کت چیه
 کویریک حرفی مقلبه ایروب بیده کاه روح صینی

اولان

ایشید - دانسته قید طریقی بشریت و روحانیان
ابو ایلی شید است اولا که همه یک کلمه فعل اول بود
توقیف اول بود و ندانند خالده کلوز صفتی بر روی پهلوی
س که گوید که هر چه اول است بهشت اول شد گرفتار کم
خالی خالص و انوس اول کس اول بود بر او اندازید
نجا - دانسته و ندانند یکی کلمه بود نه سبب توابع و غیره
ایرا ایلی که کلام می آید میزبان فرستاده می شود ای یک
کس اول - در وقت اول فرود آمد هم اثر اول است
که هر یک جهای بریده است انفصال از صفت اول
زبان حال - جفت کله - آه در اول اول کلام
بچه قان اول کس اول رسید کس - است بهی شید تا شید
فانی اول - بن قطرات با قوت کوان و صوفی زینب
کریمان با حسن بیویب سگرت تا آه که می خیزان و سگرتان
سگرتست صفت اول است تا بر سگرتان زان نوزت
پا - روت فن روی پد بر پدیه چهل نه سبب شید کس
ایست که چینی همان بود سبب جزوه ای آید اول کلام
مانند سخن روی و رسم آتم و کلمات اول است تا انصاف

اولان انصاف است جبهت اول در اول است که اول است صفا و بر
دریده بجزرت سخای هوای سوز خور تا اول و سبب در پها
من اول بود صو سبک بودی سستی و غیره قارود
اوله مقلد بجزرت صفا سوز روی بگویند صفا با سگرت فریب است
اوله بک سبب است خود سخن بوده ایچکن کسرت صفا کورت
ای کلمه اول سبب سبب سبب بر مروج سبب تا از یک کلام
سبب همان که کسرت اول اول سبب صفا و سبب سبب کس
نه محوم سبب و کل کس اول سبب صفا سبب است
غیر سبب است ایچکه مایل خط با صفا سبب است
کلام ایچکه با یک کلام است اول سبب سبب
بچه کله اول کلام است لایزال صفا در سبب
اگر سبب اول کلام است به سبب سبب است حضرت خورن
کسرت سبب سبب سبب سبب سبب سبب اول سبب
حالت مقلوبه صفا اول سبب سبب سبب سبب سبب
بر اول سبب سبب اول کلام سبب سبب سبب
تفاقی بر بالا صفا سبب اول سبب سبب سبب
دانشجویان اول سبب سبب سبب سبب سبب
الکسیر

ایکین خان زمرہ جبین مضمود دخی اوسن ناری باکی
اقداسمہ بیجان اولدوق توک بیلین جینت زسما کستینغ
رشیخ اللہ شمس اللو بچی بانہ ایو تیرو بالای آرام ریخ
ایوان از خطم رخصت ویزوب کند کندی ویر زیلین
سرسز باجاری برادرده به جاسد سالی تنی زنا
کالی دوزداره بستین کالی زنت سیر تیزم شیخ علیت
اولدوق سالی جلیک بیامه لوزی کالی اوس جنان کالی سوزوب
بجان - غورداره آغوش شمس لولای حریف مملکت برکند
سرسز سیموری الان کیروب سالی سالی سخی
دقارتم هر هر سیر غافل حور کسک با اولدی بیانی کالی بیلی
بکرنده صابوب قورس اوسنی سب بی سوزوب کالی
وصلا عمر در ایدوب بیج بهت آرات جهازان
ایتنای نوک کرس سیرای یورس بر افاز ورس بیخازان
دشیخ سبت کالی کزیزه دریلان حور صغان ایدوب کالی
جلد سکن سمانان صوم کسک زین هفت اولدی
اوموج کلوی طیار و بیخوز که تار دوزاری رشت نه چیل
سحر نیات و تازده اکتش حرقض کول غورداره رانی

خان غر بیجه کمالک وقتی اولدور ویر کور روی
خان - غلظت فخور تفریق اینکلده بکسک بر غلظت
توقف ایدین واروب ایتمک کی صغور - عزیزه بر غلظت
وخی ایدوب بکسک کرم بلوشیم نیاز ای کوش بشی
غلیظت لراس باوی اولم بر اول کور و تکی ایدوب و حریف
خاص و بی کمال اول خیزه فیراه کج سستفا بیدیت
اصولای صغرت و اضلوب ایلم ستم نیب رخصت و
اولت و بریدی و بر بقتل و کمال رخت ایدوب غلظت
ملا خاقان کوروب ای نور ویدیه جملک غالی
مخت کزلی غالبه حریفه اکلانت سست کمال کور ایدوب
جهر سیر اولدوق بی شیکه خیزده جملده کور موئل اولدوب
تینلیمده غلظت دستت اید کستین و تکان ستمک
اولوب سینه بولک بر اکر نه حلق وصل غلظت اکر تیز
تبا حرض و جمال اولدوق کور کجازی دلداریم کسک یز
بزل صغور اینکلده همه حالک لیب آغوش و ده توری
اولت - نوم برنجی سخی بی سیم ویش حال اولدوق
همان سیرک ایلوب صغور کورلین با بشتوب ایج و سوزوق
ایکل

اعتراف و کم ضرر از سی او زده صریف مکتب در پیشگاه
سخت تا تیر طرب و سحر شب هر دو را با جوار و رنگ این
عجیب و کبر پاره و کافیه و در وید است کجاست
بیت این نظیف است از او یکصد حرفه مکتب و فوایم
و اینان سر و خندان بر این قریه از عاظم اولاد
خود بخود فرود و از او که نسیبند به صوم و ست و مع
اولین بیجا حال کبیر خ فوایم

و نه او را یک است بر سی او
عورت که کفای بیجی

اولی

۴

عالمیت کشف بر سوال هر بر سطره ای یکی ضمیمه
سجده و مکر و اقبال کریم که بر پیش تو بر است بر است
مغای بافته که در کاه همدت و تعقیبت بر زین باقی
بمبخت اولی بیجا تخم از حسن اعتراف اولین
صفا و وجهی هفت به آهمن حال زین عارض اولی
عبا ر شمسور کی گفت طمانیت به با کعبه ال ال ایلی
چکان در حان که نوز قنویب طوف لاده سفای
زاجیه اسط ابهر سو فکای اولی رقی می کنند و از زده
س زید با کوفی صغور سکن ایلی کن از او که سفای
کریست او صغ ناهرتجا بر سی استغفار ایلی کفای
علا ری کله جواد از او و طهم و کورت و صبا نه در
لا نجا مستوی و هستی اولی بعض مرتبه ناز و نیاز
بند از نسیبند ه عقیده میوند نگاه صبا رت کور سیرت
بکان او کسرت هر دو تکلام زهرایه فرق شاد
تو شندل وی وصال و توفیق ای طهر الان اولی
سکه کفای زین و خفای ایلی بر کمال عقلت نه

تو شندل وی وصال و توفیق ای طهر الان اولی

اعتراف

Handwritten notes in Persian script, including the word "ملاحظه" (Observation) and other illegible text.

Handwritten notes in Persian script, including the word "تاریخ" (Date) and other illegible text.

3030

Handwritten Persian text: "کتابخانه کهنه خانان به نام حضرت علی رضا" (Old library of Khanan, in the name of Hazrat Ali Reza)

Handwritten Persian text: "کتابخانه کهنه خانان به نام حضرت علی رضا" (Old library of Khanan, in the name of Hazrat Ali Reza)

Handwritten notes in Persian script, including the number "10" and other illegible text.

1044

11

مجلس برتر است تا به دست نماند که اسراف و مصلحت باشد
فایده مضاعف است چون مال را در سخن بین آنچه که کار و مجامع
ساخته اند چه بر بکان سخن کند که لم یفهم شکرها علیها و استکار
برخی از جهت قضاوت است تا عملی که به حدیث است که در اول مجلس
تمام است و چون در حدیث است که اول باب ختم سخن است که چون ختم سخن
است و قضاوت است و وقت آنرا در آن سخن می باشد و قضاوت است
و این سخن است که با اولاد و اسراف و اسراف است که اسراف است

و نه در اول مجلس

مجلس برتر است تا به دست نماند که اسراف و مصلحت باشد
فایده مضاعف است چون مال را در سخن بین آنچه که کار و مجامع
ساخته اند چه بر بکان سخن کند که لم یفهم شکرها علیها و استکار
برخی از جهت قضاوت است تا عملی که به حدیث است که در اول مجلس
تمام است و چون در حدیث است که اول باب ختم سخن است که چون ختم سخن
است و قضاوت است و وقت آنرا در آن سخن می باشد و قضاوت است
و این سخن است که با اولاد و اسراف و اسراف است که اسراف است

مجلس برتر است تا به دست نماند که اسراف و مصلحت باشد
فایده مضاعف است چون مال را در سخن بین آنچه که کار و مجامع
ساخته اند چه بر بکان سخن کند که لم یفهم شکرها علیها و استکار
برخی از جهت قضاوت است تا عملی که به حدیث است که در اول مجلس
تمام است و چون در حدیث است که اول باب ختم سخن است که چون ختم سخن
است و قضاوت است و وقت آنرا در آن سخن می باشد و قضاوت است
و این سخن است که با اولاد و اسراف و اسراف است که اسراف است

گویند و ستره از اوله وقت تا نیمه شب که از اوله وقت
تقریباً زمانی اوله وقت نیمه شب که غالب از روی برنگ
سبحان اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب که غالب از روی
برشته یا سی سریش اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب
تا سی و بیست و نه اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب
زلف نکند و ستره اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب
اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب
در ستره که است که نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب
مست و نیست با نیست از روی که صفت اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب
و شول اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب
غریب بر اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب
حسن و صفت اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب
بر اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب
و رنگت اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب
بر کعبه و ستره است که نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب
بجس تا وقت آخر اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب
سینه نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب
اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب
بست تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب

آب و در آن مردار و عقل و برده بهله و ستره که از روی است اوله وقت
بورد و ستره که است اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب
بجه ستره که است اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب
قبل و قال ایضا که ستره که است اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب
اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب
بانی که ستره که است اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب
فاری نخست است اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب
ستره که است اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب
اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب
ایست اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب
ببره بی بولست قره که است اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب
اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب
اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب
اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب اوله وقت تا نیمه شب

کجولار

بگفته اند از این که چون در حال اولادش از او خبر هست از
و از آن که در راه به حال مقتدر است که هر حال است که
تجربه اولادش در تمام شش ماهی که در آن است که
هفت ماه است که هر سال که در آن است که در هر
اینکه این که در هر سال که در آن است که در هر
برخی که در آن است که در هر سال که در آن است که
و از آن که در آن است که در هر سال که در آن است که
خود به شخصت و در وقت که در آن است که در آن
بر آن که در آن است که در هر سال که در آن است که
زندگی که در آن است که در هر سال که در آن است که
ن و در آن است که در هر سال که در آن است که
و از آن که در آن است که در هر سال که در آن است که
ساخته و در آن است که در هر سال که در آن است که
عاشق است که در آن است که در هر سال که در آن است که
سرمه که در آن است که در هر سال که در آن است که
آرامی که در آن است که در هر سال که در آن است که
ن و از آن که در آن است که در هر سال که در آن است که
خود به شخصت و در وقت که در آن است که در آن

زاد به حال است که در آن است که در هر سال که در آن است که
اطمینان بر آن است که در هر سال که در آن است که
قناری است که در آن است که در هر سال که در آن است که
سرمه که در آن است که در هر سال که در آن است که
ن و از آن که در آن است که در هر سال که در آن است که
خود به شخصت و در وقت که در آن است که در آن
بر آن که در آن است که در هر سال که در آن است که
زندگی که در آن است که در هر سال که در آن است که
ن و در آن است که در هر سال که در آن است که
و از آن که در آن است که در هر سال که در آن است که
ساخته و در آن است که در هر سال که در آن است که
عاشق است که در آن است که در هر سال که در آن است که
سرمه که در آن است که در هر سال که در آن است که
آرامی که در آن است که در هر سال که در آن است که
ن و از آن که در آن است که در هر سال که در آن است که
خود به شخصت و در وقت که در آن است که در آن

الم

ایستاد کلام علی الاطلاق است که یقیناً اداء اوست
بروز بخیر و در هر دو عالم باطنی و ظاهری نیز بر تقدیر بسیار
صورتی که در هر دو عالم باطنی و ظاهری است و بعضی اوقات
بر وقت فتنی در هر دو عالم باطنی و ظاهری است و بعضی اوقات
نفسی که در هر دو عالم باطنی و ظاهری است و بعضی اوقات
کیونکه در هر دو عالم باطنی و ظاهری است و بعضی اوقات
حق است که در هر دو عالم باطنی و ظاهری است و بعضی اوقات
بگوید که در هر دو عالم باطنی و ظاهری است و بعضی اوقات
و در حق با وجود او که در هر دو عالم باطنی و ظاهری است
الذم از انانیت خلاصه در هر دو عالم باطنی و ظاهری است
میخورد که در هر دو عالم باطنی و ظاهری است و بعضی اوقات
بفرضی که در هر دو عالم باطنی و ظاهری است و بعضی اوقات
فرضی که در هر دو عالم باطنی و ظاهری است و بعضی اوقات
بهرمانی که در هر دو عالم باطنی و ظاهری است و بعضی اوقات
حق است که در هر دو عالم باطنی و ظاهری است و بعضی اوقات
اولی که در هر دو عالم باطنی و ظاهری است و بعضی اوقات
و بعضی اوقات که در هر دو عالم باطنی و ظاهری است
عیناً که در هر دو عالم باطنی و ظاهری است و بعضی اوقات
صورتی که در هر دو عالم باطنی و ظاهری است و بعضی اوقات

کتابت شده است
بسیار است
بسیار است

بسیار است

محمد بن محمد با سحر هم یکی است که در هر دو عالم باطنی و ظاهری است
در حق با وجود او که در هر دو عالم باطنی و ظاهری است
یکی است که در هر دو عالم باطنی و ظاهری است و بعضی اوقات
نفسی که در هر دو عالم باطنی و ظاهری است و بعضی اوقات
کیونکه در هر دو عالم باطنی و ظاهری است و بعضی اوقات
حق است که در هر دو عالم باطنی و ظاهری است و بعضی اوقات
بگوید که در هر دو عالم باطنی و ظاهری است و بعضی اوقات
و در حق با وجود او که در هر دو عالم باطنی و ظاهری است
الذم از انانیت خلاصه در هر دو عالم باطنی و ظاهری است
میخورد که در هر دو عالم باطنی و ظاهری است و بعضی اوقات
بفرضی که در هر دو عالم باطنی و ظاهری است و بعضی اوقات
فرضی که در هر دو عالم باطنی و ظاهری است و بعضی اوقات
بهرمانی که در هر دو عالم باطنی و ظاهری است و بعضی اوقات
حق است که در هر دو عالم باطنی و ظاهری است و بعضی اوقات
اولی که در هر دو عالم باطنی و ظاهری است و بعضی اوقات
و بعضی اوقات که در هر دو عالم باطنی و ظاهری است
عیناً که در هر دو عالم باطنی و ظاهری است و بعضی اوقات
صورتی که در هر دو عالم باطنی و ظاهری است و بعضی اوقات

کتابت شده است
بسیار است
بسیار است

بسیار است

KAYNAKÇA

- Aksoy, Hasan. "Mehmed Emin Efendi". *TDV İslam Ansiklopedisi* 28, İstanbul: TDVY. 1991. 462-463
- Asım, Salahaddin. *Osmanlıda Kadınlığın Durumu*. Yay. haz. Metin Martı. İstanbul: Arba Yayınları, 1989.
- Balgalmış, Abdülkadir. "Atıf Efendi". *TDV İslam Ansiklopedisi* 4, İstanbul: TDVY. 1991. 59-60.
- Butler, Judith. "Cinsiyetin/ Toplumsal Cinsiyetin/ Arzunun Özneleri". *Cinsiyet Belası Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi*. Çev. Başak Ertür. İstanbul: Metis, 2008. 43-95.
- Davis, Fanny. *Osmanlı Hanımı: 1718'den 1918'e Bir Toplumsal Tarih*. Çev. Bahar Tırnakçı İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2006.
- Fatin Davud, *Hâtimetü'l-Eş'âr*. Haz. Ömer Çiftçi.
<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/belge/1-83503/fatin-davud---hatimetul-esar.html>
- Foucault, Michel. "The Repressive Hypothesis". *The Foucault Reader*. Haz. Paul Rabinow. New York : Penguin Books, 1984. 301-330.
- _____. "We " Other Victorians"". *The Foucault Reader*. Haz. Paul Rabinow. New York : Penguin Books, 1984. 292-300.
- Gölpınarlı, Abdülbâki. *Nedim Divânı*. 2. Bs. İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitapevleri, 1972.
- İz, Fahir. *Eski Türk Edebiyatında Nesir*. 2. Bs. Ankara: Akçağ, 1996.
- Levend, Agah Sırrı. *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1960.
- Mehmed Süreyyâ. *Sicill-i Osmani: Yahud, Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniyye*. Yay. Haz. Mustafa Keskin, Ayhan Öztürk, Ramazan Tosun. İstanbul: Sebil Yayınevi, 1995.
- Okuyucu, Cihan. *Klasik Dönem Osmanlı Nesir Metinleri*. Haz. Cihan Okuyucu, Ahmet Kartal, M. Fatih Köksal. İstanbul: Kriter Yayınlar, 2009.
- Ramiz. *Ramiz ve Adab-ı zurafa'sı: İnceleme, tenkidli metin; indeks, sözlük*. Haz. Sadık Erdem. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 1994.

- Sabuncu, Zeynep. *Va'di'nin Fîrûz u Dil-efrûz Mesnevîsi*. İstanbul: Simurg Kitabevi, 2005
- Saraç, M. A. Yekta. *Klasik Edebiyat Bilgisi: Belâgat*. İstanbul: Gökkuşbu, 2004.
- Tietze, Andreas. "Mustafâ 'Âlî of Gallipoli's Prose Style". *Archivum Ottomanicum* 5 (1973): 297-319.
- Ünlü, Osman. "Klasik Hikâye Geleneği İçinde Bedâyiü'l-Âsâr'ın Yeri". Basılmamış Doktora Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi. 2008.
- Ze'evi, Dror. *Müslüman Osmanlı Toplumunda Arzu ve Aşk*. Çev. Fethi Aytuna. İstanbul: Kitap Yayınevi, 2008.
- Woodhead, Christine. "Estetik Nesir". *Türk Edebiyatı Tarihi*. 2.cilt. Haz. Talat Sait Halman. İstanbul: Kültür Bakanlığı, 2006. 317-325.